

solcant

les lletres

REVISTA DE LLITERATURA EN LLENGUA VALENCIANA

ANY 2 • Núm. 2

Estiu de 2011

ASSOCIACIÓ D'ESCRITORS EN LLENGUA VALENCIANA

Tots els drets reservats. El contingut d'esta revista està protegit per la llei, la qual estableix penes de multes i inclús presó, además de les corresponents indemnizacions per danys i perjuïns, per als qui reproduïxquen o plagien, de forma total o parcial una obra artística, literària o científica, o la seua transformació, interpretació o eixecució artística fixada en qualsevol classe de suport o comunicada per qualsevol mig, sense el preceptiu consentiment i autorisació dels autors.

La present revista s'edita exclusivament en format electrònic, per a la seua difusió lliure i gratuïta. Per *difusió* s'entén:

- La seua visualisació en qualsevol mig electrònic.
- L'enllaç a la seua direcció URL en qualsevol pàgina web (mentonant la seua procedència).
- La seua impressió en paper per a us exclusivament particular.
- La posta a disposició de la revista per a terceres persones, en les mateixes condicions.
- La seua comunicació pública per mijos electrònics.

Queda absolutament prohibida la seua venda o la seua impressió en sèrie sense l'autorisació expressa de l'**Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana**.

Il·lustracions del present número: **Francesc Liern Solaz**.

© Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana.

ISSN: 2172-5810.

PER A PUBLICAR EN **Solcant** *l e s l l e t r e s*

Esta revista és una publicació digital de l'ASSOCIACIÓ D'ESCRITORS EN LLENGUA VALENCIANA (AELLVA). El seu objecte és que servixca de mig de publicació d'obres de qualitat de qualsevol branca de la lliteratura, escrites en llengua valenciana; la seua finalitat última és la de facilitar i incentivar l'activitat lliterària en este idioma per part dels seus escriptors.

Esta revista es redacta en llengua valenciana seguint la normativa actual del valencià, emanada de la *Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes* de la *Real Acadèmia de Cultura Valenciana*, la qual normativa constituïx la norma de publicació en la revista.

Els socis escriptors i col·laboradors de la **AELLVA** podran remetre per a la seua publicació texts i articles que siguen originals i inèdits, els quals se sometran a la valoració dels revisors abans de la decisió de la seua publicació o no en la revista. Encara aixina, podrà valorar-se l'inclusió d'uns altres texts que no complixquen estos criteris, sempre que es considere la seua conveniència o interès. La remissió del text per a la seua publicació presupon la cessió dels drets lliurement assumida per l'autor.

Solcant les lletres no assumix necessàriament les opinions expressades pels autors de cada u dels texts publicats, els quals responen únicament a l'opinió pròpia del seu autor, expressada lliurement.

Els treballs deuran ser enviats per a la seua publicació sempre en soport informàtic, redactats en un processador de texts. Se remetran a la direcció de correu electrònic solcant.les.lletres@gmail.com, a lo manco en dos mesos d'anterioritat a l'edició del següent número previst. Deurà indicar-se el títol, el nom sencer de l'autor i un telèfon de contacte d'ell. En l'article deuran incloure's les associacions o institucions a les quals pertany l'autor, aixina com els càrrecs que eixercisca en elles, en el seu cas.

El texts tindran de presentar-se redactats en font *georgia*, a 11 punts i espaiat a línia i mija, en una única columna justificada. Els escrits que es dirigixquen com a articles d'investigació o ensaig hauran d'anar precedits d'un resum sintètic d'un màxim de deu línies. No es considera de bestreta un límit màxim d'extensió del text —dins dels tèrmen raonables—, encara que Solcant les lletres podrà decidir la publicació segmentada o sollicitar a l'autor una reducció si ho troba imprescindible per a la seua publicació. No obstant, per a una exposició més detallada de les normes de presentació dels texts pot consultar-se la *secció* que ad eixe efecte s'inclou en la pàgina web de la **AELLVA**.

TAULA DE CONTINGUTS

Presentació	9
<i>Vicent Ramon Calatayud i Tortosa</i>	
SEGONA SINGLADURA.....	9
AELLVA.....	11
<i>Programa</i>	
PRÒXIMS ACTES DE LA AELLVA	11
Apunts Lliteraris.....	13
<i>Rafael Melià Castelló</i>	
¡AMUNT EL TELÓ!.....	13
Prosa	15
<i>Maria Jesús Coves Torralba</i>	
RETRATS EN SÉPIA.....	15
<i>Aureli López Muñoz</i>	
MICRORRELATS.....	19
Follia d'amor.....	19
Poqueta cosa.....	19
Contrastant.....	20
Rebordonir.....	20
Ave, miserables.....	20
Carabassa m'han donat.....	21
De gaidó.....	21
Gel.....	22
A contracor.....	22
Lo natural.....	22
La clau (Rovellada).....	23
Poesia.....	25
<i>Manuel Navarro i Navarro</i>	
TRÀFIC DE SOMIS.....	25
TORNEM A PASSEJAR.....	26
VELES AL VENT.....	29
Teatre	33
<i>Antoni Ruiz Negre</i>	
L'ÚLTIM LLEÓ.....	33
Ensaig	53
<i>Òscar Rueda i Pitarque</i>	
PRESENT I FUTUR DE LES NORMES DE LA RACV O DEL PUIG.....	53
0. Nota preliminar.....	53

1. Sobre llengües, identitats i classificacions humanes.....	55
1.1. La diversitat llingüística: ¿molèstia, complicació, patrimoni cultural, dret individual i col·lectiu?.	55
1.2. Llengua i identitat. La classificació “científica” de les comunitats humanes.....	59
1.3. Diversitat llingüística... ¿i "dialectal"? ¿Discussió "inocent" i "científica", o delimitació interessada i ideològicament motivada?.....	61
1.4. "Qüestions de noms i classificacions" en unes altres disciplines científiques.....	70
1.5. ¿I quan "bategem" i "classifiquem" als sers humans?.....	71
1.6. La verdadera discussió: els estàndards llingüístics.....	73
1.7. La "ciència filològica" i les llengües del món.....	78
1.8. ...I el cas valencià, segons alguns, "fotudament únic".....	80
2. Controvèrsies ortogràfiques “dellà Contreres”.....	85
2.1. Ortografies oficials, neografies i ortografies idiosincràsiques.....	85
2.2. Neografies de la llengua castellana.....	89
2.3. La codificació llingüística del català.....	97
2.4. El noruec i els seus models llingüístics en conflicte.....	100
2.5. L’holandès, el Llibre Vert i el Llibre Blanc.....	104
2.6. La llengua gallega, els “lusistes” i els “isolacionistes”.....	106
2.7. ¿En quin dels casos nos trobem els valencians?.....	110
3. Però, ¿qué pensa realment el poble valencià del seu idioma?.....	122
3.1. Les enquestes del CIS.....	122
3.2. Coneiximent comparat de les llengües “autòniques”.....	127
3.3. Algunes tendències inquietants.....	128
3.4. Una interpretació valorativa preliminar.....	131
4. Models normatius en conflicte. El cas valencià en l’actualitat.....	134
4.1. Una llengua, tres models llingüístics (o quatre, o cinc, o sis...).....	134
4.2. Una segona interpretació valorativa —i altament subjectiva, sense que servixca de precedent—	143
5. Les Normes del Puig: possibles escenaris futurs.....	149
5.1. Elaboració de diagnòstics per mig de l’anàlisi DAFO.....	149
5.2. Fortalees (internes) de la normativa de la RACV.....	151
5.3. Debilitats (internes) de la normativa de la RACV.....	151
5.4. Amenaces (externes) de la normativa de la RACV.....	153
5.5. Oportunitats (externes) de la normativa de la RACV.....	155
5.6. Tercera reflexió valorativa. Necessitat d’autocrítica.....	156
5.7. Possibles escenaris futurs de les Normes del Puig.....	159
5.8. Una reflexió final.....	169
6. Bibliografia.....	170
Ensaig	173
<i>Rafel Pastor i Cantizano</i>	
A PROPÒSIT DE CONSENS I FUTUR.....	173
Introducció.....	173
Sobre els conceptes de consens i de futur.....	173
Al voltant de la situació actual.....	174

Dubtes raonables.....	179
El paradoxal —i ilustratiu— cas del topònim València.....	181
Deures pendants.....	188
A modo de conclusió.	190
Investigació	197
<i>Josep Cubells Puertes</i>	
CARTES INÈDITES DE NICOLAU PRIMITIU.....	197

DE LES IN- STITVCTIONS DELS FVRS Y PRIVILEGIS DE VALENCIA

LIBRE SEGON.

DELS TERMENS
enlo Regne de Valencia.

TITOL PRIMER.

Los términos del
Regne.

LOS termens del Regne de València son del canal de Vildecorna, que es en la riba del mar, axi com va lo riu amunt, e passa per la Cenia, e ix a Benifaça restant Benifaça ab Morella y los termens del Regne de València: e axi com partix ab Monroig, e ix al riu de les Truytes, que es prop la Glesiola, e axi com va a Arcedó y a Ledó, restant aquells dins lo dit Regne, axi com va a la Mosquerola, e a Mora, restant Ruuiols dins lo dit Regne, e de Mora a la font de la Babor, axi com va lo riu Danuentosa, e ix a la Maçanera, restant deça del riu del dit Regne, y la part della de Arago, e axi com va a la serra de Iauallambre, e de allí a Castell Phabis, e Ademuç, restant dits castells en lo Regne de Valencia: e de allí al terme que parteix Ares, e Senta Creu, e ix al terme de Toixa, e de Xelua, e ix a Senarques, e parteix terme ab Castella: e axi com va a Xerelli, e a la serra del Arua, e feneix a Cabriol, e al terme de Garamoxen, e a la Font de la figura, e

PRESENTACIÓ

Vicent Ramon Calatayud i Tortosa

President d'Honor de la **Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana**
Premi Nacional de Lliteratura en Llengua Valenciana
Acadèmic de Número de la **Real Acadèmia de Cultura Valenciana**

SEGONA SINGLADURA

Sense prejuïns, ni maquiles de cap de classe, mamprenem esta nova singladura lliterària, i humanística si cap, embarcats en un grapat d'autors, de firmes, d'opinions., lliures i desinteressades. Sense més afany que la recreació de la lletra i l'independència que fa responsable a cadascú en allò que aporta, més o manco afinat, ben dut o triat, intentem que el lector tinga guany de llegir-nos i assecie la curiositat que cada títul li desperte, perquè eixe és l'únic valor que perseguim, entenent-se implícit el gust de fer normal la llengua normal dels valencians —la valenciana sense dubte— i la divulgació de qüestions que nos afecten o motiven a la reflexió.

Són moltes i diverses les maneres de jugar en les idees, de compartir inquietuts, d'expressar sentiments o simplement deixar eixir baf de la caldera, quan tantes pressions soporta, perquè si el viure és com sempre una aventura, hui els valencians tenim massa fronts oberts al risc i per desgràcia pocs camins clars, cap a tèmens esperançadors. Perquè els capdavaners, preocupats per salvar el nas propi, com si lo que resta del cos social no els importara. I malament es crearà futur si no netegem el tall i plantegem valentes fites, coses estes que la ciutadania demanda en urgència, frustrant-se al no rebre resposta i posant-se en perill de que la seua frustració, més o manco duta a l'esclat del carrer, siga manipulada i presentada com lo que no és, ni pretén que siga. Caixers polítics, socials i de qualsevol altre tipus ne sobren, per a dur l'aigua al solc, però com la dalla del sentit comú i l'esforç de la monda netejadora no sabem per a on para, a la primera arruixada s'embarregen, quedant inútils o sorregant perillosament.

Serà que seguint l'exemple de qui cap de bon exemple dona, nos acontentem fent rebombori en va, o queixant-nos pel soroll que nos destorba el sester. I cadascú té les seues obligacions, per lo manco per a exigir drets.

AELLVA

Programa

PRÒXIMS ACTES DE LA AELLVA

Setembre.

Dilluns 12. ***Tertúlia taller de prosa***: Llegiran **Paco Tarazona** i **Antoni Atienza**.

Octubre.

Dilluns 10. ***Tertúlia taller de prosa***: Llegiran **Andreu Tintorer** i **Felip Bens**.

Novembre.

Dilluns 7, dimarts 8, dimecres 9 i dijous 10. **XX JORNADES DE LA AELLVA**, dedicades a: “**APUNTS LLITERARIS SOBRE PINTURA VALENCIANA**”. Participen com a ponents: **Pura Benito** en la conferència inaugural; **Francesc Mascarós**, qui parlarà de **Josep Segrelles**; **Àlex Alemany**, qui parlarà de **Fernando Cabrera Cantó**; **Jaume Chornet**, qui parlarà de **Lluís Arcas**; **Milagros Ferrer**, qui parlarà de **Genaro Lahuerta**; **Conrado Meseguer**, qui parlarà de **Joaquim Sorolla**; i **Nàssio Bayarri**, qui parlarà de **Paco Lozano**.

Dilluns 14. ***Tertúlia de teatre***, en el Teatre Capri de Paterna. Llegirà **Rafael Melià**.

Divendres 18. ***SOPAR DELS ESCRITORS***.

Decembre.

Dilluns 12. ***Tertúlia taller de prosa***: Charrarem en **Voro López** sobre el *Diccionari* i la normativa.

Rafael Melià Castelló

¡AMUNT EL TELÓ!

Quan acaben de cremar-se les falles del 2011, done vida al present article, encara que el mateix no veja la llum fins que aparega en la revista de la AELLVA, dins de la seua pàgina web.

Pero, a pesar de que quan este fet ocorrega, hagen transcorregut uns mesos des de que els encarregats de la neteja pública feren desaparèixer les restes de les últimes falles —treball magnífic per cert—, pense que l'assunt del que vullc parlar en l'article es troba en plena vigència, i per tant, crec que ara és el moment indicat per a que tots els valencians que amem i defenem a la nostra Llengua, nos preguntem tots de nou: “¿Seguirem sofrint un any més el Concurs de Teatre en Llengua ¿Valenciana?, que organisa la Junta central Fallera?”

La pregunta és de les que deixen tremolant a qui desconeix el perquè de la mateixa. I per tal motiu, vaig a explicar-me a continuació.

Des de fa uns eixercicis, el mencionat concurs ha vingut augmentat la seua indiscutible qualitat interpretativa, cosa que ningú ho nega, pero junt ad eixa positivitat, ha sofrit també una creixent i vergonyosa pèrdua en quant a lo que es referix a la llengua que s'utilisa, tant pels actors, com pels directors, que fan cas omís a la llengua en que es troba escrita l'obra, seguint en obediència i fidelitat la que naix d'eixe híbrid oficial que nos estan ficant a la força, i que els actuals governants de la nostra Comunitat, res fan per a solucionar-ho, sino tot lo contrari. ¿Veritat, senyors del PP?

D'este modo, tenim que un noranta per cent de les comissions que intervenen en el concurs, amollen en les representacions paraules i tèrmins completament aliens a la nostra dolça Llengua Valenciana. I es queden tan a gust, puix com és lo que marca el SALT, lo que mana l'oficialitat, i sobre tot, lo que més els acosta a fugir de la vulgaritat i burrera que opinen que té la que nosatres utilisem, conreem i defenem, des de que nos varen parir les nostres mares. Lo pijor del cas és que també les seues mares, en molts casos, els ensenyaren la mateixa, pero ells agarren el camí que més els convé, i ací, pau i allà, glòria.

Mireu fins a quin cas arriben, que fa dos anys, una de les obres que representaren era de la meua autoria. Després d'haver aguantat pacientment la quantitat de catalanades que varen dir sobre l'escenari, canviant totalment el text original, en acabar la representació, vaig pujar a parlar en el director, per a mostrar-li la meua queixa. En este cas era directora, qui em va rebre esperant la meua felicitació pel cóm m'havia paregut l'actuació en conjunt. Pero lo que va rebre per contra fon la meua reprimenda pels canvis realitzats en el text, a lo que la bona senyora em va dir que ho havien canviat perquè creïen que el meu estava equivocat, ple d'errates ortogràfiques, provocades segurament pel meu desconeiximent en la matèria.

Després d'haver-li dit quatre coses ben dites, sense faltar-li en res, per supost, li vaig demanar que en el futur, quan representaren una obra meua, s'abstingueren de fer-me cap de canvi en el text. Com el lector s'imaginarà, ya no me n'han tornat a fer una atra.

¿Ón vullc anar a parar en tot açò? Senzillament, a pregar que el pròxim iAmunt el teló! del citat concurs, siga més valencià que els dels darrers anys. Cosa difícil, possiblement improvable, pero almenys que quede ací la meua denúncia, perquè la veritat és que cada vegada que s'alça el teló, l'esnobisme il·lustrat dels que es passen la nostra Llengua per on els ve en gana, dona ganes de pegar a fugir. Perquè yo, si vullc vore teatre en català, me'n vaig a Sant Carles de la Ràpita i allí el veig en tota la tranquil·litat del món. Ara, en la meua terra... ¡No!

PROSA

Maria Jesús Coves Torralba

Presidenta de la Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana

RETRATS EN SÉPIA

La residència està en el barri antic de la ciutat. És un edifici de grans dimensions, de taulells a “cara vista”, en frontera a dos carrers i de planta quadrada. Forma un quadro casi perfecte en tres altures i tot el centre, com si l'hagueren buidat, està ocupat per un bon jardí en arbres de grans dimensions que fan abellidor el prendre lloc en algun dels bancs o ocupar una butaqueta de les que hi ha prop de les taules redones disseminades per tot arreu, per a jugar una partida de cartes o parchís, charrar en els més pròxims o, simplement, llegir. Els residents que poden, per trobar-se en bones condicions, solen eixir a la fresca per a, a més d'estes activitats, llançar molletes de pa als molts pardalets que aniu en els magnolis i riure's en vore'ls disputar per un trocet, o estirar de l'extrem per a menjar-se'l apressa mig metro més llunt, no siga que vinga un atre més espavilat i els reduïxca la ració. En quant als atres hostes...les auxiliars fan camí de cadires de rodes i al remat es forma al mig del jardí una espècie de rogle on ningú canta, perquè la majoria dels que el componen per oblidar, ya han oblidat fins a les cançons que cantaven de menuts.

De totes formes, cada persona és un món i viu dins d'ell, com aïllat d'una realitat, que no veu o qui sap si ha preferit conscientment no vore-la més. Aixina els queden retalls de lo vixcut, o costums o incongruències que repetixen una i atra vegada, apretant el cor dels visitants fins a que estos, que van pel seu propi resident, acaben per contestar mecànicament, seguint la corrent o la conversa del que la tanda del silló ha colocat en un moment determinat prop d'ells.

N'hi ha u dels que sempre te fan reparar, li direm Guillem. Degué ser molt templat de jove perquè encara mostra una gran estatura i unes agradables faccions... Si no fora que en vore't aguaitar per la porta te pren per una auxiliar i comença la lletania:

—Senyoreta, isenyoreta!, és que me'n vullc anar al carrer. Vullc eixir, ¿sap?. És precís. Precís de total precisió —Cauries el primer dia en la trampa.

—¿Qué, a pegar una volteta, no?

—Clar.

—Molt be —li respons—, fa un bon estar. Ni fret ni calor. Es distraurà.

—Sí, pero no puc alçar-me.

Llavors caus en el conte de que porta una ampla faixa que el lliga per darrere del silló. Per tant, no és que no pot, és que no deu alçar-se.

—Mire —li dius—, ara quan vinga l'auxiliar li ho comenta.

I només te gires per a parlar en la persona que has anat a vore, torna a començar: «Senyoreta, isenyoreta! isenyoreta! Que no puc, que no puc». I aixina fins que apareix alguna de les jóvens que estan al càrrec i te diu «No li faça ni cas. No pot anar a cap de lloc. El tenim lligat perquè ya ha caigut diverses costalades, pero quan agarra la cançó...» I dirigint-se ad ell: «Va, Guillem, que ara en un poquet se n'anirem a sopar, ¿d'acort?»

—Val —contesta calmant-se—. I per alguns minuts queda en silenci.

Dos o tres sillons més prop es troba Rosa. És una dòna molt major, per lo que se veu, en un mal estat avançat de demència senil. Només té dos paraules que acaben donant-te borró: Una sèrie de *ai, ai, ai, ai*, a mija veu i de tant en tant: *aigua, aigua, aigua*. Si estàs a soles, acabes alçant-te i donant-li un glopet de la que sempre tenen en la tauleta del racó. Poca, perquè al minut següent la tornaràs a tindre dient: *aigua, aigua, aigua*. Acabaràs no sabent si la deixes estar, si li'n dones de nou o si acabarà en una parada d'aigua com aquella que tingueres de menuda i te curà fregant-te la panxa en oli una dòna que tenia gràcia.

També n'hi ha dos o tres que sempre van tan arregladetes com si esperaren una festa. En la boqueta pintada, collar de perles, la bossa. «És que hui dinaré fòra ¿saps? Venen els fills a per mi.» Potser que si és dumenje siga de veres. El mal és que no saben si és dilluns o dijous i esperen sempre, per lo qual en anar-te'n no dius adeu per a no vore el desencant que les amera quan aplega l'hora de dinar i encara estan allí.

Maria, impossibilitada per a caminar, porta un carro elèctric i es desplaça silenciosa pels corredors, aïllada dels atres, fins a refugiar-se en la biblioteca, normalment solitària, per a escoltar el transistor que sempre l'acompanya. Eixe és el seu propi món.

Més avant està el senyor sempre arreglat i afaitat, perfecte si poguera caminar, que llig el diari i fa l'encreuat i no ha perdut encara el gust per la conversació, perquè la llectura el manté al dia dels temes d'actualitat.

I la mestra, una senyora que ho fon i que conserva una gran dignitat en el seu port. Sempre tan discreta en el vestir i l'aspecte, menuda i encorbada, que passeja amunt i avall els corredors i el jardí, saludant-te educadíssima quan te creues en ella. Eixe és el seu eixercici diari perquè a soles no s'atreuix a eixir al món exterior ja massa agressiu per a ses minvades forces.

Tenen diferents activitats: Jugen a la loteria (l'actual bingo) perquè això activa el cervell, guanyant una chicoteta recompensa qui canta primer. Uns atres dies els lligen o endevinen refranys. Prop dels Nadals, organisen garlandes de roses de dacsà per a adorn de l'arbre de l'entrada i retallen estreles per a les portes de les habitacions. Trien fallera major i cort d'honor i planten falla en el jardí. I ben pagades que van en banda i ramell a oferir-lo a la Mare de Deu de la capella! A sant Joan posaran en una olla paperets en desijos per a cremar-los de vesprada, perquè com és natural, a la nit ja estan dormint.

De tant en tant, per als de millor salut, s'organisen eixides. Per falles, a pegar la volta ad algunes de les que es planten prop. En la festa de la Patrona, a vore el tapís. Han anat en autobús a la Ciutat de les Ciències. Però van llanguint, com a flors que poquet a poc se semen. Com eixos retrats que, perden en el pas dels anys el blanc i negre original van adquirint un to sépia que es diluïx en el temps. A voltes, quan vas, tires ad algú en falta. Ha fet l'últim viatge sense avisar i les pertinències que potser la família ha rebujat engrossen l'habitació nomenada "*El Corte Inglés*" d'on trauran, en cas de necessitat, unes sabatilles que estaven sense estrenar, o una jaqueta en bon us per a profit d'una atra persona.

Però no vullc deixar-vos en la boca aspra. Per a acabar, vos faré reconte de la meua favorita. Li diuen Ampar. Te la pell blanca i molt fina i degué ser bonica de jove. Presumix de que els seus fills tenen carrera, mes que no pugues comprovar-ho perquè mai te topetares en ells. És molt viva. De veu forta i geni curt. Conserva bona memòria i es capaç de recitar, dramatisant-lo, el poema de Zorrilla "*Oriental*". Canvia molt l'expressió si parla la cristiana, el capità moro o, simplement, si descriu l'acció. Un dia que la vaig oir recitar en alta veu per al rogle que s'havia format en torn d'ella i que la vaig interrompre dient-li les paraules de la protagonista se férem amigues i ara sempre la salude. Algun caramellet sense sucre li fa obrir els ulls plens de llum «¿Per a mi?» Com si li regalares un brillant. Perquè és el fet de que algú se'n ocupe d'ells lo que els fa sentir-se per un moment importants. Més encara si els atres senten un puntet d'enveja. Voreu lo que me va passar un dia que era aproximadament l'hora de dinar.

Per ser estiu i época de vacances, anaven un poc curts de personal. Portí al meu familiar al menjador i després de servir aigua a tota la taula perquè encara que no vagen a beure no soporten estar assentats en els gots buits, vaig eixir en ànim d'anar-me'n a casa. Pel corredor venia una de les chiques espentant un carret i girant el cap arrere dia: «Vinga Ampar, fes-te

l'ànim, que és hora.» I Ampar darrere, en la closa en la que s'ajuda, renegant. En alcançar-la li proponguí: «¿Vols que t'acompanye?» (Perque he de dir que m'ha obligat a parlar-li de tu).

—¿Sí? ¿Me vols acompanyar, bonica?

—iClar, hale, anem! —I li vaig oferir el braç, del que se penjà tota pagada.

Unes passes més avant, nos alcançà una companyera qui se plantà davant per a tallar-li el camí dient-li:

—iCaram, qué ben acompanyada que vas!

I *l'agüeleta*, en una veu que de ser sargent de l'eixèrcit hauria posat *firmes* a qualsevol recluta li contestà: «iÉs la meua família!» I baixant la veu i apretant-me el braç marmolà rient-se: «iQue es fota!»

Quan tornes al carrer, i la porta se tanca a les teues esquenes, alenes fort a vore si s'espavila el cor que portes encollit. Pareixen pardalets, penses, més grans i prou més indefensos que els del jardí. Aquells volen. Estos no poden ya. Tenen lo material cobert pero a vegades en casa recorde cóm agraïxen un “bon dia”, una paraula afectuosa, un somriure... un bes. Sobretot, un bes. És la necessitat d'un contacte físic que no siga simplement l'ajuda per a vestir-se o posar-se net, el saber-se encara persones que poden ser receptores d'una carícia que no siga pagada per la mensualitat de la residència. Mengen poquet perque no necessiten massa aliment material, pero tenen autèntica fam de carinyo. De saber que encara algú els considera. De sentir-se vius. I me faig el propòsit, no sempre exactament complit, de no tardar en visitar-los de nou, abans de que els tons de la fotografia, que van debilitant-se, es perguen del tot, la llantieta s'apague i els atres del rogle no apleguen a recordar si, finalment, el capità moro deixà lliure a la cristiana, aquella que preferia sa pàtria a la riquesa promesa i l'amor dels seus a tot allò que li oferia el qui la volia, pero tancada, com un atre pardalet, mes que en este cas, la gàbia fora d'or...

*En memòria d'Ampar,
que des de fa un any recita les seues poesies en un jardí
on sempre és primavera.*

Aureli López Muñoz

**President d'Honor de la Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana
Membre de la Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la RACV
Acadèmic corresponent de la RACV per la vila de Paterna**

MICRORRELATS

Follia d'amor

La primera primavera era un esclat de perfums sensuals, la nafa o flor de tarongers i llimeres fea créixer l'intensitat de l'alé, ebri d'aquell poètic festí i fart d'albellons i aixelles que demanaven a crits una almoïnetta d'aigua i sabó; la sanc corria més apressa en tots els sers vius lo mateix que la llacor en arbres i plantes. Aquella parelleta anava perseguint-se sense dissimul, l'atracció els acostava com un reclam sexual i només una por atàvica conseguia que no es revolcaren espentats pel desig entre coches i gent a garberes. A boqueta nit i amagant-se en un contenedor de fem, uns ulls llepolons i retillents aguaitaven el seu joc amorós el qual acabaria fonent-los en un remolí sorollós que els feu caure en terra folls de passió. La gata recent parida matà en dos sarpades a la parella de pardalets, pensant la bona llet que farien per als seus sèt gatets encara cegos. Deixar la vida per a donar vida, itoca!.

Poqueta cosa

Hi ha moments en els que voldries fondre't alenant la nafa o flor de taronger, desaparèixer fet perfum enchisador i tornar a ser carn patidora quan la pau feta quietut t'ho demanara; t'hi veus com un brinet de res mentres t'horrorisa Fukushima i et recorden Chernobil, ¿qué són les nostres misèries casolanes front al “científic progrés” fòra de control?. Massa a sovint reviscolen els fantasmes dels vells desencontres clavant l'accent en més mala fel que mai; insults sense fonament de persones a les quals respectes de paraula i per escrit, descalificacions sense trellat per als que treballem en positiu per una causa, una cultura i una llengua en claríssim perill d'extinció; personalismes, vanitats, enrònies i enveges com a únics arguments dels que s'hi nomenen fidels i nos tracten de traïdors (en trist llenguatge de got i gabinet impropri dels seus coneiximents); follia i divisió per a goig dels autèntics enemics, els pactistes del capoll tancat i la gavina carronyera que es cluixen de riure partint-se les barres, les quatre barres; mentres plora València i es clavilla el món.

Contrastant

Un dia d'enchís, bon sol i airet abellidor que t'espenten a somriure-li a tot lo món, el cervell jugarrí t'està sugerint que no tragues el coche... «no sigues fava, saps massa be cóm goges agarrant el bus, pots escriure si tens un quinzet d'inspiració o mirar l'horta, verda o morta...»; arribe a València i només baixar veig a una chicon a de pell fosca furgant en els contenidors, no tindria trenta anys, ifotuda crisis!; camine cap al carrer Xàtiva per a fer el programa de pilota i topete en la colla de maganchers que no pot jubilar-se encara que li sobren anys, és dimarts i el mercat de Jerusalem bull d'activitat pel bon orage, en terra i junt a les botigues de moda hi ha gent demanant almoïna, músics a l'intent, artesans prims pel cavall oferint creacions prou originals, dos dònes tan elegants que pareixen un pegot, jóvens fent enquestes a la capta d'uns euros ben suats, repartidors de publicitat, algun municipal mirant com qui no veu, un cicliste sense carril conseguix torejar a una parella que s'abraça passant de tot. Vida compartida entre cors ignorats, misèries i alegries de la gran ciutat.

Rebordonir

Hi ha verps d'us restringit perque d'ells sol usar-se l'adjectiu seguit seguit; eixe és un rebordonit, l'assunt s'ha rebordonit i té mala eixida, etc.

Podríem entendre per rebordonit a qui utilisa un comportament raboser i enganyós sense perdre el somriure beatífic, a qui ha patit repetits castics o escarments i passa a l'atac verbal o físic sense pensar-s'ho gens ni miqueta; també hi ha qui li l'ha feta a sa pròpia família i rep eixe qualificatiu com a descastat o desagraït; rebordonir-se podria ser, aixinamateix, el resultant d'un excés d'inocència o generositat burlades ben a sovint... El cim del rebordoniment, el major repte, vindria de persones, entitats o governs capaços de marcar-se com a objectiu màxim el rebordonir a tot un poble per a fer-lo creure que no és ell mateixa, atacant-lo en les més fonamentals raons d'identitat: llengua, tradicions, esports, folclor, cuina... ¿coneixes algun territori corcat per esta malaltia?.

Ave, miserables

L'aspecte i les instal·lacions bones, massa soroll en molts punts del llarc trayecte, si t'alces per a visitar a Roca o anant a ca-garcia per l'emoció, et bambaleges com si portares mig pet (una chicon a que venia de la cafeteria li tirà un got sancer de coca-cola a una parella en un divertit sacsonet); l'audició no aplega a l'aprovat i segurament per això ningú fa cas de les recomanacions sugerides; l'us i abús dels mòvils et documenten ben rebé d'assunts i negocis que

t'importen un pimentó torrat; els entrepans de perfum casolà, ben arruixats, creen un ambient que recorda als trenets de fusta, això sí, molt més moderns i lluidors. L'horari d'eixida tan cert com fals el d'arribada.

El vell i bell Lope de Vega plenet a seny, magistral interpretació, tramoya impressionant i bones veus per a l'aborronador drama de Víctor Hugo, sensacional la parella còmica i de matrícula la música en directe, dos hores i mija d'espectàcul grandiosos per a ensomiar en la caríssima llibertat.

Carabassa m'han donat...

L'ama carabassera s'havia fet la regina del joc, l'esperança com a clau de l'ofici et feia socarrar el mòvil que no es mou a la capta dels abans bons compradors...¿no et fan falta calces?, ¿i calcetins curts o llargs pel genoll?, ¿i camisetes de moda estil camioner macarreta ara que s'acosta l'estiu?. No vull res, valent, no es ven un pimentó i estic per anular-te lo que et vaig comprar per a setembre inyas!, una carabassa més. Si tot estava prou fotut lo del textil anava camí de la U.V.I. a passos de jagant, la globalisació ja no amagava els seus claus de tigre agressiu i depredador... llevat dels aprofitats que s'havien fet més que milionaris els últims anys, comprant fòra a 2 per a vendre ací a 12, ¿quí creïa que era bo i humanitari barrejar sòus de misèria i salvage explotació laboral en el món durament conseguit del benestar social europeu?, ara, ja sense remei, tots reconeixen l'erro cridaner... pero s'abracen els parats i el treball negre mentres tornem llaugers als xixanta del S. XX.

De gaidó

Ho venia captant d'uns anys cap ací, a primeries un cert desinterés, en acabant el descrèdit anà creixent i ara ja se li burlaven seguit seguit pero mai de front; alguns coneguts li giraven la cara per a riure's d'esquena, notava en les mirades una guiloperia d'aire chamarrusquer, ullades fugidices de gaidó que feien per no vore'l i estalviar-se l'ans normal salutació. No estava malforjat, ni geperut, ni tenia els ulls garchos, tampoc coixejava ni lluia una pancha jagant i cridanera..., ell sempre havia defés i mantingut els mateixos convenciments, raons que de ben vell eren compartides per pràcticament tot el seu poble, a hores d'ara, el “menjacocos” o TVV anava canviant paraules i girs introduint-ne de forans els quals, bombardejats en col·leges i pels mitjos de comunicació diàriament, anaven sent assumits i fent-se populars mentres es tractava de vulgars i poc cults als propis i ben documentats de sempre. ¿Què li hem de fer?, ell seguiria parlant i escrivint en Llengua Valenciana.

Gel

Finet com un tel, reflexos de mel; perillós en la guerra, profitós en la terra.

Romàntic per la finestra, fantàstic en gots i festa; trista fi d'una passió quan s'acaba l'ilusió.

Pur en agulles d'argent, aigua i vida de la gent; conservador d'aliments, silenci dels inconscients.

Pau en el desert més blanc i en cacera ple de sanc; prefaci de la vellea quan s'endurix la tendrea.

Soletat d'introvertits apartats en mil ardots; barrera que mai es veu quan al cor li entra la neu.

Obsessió dels grans magnats per mantindre's congelats.

Espills de les grans altures, llacunes, llacs d'aventures.

Enemic dels montanyers quan volen ser pioners. Companyer de relacions en mancar les conviccions.

Goteig en les fondes coves, tintineig de formes noves.

Actuant en mala fel l'humanisme es torna gel. Si a l'amor eres rebel per a tu el cel serà gel.

A contracor

Quan el cervell s'ennuvola i s'emboira el pensament,
la soletat t'acarrassa i te perts entre la gent.

Quan frustrat i fracassat t'hi veus tan buida la ment,
la gavina del desig aguaita el nou naiximent.

I seguim vius els romàntics ben disposats al patiment,
patriotes d'una terra que perviu indiferent.

Pero molts se fan el llonguis al més bell oferiment,
girant-li fotuts l'esquena a qui el voldria conscient.

No s'endevina pervindre per a un canvi que és urgent,
ni hi ha soroll d'alegries en un viure decadent.

Només els brots ara tendres que pot quallar el jovent
són valenciana esperança per a l'aigua i el forment.

Lo natural

S'havia de reconèixer, hi ha massa joyes i troballes en el jorn a jorn que nos passen desapercebudes per l'enrònia obsessiva de la pasta, del guany, del possible negociet abellidor

com un rítmic culet de vint anys; l'albuferenc nos passejava sense pressa, el meu amor i yo admiràvem els ràpits bots de les llisses, segurament perseguides pel seu famolenc depredador; el joc de blancs en alguns nuvolets, veles marineres, garsetes i gavines espillejaven en el llac que reflectia un cel d'ensomi, els elegants collverts seduïen pel seu colorit, entre juncs, a les femelles de tons café en llet; el vell i resabut sol somria en vore les gorretes que protegien de l'enlluernament i als gosats que no ne duyen, oferint-se-li a l'ardent bes; l'instant ben sentit era un cant a la pau i el viure senzill.

S'havia de reconèixer, trobava maravellosa fins a la família, a tot lo que fora clar i natural; m'havia sensibilisat cap a la bellea, intensament, aquella provable extirpació de próstata.

La clau (Rovellada)

Hi ha notícies, ben documentades, que no per ser tristíssimes i velles conegudes deixen d'afonar-te una miqueta més en el pou del no res a on desapareix llaugeret el valencianisme polític.

Una entrevista de Pedro Ortiz a Juan Oliver Chirivella, en Las Provincias del dumenge 29 de maig 2011, constata lo que alguns ya sabíem i havíem denunciat a l'entorn d'un fals "referent" que encara hui, en acabant d'uns anys d'haver faltat, desperta admiració i s'utilisa de gran eixemple com a defensor de l'identitat valenciana... "sense Lizondo açò s'acaba", "si vixquera Vicent...".

Recomane ben de cor l'entrevista perque no té gens de desperdici, pero només traduiré una pregunta-resposta perque és "la clau" (Lizondo va dir *valencians tenim la clau* en els millors resultats electorals), una clau que obri l'explicació a la nostra inacabable fragmentació com a Regne, regió, comunitat, territori valencià del Sénia al Segura, etc.

Pedro Ortiz.- En acabant va vindre el *pacte del pollastre*: Lizondo s'alià en Zaplana.

Juan Oliver.- Ahí fon a on Lizondo nos traïcionà a mi i als que votàrem U.V.; Lizondo havia promés que si ells governaven junt al PP acabarien en l'ensenyança del català en les escoles i posarien el valencià. Per dir-ho d'una atra forma: en lloc de lo que ensenya ara l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, s'ensenyaria lo que propon la Real Acadèmia de Cultura Valenciana; i en lloc de fer això pactà en Zaplana a canvi de tres conselleries i la presidència de les Corts per ad ell; a canvi d'haver traïcionat lo que havia promés.

Que transcorreguts tants anys hui tingam vàries "classes" de valencianistes només referma l'enverinada collita d'aquella sembra o pacte: tenim els vells *antis* anàrquics quan no ignorants

en l'escriptura i encara creent-se melics del món; tenim a la majoria del poble pla que bota passionalment i cau en l'insult (perdent la raó que li sobra) quan viu i sent en fills i nets la més que possible absorció per immersió; tenim els *no accentuistes* plenets de vanitat, personalismes i també posseïdors de la purea total; tenim als *colaboracionistes* farts de no vore eixida a les pròpies ambicions i parant la mà a l'atra banda; tenim un chicotet valencianisme de construcció que treballa, respon seriament, publica i està obert al debat sobre l'identitat de la llengua valenciana dins del diasistema occitanorromànic, representat per la R.A.C.V., Lo Rat Penat, l'Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, el Piló de Burjassot, l'Ateneu Cultural Paterna, l'Oronella, etc.

Al remat d'esta descoradora exposició, reivindique el natural orgull de ser valencià de nació, cultura i llengua, fonamentat en la gent jove, ben preparada universitàriament, que ve cap a nosatres quan només ha estudiat lo contrari, fent-nos costat per raonat convenciment i per damunt del desànim donant-nos corpena.

Manuel Navarro i Navarro

TRÀFIC DE SOMIS

Nugada a l'atractiu de les promeses
d'un viure molt millor,
deixà casa i família en gran dolor
buscant, plena de presses,
portar al paraís als seus majors.

Aixina va mamprendre el llarc viage
camí d'atre país,
per dur-li al pa nuet un companage
i oblidar el solage
d'un viure i un morir pintat en gris.

Molt pronte es desvaniren els ensomis
de pau i llibertat
davant de la nefasta realitat,
on tots els seus encomis
moriren front al mur d'un vil mercat.

La carn se feu moneda d'un malviure
que ella mai va buscar,
i llunt de la família i de la llar
se li morí el somriure
a cada nou client que contentar.

La vida se li feu insoportable
fins desijar la mort,
perduda l'esperança i el conhort
de dòna respectable,
al traure-li un mal número la sòrt.

Els dies se tornaren en calvari,
molt llunt d'un tranquil oci,
tornant-se, en clau de por, el seu diari
en fulls d'un talonari
que feu més ric a l'amo del negoci.

I a canvi dels favors que a crits de fusta
se li obligava a fer
en mig del desencant i el desplaer,
la vida, molt injusta,
la va deixar, gastada, en el carrer.

Hui du perennement, com una llosa,
un rictus d'amargura,
clavada ya del tot en l'aventura,
sense perfum la rosa,
perduda en uns camins de desventura.

I el món que va fer d'ella eixa despulla
l'aparta i crucifica
dins d'una societat que pontifica,
quan sol és una fulla
a l'aire del fort vent que la critica.

En canvi el responsable de la feta
que li obrí la ferida,
resulta el triomfador de la partida,
quan fon el proxeneta
qui li negà poder viure la vida.

TORNEM A PASSEJAR

Dona'm amor la mà i se n'anirem
a passejar, igual que ahir ho férem,
darrere l'ilusió
de que es detinga el temps i nos espere.

Viurem una atra volta les vesprades
gojoses de l'ahir; les que vixquérem
al crit de joventut,
obrint camins de somis sense reixes.

Aquelles que es beguérem a glopades
sentint córrer la sanc per nostres venes,
com un cavall sens fre
que no du el pes del temps a les esquenes.

Voràs com l'albereda perfumada
recorda les antigues primaveres,
omplint-nos de passat
la veu feta remor d'antics poemes.

No cal que per a eixir t'arregles massa.
Millor que nos recorde tal com érem;
senzills i naturals,
vestint de joventut ilusions velles.

Allí retrobarem la suau brisa
amiga i companyera des de sempre,
acaronant-nos-en
en la dolçor de mel en que me beses.

Serem en l'albereda una parella
volant cap al passat, com oronelles
que tornen al jardí
on varen descobrir-se sense presses.

I el sol de la vesprada, entre les ombres
del temps recorregut, un buf a penes,
li donarà calor
als dies pressurosos que nos queden.

Potser que si es sentem a la barana
reconegam algunes de les pedres
que varen escoltar
el dir-nos a l'orella mil tendrees.

Segur que se trobem fent el relleu
a nous enamorats per nostres sendes.
Aquelles que tu i yo
sembràrem de carícies i promeses.

Vorem el sol ponent quan va dormint-se
camí d'un horisó d'estreles cegues,
fent despertar la nit
en un esclat de fòc sense fogueres.

La nit que nos clucava l'ull de lluna,
vestint, de dol pel dia, robes negres,
al temps que a poc a poc
obrien les estreles les finestres.

I en mig de l'ilusió del reencontre
tal volta un rossinyol cantant alegre
desperte al temps dormit,
igual com la llavor desperta al ventre.

Un temps de joventut reblit de somis
per a que l'esperit se desperece
sentint-lo dins d'uns cors
cansats per mil batalles que nos pesen.

Un somi que te'l veig en la mirada
tan viu com el tinc yo, pero que el negues
per si el passeig remou
recorts d'un temps passat que no volgueres.

No tingues cap de por. Viu l'alegria
dels dies per davant que nos esperen
veent com el capoll
se convertix en flor, lliure de penes.

Tornem a passejar per l'albereda
quan queda algun caliu calfant les vespres,
no siga que demà

me furte el temps el cor per a voler-te.
Tornem a passejar la primavera
trencant els esclavons de les cadenes,
i en eixa llibertat
desfer del cor la boira de les queixes.

No em negues el desig que al cor me crida
com un clarí de vida; no me'l negues.
Tornem a passejar
...abans que nos obliden les palmeres.

VELES AL VENT

De cara al vent
d'un temps per somiar,
solquen la mar
les veles del present.

Aprofitant un aire d'esperança,
de cara a l'horisó,
la nau, sense tardança,
va unflant les blanques veles d'il·lusió.

Sentint glatir la vida en eixes veles
daurades baix el sol,
llaurant noves esteles,
buscant en el futur l'antic breçol.

Tan blanques com colomes de la pau,
les veles marineres
son taques en el blau,
cap a un destí de noves primaveres.

Buscant de cara al vent, en lluntania,
el somi d'un futur
en claritat de dia,
en mig de la foscor d'un desafur.

Colomes blanquinoses en la mar

d'un futur d'incertea,
de cara a navegar
per un camí forjat en l'Odissea.

Camí ple de perills en un viatge
difícil per demés,
portant per equipage
la flor de l'ilusió i el cor encés.

Una ilusió que qualle, si es cultiva,
en una identitat
en arrels, forta i viva,
guanyant independència i llibertat.

En cor per a guanyar tot l'esplendor
d'un futur en història,
si la dolça remor
la nau porta per bona trayectòria.

Sens escoltar el càntic de sirenes,
melòdic i insidiós;
buscant atres arenes
daurades de futur esplendorós.

Fugint de no acostar-se massa prop
on Polifemo habita,
en un mirar de llop
que al cor fa créixer ràpit la sospita.

Deixant l'illa de Circe, perillosa
pels seus encantaments,
que a la gent candorosa
canvia utilitzant fals arguments.

Baixant fins a l'infern, de fòc i brasa,
en busca de la clau
per a tornar a casa,
trencant la maldicció sobre la nau.

Aplaca Poseidon la fúria cega
i marca-li el camí,
perque la nau conega
la glòria de trobar el seu destí.

Destí d'identitat per a un demà
en l'Ítaca volguda,
on Penèlope està
teixint i desteixint la benvinguda.

Entretenint aixina als invasors
que volen conquerir-la,
sentint-se guanyadors,
i en drets de fer-la seua i d'engolir-la.

Comprant en una bossa d'interessos
a molta gent de dins,
per eixos diners, presos
d'aquells que van chafant els seus camins.

¿Quin temps ha de passar per a que l'illa
recupere el tesor
d'un ahir que perilla
en mans d'uns opressors sense decor?

Acosta't pronte Ulisses a ta casa
i tensa en prontitut
l'antic arc de la raça,
que ferm puga empunyar fins el minut.

Ataca per la dreta i per l'esquerra,
sense por a ferir,
lluïtant per eixa terra
que vol per a demà l'orgull d'ahir.

L'orgull que va perdent-se en la distància,
des d'un obscur present,
en mig l'intolerància
que no deixa bufar a un atre vent.

Ya es temps de desplegar al vent les veles
d'una ilusió novella,
buscant baix les estreles
un buf de llibertat, trencant l'anella.

Que està obrint-se la mar a l'infinit
d'una nova ribera,
despertant de la nit
la veu d'una València marinera.

No ho penses mariner,
solca la mar,
que no es temps de pensar;
i és temps de fer!

TEATRE

Antoni Ruiz Negre

L'ÚLTIM LLEÓ Llegenda valenciana

Personages:

VICENT (70 anys).

COLAU (35 anys.)

PERE (5 anys).

PEPIN (8 anys).

VORIN (8 anys).

LOLA (40 anys).

PEPICA (30 anys).

DESCRIPCIÓ D'ESCENA

L'acció es desenrolla en una placeta o creuament de carrerons, immediat a la Porta dels Serrans.

Els tèmens dreta i esquerra, a efectes de situació i moviment, es contemplaran vists des del públic.

Hi ha una frontera correguda com a fòrum, que presenta l'entrada d'una orchateria en l'extrem esquerra, i una porta d'escaleta a l'atre extrem. Els laterals estaran tallats en segon terme, per a formar entrada i eixida al carrer que creua. Portes de vivendes als dos costats d'escena.

Colocades davant del fòrum entre la porta de l'orchateria i el portalet, dos tauletes de fusta i varies cadires de tisora. Tot l'escenari mostrarà engalanaments, propis del recorregut de la provessó que té que passar per allí. És dia del Corpus. Les quatre d'un calorós dijous de Juny.

ESCENA I

Vicent, Colau, Pere, Pepin i Vorin, després Lola

(En alçar-se el teló, VICENT increpa acalorat a COLAU i a PERE, assentats junt ad ell, en tant que els chiquets juguen a la tella formant soroll de volta en quan)

VICENT.- ¡Puix yo vos dic que la Junta, no té més remei que claudicar i reconéixer que tinc raó!

COLAU.- *(En to conciliador)* Si la raó no li la llevem, so Vicent... Pero, ¿cóm anem a obligar ara al Gremi dels Blanquers a que desfile tots els anys en la provessó del Corpus, després d'haver passat ya tant de temps sense fer-ho?

VICENT.- Puix cal reprendre la costum. I lo mateix que el dels Fusters, els Forners, i els Sastres, desfilen tots els anys, aixina el Gremi dels Blanquers farà honor hui, a les més fondes tradicions de la nostra història.

PERE.- *(Contemporisant)* Yo no dic que no tinga raó...

VICENT.- *(Tallant-lo)* ¡Home, puix encara cóm, perque tu sempre estàs fent-me la punyeta!...

PERE.- ¡Tampoc és això, so Vicent! Yo respecte tot lo que de vosté vinga, i encara que no s'ho crega, li tinc afecte des de que era son aprenent en la blanqueria... Lo que passa és que els temps han canviat. De les blanqueries, ya veu que en este barri no queda més que el nom, i quatre coves runoses que fa anys deixaren de ser tallers.

VICENT.- Pero el que s'hagen traslladat de lloc no vol dir que hi hagen desaparegut els blanquers.

COLAU.- És clar que els blanquers continuen existint, ia qué negar-ho!, pero només que tres o quatre.

VICENT.- ¡No és de veres! En València hi hauran quatre o cinc tallers, pero són fàbriques grans que agrupen en elles a tots els blanquers del Gremi, i que si abans treballaven independents ara ho fan junts per ad eixes poques empreses...

PERE.- *(A Colau)* ¿Veus? ¡Te raó el so Vicent!

VICENT.- *(Agressiu)* ¿Tu qué estàs, fent-me la pilota o qué?

PERE.- ¡Che, en vosté no hi ha qui ho encerte! ¿eh? ¡Mal si parles, mal si calles!

COLAU.- *(En to ponderat)* Lo que vosté diu no és exactament aixina.

VICENT.- ¡Ah! ¿no?

COLAU.- No s'altere, so Vicent; i deixe'm que li exponga el meu punt de vista...

VICENT.- ¡Vinga, amolla'!

COLAU.- En les fàbriques és cert que treballa un bon número d'obriers, pero com ara tot es fa en màquines automàtiques, l'artesanía de l'ofici s'ha perdut. I podem assegurar sense temor a equivocar-nos, que blanquers autèntics de professió, en quedaran manco de mija dotzena en tota València.

VICENT.- ¡Puix yo conec per lo manco...!

COLAU.- Lo que yo li dic, so Vicent... ¡Mija dotzena!

VICENT.- ¡Puix és igual! El gremi no ha desaparegut, i además, conservem tots els nostres símbols i les nostres relíquies històriques.

PERE.- ¿De quines relíquies parla vosté?

VICENT.- ¿Que tu no vas pel casal social o qué?

PERE.- Yo sí. A fer la partideta de truc el dissabte i a llegir el "Marca" el dilluns.

VICENT.- Puix sàpies que allí encara es guarden, (*ampulós*) els timbals que acompanyaren als Blanquers en les Germanies; el fanal de fusta tallada arrancat de la popa d'una galera anglesa; i el nostre gloriós pendó de seda roja en brodats d'or... entre atres coses.

PERE.- ¿I tot això ho trauran hui en la provessó?

VICENT.- ¡Per supost que sí!

PERE.- ¿Pero qui ho traurà?...

COLAU.- (*A Pere*) Els de la directiva han contractat a uns quants parats, disposats a portar-se un sòu a casa per fer eixa faena...

VICENT.- ¡I això és lo que em rebenta!, que sent nosatres tants en el Gremi, tingam que anar a llogar una colla d'estranyes per a que facen el nostre treball. Ara que... ¡Lo que sí està decidit, és que el lleó el vestiré yo!

COLAU.- (*En sorpresa*) Pero ¿qué diu?...

VICENT.- Lo que has oït, chicon. Que no em dona la gana de que ningun "insurrecte" es pose hui, la pell del gloriós Lleó del Gremi dels Blanquers.

PERE.- (*Rient-se en ganes*) ¡Che, so Vicent!; ¿i vosté es va a disfrassar de lleó?

VICENT.- ¡Més respecte, chicot! ¡De disfrassar-se res!... ¡Vaig "a vestir" la pell del lleó!
(*Pepín, que ya ha donat per acabat el joc s'acosta en Vorín junt al grup*)

PEPIN.- Yayo, ¿i és de veres que esta vesprada es va a vestir de lleó?

VICENT.- Sí, chiquet.

PEPIN.- ¿I yo podré vore cómo es vist?

VICENT.- ¡Ho voràs!

- PEPIN.- *(A l'atre chiquet)* ¡Qué guai, Vorin! ¡M'agüelo esta vesprada es va a vestir de lleó!
- VORIN.- ¿I això cóm és, tu?
- PEPIN.- És un lleó de veres, ien coa i tot!
- VORIN.- ¡Ahí va!...
- COLAU.- So Vicent... No prenga les meues paraules com a una falta de respecte pero, ¿vosté sap lo que va a fer?
- VICENT.- ¡Sí senyor! ¡Seguir en la tradició! No de bades mon yayo ya el va vestir, i mon pare també en el seu temps, i yo quan torní del servici militar.
- COLAU.- O siga, farà cinquanta anys.
- VICENT.- Cinquanta més o manco. I si no l'he tornat a portar és porque es va interrompre l'assistència a la provessó del Corpus. Pero hui que el Gremi tornarà a estar present, encara que siga de nom porque els que ixquen seran llogats, i yo vestiré la pell!
- PEPIN.- *(A Vorin)* ¡Qué elegant estarà m'agüelo, tu!
- VORIN.- ¿I és de veres que té una coa?...
- PEPIN.- ¡Ya ho voràs!
- PERE.- A tot açò yo no estic massa enterat de qué significa lo del Lleó del Gremi.
- VICENT.- Clar, porque ni llegiu atra cosa que el "Marca", ni s'ilustreu, ni es preocupeu en posar atenció a lo que es parla de nostra història.
- PEPIN.- Yayo, ¿i per qué no nos conta l'història del lleó?
- VICENT.- *(Autoritari)* Si vos assenteu ahí i s'esteu quiets sense armar soroll, vos la contaré.
- PEPIN.- ¡Val, val!... S'assentarem i no direm ni mut.
- VORIN.- ¡Això, ni mut!
- (S'assenten els dos chiquets acostant unes cadires i quedant expectants)*
(Entra LOLA l'orchatera, que parlarà des de la porta)
- LOLA.- ¿Vostés van a voler alguna cosa ara?
- COLAU.- ¿I això?...
- LOLA.- Ho dic, porque vaig a fer una faena ahí dins que no podré deixar per lo manco en tres quarts d'hora...
- COLAU.- Puix casi que podries portar-nos abans unes orchatetes per a refrescar, porque en la basca que nos està fent, no hi ha qui pare en torreta.
- LOLA.- ¿Orchata per a tots?...
- PEPIN.- *(Celebrant-ho)* ¡Sí, sí, orchata per a tots!
- VICENT.- *(Patriarcal)* Vosatres; un got per als dos.
- PEPIN.- *(Remugant)* ¡Che yayo! ¡En la calor que fa!...
- VICENT.- ¡Un got i prou!
- LOLA.- Be. Puix de seguida vos el porte.

(Fa mutis a l'interior)

PERE.- Mira, Colau. ¿Saps que has tengut una bona idea en encarregar eixe refresquet?

COLAU.- Si una orchata sempre va be, en una vespradeta com la que hui estem "fruit"...

PERE.- Sí és de veres.

VICENT.- A lo que anàvem. *(A Pere)* ¿Tu no volies saber lo relatiu al lleó dels Blanquers?

PERE.- Sempre serà interessant saber-ho... Que les coses de la tradició mai estan de més...

(Traent un paquet de tabac, a Vicent)

¿Li apetix un cigarret?...

VICENT.- No gràcies, ara no.

PERE.- *(A Colau)* ¿I a tu?...

COLAU.- *(Prenent-lo)* Bo. Se'l farem...

PERE.- *(A Vicent)* ¿I això vindrà de molt antic?...

(Pere i Colau encenen i fumen, en tant segueix el diàlec)

VICENT.- D'antic. La cosa ocorregué un poc abans del temps de Sant Vicent Ferrer.

PERE.- ¿I això en quin any seria?

VICENT.- ¡Home! L'any exacte no el sé ni falta que em fa saber-ho; pero com tot lo món sap, l'història de València es dividix en dos parts, la d'abans de Sant Vicent i la de després del Sant.

COLAU.- *(Un tant irònic)* ¡Toca! No és mal sistema eixe per a estalviar-se la dificultat de les dates...

PEPIN.- *(Curiós)* ¿I al lleó el matà Sant Vicent, yayo?

VICENT.- ¡Che!, ¿que no callaràs? ¡Mut o no vos ho conte!

VORIN.- *(A Pepin)* ¡Calla tu, que se quedem sense història!

VICENT.- *(Adquirint un to retòric)* Puix és el cas que un mal dia, els pirates berberescs de Bujia desembarcaren de sobte en la playa de Torreblanca, allà en Castelló, i profanaren l'iglésia trencant tot lo que trobaren al seu pas. I no contents en tanta fellonia, furtaren el més preat tesor dels torreblanquins pel que sentien verdadera devoció; la Custòdia.

VORIN.- ¿I qué és la Custòdia, so Vicent?

VICENT.- La Custodia, és una peça d'orfebreria de molt de valor, on s'expon el Santíssim Sagrament.

VORIN.- ¿I qué és orfebreria?

PERE.- ¡Els nanos estos!... ¿Que no es callareu?

PEPIN.- *(Llamentant-se)* So Pere, que yo no he dit res...

VICENT.- ¡Val!... Mut i continuem... *(Fa una pausa breu)* En aquell temps la gent estava tan acostumada a les roderies del sarraïns que casi no es commovia pels freqüents

desembarcs, mes que per causa d'estos sempre raptaren alguna jove o algun chiquet, que després venien subastant-los com a esclaus en el mercat de Bujia.

VORIN.- ¿I el mercat de Bujia és on es compren els ciris?

VICENT.- ¡Che, sereu simples!... Bujia era el nom del poble d'on venien els sarraïns.

PEPIN.- (*A Vorin*) ¡Clar, home!, ¿que no saps que els ciris es venen en la tenda de les veles?

PERE.- (*Als chiquets*) ¡Mut!...

VICENT.- Be. Puix com dia, a pesar d'estar tan acostumats als repetits desembarcs dels roders, en esta ocasió, al conèixer el sacrilegi de Torreblanca, tots els valencians prorromperen en un crit de dolor. Les iglésies de la ciutat es cobriren de panys negres com a senyal de dol; es pronunciaren manifestos contra els sarraïns; i se palejà a totes les famílies mores que vivien al voltant dels carrers de la Corona i dels Soguers.

COLAU.- ¡Nyas! ¡Veges tu quina culpa tindrien eixes famílies!

VICENT.- (*Conseqüent*) ¡Home! Yo no vaig a dir que la tingueren... pero com a paisans dels atres que eren, just era que alguna cosa els tocara...

PERE.- (*Rient-se*) Puix en "lo tocant al cas", foren les costelles "les tocases"...

COLAU.- (*A Pere, en sorna*) ¡Qué desficiat eres de volta en quan!, ¿eh mascle?...

VORIN.- (*A Pepin*) Tu, Pepin. ¿I l'orchatera no està tardant massa en portar-nos els refresquets?...

PEPIN.- Ara que ho dius, me pense que sí.

VICENT.- (*En to un tant agre*) ¡Recontra botons! ¿Pero vosatres volíeu que vos contara l'història o qué?

COLAU.- Te raó. (*Als demás*) ¡Va, silenci i atents! (*A Vicent*) No faça vosté cas i continue en el relat.

VICENT.- Be... I a vore si ateneu. (*Reprenent la narració*) Arribats ad este punt de desesperació per tal malifet, fon quan els blanquers entraren en dansa. ¿No estava la Custòdia en Bujia? ¡Puix a Bujia anirien per ella!... Armaren pel seu conte una galera, embarcà en ella lo més florit del Gremi, i en el pendó de seda roja al front es prepararen per a fer-se a la mar...

PEPIN.- (*Entusiasmat*) ¡Mira! ¡Igualet igualet que en les películes de romans, tu!

VICENT.- Clar que no foren els únics...

PERE.- ¿Vol dir que s'armaren més galeres en atra gent?

VICENT.- En efecte, aixina fon. (*Prenent aire*) El Justícia de la Ciutat es llevà la gramalla roja cobrint-se de ferro de peus a cap; els Regidors abandonaren els bancs de la Càmara Daurada, abroquerant-se els peus d'escates relluents com les dels peixos de la plaja; els Cent Ballesters de la Ploma que escoltaven a la Senyera, ompliren de fleches les

aljaves, i els comerciants jueus del barri de la Xerea feren magnífics negocis venent tot el ferro vell que tenien, sense perdonar llança roma, espasa descantellada, o cosselet rovellat, a canvi de bones i sonores peces de plata.

(Entra LOLA decidida, portant una safà en les consumicions)

LOLA.- ¡Ya està ací l'orchata!

VICENT.- *(A part, visiblement molest per l'interrupció)* ¡Pero qué oportuna és esta dòna!

PEPIN.- *(Celebrant-ho)* ¡Che, qué be! ¡Lo fresqueta que deu d'estar l'orchata, ¿eh Vorin?...

VORIN.- *(A Lola)* ¿Ha portat també fartons?

VICENT.- *(Reptant-lo)* ¡Tu sí que estàs fet un fartó! ¿Qué no menges en casa o qué?

VORIN.- *(Apurat)* ¡No, si yo dia...!

VICENT.- ¡Ya! ¡Per si a cas!...

LOLA.- ¿Es que volien que els portara també alguna cosa per a sucar?

(Al temps que interpreta va posant els gots en la taula)

COLAU.- De menjar no havíem dit res... Només es tractava de refrescar...

VICENT.- ¡Això! ¡És que estos nanos!...

PEPIN.- *(Llamentant-se)* Yayo, que yo no he demanat res...

VICENT.- ¡Prou, ya està be! *(A Lola)* ¡Chica! Ad estos posa-li'n el got en eixa atra taula perquè si no no nos deixaran tranquils.

LOLA.- *(Posant-ho)* Ací està el vostre got.

VORIN.- ¿Ha portat dos palletes?

LOLA.- *(Mostrant-les)* ¡Dos palletes!

(Li les fica en el got)

(En gest de magnanimitat Vicent es dirigirà a Lola)

VICENT.- Mira, chica... Als chiquets porta-li'n un paquet de rosquilletes, ¡que eixes les pagaré yo!

LOLA.- De seguida li les porte.

(Fa mutis sense pressa)

PEPIN.- *(Celebrant l'obsequi)* ¿T'has donat conte, Vorin, qué "guai" que és m'agüelo?

PERE.- *(A Colau en un apart)* Ya saps quí va a pagar l'orchata.

COLAU.- *(Fataliste)* Ya havia contat en això...

(Els chiquets, en tant els demás escomencen a prendre la seua consumició, acostaran dos cadires a la taula, una front a l'atra deixant el got al mig en les dos palletes, i agenollats damunt de les cadires, casi topetant-se les fronts, aniran sorbint l'orchata, vigilant l'un a l'atre la molta "afició al chuplit").

PERE.- *(Ponderatiu)* ¡Bona està esta orchata!

COLAU.- Com que serà d'Alboraya.

VICENT.- No sé, no sé...

COLAU.- ¿Vol dir?

VICENT.- Que no acaba de saber-me a mi com la d'Alboraya... Esta pareix que tinga un sentidet d'arròs...

PERE.- Això serà que Lola li n'afeg, per a fer més cantitat i que li ixca més barata.

COLAU.- (*Sentenciant, a Pere*) Puix com ella et senta dir això, voràs tu el parell de banderilles que et clava.

PERE.- (*Contemporisant*) ¡Home!, yo no estic assegurant res, pero al dir el so Vicent lo del sentidet, pareix que a mi també m'ha vingut el regustet de l'arròs.

(*Lola entra portant el paquet de rosquilletes en la mà*)

LOLA.- ¿Quí està criticant la meua orchata, che?

COLAU.- (*Llevant ferro*) Ningú, chica. No faces cas.

LOLA.- ¿No? (*Per Pere*) ¡Ho dic perque no serà la primera vegada que este la critica!

PERE.- No és això... Està molt bona, lo que passa és que el so Vicent estava ponderant la d'Alboraya.

LOLA.- ¡Serà que tindrà alguna cosa que envejar-li esta!

VICENT.- ¡Dòna! Yo no dic que esta orchata siga roïna, pero ¡com la de Daniel!...

LOLA.- ¡Guapo, ya estem! ¡Com si l'únic en el món que sabera fer orchata fora Daniel! ¡Serà possible!... (*Als chiquets*) ¡Nyas! Ací teniu les rosquilletes. (*Li les dona*)

VORIN.- ¿Són de Velarte?

LOLA.- (*Rebotada*) ¡No te dic yo!... ¡Si a última hora res de lo meu valdrà res!... ¡Li dic yo a vosté...!

COLAU.- (*Rient-se*) ¡Tranquila, chica!, tu tranquila que esta gent hui està de broma.

LOLA.- ¡Sí home, si ya sé, ací molt de criticar lo de ma casa, pero segur que a l'hora de pagar-li "als atres", no li diuen que tot els pareix car com em fan a mi!

(*Fa mutis en certa energia*)

VORIN.- (*En donar-se conte que no els queda orchata*) Tu, Pepin, ¿i ara en qué suquem les rosquilletes?

PEPIN.- ¡Clar! Si no hagueres chuplat tan apressa...

VORIN.- ¿Yo? ¿I tu qué?...

VICENT.- ¿Qué passa? ¿Que no teniu on remullar-les?

PEPIN.- ¿Veu, yayo? Si la senyora Lola nos haguera portat dos gots per conte de u, ara encara nos quedaria orchata per a poder sucar les rosquilletes.

VICENT.- (*Sentenciant*) Puix ara se les mengueu a seques, i si no les voleu, li les torne a Lola i en pau.

VORIN.- (*Ràpit*) No, no... Si a soles també estan molt bones... ¡Va, tu, repartim-se-les!

(Continua l'acció, en tant que els chiquets escomencen en el ritual de "una per a mi, una per a tu")

PERE.- I a tot açò, ¿cóm havia quedat la qüestió del viatge contra els sarraïns de Bujia?

VICENT.- *(Dispost a seguir)* Puix com vos dia abans... Ixqué la galera cap a l'Àfrica, en les veles geperudes pel vent, i escoltada per un tropell de galfins que li servien de guia... Quan els moros els veren arribar tan decidits i ben armats, es posaren a tremolar arrepenedits per l'irreverència que havien comés en la Custòdia. I de segur que pensarien; "¡Che! ¿Valencians i portant al front als Blanquers?... ¡Qualsevol planta cara ad esta gent!".

VORIN.- *(A Pepin per lo baix)* Yo crec que eixa pel·lícula ya l'he vist.

PEPIN.- ¡Calla, che!

VICENT.- La batalla durà varis dies, puix que als moros els enviaren reforços, i arribà un moment en que els valencians escomençaren a tindre problemes.

PERE.- ¿Vol dir que els blanquers estaven perdent?

VICENT.- Prop estaven de la derrota quan ocorregué el milacre.

COLAU.- *(Admirat)* ¡Ah! ¿Pero hagué un milacre?...

VICENT.- ¡Tu diràs si no!... De sobte, aparegué un lleó caminant sobre les dos pates darreres i portant en gran reverència en les de davant la Custòdia; i en tota cerimònia li l'entregà a u dels blanquers...

PERE.- ¡Caram!...

COLAU.- *(A part)* ¡Sí que degué ser un milacre!

VICENT.- Després s'espolsà el cabellam, pegà un bram, i ad este vullc i a l'atre també, en quatre mossos i tres sarpades netejà en un moment el camp de la morisma.

PEPIN.- ¡Che, i quin lleó més valent!...

VORIN.- ¿I qué passà, so Vicent?

VICENT.- Puix que els valencians, triumpfadors en la batalla, tornaren a embarcar-se ya en la Custòdia en son poder, i arribaren a Torreblanca on la restituïren al seu lloc... En la ciutat ya es podeu imaginar l'entusiasme en que els varen rebre... I a partir d'eixe dia, cada volta que els blanquers feen una festa en cerimonial senyalat, u del Gremi, en memòria del respectable animal que tant els havia ajudat, es vestia en una pell de lleó; i portant entre les mans una Custòdia pareguda ad aquella, rendia homenage a tan insigne acontentyiment.

PEPIN.- *(Aplaudint)* ¡Be, pel lleó!...

VORIN.- *(Igual)* ¡Qué "guai" tu!...

PEPIN.- *(A Vorin, orgullós)* ¿Has vist?...

PERE.- *(En sorna a Colau)* No està mal eixa historieta ¿eh?...

COLAU.- *(Escèptic)* Mira... Si eixa és la tradició...

ESCENA II

Pepica, Colau, Pere, Chiquets i Vicent, després Lola

(Entra PEPICA per la porta de l'escapada del fòrum dreta. És filla única de Vicent i mare de Pepin. Es mostra un tant preocupada per les pretensions de son pare en portar a cap la bogeria) (Saluda en general, dirigint-se a Colau)

PEPICA.- Bona vesprada...

COLAU.- *(Colau s'alça i interpreta en peu)* ¡Hola Pepica, bona vesprada!

PERE.- ¡Au!, i als demés que els partixca un raig ¿no?

PEPICA.- *(Puntualisant)* He dit bona vesprada a tots els presents. ¿O és que tinc que saludar-vos u a u, che?

PERE.- *(Somrient)* Chica, no t'enfades, que ha segut una broma.

PEPICA.- ¡Per a bromes estic yo hui! *(A Pepin)* ¿Tu qué fas, fill?, ¿menjant rosquilletes?... Després no t'acabaràs el berenar.

PEPIN.- Sí que me'l acabaré, sí.

VORIN.- És que com han portat les rosquilletes, quan ya s'haviem begut tota l'orchata...

PEPICA.- ¡Ah!, ¿és que ha hagut orchata i tot?...

PEPIN.- Només un gotet per als dos, perquè el yayo ha dit que en u hi havia prou.

PEPICA.- *(A Vicent)* Clar, vosté com sempre malcriant-lo i permetent-li que prenga coses entre hores.

VICENT.- No, dòna, no. És que Colau nos ha convidat a tots a un refresquet perquè la veritat és, que la ponentada que està fent ho demana... Mira, si tu hagueres baixat un poquet abans també t'hauries pogut fer un gotet.

PEPICA.- ¡No estic yo per a gotets!...

COLAU.- Encara no és tart, que si t'apetix el pots demanar.

PEPICA.- No Colau, gràcies... És de veres que no en vullc.

COLAU.- No insistixc...

(Es recolzarà, mig assentant-se, en el respallar d'una cadira)

VICENT.- I qué; ¿ya has acabat de repassar la pell?

PEPICA.- *(En to de reproche)* Sí, pare, sí. Ya està tota repassada i a punt. ¡Qué!, ¿encara continua vosté en tan desafortunada idea?

VICENT.- ¡Ya estem una altra volta!...

PEPICA.- ¿Pero no es dona conte de que es pot posar mal?

VICENT.- ¡Guapo!, ¿yo mal per qué?

PEPICA.- Pero home, isi és que es va a rostir viu dins d'eixa pellota en la calor que fa!

VICENT.- (*Graciós*) No es torren els lleons i la porten tot l'any; per dos hores que la porte yo...

PERE.- (*Rient-se*) ¡Che!, això té gràcia ¿veus?

VICENT.- ¡A que sí! (*Es riu*)

PEPICA.- ¡Seran destarifats!...

PEPIN.- (*A Pepica*) ¿I quan es va a vestir el yayo? ¿No és hora ya?

PEPICA.- (*Reptant-lo*) ¡Tu ajudant també!, ¿no?

COLAU.- (*A Pepica*) Yo he intentat fer vore a ton pare que no és prudent mamprendre eixa aventura a la seua edat, pero millor que tu ningú el coneix, i tots sabem que quan ad ell se li posa una idea en el cervell...

PEPICA.- Des de que fa tres dies portà la pellota a casa, que estic intentant llevar-li-ho del cap. ¿Puix no ha contractat el Gremi a mija dotzena de parats per a portar els timbals i les demás coses?... ¿Per qué puix, no pot u d'ells vestir-se de lleó?

VICENT.- ¡Ya t'ho he dit, filla!... Perque un timbal el porta qualsevol, pero representar a un personage únic en l'història del Gremi; no. Eixe és un comés, que cal portar-ho a cap en tota la dignitat que demana la memorable circumstància.

PEPICA.- ¡Això! I si es posa mal, després li direm "a la circumstància i al Gremi" que el pose bo. ¡Serà possible!

VICENT.- No remugues chica, si no va a passar-me res.

PEPICA.- (*A Colau*) A vegades pense que mon pare és pijor que Pepin.

PERE.- ¿I cóm es posa la pell, so Vicent?

VICENT.- La veritat és que costa un poc, porque com fa tants anys que fon assaonada, en algunes parts està un poc acartonada... pero no hi ha problema porque per davant té una cremallera que la tanca de baix a dalt.

PERE.- I rasparà per dins ¿no?

VICENT.- Això sí. Quan anit me la proví en casa, me feu dos faves ací en la cama, i una atra on no te vaig a dir, que no veges la picor que em produïren.

PERE.- ¿I empolsegant-la be per dins en bona cosa de talc no la sentirà més suaveta?

VORIN.- (*Rient-se*) ¡Mira, tu!, ili van a posar pols de talc com li posen als chiquets de bolquerets!...

VICENT.- (*En mal geni*) Tu morral, ¿que no et pegaré un calbot?

PEPIN.- (*A Vorin*) Això, ¿per qué no et burles de t'agüelo, tu?

VORIN.- (*Apurat*) Si no em burle; yo ho dia...

VICENT.- (*A Pere*) He pensat que lo millor serà posar-me-la per damunt de la roba, i aixina

segur que no em roçarà en cap lloc.

PEPICA.- (*Crítica*) ¡Per si era poc una pellota d'un dit de grossa, damunt se la posarà en roba de baix! (*Per a sí*) ¡Quan yo dic que a mon pare se li reblanix el cervell dia a dia!...
(*Entra LOLA que interpretarà des de la porta*)

LOLA.- ¡Chica!, ¿ací estàs tu?

PEPICA.- Ací estic, filla, a vore si algú s'ha trobat un tros de sentit comú que s'ha perdut.

LOLA.- (*En bon humor*) ¡Ui, sentit comú!... ¡D'açò em pense que no queda en València!...

COLAU.- ¿Vols dir, chica?

LOLA.- Lo que dic; que hi ha molt poc.

PERE.- No sé per qué ho diràs, perquè ací als presents si alguna cosa nos sobra, és "coeficient d'intel·ligència".

COLAU.- (*Contemporisant*) Si Pere ho diu...

VORIN.- (*A Pepin*) ¿I això del "coeficient" qué serà, tu?

PEPIN.- No ho sé... Serà alguna de les "rílíquies" eixes que guarden en el Gremi...

VORIN.- ¿Com els timbals i el farol?

PEPIN.- A lo millor...

VORIN.- Pregunta-li-ho a ton yayo.

PEPIN.- ¡Calla, calla!... Després.

LOLA.- (*A Pepica*) ¿T'apetix fer-te una graniçada?

PEPICA.- No, chica, ara no. Més tart sí que baixaré a per un litre i aixina refrescarem en casa en acabar de sopar... ¿Te'n quedarà per a després?

LOLA.- Sí. He fet una geladora gran este matí i no s'acabarà hui. I això és lo mal, que no dura d'un dia per a un atre... Pero mira, si prepare manco quantitat i resulta que a la gent li pega per demanar, faig curt. ¡I això sí que em dona una rabia!...

PERE.- Sobre tot si els clients se'n van a prendre-la a la tenda del carrer d'ahí darrere.

LOLA.- (*Irònica*) ¿Veus qué graciós?

VICENT.- I a tot açò, ¿quina hora serà?

COLAU.- (*Mirant-se el rellonge*) Les quatre i mija.

VICENT.- Puix a les cinc havem quedat en vore'ns en el punt de reunió... Aixina que ya va sent hora de que em pose la pell.

PERE.- ¿Se'n va a casa a vestir-se?

VICENT.- No. Com me l'he de posar damunt de la roba que porte, ara me la baixarà Pepica, em vist ací, i m'estalvie aixina una pujada d'escala... ¡Au Pepica, filla, fes el favor de baixar-ho tot que si no encara faré tart!

PEPICA.- (*Fatalista, a Lola*) ¡Ell ha dit que es posa la pell, i se la posa!...
(*Marcant el mutis cap a l'escleta*)

- iNo el coneixeré yo!... (A Pepin) Tu, Pepin, vine en mi i m'ajudaràs a baixar-ho tot.
- PEPIN.- (Anant) Vaig de seguida, mamà.
- VORIN.- ¿Puc anar yo també a ajudar?
- PEPICA.- Sí home, sí, vine. iTots a la caragolà de Chimo!
- (Fan mutis els tres)
- LOLA.- (A Vicent) Eixa filla seua té guanyat el cel.
- VICENT.- Això no anirà en segona intenció ¿no?
- LOLA.- Yo dic les coses com les pense, So Vicent, i cadascú que les prenga com vullga.
- COLAU.- (Per lo baix) Calla dòna, i no sigues imprudent...
- LOLA.- ¡Que no serà que Pepica té raó!... Be. Vaig a seguir ahí dins en la meua faena.
- (Fa mutis a l'orchateria)

ESCENA III

Colau, Vicent i Pere, després Pepica i Chiquets, al final Lola

- PERE.- ¡Vaja un geniet que es gasten hui esta i Pepica! ¿eh?
- COLAU.- (Llevant ferro) Serà cosa de dones...
- PERE.- (A Vicent) I qué, ¿se sap alguna cosa del seu gendre?
- VICENT.- ¡No ha de saber-se! Que està treballant a tope, que ya està fart d'estar fòra de casa, i que té moltes ganes de vindre.
- COLAU.- Lo natural... Perque haver-se tingut que deixar a la família per culpa del treball...
- VICENT.- ¿I qué havia de fer ell? ¿Eixir-se'n de l'empresa i apuntar-se al paro?... Puix està l'assunt del treball com per a anar jugant.
- PERE.- ¿I esperances de tornar, per a quàn?
- VICENT.- L'empresa té idea de tornar a obrir ací el negoci. Naturalment si conseguixen una ajuda estatal com eixes que el govern facilita als països del tercer món. I si ho fa aixina, per supost que tindran plaça tots els que són d'ací, i s'han sacrificat anant-se'n fòra.
- COLAU.- Si aixina resulta m'alegraré per tots, perque ell s'ho haurà guanyat a pols, i perque Pepica se mereix tot lo millor.
- PERE.- Sobre tot t'alegraràs per Pepica, perque a tu sempre t'ha fet gràcia ¿eh?...
- COLAU.- ¡Che, Pere! ¿Cóm dius això? ¿Qualsevol que et senta qué es podrà pensar?...
- VICENT.- ¡Tranquil, Colau! Que a pesar de cóm este diga les coses, que per a dir-les és un tros d'haca, tots sabem el teu afecte per nosatres i l'amistat que nos professes.

PERE.- ¡Yo no volia dir...!

COLAU.- Serà millor que ho deixem i parlem d'atra cosa, ¿no vos pareix?

VICENT.- Sí, home, sí.

COLAU.- Pux be, so Vicent; yo no vullc que hui malinterprete les meues paraules, pero crec que vosté es deuria replantejar sériament l'assunt de l'eixida en la provessó.

VICENT.- No tornes al tema, que la determinació està presa... Si tu saberes la cantitat de voltes que he pensat en este moment, des de que la vaig vestir per última vegada fa tants anys...

PERE.- ¿Pero és la mateixa pell?

VICENT.- La mateixa.

PERE.- ¿I es conserva en bon estat?

VICENT.- No massa bo... Per això la he tengut que portar a casa per a que Pepica la repassara; i en un cosidet per ací, un rellisat per allà, i un *arreglet* a la cremallera, ha quedat prou aparent.

COLAU.- El problema està en la calor que va a passar dins d'ella, porque, en un dia com hui en que fins la pròpia pell molesta, ya em dirà vosté...

VICENT.- Yo ya sé que fa calor, pero, ¿no diuen que una *suà* de volta en quan beneficia al cos?

PERE.- (*En sorna*) Si no es derretix...

VICENT.- ¡Tu sí que et vas a derretir, tu!

COLAU.- ¿I quin lloc té que ocupar vosté en el desfile?

VICENT.- Aniré immediatament darrere del pendó del Gremi i entre els quatre timbals.

PERE.- ¡Toca! Per falta de música no es queixarà... que lo que és ritme no li'n va a faltar.

COLAU.- I dic yo, so Vicent, ¿és precis que faça vosté tot el recorregut de la provessó?

VICENT.- ¿Qué vols dir?

COLAU.- Que ya que és el primer any, i que ningú dels que el vegen sabran cómo es fea abans, podria vosté sumar-se a la comitiva del Gremi, en el moment de fer l'entrada en la catedral, i aixina, en un quartet d'hora que aguantara en l'interior de la pell...

VICENT.- (*Molt digne*) ¡Ah, no! Això no tindria gràcia. El lleó deu d'eixir fent-li guàrdia al pendó del Gremi, i en tant este estiga en el carrer, el lleó junt ad ell.

COLAU.- (*Aconsellant*) Mire so Vicent, que l'acte durarà per lo manco tres hores...

VICENT.- ¡Com si foren quatre! ¡Està decidit!

COLAU.- (*En un a part*) ¡Està vist que no té *arreglo*!

(*Per la porta de l'escaleta van entrant PEPICA i els dos CHIQUETS*) (*Pepica porta en els braços un vestit de pell similar a lo que podria ser el cuir d'un lleó, dels peus al coll d'una peça i obert pel pit en una cremallera*) (*Pepin du el cap del lleó que llüix llarga cabellera encrespada, destinat a ser colcat per dalt com si d'un cap de*

"nano" es tractara, i Vorin porta entre les mans una custodia de fusta, malpintada en purpurina, que més pareixerà el sol de Josué que el "tesor dels torreblanquins")

PEPICA.- *(En mal humor)* ¡Nyas!, iya està ací la pell del lleó!

PERE.- *(Mirant-la)* ¡Che, sí que és prou aparent!...

VICENT.- ¿No et dia yo?

COLAU.- *(Contemplant-la. Taxatiu)* ¡I prou grossa!

(Vicent, alçant-se interpela a Pepin, que s'ha posat a "ballar els nanos" en el cap posat)

VICENT.- ¡Tu morral! ¡A vore si te vas a caure, i la vas a trencar, i la fem!... ¡Dus ací el cap!

(Pepin de mala gana, se'l lleva i el deixa damunt d'una de les taules)

PEPIN.- No s'apure yayo, que no es trenca...

VORIN.- *(Per la custodia que du)* So Vicent, ¿i açò cóm té que portar-ho?

VICENT.- Eixa és la part més important. Dus i voràs. *(Prement-la)* ¿Veus?...

(Fa una creu en l'aire com si beneïra a un públic invisible en gran solemnitat)

Aixina al llarc de tota la provessó.

PEPICA.- ¡Serà si l'aguanta!

VICENT.- ¡Chica, no sigues agorera!... ¡Va! Ajudeu-me a vestir-me.

(Entre tots, poc a poc li colocaran el trage damunt del que porta) (Esta tasca es durà a efecte sense precipitació i fent que Vicent marmole als chiquets per "l'ajuda" que porten a cap, que destorbarà més que atra cosa)

VORIN.- *(Fixant-se en la coa del trage)* ¡Che, mira, puix sí que és de veres que té una coa!...

PEPIN.- ¿No t'ho havia dit yo?

VORIN.- ¡Qué "guai", tu!

(Per uns moments tota l'atenció i interés dels chiquets estaran dedicats a intentar agarrar la coa i sospesar-la)

VORIN.- Mira, i té una borleta de pels al final...

PEPIN.- *(Pontificant)* Segur que de les coes dels lleons és d'a on se fan les broches d'afaitar.

VORIN.- ¿Sí? *(Pausa)* Puix eixa no és igual que las dels gossos ¿eh?...

PEPIN.- ¡Cóm va a ser igual! *(Ponderatiu)* ¡Un gos no és més que un gos!

VORIN.- *(Convençut)* ¡Clar!... És de veres.

(Una volta enfundat el trage i tancat fins al coll, Vicent farà un passeget per l'escenari beneïnt en la custodia a tots els presents, abans de colocar-se el cap)

COLAU.- ¿Qué tal ho aguanta, so Vicent?

VICENT.- Mira, no va mal...

PERE.- ¿Dona molta calor?

VICENT.- ¡No és que ací s'estiga massa fresquet, pero, aguantarem!...

- PEPIN.- *(A Vorin)* ¡Qué guapo està m'agüelo! ¿eh?
- VORIN.- Lo que més m'agrada del trage és la coa.
- PEPIN.- ¿I el cap, qué?
- VORIN.- ¡També!...
- VICENT.- *(Decidit)* ¡Au, el cap que me'n vaig!
- PEPICA.- *(Marmolant)* ¡El cap, el cap!... ¡Ya podria fer el Nostre Senyor que tinguera més cap!... *(En acabar d'ajudar a posar-li'l, A Colau i a Pere)* No el deixeu a soles. Acompanyeu-lo fins el punt de la reunió, i feu el favor de mirar per ell...
- COLAU.- Descuida Pepica que no el deixarem a soles.
- PEPIN.- ¿Yo me'n vaig també en el yayo?
- PEPICA.- *(Enèrgica)* ¡Vosatres dos ací en mi!
- VORIN.- *(En requiny)* És que volem vore'l...
- PEPICA.- Ya el voreu quan passe la provessó pel cantó. Mentres tant ací els dos no tingam un disgust.
(Marquen el mutis per l'esquerra els tres hòmens i en l'últim moment, Vicent farà el rito de beneir solemnement a Pepica i als dos chiquets)
- VICENT.- Adeu, filla.
(Fa mutis)
- PEPICA.- Adeu pare... *(Alçant la veu)* ¡I que la Malaena el guie!...
(De l'orchateria eixirà LOLA sense poder aguantar la rialla)
- LOLA.- ¡Chica! No he volgut eixir abans de la tenda no anara a pensar-se ton pare que em burlava d'ell. Pero he vist cóm el vestíeu per l'espill de dins, i no veges lo que m'ha costat aguantar-me.
- PEPICA.- No, si còmica sí és la situació...
- LOLA.- *(Pels chiquets)* I no veges els borts estos lo que han fruit tirant-li del rabo al lleó.
- PEPIN.- Coa, senyora Lola, coa... Que els lleons no tenen rabo.
- LOLA.- ¡Ah! ¿no?
- PEPIN.- No. Rabo tenen els gossos, pero no els lleons.
- VORIN.- Clar, i els lleons tenen brocha d'afaitar.
- LOLA.- No te dic yo, lo be que s'ho han passat estos...
- PEPICA.- ¡Quin desfici, Senyor!... ¡I si no fora per les complicacions que pot portar!...
- LOLA.- ¡Tampoc va a passar res, chica! En quan no puga aguantar més se la llevarà i en pau.
- PEPICA.- ¡No saps tu lo cabut que és mon pare!
- LOLA.- ¡Qué!, ¿voleu fer-vos ara un refresquet en tant ve la provessó?
- PEPIN.- *(En entusiasme)* ¡Sí, sí, orchata!
- VORIN.- *(Puntualisant)* Pero ara que siguen dos gots ¿eh?, ¡perque u s'acaba de seguida!

LOLA.- *(En sorna)* ¿Veus? ¡Te raó Vorin!

PEPICA.- ¡Sí! Boget que està el nano...

LOLA.- En tal cas, ¿tres orchates?

PEPICA.- Casi que a mi m'apetix més un graniçat de llima, que a tu també t'ix molt bo.

LOLA.- Puix ara mateix vos ho porte.

PEPICA.- Va, i vosatres no formeu massa soroll en tant refresquem i veem arribar als cirialots.

(Mutis de LOLA a l'establiment, en tant els demés s'assenten junt a la taula)

(Si la representació es porta a efecte en lloc apropiat, i en mijos suficients per a poder fer desfil·lar una part de la provessó del Corpus, pel lateral esquerra aniran entrant els personages que la componen en el moment que s'indique, creuant l'escena i eixint per la dreta) (Es procurarà assessorament oportú per a que el desfile pugua resultar tot lo aparent i digne que dega ser; i la duració serà concordant en els mijos humans de que es disponga) (En un moment determinat, quan s'indique, s'interromprà el corteig donant pas a Colau i Pere que portaran a Vicent) (En cas de no dispondre de mijos per a representar lo referit, continuarà l'acció com s'indica tot seguit)

PEPIN.- ¿I ara qué anem a fer?

VORIN.- ¿Tardarà molt en passar la provessó?

PEPICA.- No. Ara mateix vorem aparéixer el carro de la murta, escampant el vert pels carrers, i de seguida vindran els cirialots i tots els demés.

PEPIN.- ¿I des d'ací ho vorem be?

PEPICA.- ¡Clar, fill! Com tota la provessó ha de passar per ahí, *(senyalant a l'esquerra)* nosatres des d'ací, com en primera fila.

PEPIN.- ¿I si es posa gent davant, cóm ho vorem?

PEPICA.- No t'apures, que si es posa algú, en pujar-vos dalt de les cadires en pau.

PEPIN.- ¿I al yayo també el vorem passar?

PEPICA.- També, fill...

VORIN.- Escolta Pepin. ¿I tu quan sigues major també et vestiràs de lleó per a desfil·lar en el Corpus?

PEPIN.- ¡Home clar! ¡Igual que mon yayo?

PEPICA.- Sí, sí; a tu ya et diré yo de qué t'has de vestir.

PEPIN.- ¿De qué, mamá?

PEPICA.- Tu, ¡d'angelet de cornisa!

PEPIN.- *(En reguiny)* Puix no vullc... Yo vullc de lleó com el yayo.

(LOLA entrant en una safa en gots que servira en la taula)

LOLA.- ¡Au, a refrescar!, que enguany sí que és de veres que nos ha eixit un dia de Corpus

calorós.

PEPICA.- És per la *ponentà* que està fent-nos que nos porta tota la cremor de la Plana d'Utiel.

LOLA.- En un poc de sort, a boqueta nit es girarà l'aire, i tal vegada el Llevant nos ajude a refrescar.

PEPICA.- ¡Deu ho vullga, perquè si no, no hi haurà qui dorga esta nit!... I això d'estar pegant voltes pel llit buscant la part més fresqueta del llançol, i sense pegar un ull, és cosa que em fastidia més que passar-me el dia suant.

(Els chiquets, que s'han tirat com a dos lleons damunt dels gots, aniran chuplant i jugant al seu aire en tant continua l'acció)

LOLA.- *(Als chiquets)* No se la begau massa apressa, que està molt gelada i vos podria caure mal.

PEPIN.- ¿De veres pot caure-nos mal?

LOLA.- Si la preneu espayet, no.

PEPICA.- *(Tastant el contingut del seu got)* ¡Sí que t'ha eixit bo hui el graniçadet de llima!...

LOLA.- Lo que yo te dic... Que lo meu no té res que envejar a lo que fan uns atres per molta fama que tinguen. Pero mira, en tal de desprestigiar a una...

PEPICA.- Tu no faces cas, que la majoria de les vegades ho fan a posta per a fer-te rabiar.

LOLA.- ¡Si no coneixeré yo a eixa genteta!...

PEPICA.- ¿Veus? A mi esta beguda em recorda "l'aigua de llima" que fan en Gandia.

LOLA.- No és igual. En Gandia la fan més dolça i en un color groc safranat molt fort, que no sé com el conseguixen, pero que no es sembla al to natural de la llima.

PEPICA.- Ara que ho dius, en lo del color tens raó... Pero aixina i tot no hi ha que llevar-li el mèrit ¿eh?

LOLA.- No, no. Si yo sé reconèixer la qualitat de les coses, i quan una cosa és millor que un atra... Que no és lo mateix que les crítiques que els nostres veïns solen fer-me a tota hora.

PEPICA.- Ya te dic... Per a fer-te rabiar.

(Se sent soroll entre caixes i els chiquets acodiran al lateral donant mostres de content)

PEPIN.- ¡Ya ve la murta, ya ve la murta!

VORIN.- Sí, ya ve... I darrere els cirialots. Mira, mira...

PEPICA.- ¡Quedeu-se ahí! ¿eh? No passeu més avant.

LOLA.- ¡Qualsevol subjecta als nanos estos!...

(Creix el soroll propi de la provessó, i de seguida destacarà d'entre ell algun crit d'alarma que es contagiarà ràpid als presents en escena)

PEPICA.- ¿Qué passa?...

LOLA.- Pareixen crits...

(Entren PERE i COLAU per l'esquerra, portant mig en braços a VICENT, tot enfundat en la pell i en el cap posat, en signe evident de vindre mig ofegat)

COLAU.- *(Entrant)* ¡Feu lloc, feu lloc!... ¡Una cadira, che!...

(Destorbant-se uns a altres, tots preparen una cadira on finalment mig tombaran a Vicent)

PEPICA.- ¡Pero lleveu-li al cap, home!... *(Li'l lleven)* ¡Pare, pare!... ¿Qué li passa, pare?...

VICENT.- *(Queixant-se totalment congestionat)* ¡Ai, ai!... ¡Aigua, aigua, doneu-me aigua!...

PEPIN.- Yayo ¿vol orchata?

VICENT.- Sí, sí, millor orchata... orchata... ¡Doneu-me orchata!

COLAU.- ¡Lo que siga pero apressa!

LOLA.- ¡Ara li trac una gerra!

(Fa mutis ràpidament)

PEPICA.- ¿Pero qué li ha passat?

COLAU.- ¡Qué va a ser! ¡Que porta una torraera impressionant!

PERE.- ¡El ponent que ha segut mascle!

COLAU.- ¡Clar, i ell en eixa pellota!...

PEPICA.- ¡Llevem-li la pell!

PERE.- Si és que no es pot.

PEPICA.- ¿Cóm que no es pot? *(Al temps que ho intenta)*

COLAU.- És que s'atollat la cremallera i per més tirons que pegues no corre ni per amunt ni per avall.

PEPICA.- *(Cridant cap a dins)* ¡Una tisora, porteu una tisora!

VICENT.- No, no... no la talleu... que cal conservar-la per al Gremi... Beure, ¡Vulc beure!...

(LOLA entra en una gerra plena d'orchata)

LOLA.- ¡Ací està l'orchata!

(En tant els chiquets donen la llanda tot lo que puguen, manejant-se i destorbant per tot arreu des del principi de l'acció, Lola i Pepica li faran aire al so Vicent en un eixugamans, o devantal si en porten; i Pere i Colau li'n donaran a beure un got darrere d'un atre fins que s'acabe la gerra)

(Sense trobar consol al seu estat i en les mostres de preocupació de tots, a Vicent acabarà donant-li un batistot pel qual es quedarà exànime, no recuperant-se ya)

(Entre l'alarma general, anirà cedint el soroll i confusió, donant pas a les llamentacions pròpies davant de lo inevitable, pero tenint en conte que no es pretén un final dramàtic, si no tragicòmic, i més còmic que tràgic)

PEPICA.- *(Esglayada)* ¡Ai, pare!... ¡Que ya ho dia yo que esta aventura no podia acabar be!...

LOLA.- *(Llamentant-se)* ¡I quí anava a pensar que açò anara a acabar aixina!...

COLAU.- *(A Pere)* ¡Che! ¡I lo mal que ha resultat!... ¿Qué no haurà segut una pulmonia pel contrast de la calor que portava i l'orchata tan freda?...

PERE.- *(Sentenciant)* ¡Home, lo que des d'ara queda ben clar, és que l'orchata es mortal per a les feres!... I sobre tot, per als lleons; ¡¡Verí pur!!

(En tant sona una musiqueta burlesca, anirà caent el teló)

FI DE LA COMEDIA

Òscar Rueda i Pitarque

PRESENT I FUTUR DE LES NORMES DE LA RACV O DEL PUIG

o. Nota preliminar

Diletant (de l'italià *dilettante*, que es *delecta*). Qui es dedica a les arts o algun camp del saber com un aficionat, és dir, sense ser un professional.

Diccionari General de la Llengua Valenciana, RACV

Més d'u es preguntarà qué fa un ingenier parlant d'ortografies i d'usos llingüístics. I farà be: serà llògic que s'ho pregunte, com a mínim. La meua resposta, en tant que *diletant* de la filologia, és senzilla i humil: opine, en permís de l'amable lector, sobre una cosa —la llengua valenciana— que és, a l'hora, **un instrument que use diàriament per a comunicar-me, i una part eminent de la meua identitat cultural** com a ser humà.

I, si be és cert que, seguint a Lluís Fornés¹, només als filòlegs se'ls presupon uns coneiximents suficients com per a tractar, en propietat i de forma científica (és dir, en un procediment adequat, rigorós i sistemàtic: que això vol dir, en essència, usar un mètode científic) les característiques actuals o passades d'una determinada varietat llingüística: fonemes i morfemes, isoglosses, usos sintàctics, evolucions diacròniques... des d'una perspectiva descriptiva i investigadora, no és manco cert que, també seguint a Fornés, **en el camp dels models lliteraris, dels estàndarts orals i escrits i, en definitiva, del seu us social, tots, del primer a l'últim valenciaparlant, tenim el dret a dir la nostra**. “*Els filòlegs també, pero com un usuari més*”, afirma, molt be, el bragat i incansable occitaniste valencià. I en eixe respectuós sentit és en el que m'atreuixc a escriure estes línees.

¹ Fornés, L.: *La llengua valenciana i el diasistema occitanoromà*, pp 19-22. Oc-València, València C., 2010.

Sí; alguns desperts lectors ya estaran pensant en que, posats a excusar res, haguera segut més fàcil, sense anar més llunt, recordar que Pompeu Fabra, creador de la normativisació catalana moderna, era ingenier químic de professió. I en pau...

Pero no vullgam aplegar a filar tan prim, ni a comparar situacions, fets i, sobre tot, persones i capacitats no comparables. Quedem-nos simplement en que, si no cal ser músic per a opinar sobre la música que nos agrada; si no cal ser ingenier industrial per a saber si el disseny d'un coche nos atrau o no (fins al punt de gastar-nos una bona cantitat de diners en adquirir-lo); si no cal ser economiste per a montar una empresa pròspera (encara que faràs be en sumar a la teua empresa un bon expert en finances); i... si no cal ser ingenier d'obres públiques per a deduir que una obra està mal feta perque el carrer acabat de construir s'inunda cada volta que cauen quatre gotes... és evident que *no cal ser filòlec* per a opinar i reflexionar, en cert esme i trellat, sobre el present i el futur del nostre idioma: que és tant com dir, la nostra cultura i la nostra identitat².

Este text, per tant, més que un tractat sobre ortografies o tildes, sobre etimologies i purees llingüístiques –qüestions, a priori, totalment fòra de lloc per a un ingenier, i sobre tot, per a l'ingenier que els parla–, és una reflexió sobre estratègies, sobre encerts i errors i, sobre tot, un avís a navegants –o *nauchers*, paraula clàssica i ben nostra, en regust a consolats de mar i darassanes en plena producció– que tal volta es fixen massa en la forma del timó que creuen dominar, i massa poc en els mars pels quals han de conduir el barco fins a dur-lo a bon port...

A l'hora de preparar est escrit se'm presentà un segon dilema. Quan u es planteja parlar d'estes qüestions, mai sap quin ha de ser l'alcanç adequat. O siga: si escriure pensant en una audiència entesa en el tema, aveada a les disquisicions llingüístiques-identitàries a les que tan aficionats som els valencians, o fer-ho pensant en que la formació del "valencià mig" en estes qüestions és absolutament epidèrmica, i prou més emocional que racional. Atenent a la majoria absolutíssima de potencials lectors que més aïna es trobaran prop de la segona situació, he estructurat el treball en cinc parts –de les quals, especialment les quatre primeres podrien llegir-se de forma separada sense perdre el sentit ni el fil de l'argumentació–:

- Les dos primeres parts emmarquen l'objecte de la discussió –les estratègies de classificació de les varietats llingüístiques, i el seu necessari reflex ortogràfic i normatiu– des d'un punt de vista genèric, **parlant de les vicissituds per les que han passat i passen els processos "classificadors" i codificadors d'algunes llengües del món i comparant-los en el cas valencià.**

² I més encara, si se'm permet l'heregia: per a decidir, d'entre tots els filòlecs que nos oferix el *mercat*, quins d'ells tenen una forma d'entendre la qüestió que coincidix en la nostra manera de vore les coses...

- En la tercera part se pretén caracterisar **la percepció actual del valencià mig sobre el seu idioma propi**, partint dels resultats de diferents estudis sociològics de referència.
- En la quarta part repasse les diferents **“normatives en conflicte”** que competixen per la codificació lingüística del valencià.
- En la quinta, per últim, ensage **un possible diagnòstic de la situació “normativa” actual**, i esbosse **possibles escenaris futurs** per a les Normes d'Ortografia Valenciana que dicta i recomana des de fa trentadós anys la Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, conegudes popularment com a “Normes del Puig”³.

1. Sobre llengües, identitats i classificacions humanes

No subvaloreu mai la taxonomia. Els fonaments de tots els coneiximents són els fets, i els fets que no estan organitzats són inútils.

Eleanor Arnason, en “La canterera d'ossos” (“Potter of bones” en l'original anglés)

1.1. La diversitat lingüística: ¿molèstia, complicació, patrimoni cultural, dret individual i col·lectiu?

Molt de temps abans que els sers humans pensaren en realitzar minucioses descripcions de les més curioses articulacions fonològiques dialectals, o en estudiar meticulosament la distribució de les isoglosses idiomàtiques, **les llengües**, en tant que fet cultural humà⁴, ja s'havien convertit en **un fet eminentment social: un símbol identificatiu (identitari) dels “pobles” o “nacions”** que, transcendint la mera utilitat “instrumental” del llenguatge, i com a resultat de l'aïllament geogràfic i demogràfic provocat per les migracions, començaven a ser conscients de la seua pròpia condició “diferent” de la d'uns altres grups humans. Tot, d'acort en

³ Fa poc commemorarem el trenta aniversari de l'acte multitudinari d'acceptació i de recolzament per part de la societat valenciana a les Normes d'Ortografia Valenciana que havien segut dictades per la Secció de Llengua de l'Acadèmia de Cultura Valenciana en 1979. Dit acte, com és sabut, tingué lloc en el Monasteri del Puig el 7 de març de 1981; motiu pel qual les normes susdites són conegudes popularment com a “Normes del Puig”. El present escrit ha servit de base per a una conferència que es donà per l'autor en la seu del Centre Cultural La Llar (Alfàfar), el 25 de febrer de 2011, dins del cicle de conferències organitzat per Accio Regne de València per a commemorar dita efemèrides. Vullc nomenar expressament a l'amic Pep Domènech per donar-me l'idea original que serví de *detonant* per a preparar este treball, i també agrair a Juli Moreno el seu recolzament incondicional a l'hora de donar-me l'oportunitat d'expondre'l públicament.

⁴ Tal com les característiques físiques de les diferents “races” humanes, o qualsevol altre tipus de manifestació cultural, tradicional-costumista o religiosa.

dos comportaments inherents a la condició humana: la d'autoclassificar-se a sí mateixa i classificar tot lo que nos rodeja, per un costat, i la de tendir a forjar la pròpia identitat individual com a part d'una *identitat de grup* superior, per l'atre...

A partir d'ací, **dos tendències marcadament contrapostes** han definit el posicionament de les diferents cultures del món enfront de la diversitat llingüística:

- Una, **la de considerar la diversitat llingüística com una *desgràcia***, i inclús una maldicció divina que ha dividit a la raça humana sense remei (recordem el mit de la Torre de Babel de la tradició judeocristiana), i que ha de tendir a ser “corregida”, procurant que les llengües més minoritàries vagen deixant pas, de forma més o manco *natural*, ad aquelles que contenen un major pes demogràfic, polític... o militar.
- L'atra, la de considerar la diversitat llingüística com **a patrimoni cultural a preservar i potenciar**, en tant que herència cultural primordial dels pobles del món. En esta línia de pensament, els esforços s'haurien de centrar en assegurar la supervivència dels millers de llengües actualment existents, aixina com en refermar els drets dels seus usuaris a continuar amprant-les i perpetuant-ne el coneiximent en la seua descendència.

Com és sabut, la **visió negativa de la diversitat llingüística** ha segut tradicionalment arborada (o, com a mínim, contemplada en “benevolència”) per **certes cultures de signe imperialiste o expansiu** (no necessàriament en lo militar, sino també en lo polític, lo econòmic o lo cultural) en les que curiosament la llengua oficial (nacional) no solia estar en perill de desaparició, per ser la pròpia del moviment en expansió.

En realitat, este fenomen resulta poc menys que “lei de vida”, i està molt relacionat en la dinàmica de l'evolució *natural* en este món que nos ha tocat viure, inclús a nivell biològic: **la supremacia adaptativa dels més forts sobre els més dèbils**. Per això mateix, resulta difícil de contrarrestar (com ocorre en la seua caent ecològica, en lo que respecta a la diversitat de les espècies) si no apareix un *contramoviment* mínimament organitzat que protegitxa de forma conscient i planificada les *característiques identitàries* en procés de substitució o modificació. Clar: això, *si és que realment importa mantindre-les*; lo que, vist lo vist, *no pareixerà tan clar* per a segons qui.

Les migracions massives (normalment pacífiques, és menester dir) de persones pertanyents al poble “expansiu”, portadores de la llengua “expansiva”, junt a un **creixent prestigi cultural** (o de simple utilitat econòmica i comunicativa) **de la dita llengua “expansiva”** entre els parlants del poble “anexionat” o “englobat” provocaran, en el pas del temps, **el seu canvi total**

de llengua (sense que en molts casos hi haja ningun rastre de “neteja ètnica” o de simple substitució física d'uns grups demogràfics concrets per altres).

Un moviment, per tant, més o manco planificat, més o menys forçat segons els casos, en major o menor duració en el temps i extensió en el territori, que actua sobre pobles en menor potència demogràfica, militar o cultural, que al final acaben diluint-se, no només en llengua, sino finalment, també en cultura o inclús en religió, si esta era diferent; encara que, a sovint, deixant un considerable substrat “regional” dins del poble en expansió. Això ha passat i passarà des de que el món és món, i serà bo per a uns, roïn per a uns altres, i indiferent per a altres tants; **en qualsevol cas, simplement, és.**

Com a últim escaló de l'evolució de les llengües, estes podran donar lloc, en molts casos i en el pas del temps, a la generació de noves llengües i, per tant, de “nous pobles” o “noves identitats”, que no seran ni l'original ni l'invasor, sino un producte de la mescla de dos o més “identitats” originàries: com bona part dels actuals pobles d'Europa, i especialment, dels que parlen llengües derivades del llatí.

La **desaparició de la llengua ibera** i altres llengües prerromanes en favor del llatí vulgar, en la Península Ibèrica (motivada perquè els ibers, simplement, depregueren el llatí i paulatinament, generació darrere generació, abandonaren la seua llengua originària; no perquè foren exterminats i directament substituïts per colons romans), i **la posterior evolució d'este llatí adquirit en noves i diferents llengües** (valencià, castellà, portugués...) no existents en anterioritat, seria un exemple antic pero clarificador, al que només se resistiren els vascos, que continuen parlant una evolució de la mateixa llengua que trobaren els primers colonisadors romans que creuaren els Pirineus.

L'accelerat procés d'extinció de l'occità i unes altres llengües (dites “regionals”) en França, inclús representants d'una alta cultura lliterària en èpoques passades, pero que ara sucumbixen davant l'alvanç del francès; o **la desaparició de moltes llengües ameríndies** en favor de l'anglès o el castellà en Amèrica, serien exemples actuals.

I efectivament, **la substitució llingüística recent en les grans ciutats valencianes del valencià pel castellà** com a llengua d'us majoritari per la població, és l'exemple més pròxim i conegut per nosaltres: com tota una generació valenciaparlant d'estes grans ciutats parlava (parla) en valencià entre els seus components, pero (llevat d'excepcions no precisament abundants) sol usar una altra llengua (el castellà) que no és la seua materna, per a comunicar-se en les generacions més joves successives. Les quals, com és natural, ya no usaran més llengua que el castellà entre ells i els seus descendents, a no ser que aparega en la seua circumstància personal un *contramoviment* que estímul la surgència d'un fenomen de llealtat llingüística

valenciana i, per tant, l'aprenentatge paral·lel de la llengua valenciana, encara que no fora la llengua adquirida en els seus primers anys de vida⁵.

Els *adalits* que en l'actualitat **consideren una molèstia les “llengües regionals”** (pero al mateix temps *se trencarien el pit* en la defensa de la seua “llengua de l'imperi” front a unes atres “llengües de l'imperi” de semblant o major difusió), i revisten la seua posició de “practicitat” front a la “complicació”, o de “ciutadania del món” front al “nacionalisme excloent” (obviant l'evident capacitat de tot ser humà d'intel·ligència normal de dominar varies llengües de forma simultànea), serien una recialla actual de la postura de pensament adés descrita⁶.

Una derivació certament més elevada (i conseqüent en lo que es predica) d'esta mateixa tendència seria la d'aquells que han intentar crear **llengües artificials** que serviren per a comunicar-se de forma universal a tots els humans, sense haver de recórrer a cap llengua *real* preexistent, ni abandonar la llengua materna: seria el cas, per eixemple, de l'esperanto. Esta línia es pot considerar, si no canvien molt les coses, com a fallida.

No obstant lo dit, la tendència actualment consolidada, com a mínim per les institucions internacionals (com la UNESCO⁷, o l'Unió Europea, aixina com, en el nostre cas, la pròpia Constitució Espanyola i el nostre Estatut d'Autonomia) és la de **considerar la diversitat llingüística com un patrimoni cultural en perill de desaparició, que s'ha de protegir i defendre**, en el marc del famós *desenroll sostenible*. En el nostre cas, aixina ho proclama la Carta Europea de Llengües Minoritàries⁸; i el mateix Tractat de Lisboa⁹ establix que l'Unió Europea ha de respectar la riquesa de la seua diversitat cultural i llingüística, i velar per la conservació i el desenroll del patrimoni cultural europeu.

Unes proclames *bempensants*, estes, que presenten unes ramificacions certament espinoses en quant al respecte de les llibertats individuals; i en particular, **al teòric dret de cada persona**

⁵ Com, afortunadament, ocorre cada volta més, encara que sense que vullgam aparéixer presos d'un fals optimisme. És, per eixemple, prou comú que els yayos, valenciaparlants pero que per circumstàncies sociològiques educaren als seus fills en castellà, ara parlen als nets en valencià, “esmenant” en certa forma l'actitut incorrecta anterior (si entenem com a “actitut correcta” la supervivència real de la llengua valenciana com a idioma parlat, clar està). Una obra reveladora del procés castellanisador en el cas concret de la ciutat d'Alacant és *Alacant: la llengua interrompuda*, de Brauli Montoya. Ed. Denes, València C., 1996.

⁶ Si em permeteu una reflexió subjectiva, eixa visió es tracta, en realitat, d'una variant filològica d'uns atres posicionaments ultralliberals, per eixemple en lo econòmic, que propugnen una teòrica “llibertat absoluta” per a actuar, en els també teòrics límits de la llei i dels drets individuals; i que en la seua caent més radical no precisaria de més elements reguladors que els propis de la “selecció natural del mercat” —en realitat, la “llei del més fort” —.

⁷ Per eixemple, l'Assemblea general de les Nacions Unides proclamà 2008 com l'Any Internacional dels Idiomes, en un esforç per “promoure l'unitat en la diversitat i l'enteniment mundial”.

⁸ La RACV redactà un interessant informe sobre esta Carta (*Consideraciones hechas por la Real Academia de Cultura Valenciana sobre el “Informe sobre la aplicación en España de la Carta Europea de Lenguas Regionales y Minoritarias* 2002). Pot llegir-se en línia en <http://www.racv.es/files/Consideracions-Informe-espanyol-Carda-Europea.pdf>

⁹ Article 2, apartat 3.

a parlar la llengua que li vinga en gana, i la llibertat real per a poder fer-ho (tant per usuaris de llengües *minorisades*, com per usuaris de llengües majoritàries que no volen per res del món deprendre les minorisades), i que habitualment ve modulats per una determinada **delimitació territorial** en la qual *s'aplega a la convenció* de que una llengua concreta és “pròpia”, “vernàcula” o “històrica” del mencionat territori, en funció de condicionants històrics, tradicionals i sociolingüístics.

A partir d'unes postures de màxims (en els dos sentits), és obvi que diferents “gradacions” d'estos estats d'opinió conviuen, per eixemple, en la societat valenciana actual. Postures, totes elles, que, com en l'extrapolació a l'economia feta adés, són objecte permanent de controvèrsia, i tan (o tan poc) respectables com qualsevol altra opinió, perquè ya sabem que les convencions socials són extremadament mudables, i més encara en el pas del temps.

En eixe sentit, resulta curiós, per eixemple, que els israelites –difusors de la “maldicció bíblica” del “mal de llengües” de la Torre de Babel– hagen segut **els primers en recuperar en èxit una llengua totalment morta des de fa sigles** com l'hebreu; elevant-lo, des del seu us exclusiu com a llengua llitúrgica, a idioma nacional de l'Estat d'Israel (fet que en conseqüència està fent desaparèixer les llengües que *tradicionalment* parlaven els jueus: com el *yiddish* o el judeoespañol.).

1.2. Llengua i identitat. La classificació “científica” de les comunitats humanes

Aplegats ad este punt, crec que val la pena recordar les dificultats epistemològiques a les que s'enfronten totes les ciències dites socials, entre les que s'enquadra clarament la (socio)llingüística. Per eixemple, en un camp que, degut a la meua formació acadèmica, toque de ben a prop: **l'urbanisme i l'ordenació del territori**.

Efectivament, resultaria pueril –quan no irreal, o directament pernicios– atribuir als diversos estudis, informes i projectes urbanístics o d'ordenació territorial elaborats pels “tècnics competents” un caràcter de “paraula revelada” o “conclusió científica incontestable”.

No és intenció de qui els parla tirar pedres en la seua pròpia teulada, però és evident que la *bondat* de determinades prescripcions tècniques, si be queda clarament condicionada per la major o menor rigorositat en que s'implementa l'estudi en qüestió i per la professionalitat de l'equip tècnic que el du a terme, **ve modulada també per una sèrie de “imponderables”** que poden arribar a escapar totalment del control del “tècnic” –de fet, el bon tècnic serà aquell que els conseguisca tindre en conte de la forma més realista i eficaç possible–. El professor

Enrique Antequera¹⁰ enumera una sèrie d'interessants dilemes al respecte dels estudis sobre ordenació del territori:

- L'inexistència d'una objectivitat científica general, a l'estil de les ciències físiques, és un fet innegable en les ciències socials ya que, davant la complexitat dels fets a estudiar, pot induir-se **una clara parcialitat per part del "tècnic"** a l'hora de triar els processos considerats com a bàsics per a l'explicació de la realitat, o de ponderar la seua importància.
- Ademés, l'objecte de coneiximent de les ciències socials no és fix ni immutable ya que **els interessos de cada persona són variables i contradictoris**, fins al punt que el seu comportament pot considerar-se en ocasions com "no racional" (per eixemple, les pautes de consum de la població; o els valors simbòlics, sentimentals o culturals que impregnen determinats llocs, paisages o construccions). Per tant l'acostament a l'anàlisi del comportament humà hauria de realisar-se, en tot cas, **en tèrmens estadístics**. Aixina, tota descripció (i més encara, *prescripció* o *previsió*) només serà acceptable en tèrmens de **provabilitat o possibilitat**.
- Per últim, no es pot oblidar que en este camp se produïx una **lluita evident per la defensa d'uns determinats interessos professionals i d'unes certes competències administratives**; inclús, motivades per la defensa dels coneiximents i interessos particulars dels distints professionals o funcionaris en "conflicte". Encara podria dir-se més: la pugna entre interès públic i privat, o la conflictivitat entre interessos de diferents grups socials, econòmics o polítics.

De tal forma que per a conseguir uns mateixos objectius, que en el cas de l'ordenació del territori serien teòricament (seguint a Antequera):

- el desenroll socioeconòmic equilibrat dels territoris,
- la millora de la qualitat de vida,
- la gestió responsable dels recursos naturals i la protecció del mig ambient, i
- l'utilisació racional del territori,

els instruments utilitzats poden ser diferents i, òbviament, els resultats també —i inclús la seua valoració—, en funció de l'habilitat —i sinceritat— en que l'equip tècnic corresponent haja manejat els susdits "imponderables". Cosa gens fàcil, com tindrà l'oportunitat de comprovar el

¹⁰ Antequera, E. *Temas de ordenación del territorio*. Ed. UPV, València C., 2010.

despert lector a poc que seguixca la premsa diària valenciana o estiga atent a determinades evolucions urbanístiques i territorials...

Perque ahí està la qüestió: que **no tractem en composts químics o en controlades reaccions termodinàmiques, sino en persones**. Tornant a la qüestió lingüística, acceptant que la llengua no és l'únic factor aglutinador-diferenciador entre "pobles", "nacions" o "identitats", i desproveint el fet lingüístic del seu "utilitarisme" o la seua mera condició de "riquea cultural", sí que és rigorosament cert (i ací està tota la clau del problema) que la llengua (diferent) és el major signe identitari d'un grup humà que es reconeix a sí mateix "diferent"; i **no hi ha hagut millor manera, a lo llarg de l'història, de reduir o eliminar les ganes de viure de forma "independent" d'un determinat grup humà respecte d'un poder alié, que reduir al mínim les diferències culturals, i especialment les lingüístiques –les identitàries, en definitiva–, entre els dos grups en litigi**; i naturalment, viceversa, si lo que interessa és mantindre eixa independència.

Per tant, la "defensa del patrimoni cultural", la "facilitat de comunicació" o la sempiterna "ciència filològica" no són les úniques que claven cullerada en la *sopa de les llengües en conflicte*; més aïna, *n'arreglen lo que queda* quan ya han menjat uns atres.

De fet, són els moviments romàntics regionalistes i nacionalistes del segle XIX els que canviaren la concepció hegemònica *babeliana* sobre la diversitat lingüística. Els mateixos moviments, casualment, que han provocat, en els últims cent anys, l'aparició de molts dels estats independents que hui formen part de l'Unió Europea, i dels que s'assenten més o manco civilisadament en la ONU; com també, a un menor nivell, la descentralisació política i administrativa de la majoria dels antics "estats unitaris" (recuperant, en gran part, tradicions de sistemes de govern descentralisats precedents).

1.3. Diversitat lingüística... ¿i "dialectal"? ¿Discussió "inocent" i "científica", o delimitació interessada i ideològicament motivada?

Queda, també, una *segona derivada*, més diabòlica encara: **¿i quan no està clar qué és una "llengua" i qué una simple "varietat lingüística regional"?**

Tractarem d'aproximar-nos ad esta qüestió en una primera cita:

En la Segunda Guerra Mundial, las tropas de Hitler invaden de nuevo Luxemburgo, y en 1942 se produce la anexión. Los trastornos para todos los luxemburgueses son profundos. La Gran Duquesa huye, con el gobierno,

primero a Portugal, luego a Gran Bretaña. En alocuciones difundidas por la radio inglesa, **utiliza, por primera vez y de forma oficial, el luxemburgués, para marcar distancias con respecto al alemán**, la lengua de los invasores, y subraya con este gesto el apoyo a sus conciudadanos (Kramer 1984, 171) [...]

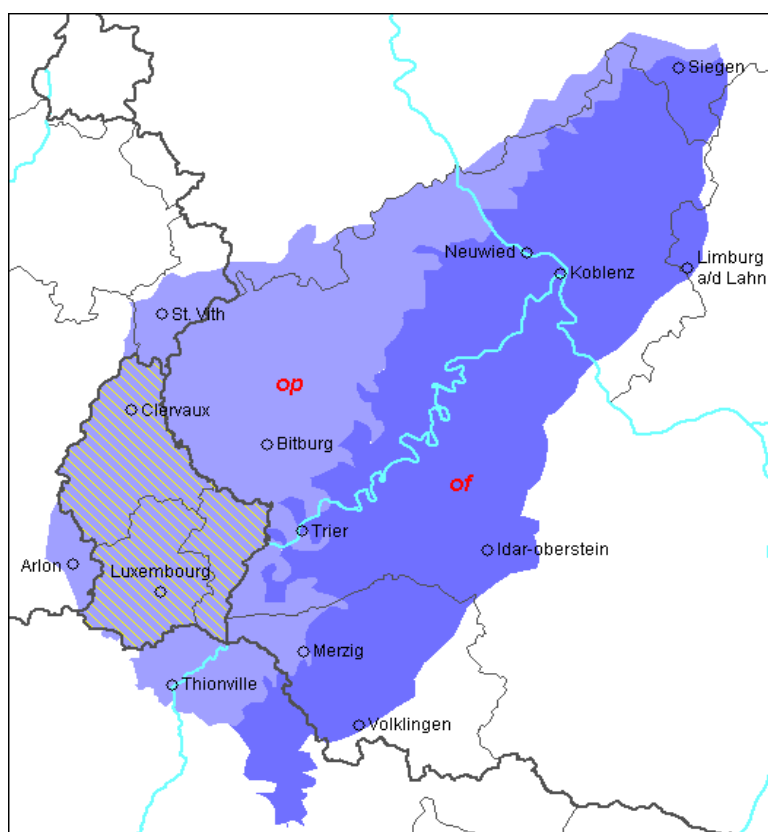
Poco antes, en 1941, [els alemanys] habían intentado legitimar su política de injerencia organizando un "censo popular" en el que se preveía casillas para indicar, aparte de la "nacionalidad actual" ["Staatsangehörigkeit"], el "idioma materno" y la "vinculación a un pueblo" o "filiación étnica" ["Volkszugehörigkeit"]. Pues bien: como los nazis habían privado al país de su soberanía, la pregunta por la "nacionalidad actual" debió ser para los encuestados una señal más que velada de lo que se proponían las autoridades alemanas; **a propósito de la pregunta por la "lengua materna"**, una nota no dejaba dudas sobre las respuestas admitidas, aclarando: **"los dialectos como el luxemburgués o el bajo alemán no pueden considerarse como "lengua materna"** ["Dialekte (Mundarten) z. B. luxemburgisch, plattdeutsch, gelten nicht als Muttersprache"].

En relación con la "nacionalidad", una nota aclaratoria aconsejaba evitar gentilicios regionales como "de Luxemburgo", "de Baviera", "de Sajonia" [...]"nicht die Stammeszugehörigkeit (wie z. B. luxemburgisch, bayrisch, sächsisch) eingetragen werden sollte"] .

La reacción del pueblo fue inmediata y rotunda: rapidísimamente, se divulgó la consigna "driemol lëtzebuergesch", "[hay que contestar] **tres veces luxemburgués**" [nacionalitat, idioma matern i filiació ètnica]. A esta reacción y para evitar una derrota política, Berlín anuló el censo (Kramer 1984, 172).¹¹

¹¹ Text extret de "El luxemburgués, entre el francés y el alemán". Hans J. Niederehe, dins "I Seminari Internacional de Llengües Minoritaries", Série Filològica de la RACV, núm. 26, 2003. Els subrallats i acotacions en valencià són meus.

S'ha de dir que el **“luxemburgués”, reconegut actualment com a llengua** per les Normes ISO 639¹², té una història com a llengua normativisada molt curta¹³, fins al punt que no fon proclamat llengua nacional de l'estat luxemburgués fins a 1984. La particular història d'este chicotet país europeu, a cavall de dos grans potències imperials com França i Alemanya, provocà que durant sigles les dos llengües de la cultura i l'oficialitat foren el francès (estàndart) i l'alemany (estàndart), mentres que el luxemburgués quedava reduït a l'oralitat: a l'àmbit familiar i de les relacions quotidianes.

Distribució del “continuum” dialectal francic-moselà entre Alemanya, Luxemburg, Bèlgica i França, en el que es troba englobada la llengua luxemburguesa, marcada en línies diagonals (autor: Hans Erren, Wikipedia)

¹² La série de normes internacionals ISO 639 té com a objectiu codificar per mig d'identificadors únics de tres lletres (Alpha-3) tots els llenguages humans coneguts (vius, extints, antics, històrics, artificials o de senyes), que en total s'estimen entre 6.000 i 7.000. Els còdics de l'última versió, ISO 639-3, se basen en els ya existents en la segona part de la norma, ISO 639-2, i inclouen els còdics de la 15ª edició del catàlec Ethnologue (<http://www.ethnologue.com>) de SIL International (<http://www.sil.org>), entitat esta última que ha segut nomenada per ISO com l'agent registrador oficial de còdics, i per tant s'encarrega de rebre i revisar les sollicituts de nous còdics ISO. Esta norma sol servir de base per a multitud d'utilitats funcionals, com per eixemple la classificació de versions idiomàtiques de *software* i pàgines web. En el cas del luxemburgués, és identificat pel còdic “ltz”.

¹³ La *Ofizjel Letzebuurjer Ortografi* s'adoptà com a ortografia oficial en 1946. Mémorial A no. 40 (7 setembre 1946), pp. 637–641: "Arrêté ministériel du 5 juin 1946 portant fixation d'un système officiel d'orthographe luxembourgeois".

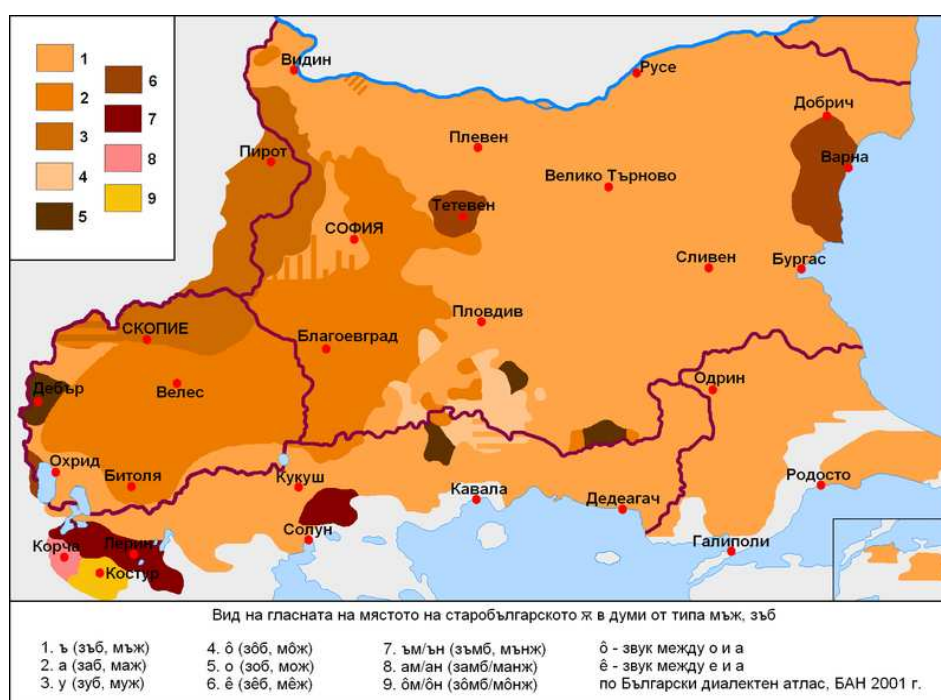
En realitat, des de paràmetres estrictament filològics, **el luxemburgués és una variant del “fràncic moselà”, parlat també en àmplies zones d’Alemanya occidental** (vore mapa adjunt) i que al seu torn és tradicionalment considerat un dialecte de l’alt alemà; pero són criteris sociolingüístics, polítics, culturals i històrics –ben arraïllats en el poble luxemburgués, com havem vist– els que determinen que **la mateixa modalitat llingüística que en Luxemburg té categoria de llengua nacional, en Alemanya no siga considerada més que un dialecte rural de la llengua alemana.**

Un altre cas de controvèrsia “classificatòria” és la de **l’idioma macedoni**. ¿És innocent, o qüestió “purament científica” o “de noms”, que alguns (normalment, els filòlegs búlgars) consideren el macedoni un simple dialecte occidental del búlgar, i altres (normalment, els filòlegs macedonis) una llengua independent?

¿I que la mateixa denominació oficial de “macedoni” estiga també en controvèrsia, no precisament pels propis macedonis, sino pels grecs, que reivindiquen “l’helenitat” (i no “l’eslavitat”) de dita denominació? Anem a il·lustrar-ho en dos mapes més.

La llengua macedònia des del “costat macedoni”. Distribució dels dialectes macedonis segons Z. Topolińska i B. Vidoeski (1984), “Polski-macedonski gramatyka konfrontatiwna”. (Wikipedia).

La llengua búlgara des del “costat búlgar”. “Bulgarian dialect map in early 20th. Century acc. to Bulgarian Dialectological Atlas”. Bulgarian Academy of Sciences, 2001 (Wikipedia).

El lector podrà verificar fàcilment, després d’observar els dos mapes anteriors, que *per als macedonis els dialectes del macedoni s’organitzen en torn a un parlar “central”, en el que s’ubica la capital del país, Skopje* (СКОПЈЕ en alfabet ciríllic), mentres que les varietats més pròximes al búlgar van “diluïnt-se” en una gradació de color que convida a pensar en un *continuum* lingüístic en el que *suaument* s’entra en “un atre idioma”: en este cas, el búlgar.

En canvi, *per als búlgars* (en concret, per a l’Acadèmia Búlgara de Ciències, dins de la qual se troba el *Institut de la Llengua Búlgara*¹⁴, ent normativisador de l’idioma) **la llengua búlgara engloba per complet dins del seu “domini lingüístic” els parlars propis de la república de Macedònia** i de la Macedònia grega, considerant-los simples dialectes “occidentals” d’un sol idioma, com podem apreciar en el segon dels mapes...

No cal dir que en este cas les normes internacionals ISO 639 reconeixen lo que diuen les lleis de la República de Macedònia: **que el macedoni és un idioma**¹⁵, en tant que llengua nacional i oficial del país; idioma que queda normativisat oficialment segons estableix el “Institut per a la

¹⁴ <http://www.ibl.bas.bg/>

¹⁵ En el còdic “mkd” (ISO 639-3)

llengua macedònia ‘Krste Misirkov’”, fundat en 1953 i que forma part de l’Universitat dels Sants Ciril i Metodi de Skopje¹⁶.

Respecte a la **denominació de l’idioma** —i del propi estat macedoni— és coneguda la posició inflexible de la República de Grècia, que considera que el topònim “Macedònia” i els seus derivats tenen una herència cultural i històrica de raïl helènica de la que un poble eslau com l’actual “macedoni” (que s’assentà en la regió històrica de Macedònia prou més tart de que Aleixandre el Gran portara a terme el seu conegut periple) no té dret a fer-ne us ni a “usurpar”. De fet, l’estat, oficialment nomenat “República de Macedònia”, és internacionalment conegut en el nom de “Ex-República Yugoslava de Macedònia” per tal que Grècia accedira a reconèixer oficialment la seua existència. En esta gens innocent “qüestió de noms” entra també una segona derivada un poc més oculta, com és que bona part de l’actual Macedònia grega és de parla tradicional eslava des de fa sigles (tal com podem apreciar en els mapes anteriors), lo qual resulta de tot punt conflictiu per a un país de fonda tradició nacionalista com Grècia.

Podríem donar exemples similars alamon; valga simplement, com a mostra del poder immens que les pretesament innocents classificacions lingüístiques poden tindre en el present i futur dels pobles, el fet que **determinats poders fàctics de l’antiga URSS —com, anys abans, l’imperi sariste— intentaren favorir la percepció de que el bielorrús i l’ucranià no eren sino variants “regionals” i poc cultes de la llengua russa nacional**, en uns objectius indissimulats d’assimilar o laminar les peculiaritats nacionals dels pobles bielorrús i ucranià (la coneguda i temuda “russificació”).

Si be tant l’ucranià com el bielorrús hui són considerades “llengües nacionals” de les respectives repúbliques independents d’Ucrània i Bielorrússia, la realitat és que durant molt de temps **el poder polític rus negà l’existència d’estes dos llengües** —lo que donava peu, de fet, a negar l’existència dels propis pobles ucranià i bielorrús com a entitats diferenciades de la nació russa—, o com a molt les considerava un barrejat vulgar de rus i polonés¹⁷.

Inclús el nom de Ucrània volgué ser substituït pel de “Chicoteta Rússia” (*Malorossia*), i el gentilici “ucranià” pel de “chicotet-rus”. Una circular de 1863 del ministre de l’interior rus Valev era clara al respecte:

[...] no ha existido jamás la lengua pequeño rusa, no existe y no puede existir. La lengua empleada por el pueblo bajo no es otra cosa que el ruso corrompido por la influencia polaca. Los pequeños-rusos entienden tan bien el ruso como los grandes-rusos, y el ruso les resulta más accesible que esta lengua

¹⁶ http://www.ukim.edu.mk/en_struktura_contact.php?inst=34

¹⁷ Numerosos testimonis al respecte poden trobar-se en Cucó, A.: *El despertar de las naciones. La ruptura de la Unión Soviética y la cuestión nacional*. Publicacions de la Universitat de València, València C., 1999.

***inventada por algunos pequeños-rusos, la llamada lengua ucraniana*¹⁸.**

Val la pena reproduir l'introducció històrica que fa Alfons Cucó de la realitat històrica ucraniana:

Rusos y ucranianos comparten unas referencias eslavas comunes, en las que Ucrania ha representado el rol fronterizo propio de su nombre, y en el que, según diversas interpretaciones, se compartieron –o se pudieron compartir– unos orígenes históricos en plena ósmosis. Según tales interpretaciones un proto-Estado ruso (“Rus”, en el sentido nacional y antropológico al que se refiere Hobsbawm), que comprendía igualmente a rusos, bielorrusos y ucranianos, tomó forma política en el principado de Kíev –la capital histórica de Ucrania– hacia el año 882 de nuestra era.

La creación de esta “Rusia de Kíev”, que en sus dos fases se prolongó prácticamente durante casi cinco siglos, ha sido motivo de apasionadas discusiones y polémicas entre las escuelas historiográficas ucraniana y rusa que, como suele acontecer en debates académicos de estas características, han tratado de fundamentar en el pasado medieval los orígenes nacionales de sus respectivos pueblos. Para los historiadores ucranianos no existe conexión entre el principado de Kíev –que sería una creación ucranio-rutena– y el principado moscovita de Vladimir, mientras que, por el contrario, los historiadores rusos han defendido el origen común de las “tres Rusias”, salidas de un mismo tronco. [...]

Parece constatable, en todo caso, que a finales del siglo XIV –una vez afirmada la reconstrucción de un Estado ruso en torno a Moscú– fue patente, en los aspectos culturales y lingüísticos, el particularismo creciente de las “tres Rusias”.¹⁹

Un altre cas paradigmàtic és el de les **llengües escandinaves**. Anem a il·lustrar-lo en la següent cita:

¹⁸ Cucó, *ibid.*, p. 263. (els subratllats són meus). Per pura elegància i vergonya aliena, m'estalviaré expressar analogies evidents entre esta estratègica “declaració d'intencions” del ministre rus i unes atres conegudes afirmacions o insinuacions referides a conflictes lingüístics més “pròxims”. Deixe en mans del lector que les establixca oportunament.

¹⁹ Cucó, *ibid.*, pp. 261-262. Sorprén (no és un cas aïllat) la naturalitat en la que l'autor tracta esta situació si la comparem en els posicionaments, de tots coneguts, que mantingué Alfons Cucó en lo que respecta a l'història i l'identitat del poble valencià.

*Los extranjeros siempre se quedan fascinados cuando comprueban la facilidad con la que un danés, un noruego y un sueco **pueden mantener una conversación entre ellos, cada uno en su propia lengua, sin la ayuda de un intérprete.** Y se preguntan por qué no son consideradas como variantes lingüísticas de un escandinavo común que, por otra parte, permaneció indiferenciado hasta el siglo IX.*

*Pero eso supondría no tener en cuenta otras consideraciones sociales y políticas que, por una parte, **han definido para cada una de ellas unas normas de escritura y de pronunciación** y, por otra, contribuyen desde hace siglos a que **los usuarios tengan el sentimiento de que su lengua es algo que les pertenece específicamente.***²⁰

El paràgraf anterior, traslladat a la situació sociolingüística valenciana, no tindria tampoc desperdici. La qüestió és que, per lo que respecta a les llengües escandinaves, eixa és, *sorprenentment*, la “doctrina” de la “llingüística internacional”... sense que, aparentment, apareguen *maldiccions bíbliques* ni *apocalipsis llingüístics* per cap lloc.

La llingüista Suzanne Romaine²¹ diu al respecte del cas escandinau: “*El danés i el noruec tenen un núcleu important de vocabulari comú, pero diferixen en la pronunciació, mentres el suec i el noruec diferixen més en vocabulari, pero la pronunciació és més pareguda [...]. Únicament el 10% està constituït per paraules realment distintes [...]*”.

Sí: ausades que no pareix que les llengües escandinaves estiguen precisament en *perill de mort* o desaparició per culpa del seu *secessionisme irredent*. Ben al contrari, se tracta de llengües plenament normalisades en la major part dels seus dominis llingüístics, que donen lloc a l’aparició de valors de primer orde en el camp de la lliteratura universal, que además (això és cert) contenen en uns estats nacionals (tradicionalment considerats “els més democràtics del món”) que donen als seus idiomes el suport oficial necessari, i que per cert, tenen unes relacions bilaterals excelents entre ells. Vaja; que, seguint la terminologia popular —el lector sap per què ho faç— podria parlar-se d’unes relacions de “bons cosins germans”...

Com a contrapartida, també per motius històrics, polítics i sociològics, és cert que hi ha **variants “dialectals” molt diferents entre sí que, per convenció** (o també per

²⁰ Walter, H.. *La aventura de las lenguas en Occidente*. Ed. Espasa Calpe. Madrid, 1998 (els subrallats són meus). **Henriette Walter** és professora emèrita en l’Universitat de Haute-Bretagne i directora del Laboratori de Fonologia en la Sorbona de París.

²¹ *El lenguaje en la sociedad*, Barcelona, 1996, p. 29. Un repàs ampliat d’esta situació, junt al recte tractament filològic de la qüestió els podeu trobar en Lanuza, Ch. *Socioobstàculs de la llengua valenciana*, pp. 175-186. Acció Bibliogràfica Valenciana, València C., 2001. La cita de Romaine l’he presa precisament d’eixa imprescindible obra.

interessos polítics) **són considerades part d'una única llengua**. Per eixemple, existix molta més distància entre algunes varietats llingüístiques considerades dialectes del chinenc, que entre llengües considerades absolutament independents com l'italià i el francès. L'ús de l'escriptura ideogràfica (que pot ser llegida independentment de la llengua-dialecte que es parle) i el desig indissimulat dels successius governs chinencs de construir la “nació chinenca” reduint al mínim les diferències llingüístiques entre els chinencs, faciliten esta visió de les coses.

L'estadiste chinenc Zhou Enlai afirmava per eixemple:

La diversitat dialectal té un efecte desfavorable en la vida política, econòmica i cultural del nostre poble... Sense una parla comuna nos trobarem, en un grau més o menys alt, en dificultats per a la nostra construcció nacional... Per tant, una tasca política important és la popularisació vigorosa de la parla comuna en la pronunciació de Beijing [Pekín] com a estàndart²².

Inclús dins de l'italià, és un fet comprovat que els dialectes més extrems –com el piamontés i el sicilià– no són mútuament intel·ligibles (els parlants han de recórrer a l'italià estàndart, basat en la varietat toscana, per a entendre's correctament), lo que provoca que moltes classificacions llingüístiques recents **ya comencen a considerar-los com a veraders idiomes**²³.

Tornem, puix, al preguntat de l'inici. ¿Qué fem quan no està clar qué és una llengua i qué una simple “varietat llingüística regional”? ¿Les “llengües” són les úniques protegides per les disposicions internacionals, o la preservació de les “varietats regionals” té el mateix interès cultural?

Ad estes dos podríem afegir-ne unes quantes més:

- ¿Les llengües són les úniques *autorisades* a actuar **de ferment o rent d'una identitat ètnica o nacional emergent**, o també les “varietats dialectals” estan *convidades* a actuar de tal manera? ¿Són, per eixemple, les famoses Normes ISO les úniques que donen “permís” per a dir qué són “nacionalitats històriques” i qué són simples “matisos regionals dins d'una evident unitat llingüística i nacional”?²⁴

²² Junyent. C. *Les llengües del món*, pp. 94-97. Ed. Empúries, Barcelona, 1991. Lo més curiós que que esta autora, en posicionaments també obertament anexionistes respecte de l'idioma valencià, afirme, després d'analitzar la situació chinenca, que “...tots els lingüistes de bona voluntat, saben prou bé que la unificació lingüística segueix ben sovint el camí ras i curt de la substitució; altrament, el canvi lingüístic tendeix a la diferenciació, i no és altre que el canvi lingüístic el causant de la diversitat lingüística al món actual”.

²³ La norma ISO 639-3, de fet, reconeix com a idiomes el vènet (“vec”), el sicilià (“scn”), el napolità (“nap”), el piamontés (“pms”), el ligur (“lij”), el llombart (“lmo”) o l'emilià-romanyol (“egl”). Convide al lector a que visite per eixemple pàgines com ara les següents: <http://www.linguasiciliana.org/2008/02/il-siciliano-dialetto-o-lingua/> <http://blog.linguaveneta.it/2010/10/27/veneto-lingua-o-dialetto-perche-e-una-lingua/>.

²⁴ S'entendrà que formule la pregunta en una bona dosis de sarcasme.

- ¿Quàn pot considerar-se positiu “superar les diferències dialectals”, i quàn la estandardisació pot provocar en realitat entre els parlants de certes varietats **un procés de degradació simbòlica de la variant llingüística pròpia, i com a conseqüència una desafecció cap ad ella?**
- ¿Qué passa quan “una llengua” (en realitat, les organitzacions i persones que la promouen), minorisada o no en el seu propi territori, pero lligada a un determinat moviment polític o cultural, estima tàcticament que pot erigir-se al seu torn com a “llengua expansiva” front a unes atres modalitats llingüístiques no idèntiques pero sí pròximes²⁵?

Resulta evident, per tant, que el fet llingüístic, en tant que fet social i identitari, *no pot sostraure's d'estes disquisicions. Perque estan en la mateixa raïl del problema.*

1.4. "Qüestions de noms i classificacions" en unes atres disciplines científiques

Per això, quan en l'habitual debat maniqueu i reduccioniste en el que nos trobem immersos els valencians des de fa dècades algú repetix una i atra volta que *només és qüestió de noms*, nosatros els podem respondre que sí, que és qüestió de noms, pero en la mida que eixa qüestió nominalista o onomàstica amaga darrere **un debat molt més profund en el que la discussió, més que pels noms, és pels conceptes.**

Nomina sunt consequentia rerum, diu l'adage llatí, i diu be: els noms són conseqüència de les coses, i no apareixen per casualitat, sino com a reflex de la realitat que nos rodeja. O més be, de la particular conceptualisació²⁶ de la realitat que cada comunitat llingüística, i inclús cada persona, ha construït a lo llarg de la seua existència. O millor encara, en este cas: *de la realitat que alguns volen transformar o molejar al seu gust.*

Per eixemple, **un geòlec**, a qui se li presupon una sòlida formació acadèmica i científica, podria utilitzar la seua formació lliurement, posem per cas, per a crear una nova classificació i nomenclatura dels silicats minerals. Ningú li ho podria prohibir, com és evident, i inclús la seua particular classificació podria fer fortuna entre els col·legues de professió si estiguera ben justificada i estructurada, si superara qualitativament les classificacions minerals precedents, i si contara en una adequada difusió. Efectivament, el nostre geòlec hauria de preocupar-se per eixes qüestions i moltes atres, pero **no per una molt concreta**: per l'hipotètic perill de que els

²⁵ Com ocorre, naturalment, en el català respecte al valencià i el mallorquí.

²⁶ Entesa com el desenroll o construcció d'idees abstractes a partir de la pròpia experiència, ço és, la nostra comprensió conscient del món: tan (o tan poc) verdadera com la que puga tindre cada individu diferent de l'espècie humana.

minerals o roques classificats *anaren a protestar-li a la porta de casa per haver-los classificats “malament”...*

De la mateixa manera, **un químic** podrà idear una nova nomenclatura per als composts químics (com de fet ha ocorregut varies voltes) i resulta evident que ningun “compost químic” anirà a demanar-li explicacions, per exemple, sobre per què la substància que respon a la fórmula CO₂ (una atra convenció pura i dura, pero pràctica, útil i lògica) és “anhídrit carbònic” per a uns i “diòxid de carbono” per a uns atres.

Igualment, el descobriment d'una **nova espècie animal o vegetal**, o d'un **nou asteroide**²⁷, porta associat un sistema de “bateig” del nou objecte descobert que mostra fins a quin punt la “ciència” pot ser arbitrària a l'hora de “donar nom a les coses”.

En tot cas, uns i atres respondran del seu major o menor encert “classificador” i “batejador” **exclusivament segons l'us i acceptació que els interessats** en eixes pedres, eixos composts, eixos animalets i eixos asteroides facen de les noves propostes terminològiques, i accepten finalment “per convenció” *que es diuen aixina, i aixina es classifiquen* (lo únic realment important per a la ciència com a mètode d'investigació; més que el propi nom en sí).

Això podrà implicar que, quan hi haja controvèrsia sobre la classificació o sobre el mateix nom elegit, la situació donarà lloc a discussions més o manco bizantines. Per exemple, sobre com s'ha de dir un nou element químic: el cas dels últims elements descoberts, i l'aspra discussió²⁸ que va sorgir entre grups d'experts científics russos, nortamericans i alemanys sobre el nom que haurien de dur, és paradigmàtic...

1.5. ¿I quan “bategem” i “classifiquem” als sers humans?

D'esta dinàmica classificatòria (ya sabran els llectors a ón els volia dur) només podem mencionar una excepció: **els propis sers humans**. Perque (a diferència de les pedres, els composts químics, els animalets, les plantetes i els asteroides) els humans tenim *una rara*

²⁷ En principi, quan un asteroide és descobert rep un nom provisional del *Minor Planet Center*. Una volta establida l'òrbita en suficient precisió se li acaba adjudicant un nom permanent triat pel descobridor i aprovat per l'Unió Astronòmica Internacional. A destacar que els noms de personages de la mitologia grega passaren pronte de moda; actualment podem trobar denominacions ben curioses. Qui tinga interès pot consultar la llista oficial d'asteroides: <http://www.minorplanetcenter.net/iau/lists/MPNames.html>

²⁸ Els noms dels elements químics 104 a 108 han segut objecte d'una gran controvèrsia, que té el seu començament en els anys 60 del segle XX i acabà en 1997 de forma oficial (que no efectiva). Per convenció, els descobridors d'un element químic eren els que triaven el nom del nou element; els problemes vingueren quan grups diversos reivindicaren simultàneament el descobriment d'un element nou (els nortamericans del *Lawrence Berkeley Laboratory*; els russos del *Institut Central d'Investigacions Nuclears* i els alemanys del *Gesellschaft für Schwerionenforschung*), els quals volien batejar els nous elements en substantius derivats del llinatge d'importants investigadors... nortamericans, russos i alemanys, respectivament. Encara hui, existixen certes diferències entres els investigadors (depenent de la seua procedència) sobre si a l'element 105 se li ha de dir “dubni” o “hahni”.

tendència a protestar si un igual nos classifica o nos qualifica d'una manera que no nos agrada...

El fenomen del llenguatge políticament correcte i del “*los vascos y las vascas*” resumix l'importància que presenten, per a molta gent, les classificacions i els qualificatius, precisament per lo que poden tindre d'injustament “generalisadors” i “discriminadors” en certs contexts i situacions. Inclús en el cas d'una *autoritat batejadora* tan qualificada com els pares, ningú pot negar-li el dret a una persona de canviar-se el nom, si els seus progenitors tingueren el mal encert de posar-li *Pilar Fort* o *Armant Guerra*...

D'esta forma, al contrari que els silicats, el diòxid de carbono/anhídrit carbònic, el dubni/hahni, el caragol dit científicament *Bufonaria borisbeckeri*²⁹ o el bolet batejat directament per Linneo com a *Phallus impudicus*³⁰, aixina com els asteroides “Rafa Nadal”³¹ o “Segorbe”³² (per posar uns exemples de objectes científicament *classificats i batejats* de forma ben curiosa, que mai se queixaran del seu nom o la seua classificació), **lo que un bon estudiós de la filologia no pot deixar d'entendre mai**, és que si en funció del seu pijor o millor entendre **es dedica a classificar i a posar “nom científic” a determinades formes de parlar** (que no es comprenen sino com a fet social i cultural, justificat per l'us que en fan persones de carn i os), **entra dins de lo possible que eixes persones classificades**, que no són precisament uns hàsters tancats en una gàbia, **se li queixen si consideren que estan atentant contra lo que entenen que és la seua identitat...**³³

En realitat, quan això passa, no ho diu “la ciència”: ho diuen *alguns filòlecs* (i, massa a sovint, molts més *opinadors* que no són precisament filòlecs); uns atres filòlecs que no estan massa interessats o massa posats en el tema ho accepten sense més problemes, i **els que es queixen o discrepen** (com en el cas dels científics que volien nomenar d'una atra manera nous elements químics prèviament batejats per atres col·legues) **no tenen el resò que es mereixen, o no canalisen les seues queixes de forma adequada o eficient**. Naturalment, el cas de la llengua valenciana és un exemple de llibre.

²⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Bufonaria_borisbeckeri

³⁰ http://es.wikipedia.org/wiki/Phallus_impudicus

³¹ <http://www.inicio.es/un-asteroide-recibe-el-nombre-del-tenista-rafa-nadal.html>

³² <http://www.elperiodicomediterraneo.com/noticias/noticia.asp?pkid=66206>. “Segorbe” fon descobert la nit del 24 de novembre de 2001.

³³ Per exemple: per afirmar que, lo que eixes persones consideren un idioma en dret a tindre un estàndart oral i escrit propi, **no és més que un dialecte regional**. O per afirmar que lo que les mateixes persones venen nomenant, oralment i per escrit, de forma culta i popular, en el nom del seu poble **des de temps immemorials, ara ha de canviar el seu nom per un atre que, casualment, és el que porta un poble veí en el que en algunes ocasions no s'ha estat massa a bones**... Tot, perquè, supostament, “aixina ho diu la ciència”, convertida en una espècie de fatalitat divina que cau com una espasa de Damocles sobre els pobres pecadors que nos dediquem a guanyar-nos la vida de la millor manera que podem i sabem...

1.6. La verdadera discussió: els estàndarts llingüístics

Per això, més que entre llengües, o entre llengües i dialectes (pures convencions classificatòries entre filòlecs, que poden mudar en el temps: com el cas del català respecte de l'occità³⁴, per exemple), **la lluita real, del món real, se dona entre estàndarts orals i escrits**: estàndarts que són el reflex formal i mijanament organitzat –en l'escriptura, l'ensenyança i els mitjos de comunicació de masses– que té la realitat llingüística humana d'una determinada comunitat; independentment de les (pretenses) asèptiques classificacions filològiques.

Una *comunitat llingüística* en consciència de ser-ho, i en dret a decidir sobre el seu idioma, que a fi de comptes és la que l'ha de mantindre viu (no la “llingüística internacional”) se dotarà, invariablement, per a sí mateixa, més tart o més pronte, en **una norma pròpia per a l'idioma**, poc o molt diferent de les que té al seu entorn, però pròpia.

Una consciència llingüística que podrà vindre determinada per, i també podrà determinar, retroalimentant-la, la pròpia consciència “nacional” o “de poble”, com havem pogut comprovar en els casos que s'han anat referint. Una consciència, per cert, difícilment molejable i adaptable als dissenys “científics”.

D'esta lògica forma d'entendre les coses naixquen, per exemple, els conceptes llingüístics de *Abstandsprache* i *Ausbausprache*, fixats pel llingüista alemany Heinz Kloss³⁵ i que de forma molt bàsica i entenedora pot explicar-se de la següent manera:

- Una **llengua per distància** (*Abstandsprache*) se diferencia de les llengües del seu entorn per la seua distància estructural, o siga, per unes característiques fonètiques, morfològiques, lèxiques, sintàctiques, etc. molt distants de les de les llengües pròximes. Per exemple, el castellà respecte del vasco, o l'alemany respecte del francès.
- Una **llengua per elaboració** (*Ausbausprache*), a pesar de tindre fortes afinitats estructurals en altres varietats llingüístiques (altres “dialectes”) del seu entorn, que poden aplegar inclús a facilitar l'intercomprensió mútua, és considerada una llengua que funciona de manera autònoma, gràcies a una codificació independent de la de les altres varietats. Per exemple: el galleg respecte del portugués, l'holandés respecte de l'alemany, les llengües escandinaves entre si, o el macedoni respecte del búlgar.

Per tant, després de tot lo vist fins ad este punt, resulta evident que les fronteres *reals* entre les llengües –o siga, entre **les àrees d'influència de les seues modalitats estàndart**– estan

³⁴ Torne a recomanar una volta més la lectura generosa i lliure de prejudis de *La llengua valenciana i el diasistema occitanoromà*, de Lluís Fornés.

³⁵ Concretament, en l'article “Abstand languages and Ausbau languages” aparegut en la revista *Anthropological Linguistics* (1967).

majorment delimitades seguint criteris extralingüístics o, millor dit, sociolingüístics (polítics, econòmics, històrics, etc.) i no segons criteris estrictament lingüístics³⁶. Per això, a sovint, quan la lingüística tracta d'agrupar les varietats (els "dialectes") segons les seues afinitats purament estructurals o lingüístiques, sol utilitzar el terme *diasistema* o el de *continuum lingüístic* i no el de *llengua*, per a evitar entrar en estes incòmodes disquisicions.

Un cas paradigmàtic d'esta situació és **la frontera lingüística alemanya-holandesa**, en la que no existix una delimitació clara entre les dos llengües, sino parles molt paregudes a banda i banda de la frontera política entre les dos nacions, que formen un *continuum dialectal* en el que lentament les característiques pròpies de cada llengua (estàndart) van diluint-se i intercanviant-se (¿vos sona...?).

De fet, els dialectes baix-saxons de l'holandés pràcticament no es distinguen dels corresponents dialectes baix-saxons d'Alemanya³⁷, com el westfalià, per molt que esta modalitat lingüística actualment només siga parlada per les generacions de major edat, ya que ha segut substituïda per l'alemà estàndart en les generacions més jòvens.

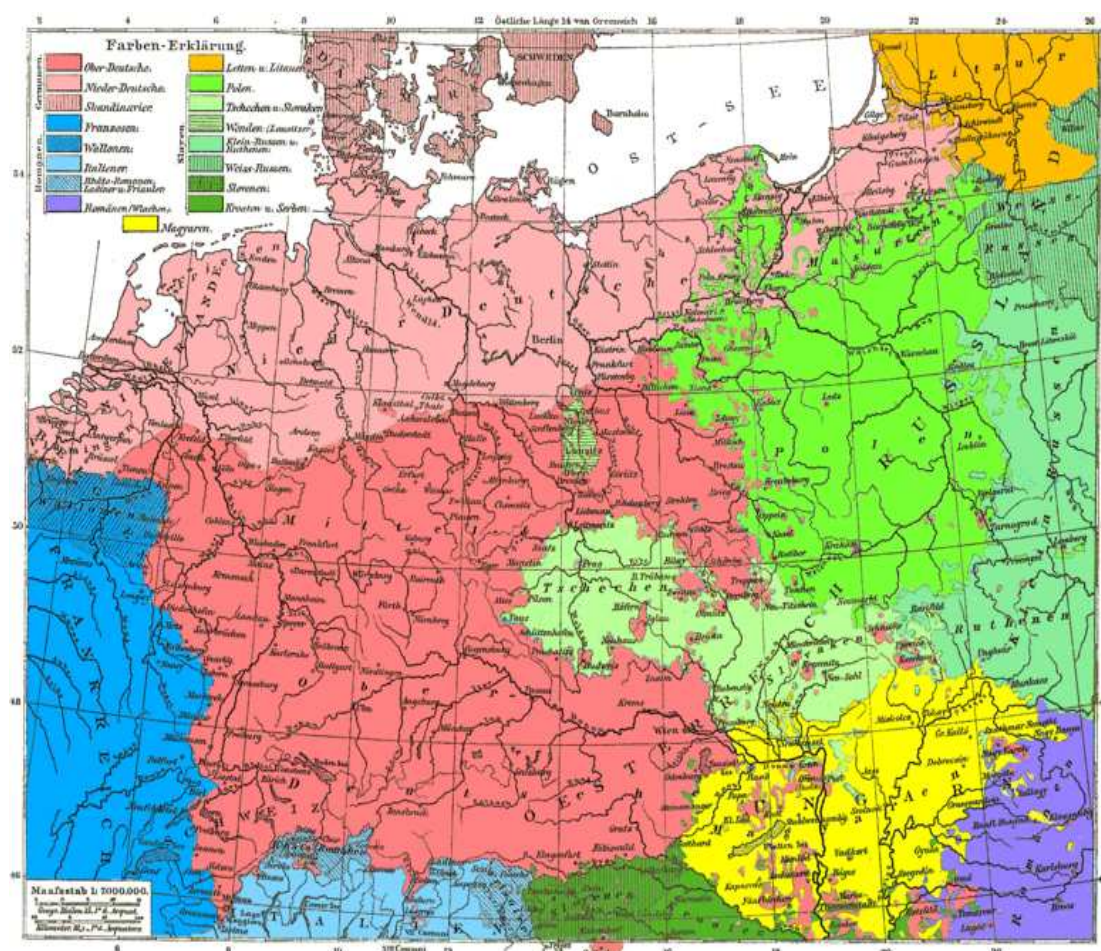
Significativament, el gentilici usat en anglés per a referir-se a la llengua holandesa i als propis holandesos, *Dutch*, és en orige la mateixa paraula que en alemà s'usa per a referir-se a la pròpia llengua o al poble alemà (*Deutsch*). De fet, durant l'Edat Mija i part de la Moderna, en anglés, *Dutch* significava també "alemà", i no serà fins al segle XVII, **quan els Països Baixos se convertixen en un país independent**, que la paraula anglesa *Dutch* patirà una restricció del seu significat per a designar lo que hui coneixem com a llengua holandesa o neerlandesa —i al propi poble holandés—, degut a que en eixa época els holandesos eren les poblacions germàniques en les que els anglesos tenien contactes més pròxims³⁸.

³⁶ El ya clàssic —i imprescindible— *Valencià: ¿llengua o dialecte?. Una aproximació des de la sociolingüística*, de Chimo Lanuza (Ed. Lo Rat Penat, València C., 1994) tracta en mestria totes estes qüestions.

³⁷ Walter, H., op. cit., p. 373; Sèllier, J. i A., *Atlas de los pueblos de Europa occidental*, ed. castellana d'Acento Editorial, Madrid, 1998, p. 132, o la pròpia entrada de Ethnologue per al baix saxó: http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=nds. Existix inclús una Wikipedia en "baix saxó neerlandés" (<http://nds-nl.wikipedia.org/wiki/Veurblad>), mes que dita varietat no siga reconeguda de moment per les normes ISO 639, que sí que reconeix, per eixemple, el "flamenc" (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=vls), encara que considerant-lo una variant de l'holandés o neerlandés.

³⁸ Walter, H., op. cit., p. 365. Uns atres fenòmens pareguts són, per eixemple, la costum nostra de referir-nos a tots els pobles del Regne Unit com a "anglesos" (per molt que els galesos i els escocesos, evidentment, no ho siguen), o la costum argentina de dir "gallegos" a tots els espanyols.

Este fenomen, constatat en molts atres pobles del món i en totes les épques, és el mateix que explica que, en documents italians puntuals del Renaiximent, parega englobar-se a tots els habitants de l'antiga Corona d'Aragó baix el gentilici de "catalans", per molt que en l'immensa majoria de documentació coetànea es diferencie perfectament la distinta nacionalitat valenciana, aragonesa o catalana dels aludits. Òbviament, resulta hilarant que alguns pretenguen que eixe us incorrecte o inexacte per part de determinats pobles forasters del gentilici "català" implique una "catalanitat evident" dels valencians i els aragonesos, que per a major absurditat hauria de condicionar tota la seua història posterior...

Mapa de les llengües d'Alemanya en un atlas alemà de 1881 ("Sprachenkarte von Deutschland" Andree's Handatlas). Pot observar-se perfectament en el quadrant superior esquerre que l'holandès queda totalment englobat dins del "baix alemany", en color rosa, sense cap distinció (font: Wikipedia).

En casos com este, determinar a on acaba un idioma i escomença l'atre és, efectivament, una qüestió de "llengües *ausbau*" més que de "llengües *abstand*": perquè si les comparem al nivell de les llengües *ausbau* estàndard alemanya i holandesa, **constituïxen clarament dos estàndards orals i escrits diferents**, i el model lingüístic oficial que s'usa, s'escriu i s'ensenya serà l'holandès en el costat holandès, i l'alemany en l'alemany; per molt que la llengua tradicional real (la parlada) siga *la mateixa* (un dialecte de transició) a banda i banda de la ralla divisòria en eixes comunitats frontereres (clar: mentres queden persones que encara parlen la variant dialectal tradicional, i no la corresponent llengua estàndard).

El filòlec mallorquí Gabriel Bibiloni diu al respecte:

Sense els estàndards alemany i neerlandès són impensables les comunitats lingüístiques alemanya i neerlandesa, entre altres raons perquè els parlars nord-alemanys (Niederdeutsch o baixalemany) formen amb els neerlandesos un bloc més compacte que amb els sud-alemanys (Hochdeutsch o altaalemany). Amb una altra història, perfectament hi podria haver una llengua al sud d'aquest conjunt i una altra al nord que inclogués l'actual neerlandès; o podria haver-hi, fins i tot, diverses llengües allà on ara hi ha una sola llengua alemanya³⁹.

Miquel Àngel Lledó, filòlec i agregat colaborador de la *Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la RACV*, a partir de les investigacions de J. P. Rona, nos explica molt be este fenomen en la seua excelent i clarificadora obra "Fonaments científics de la llengua valenciana":

*Rona descriu en la seua obra el continuum dialectal entre Montevideo i Porto Alegre. Cada una de les localitats que forma part del continu s'entén en la veïna, pero és evident que en Montevideo se parla castellà, i en Porto Alegre, portugués. [...] Segons Rona, el límit que separa abdós llengües a soles pot establir-se sociolingüísticament per mig del següent criteri: **trobarem la frontera entre les dos llengües en el punt a on els parlants d'una localitat imitaran el model espanyol quan voldran parlar be, i la localitat contigua imitarà l'ideal portugués**⁴⁰.*

La comparació d'estes dos situacions en el cas valencià és immediata. Encara que la varietat llingüística real parlada a banda i banda de la frontera entre València i Catalunya (entre la de Vinaròs i la d'Alcanar, per eixemple) és pràcticament la mateixa —emmarcada en el continuum dialectal valencià-català—, és un fet que, a pesar de tot, **els vinarossencs sempre han considerat** (no sabem per quànt de temps més...) **que parlen en valencià, i els habitants d'Alcanar, en català**⁴¹.

³⁹ Bibiloni, G., *Llengua estàndard i variació lingüística*, p.24. Ed. 3 i 4, València C.-Barcelona, 1998.

⁴⁰ Lledó, M. A.: *Fonaments científics de la llengua valenciana*, p. 31. Ed.Lo Rat Penat, València C., 2009. Una atra de les obres imprescindibles per a entendre el conflicte llingüístic valencià, que obtingué el Premi extraordinari Ajuntament de València en els CXXIV Jocs Florals de la Ciutat i Regne de València. El subrallat és meu.

⁴¹ En circumstàncies normals no caldria donar més explicacions a esta òbvia afirmació, pero els incrèduls poden llegir per eixemple un llibre que no els resultarà gens sospitós: *La llengua dels valencians*, de Manuel Sanchis Guarner, p. 84 (Ed. 3 i 4, València C.; he consultat la 15ª edició, de 1991): "...el sentiment lingüístic dels parlants segons el qual responen si hom els pregunta com parlen, és que els de dellà el Sénia o límit polític-administratiu, parlen tortosí o català, i els del sud d'aquell riu parlen valencià".

És sabut que el model llingüístic valencià hui oficial, encara que per a molts resulta alienador en els seus suposts principals i presenta criteris clarament inspirats per **l'anexionisme llingüístic** (ço és, per l'absorció de la llengua valenciana, en calitat de variant “dialectal” o “regional” meridional, per part de la llengua catalana), no ha tingut més remei, per a poder implantar-se mínimament, **que establir certes diferències en el model català**: sobre tot en l'estàndart oral i secundàriament en el camp morfològic (prou menys en el camp lèxic, i manco encara en el sintàctic). Estes diferències, per insuficients o simbòliques que nos pareguen ad alguns, queden d'eixa manera reforçades en tots els parlants que el tenen com a estàndart de referència.

Paralelament, és un fet també a destacar que l'ensenyança generalisada en Catalunya, des de fa tres dècades, del català estàndart basat en el dialecte oriental, **està modificant els usos llingüístics dels jóvens catalans que habiten en zones a on habitualment se parlava la modalitat occidental**⁴², de tal forma que les seues característiques dialectals més destacades (en prou casos, coincidents en les solucions valencianes) estan sent substituïdes de forma prou accelerada.

En definitiva: lo que, encara hui i a pesar de tot, per a un valencià pot resultar “norma llingüística”, per a un català “occidental” representa cada volta més una variant “dialectal”, marcada negativament i poc culta, que tractarà d'amagar i substituir per la corresponent forma “oriental”, “catalana” per excelència, en especial en usos formals i, cada volta més, també en els informals.

Aixina (i més encara ocorreria si la normativisació del valencià s'haguera dut a terme estos últims trenta anys en criteris d'estricta valencianitat llingüística), un habitant de Peníscola pot reconèixer perfectament com a prestigiós un estàndart valencià privatiu, coincident en la seua percepció natural —determinada per motius llingüístics, pero també històrics i sociològics— de parlar en “llengua valenciana”, mentres que un habitant de Tortosa (a pesar de l'existència de determinats moviments que reivindiquen la defensa dels parlars catalans occidentals) tendirà a pensar en l'estàndart català (el de la TV3, o el de les classes del seu coleje) com a model prestigiós o “ideal” de “llengua catalana”.

⁴² És este un fenomen encara poc estudiat. El filòlec Miquel Àngel Pradilla (valencià de Rossell, professor en la universitat catalana Rovira i Virgili i membre del IEC) dona algunes notes sobre la qüestió: “*mentre que a les comarques del nord del País Valencià es detecta un procés de “valencianització”, a les comarques del sud de Catalunya es fa evident un procés “d’orientalització”, que ara per ara afecten fonamentalment l’àmbit formal de la llengua, sobretot en els nivells lèxic i morfosintàctic. Amb el pas del temps, si continuen vigents els esmentats processos, amb tota seguretat modificaran el registre col·loquial de la varietat*”. Igualment, reconeix que en Lleida la substitució és prou més avançada: “*A Lleida, l’anivellament morfosintàctic amb el català oriental central atenua les demandes [de falta d’identificació d’alguns catalans occidentals en el model llingüístic català oficial]*”. *La tribu valenciana. Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*, pp. 135-138. Onada Edicions, Benicarló, 2008.

A remarcar que és, precisament, la falta d'un acort social unànim –o, com a mínim, tàcit– sobre eixe concepte, **sobre qué vol dir exactament “parlar be” en valencià**, lo que determina la raó de ser del nostre conflicte llingüístic, ya que **l'absència**, durant sigles, i a diferència, per eixemple, del castellà, **d'un model llingüístic valencià prestigiós i àmpliament difòs, és el fet principal que determina el conflicte**. Un conflicte entre els que reclamem eixe model privatiu i els que no el creuen necessari, be perque ya tenen l'idioma castellà per als usos formals, be perque entenen que el model català cobrix totes les seues necessitats “formals”⁴³.

Portada d'un "Diccionari lleidatà-català". Per molt "humorística" o "costumista" que siga l'intenció dels autors del diccionari, l'identificació "català"="llengua estàndart basada en el català oriental" és evident inclús entre els propis catalans, com se pot vore.

Per tant, la lluita entre estàndarts –entre *llengües*, si transcendim la definició estrictament filològica del terme i, per damunt d'eufemismes, anem als seus *efectes pràctics*–, també en la nostra terra, està servida.

1.7. La "ciència filològica" i les llengües del món

La realitat és que, si exceptuem la classificació de determinades llengües en escassa o nula tradició escrita, o parlades per grups minoritaris en baixa alfabetisació o consciència “moderna” de parlar un idioma concret (habitualment tribus d'Àfrica, Àsia o Oceania), la **“llingüística**

⁴³ Se tracta d'aquells valencians que, conscientment o no, són partidaris de “parlar en valencià i escriure en català” o directament creuen que “el valencià és un català mal parlat”, “defectuós” o “dialectal” (encara que a sovint neguen tindre realment tal percepció, per allò de la *mala consciència*).

internacional” tendix a acceptar en naturalitat el *statu quo* que accepta cada comunitat llingüística respecte a la definició, denominació i normativisació del propi idioma.

Efectivament, la UNESCO, l'Unió Europea, o les famoses normes ISO⁴⁴, *mai diran* que el luxemburgués no té dret a existir perquè en realitat “no és més que un dialecte” de l'alemany; encara que en realitat es tracte de la mateixa varietat llingüística que en el costat alemany de la frontera es considera un dialecte rural de la llengua alemana. Ni afirmaran que el macedoni no és més que una “varietat occidental” del búlgar (per molt que búlgars i macedonis s'entenguen entre ells parlant en els seus idiomes respectivament sense massa problemes, i encara que els filòlegs búlgars reclamen incansablement que el macedoni no és més que “búlgar occidental”). Tampoc els demanaran explicacions als gallecs sobre per què la seua ortografia és diferent de la portuguesa, per molt que galleg i portugués tinguen un evident origen comú i l'intercomprensió siga senzilla, com vorem en el pròxim capítol.

En realitat, si és cas, *ni tan sols decidiran sobre quina de* les dos maneres oficials de parlar i escriure lo que en realitat és un mateix idioma (com en el cas del noruec; també en el pròxim capítol ampliarem esta qüestió) és la “correcta”, “verdadera” o “científica”, i quina la “incorrecta”, “traïdora” o “analfabeta”, per seguir la terminologia habitual en estes terres. Simplement, **constataran la realitat sociològica d'una determinada comunitat llingüística, i acceptaran lo que esta comunitat adopte com a normal i acceptable, segons la pròpia tradició sociolingüística i el desig de la majoria** (o inclús simultàneament de les dos tendències en conflicte, com en el cas del noruec). N'havem vist uns quants exemples.

I això és aixina perquè, com és sabut, totes les llengües han escomençat sent dialectes (“varietats”) d'una altra llengua (“diasistema llingüístic”), fins que els seus parlants apleguen a la convicció de que el seu parlar és *correcte i apte per a tots els usos*, i adopten, per convenció, **un estàndard oral i escrit** en el que dits parlants se veuen totalment reflectits i identificats.

I tot això, **construït front als estàndards alternatius de les llengües de l'entorn**, que es poden trobar com a més o manco pròxims (però que, per motius de complexa explicació en molts casos, *no es senten com a propis*)⁴⁵.

⁴⁴ Per a escarni dels valencians, direm que fins “la llengua extremeña” és reconeguda com a idioma per estes normes (còdic “ext”), mentre que la llengua valenciana es considera “català” (“cat”), gràcies en part als dictàmens de la nostra munificent i mai suficientment valorada AVL, que desbarataren l'intent de reconeixement diferenciat del nostre idioma. Vejam per exemple el resò que rebia esta enèsima controvèrsia llingüística en el blog Vent d Cabylia: <http://www.ventdcabylia.com/2009/07/la-codificacio-del-valencia-liso-i.html>

⁴⁵ Com el català de la TV3, que la majoria de valencians podrem escoltar si el programa nos agrada, però que majoritàriament —valoració, òbviament, que faç de forma subjectiva, però que, a fi de contes, constituïx la meua experiència personal— no sentim ni trobem com a “el nostre idioma propi”; de la mateixa manera que podrem vore un programa de la Televisió de Galícia i, encara que entengam perfectament tot lo que es diu, afirmar a continuació, sense por a equivocar-nos, que *el galleg no és el nostre idioma*.

1.8. ...I el cas valencià, segons alguns, "fotudament únic"

Els fenòmens de contigüïtat i conflicte entre models llingüístics "pròxims pero diferents" són, per tant, naturals. I el nostre cas no podia ser una excepció.

Lo que nos passa als valencians, en les disputes i conflictes permanents sobre la codificació oral i escrita del nostre idioma, **és normal, vista la nostra particular història llingüística, i vist lo que passa en tot el planeta en situacions paregudes**. I en normalitat s'hauria de discutir i de tractar, entre valencians de totes les sensibilitats.

Lo que ya no és tan normal (encara que tampoc som únics en esta qüestió) **és la perpetuació del conflicte**, i la sensació de que, com passa realment, als valencians **se nos nega el dret a decidir**, i inclús el dret a debatre sobre com hauria de ser eixa codificació...

I menys encara, quan prenent com a rehé una suposta *germanor* llingüística o una asèptica i insensible classificació filològica, lo que es fa realment és sometre a la llengua valenciana (onomàsticament, pero també ortogràficament, lèxicament, sintàcticament o morfològicament) a un buidat de totes les seues característiques particulars; i més encara, quan s'utilisa **com a excusa per a borrar de l'existència, no ya la llengua valenciana, sino al mateix poble o nació dels valencians...**

Efectivament, u dels motius que solen alegar-se per a considerar al valencià la mateixa llengua que el català (en realitat, per a considerar-lo un dialecte del català, per molt que alguns vullguen fer-nos creure que l'actual subordinació real i efectiva no és més que una amable coordinació), i que resulta de lo més convincent per ad alguns dels nostres paisans, és el fet de que un valencià i un català poden mantindre una conversació mijanament normal sense haver de canviar de llengua; cosa que no ocorre, evidentment, si intentem parlar en valencià en un castellà o un murcià que no hagen visitat València més que per a fer turisme.

Això, en ser cert en llínees generals (per molt que la capacitat comunicativa siga variable segons el context, la varietat dialectal dels parlants i el nivell de coneiximent passiu de la varietat llingüística de l'atre interlocutor), no és res més que lo que passa entre moltes varietats llingüístiques pròximes, com el gallec i el portugués entre sí, o també el noruec, el suec i el danés, que són considerades sense massa problemes com a "llengües independents" encara que íntimament relacionades (llengües "ausbau"), i que contenen una varietat llingüística "originària" reconeguda com a comuna o "matriu" que sol ser més unitària com més retrocedim en el temps. De tal forma que l'intel·ligibilitat llingüística (una forma més tècnica de nomenar el fenomen) no és sino una condició més per a determinar les fronteres llingüístiques; pero no l'única.

No estarà de més recordar, aplegats ací, que la nostra història lliterària, pràcticament des dels primers testimonis escrits en valencià fins a la Renaixença, s'ha caracteritzat per dos fets indiscutibles:

- **l'afirmació d'una consciència no dialectal de parlar una llengua, la llengua valenciana**, aixina nomenada tant pel poble pla com pels nostres més insignes lliterats des de fa més de siscent anys, independent i sobirana i considerada en un mateix peu d'igualtat respecte a unes altres llengües, com el castellà, el català, el portugués, l'anglès o el llatí.⁴⁶
- lo que no impedia una consciència de **germanor** en varietats llingüístiques més pròximes (el català i el mallorquí, però també el provençal o el llemosí) que en determinats moments de la nostra història durien a uns usos lliteraris imitadors de la varietat llingüística considerada "més prestigiosa" (el provençal, en els albars de la nostra lliteratura escrita, i el català, sobre tot a finals del segle XIX i en el segle XX), mentres que en uns altres moments seria el valencià el model llingüístic prestigiós que tendien a imitar el restant de varietats (lo habitual durant la major part de la nostra història llingüística).

El problema d'este fet és que hui, en 2011, això resulta de difícil visualització per al valencià mig. Si els valencians del temps present, gràcies a la difusió des de fa més de vint anys de les emissions de TV3 i del model llingüístic anexionista (oficial en les escoles), estem perfectament aveats a entendre la varietat llingüística catalana, no ocorre lo mateix, per eixemple, en el mallorquí: un desconegut absolut per a la major part dels valencians, que és, "científicament"

⁴⁶ Per als recalitrants, recomane llegir *Recopilació històrica entorn a l'identitat de la llengua valenciana*, de Salvador Faus i Sabater; el monumental *El crit de la llengua. Denominació de la llengua valenciana: testimonis*, de Josep Alminyana i Vallés, que es pot consultar en línia en la Biblioteca de la web de Lo Rat Penat: http://www.loratpenat.org/index.php?option=com_content&task=view&id=76&Itemid=155 (2ª ed. corregida, 1999) o l'informe "El nom històric de la llengua valenciana", d'A. Vila Moreno i A. Vila Francés, que pot consultar-se en la pàgina web de la Secció de Llengua de la RACV: http://www.llenguavalenciana.com/_media/documents/informes/nomhist.pdf. A conclusions paregudes aplega Lluís Fornés en *La llengua valenciana i el diasistema occitano-romà*, pp.305-311.

No obstant, costa molt de contrarrestar l'inèrcia de dècades de descrèdit conscient i metòdic de la denominació clàssica i tradicional del nostre idioma. En un clàssic com *Conflicte lingüístic valencià*, de Rafel Ll. Ninyoles (primera edició de 1969), en el que es descriu magistralment el conflicte diglòssic entre valencià i castellà, se parla no obstant de "*recrudescència anacrònica*" quan Ninyoles tracta de l'us insistent i hegemònic a lo llarg de tota l'història de l'expressió "llengua valenciana" per part dels valencians, i el situa al nivell de "*mite*" que "*ha perviscut exclusivament per a interceptar l'efecte exemplar que l'evolució barcelonina hauria d'haver exercit dins el País Valencià*". (pp. 106-111, Ed. Tres i Quatre, València C., 1989).

És cert que este simplisme a l'hora d'analitzar la qüestió ve mediatitzat per l'existència de cert sector de valencians que centaven —i centren— la seua teòrica defensa de l'idioma exclusivament en el nom de l'idioma i en "que no siga considerat català"; per lo que eixa encesa defensa de la "llengua valenciana" servia —servix— únicament com a *paliatiu* de la mala consciència d'haver abandonat l'us real del valencià. Però això no disculpa l'enorme erro estratègic i de visió de les injustament generalisadores asseveracions de Ninyoles: perquè *tots* els valencianistes de totes les èpoques, i els nostres millors escriptors del Sigle d'Or havien usat la denominació "llengua valenciana", i si hi havia un sector de valencians que tergiversava el seu us correcte, la pijor tàctica possible era la que es dué a terme: abandonar la defensa d'eixe concepte de "llengua valenciana", transversal a tota la societat, en mans de persones que realment no creyen en ell.

(remarque les cometes) la mateixa llengua que el valencià, però que en línees generals, segons contexts i situacions, com haurà pogut comprovar qui haja presenciat una conversació entre dos mallorquins nadius, **pot resultar molt més complicat d'entendre per a un valenciaparlant mig** que, per eixemple, certes varietats de l'occità o l'aragonés, que es consideren oficialment “llengües diferents” a la nostra⁴⁷.

La precària vitalitat i l'escassa visibilitat actual de l'aragonés i l'occità (llengües, per cert, també transmeses al territori valencià després de la conquesta per Jaume I en boca de nous pobladors que s'instalaren en el nostre territori), i l'absència d'ideologies identitàries expansives en Occitània i Aragó (tampoc en les Balears), si les comparem en el cas de Catalunya i la joyosa vitalitat del català, fa que molts valencians no tinguen present que en el nostre sistema llingüístic més propenc *hi ha més vida més allà del català*. I, per tant, que el català no és orige i mida de totes les coses, sino un més: **un igual entre iguals**.

Per tant: si és que servix de res la meua opinió personal al respecte, **a mi em pareix molt be que el valencià siga enquadrat en el seu marc llingüístic més immediat** –això que sol nomenar-se “diasistema occitanorromà”–, al nivell de, per eixemple, el *diasistema* galaicoportugués o l'escandinau. Això patentisaria, ademés, que el poble català, o la llengua catalana, no tenen la patent ni són el principi i raó de ser de res, cosa que hauria de quedar mijanament clara d'una volta per totes, vists els nefasts resultats que la visió *catalanocèntrica* de la nostra existència –ademés de falaç en els seus suposts bàsics– ha causat i causa al nostre poble.

Pero eixa classificació **no determina en absolut que la codificació llingüística de les diferents varietats llingüístiques enquadrades en el famós diasistema haja de ser convergent**; ni tan sols, que **això siga positiu per a la normalisació i l'augment de l'us social i l'autoestima llingüística** de les respectives varietats, com analisarem més avant.

Cansa haver de recordar una i atra volta que les *particularitats*, en el nostre cas, no s'inventen: **són el resultat de mil anys d'evolució històrica**. La “unitat de la llengua catalana” que vol englobar a l'idioma valencià (i més encara, la “unitat de la nació” o “dels països”), tal com se nos presenta als *efectes pràctics*, del dia a dia, no deixa de ser una construcció mental erudita i fortament ideologisada: **un punt d'arribada més que un de partida**⁴⁸, tal com han reconegut molts dels seus impulsors passats i presents. I encara hui, a pesar de la brutal

⁴⁷ Pot fer-se un curiós experiment ad este respecte visualisant tres vídeos en els que els participants parlen respectivament en occità, aragonés i mallorquí, que es poden trobar en *El Blog de Masclet*: <http://el-blog-de-masclet.blogspot.com/2010/10/experiment-multilingue-occita-aragones.html>

⁴⁸ “La unitat absoluta de la llengua de Catalunya, València i Mallorca, és més bé un punt d'arribada que no pas un punt de partida”, dia Manuel Sanchis Guarner en la seua *Gramàtica valenciana*, p. 32 (València C., 1950).

campanya de màrketing que difon eixa ideologia com a pensament únic en l'educació reglada valenciana, **la realitat la desment: tant històricament com sociològicament.**

Torne a insistir, a risc de fer-me pesat: són els usuaris d'una determinada “comunitat llingüística” (per no parlar de llengües i dialectes) o, millor dit, **el sentir majoritari que tàcitament s'accepta com a paradigma en el sí d'una comunitat llingüística concreta**, el que determina (mogut per condicionants llingüístics, pero també històrics, socials i polítics) l'exigència de l'establiment o no d'una codificació de referència “autònoma”, que es reflectix en uns estàndarts orals i escrits diferenciats (que no deixen de ser una convenció acceptada per tots els parlants, i que accepten en funció de factors tant llingüístics com extralingüístics). En este capítul havem vist uns quants casos.

S'òbrin, per tant, infinites possibilitats quant a la definició, difusió i consolidació de diferents estàndarts orals i escrits que, no és menester dir-ho, si contenen en l'adequat recolzament i implicació de la seua comunitat llingüística, **donaran lloc invariablement a una “llengua”**, als ulls de tota la comunitat mundial, més tart o més pronte.

Com se dia, increïblement i en sorprenent naturalitat, en un manual d'ús habitual fa alguns anys en les classes de valencià de l'educació secundària⁴⁹:

*...el codi gràfic constitueix una **convenció social** que és **compartida** per **tota** la comunitat de lectors i escriptors –d'**usuaris**– d'una llengua concreta.*

Aixina, resulta com a mínim discutible **parlar de “correcció” i “incorrecció”, o de “faltes d'ortografia”, o de “llengua culta” o “prestigiosa” i “llengua vulgar” o “dialectal”** (a pesar de que molts paisans tenen una gran afició a fer-ho) **mentres eixa “convenció social compartida per tota la comunitat” és inexistent, o és objecte de controvèrsia.**

I més encara, **quan esta controvèrsia s'intenta amagar o diluir**, en l'objecte de sostroure o seqüestrar el debat a l'opinió pública (inclús en chantages de tipo econòmic, o de prestigi social) per a que les “postures discordants” no apleguen –o ho facen de forma distorsionada– al conjunt de la comunitat llingüística⁵⁰.

Llògicament, he de reconéixer que una deducció inductiva com la que presente, a partir de l'observació de determinats casos seleccionats per a l'ocasió –molt significatius pero sense afany

⁴⁹ *Sinopsi*, de Joan Pellicer i Rosa Giner. Ed. Teide, 1990 (els subratllats són meus).

⁵⁰ Respecte ad esta qüestió, recomane la lectura d'una atra de les obres imprescindibles del valencianisme llingüístic: *Societat, ciència i idioma valencià*, d'Antoni Fontelles (Ed. Lo Rat Penat, València C., 1997), i en especial del seu capítol 9, que du per significatiu títol “Eixemples de praxis científica. Autoritat i poder”.

d'exhaustivitat— no inferix que en totes les situacions de controvèrsia llingüística la solució siga exactament la mateixa.

Pero sí és cert que mostra una tendència clara que, com a mínim, hauria d'eliminar la tentació, per part d'alguns, de presentar una opció determinada (l'anexionisme llingüístic, ço és, la negació de l'existència autònoma de la llengua valenciana i, per tant, del dret a dotar-se d'una codificació llingüística pròpia) com a “única alternativa possible” d'acort en els criteris expressats per la “llingüística internacional”⁵¹.

Entrem per tant a un atre nivell de discussió en el que els arguments ya no són “l'unitat del català és l'única veritat filològica possible” *versus* “l'aberració secessionista d'una llengua valenciana independent”, sino, en tot cas,

- la conveniència **estratègica** de prendre una o atra opció d'acort en les demandes de la nostra societat i les possibilitats d'èxit,
- la crítica més o manco constructiva a les formes de procedir d'una i atra alternativa en el dia a dia de la societat valenciana,
- i, sobre tot, **el major o menor respecte** que en el procés codificador es vullga guardar, tant al **llegítim sentiment majoritari dels valenciaparlants respecte del seu idioma**, com a la seua **verdadera història** lliterària i llingüística, o a l'evident i secular existència del poble valencià com a nacionalitat històrica diferenciada dels pobles del seu entorn.

⁵¹ En lo tocant al reconeixement de l'idioma valencià a nivell europeu, l'Estat Espanyol va firmar en 1992 la *Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries*, que té com a objectiu la protecció de les llengües minoritàries històriques d'Europa (que en algun cas corren risc de desaparèixer); normativa que entrà en vigor de forma definitiva en 2001. En el cas espanyol les llengües objecte de protecció són les reconegudes com a oficials en els estatuts d'autonomia (el català en Catalunya i les Illes Balears, **el valencià en la Comunitat Valenciana**, l'euskera en el País Vasc i Navarra i el gallec en Galícia) i les que en atres estatuts, si be no les declaren oficials, sí les protegeixen i amparen (asturià, lleonès, aragonès, occità).

Pot consultar-se en internet l'informe de 2008 del Consell d'Europa sobre l'aplicació d'eixa normativa: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/report/EvaluationReports/SpainECRML2_es.pdf

En est informe **se reconeix en total naturalitat la llengua valenciana com a una de les llengües d'aplicació de la normativa**, ocupant un capítol sencer (pàgina 107). L'única ombra de dubte apareix en la pàgina 13, quan se constata el “debat permanent” sobre l'identificació del valencià en el català, i es reconeix de forma expressa que és precisament l'actitut de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua la que propicia i fomenta esta confusió, en afirmar en les seues successives resolucions que es tracta de la mateixa llengua que el català.

A pesar d'això, el Comitè d'Experts no volgué entrar en este debat i **decidí molt encertadament considerar el valencià i el català per separat**, instant a les autoritats a que es resolguera esta controvèrsia en benefici de la llengua i del seu us en l'ensenyança, els mijos de comunicació i la justícia; qüestions estes que haurien de ser la nostra principal preocupació si no se nos haguera impost als valencians un conflicte innecessari, estèril i despersonalisador que va en contra de la pròpia supervivència del valencià com a idioma parlat.

2. Controvèrsies ortogràfiques “dellà Contreres”

*En este mundo traidor,
nada es verdad, ni mentira.
Todo es según el color
del cristal con que se mira.*

Ramón de Campoamor

L'ortografia, al ser qüestió de pura convenció i de pràctica, ha de ser fàcil i clara, en la mida en que ho permeta la seua funció de distinció visual.

Círcul Llingüístic de Praga, Les tesis de 1929

2.1. Ortografies oficials, neografies i ortografies idiosincràsiques

L'ortografia, responent a la pròpia etimologia de la paraula (del prefix grec ὀρθο- ‘recte, correcte’ i del sufix -γραφία, del verb γράφειν ‘escriure’) se definix com la **“escritura correcta d’una llengua” o el “conjunt de regles que regulen l’escritura d’una llengua”** (DRACV).

U dels primers que es plantejà la necessitat de fixar d’alguna manera la transcripció escrita dels sons que conformen una llengua parlada fon l’escriptor i retòric hispanorromà Marc Fabi Quintilià, naixcut en la població de *Calagurris* (hui Calahorra) cap a l’any 30 d.C. A l’hora d’escriure les seues obres en llatí, Quintilià seguí una màxima que ha contat en una certa fama entre els gramàtics de totes les èpoques, i que deixà escrita en la seua obra magna *Institutiones oratoria*: **“Ego, nisi quod consuetudo obtinuerit, sic scribendum quidque iudico, quomodo sonat”**⁵²

Resulta patent per tant que Quintilià es basava, per a escriure, en el principi de la pronunciació (“tal com sona”), pero com que ya en aquella època les pronunciacions del llatí eren molt diverses segons zones i grups socials, senyala també la necessitat de seguir la “costum” (“consuetudo”) que, fixada per les persones cultes (el reduït grup d’erudits que, en aquella època, sabien llegir i escriure), s’adoptava com a pronunciació (i per tant, com a ortografia) “eixemplar”, o “consensum eruditorum”

⁵² És curiós, pero tota la bibliografia consultada presenta esta frase en el seu original llatí, sense donar la seua traducció a una llengua més intel·ligible. Entenem que els experts llingüistes escriuen per a homòlegs que, supostament, tenen un domini de la llengua llatina suficient com per a no necessitar de traduccions. Pero com no és el cas d’esta obreta, oferixc als lectors una traducció lliure pero que crec prou ajustada: “Yo, a no ser que ho indique la costum, per a escriure ho faç aixina com juge, de la manera que sona”.

Com vorem en els punts posteriors, la qüestió és que modernament (en un ritme variable segons països i llengües), l'ús i definició de l'ortografia ha guanyat més importància, com a conseqüència d'una sèrie de canvis radicals en els usos seculars de la llengua escrita, a saber:

- L'alfabetisació de la pràctica totalitat de la població.
- L'ensenyança reglada universal, en el conseqüent augment de la culturalisació de la societat.
- L'aparició de mijos de comunicació escrits de masses, i més tart també audiovisuals.
- L'aparició recent d'Internet.
- Uns altres usos secundaris per també en gran influència en els usos quotidians, com l'etiquetage de productes.
- La creixent producció escrita científica i tècnica i la normalisació ("sometiment a norma") de tots els processos productius.

Estos canvis han motivat també l'augment de la "virulència" quant a la competència d'usos entre llengües en contacte. En efecte, l'universalisació de la llengua com a instrument avançat (oral i escrit) de comunicació ha anat paralela a l'autopercepció de la llengua pròpia com a marca simbòlica-distintiva d'una col·lectivitat.

Les noves necessitats lingüístiques, per tant, determinaren també la conveniència de fixar de forma definitiva —o, com a mínim, establisada— una certa codificació lingüística particular de cada varietat idiomàtica preexistent que s'erigia com a "llengua de cultura" (primer com a llengua escrita; més tart, en l'aparició dels mijos de comunicació audiovisuals, també oral).

D'esta forma, **la fixació d'una codificació determinada** —d'unes regles estables, encara que poden evolucionar en el temps, per a la transcripció escrita d'una llengua parlada, que superaren la simple "costum"— constituïx el reflex d'unes noves necessitats comunicatives, i és, com ya havem dit, el resultat d'una convenció social, expressa o tàcita, compartida per tota la comunitat de lectors i escriptors —d'usuaris— d'una llengua concreta. És, per tant, un fenomen propi de llengües en producció escrita i lliterària significativa, relativament modern, que es generalisà a partir del segle XIX en la seua caent escrita, i a partir de la primera mitat del segle XX, en la generalisació de la ràdio, la televisió i el cine, també en la caent oral.

Esta varietat "ideal" (que no respon en oríge de forma exacta a cap de les múltiples varietats parlades per la població), aixina codificada, i estesa, a partir de l'ortografia, als usos morfosintàctics, lèxics o de pronunciació, **té una funció establisadora, simbòlica i**

prestigiadora de la llengua, de forma que, si és adequada i aconseguix implantar-se, crea un concepte de llengua “cultura”, “oficial”, de referència per als parlants, que facilita l’augment del estatus de la llengua, la llealtat llingüística dels seus usuaris i el seu us creixent en tots els àmbits.

En el pas del temps, les noves generacions, culturalisades en esta varietat estàndart, tendixen a abandonar les majors o menors divergències llingüístiques del parlar vernàcul tradicional, i a prendre com a pròpies les de la varietat estàndart, lo que contribuïx a “nivellar” les característiques fonamentals de l’idioma en tot el domini llingüístic en el qual la varietat estàndart ha conseguit implantar-se (que no té per què coincidir en els límits de la “llengua”, establits en criteris estrictament filològics).

En definitiva, esta codificació “oficial” o “estàndart” fa que l’idioma adequadament codificat siga més funcional, més útil per a ser usat com a ferramenta moderna d’expressió i com a “marca simbòlica-distintiva”, contrarrestant la possible tentació, per part dels usuaris nadius de l’idioma en qüestió, de passar a utilitzar unes atres llengües alternatives (que poden contar en majors utilitats al respecte) en determinats contexts, o en la majoria d’ells.

Una de les descripcions més conegudes del procés de codificació llingüística és la de Einar Haugen⁵³, que bàsicament establix quatre fases:

- Selecció de les variants vernaculars que han de servir de base per a la creació de l’estàndart.
- Codificació pròpiament dita (estabilisació ortogràfica, gramatical i lèxica de la varietat estàndart, a càrrec de persones de reconeguda autoritat o grups acadèmics reduïts).
- Vehiculació, ço és, l’implantació i extensió social de la varietat codificada (en mijos de comunicació, ensenyança, escriptors, treballs científics i tècnics...)
- Fase d’elaboració o cultivació del còdic (per tota la comunitat de parlants de la llengua).

A destacar, tal com havem deixat clar en el primer capítul, que en els tres primers punts **és clara la component ideològica i estratègica** que ha de definir els passos a seguir. En efecte, el propòsit ideològic dels codificadors –per eixemple, al triar les variants vernaculars de referència, l’àmbit d’actuació, o la freqüent coincidència entre propòsits de “recuperació llingüística” i “recuperació nacional”– poden determinar l’èxit o fracàs de la codificació, o la

⁵³ Haugen, E. “The implementation of Corpus Planning: Theory and Practice”, dins *Progress in Language Planning. Internacional Perspectives*, 1983. Berlin: Mouton. Una descripció més ampliada i formal que la que oferim pot trobar-se, per eixemple, en Bibiloni, G.: *Llengua estàndard i variació lingüística*, pp. 19-32. Ed. 3 i 4, València C. – Barcelona, 1998.

seua acceptació més o manco forçada en determinades varietats lingüístiques *teòricament* (remarque la paraula) representades en el procés codificador. El “prestigi”, “representativitat” o tendència ideològica dels participants en la segona de les etapes (la de codificació pròpiament dita) és, per tant, clau per al triomf o fracàs del procés estandaritzador.

La realitat és que els processos codificatoris solen resultar altament conflictius. La desijada “convenció social” de que parlàvem quant a l’ortografia d’un idioma pot, de fet, **no donar-se**. Si esta convenció, en sigles passats, no existia, simplement, perquè no hi havia una codificació lingüística prèviament fixada i acceptada de forma oficial (o, com a mínim, tàcita, com ocorre actualment en el cas de l’anglès), sino simplement *una certa costum* d’escriure de manera determinada, hui pot ocórrer, com vorem, que **el model lingüístic oficialment fixat siga objecte de controvèrsia, o no siga acceptat per una part significativa dels usuaris de la llengua**.

En estes situacions de conflicte, **és a on apareixen els conceptes de “neografia” i de “ortografia idiosincràsica”**:

- 1) **Neògraf**: “*el que hace innovaciones en la ortografía, ó trata de introducir una ortografía enteramente nueva*” (*Diccionario Nacional*, Ramón Joaquín Domínguez, 1846-47)⁵⁴.
- 2) **Ortografia idiosincràsica**: forma d’escriure pròpia, considerada correcta (d’acort en la pròpia norma de referència) per una sola persona o un col·lectiu restringit⁵⁵. Se tracta d’una ortografia peculiar o personal, tal volta extravagant, proposta i, en general, només adoptada per un individu, que només en contades ocasions conseguix una difusió major. No obstant, no es tracta d’una ortografia *caprichosa* o l’absència total de norma, sino d’una manera determinada de interpretar l’equivalència entre grafia i so, primant habitualment la pronunciació en detriment de l’etimologia (respecte a la tradició gràfica originària o “costum d’escriure”) les paraules.

Estes divergències respecte a l’oficialitat lingüística (molt més abundants, a lo llarg de l’història, de lo que podria paréixer) **només influiran en la codificació oficial, o donaran lloc a una nova codificació lingüística universalment acceptada per la comunitat, en casos molt concrets**.

⁵⁴ Quilis, M. “La presencia de los *neógrafos* en la lexicografía del siglo XIX”, dins *Gramma-Temas 3: España y Portugal en la tradición gramatical*, 2008 (pp. 267-293)

⁵⁵ Sáez, D.: “La edición de textos con ortografía idiosincràsica: el caso de Marcos Fernández, gramático y ortógrafo del siglo XVII”, dins *Philologia Hispalensis*, nº 23, 2009 (pp. 117-142)

En qualsevol cas, quan estes situacions conseguixen transcendir el nivell de les discussions especialitzades i són motiu de debat en la societat, és obvi que comprometen el concepte de correcció–incorrecció llingüística que, com havem vist, és una mera convenció social, que s'adopta en l'etapa “constituent” de la llengua estàndart, i que pot anar evolucionant en el temps

Els estudiosos d'este camp solen distinguir també entre la **llegítima controvèrsia entre sistemes ortogràfics**, per un costat, i la **pura anarquia ortogràfica** o el **desconeiximent de la norma**, per l'atre⁵⁶. Existix en este sentit un cert debat a l'hora de reeditar en l'actualitat texts antics –per eixemple, d'autors castellans dels segles XVI i XVII–, entorn de si determinades i conscients preferències ortogràfiques de certs autors haurien de vore's respectades en les edicions modernes en contra de la pràctica habitual, que consistix en actualisar ortogràficament els texts basant-se, per eixemple, en que “normalment els autors confiaven l'ortografia dels seus impresos a l'editor, además de que la falta d'uniformitat gràfica en els escriptors del Sigle d'Or era lo habitual i no es percebia com a defecte”⁵⁷.

Efectivament, **no es pot parlar en rigor de “faltes d'ortografia” si existix controvèrsia respecte al model codificador elegit o si, simplement, el model no existix com a tal**. Com a referència prèvia al cas valencià, que tractarem específicament en capítuls posteriors, s'ha de dir que la distinció entre “valencià normatiu” i “valencià no normatiu” que es fa a sovint per part d'autors influenciats per l'anexionisme llingüístic és, com a mínim, injusta: **tot escrit en valencià és normatiu mentres segueixca una norma concreta**, dictada conscientment en l'objectiu de normativisar el valencià (siga la catalana del IEC-AVL o la plenament valenciana de la RACV), i només quan l'escrit carixca de qualsevol model codificador de referència podrà parlar-se de “valencià no normatiu”.

2.2. Neografies de la llengua castellana

Antonio de Nebrija, en la seua coneguda ***Gramática de la lengua castellana*** (1492), prendria el testic de Quintilià en afirmar: *“avemos aqui de presuponer lo que todos los que escriven de orthographia presuponen: que assi tenemos de escribir como pronunciamos i pronunciar como escrivimos por lo que en otra manera en vano fueron halladas las letras”*...⁵⁸

Nebrija tractava de simplificar, fixar i sistematitzar l'ortografia que tradicionalment solia usar-se a l'hora d'escriure el castellà. A notar el plural que usa Nebrija (“*pronunciamos*”, “*escrivimos*”),

⁵⁶ Llàstima que alguns paisans del “partit anexioniste” no ho tinguen tan clar...

⁵⁷ Sáez, D., op.cit., p. 129.

⁵⁸ Sáez, D., ibid., p. 118. Notar que, a pesar d'esta declaració d'intencions, Nebrija usava una sèrie de dígrafs i combinacions de lletres (com *th*, *ph*) que responien a la “consuetudo” llatina, i no a la pronunciació castellana.

que correspon també al “rogle de cults que lligen la mateixa obra de Nebrija”, com fa constar Sáez, i als quals anava dirigida.

No obstant, a pesar de l'indiscutible prestigi de l'obra de Nebrija, que marcaria un abans i un després en el procés codificador del castellà, la realitat és que fon durament criticada per cert sector que l'acusava de ser “andalús” i, per tant, *no apte* per a usar *en correcció* la llengua castellana, en una forma de menyspreu cap a les peculiaritats llingüístiques andaluses que arriba fins a l'actualitat. Per eixemple, pel seu coetàneu Juan Valdés:

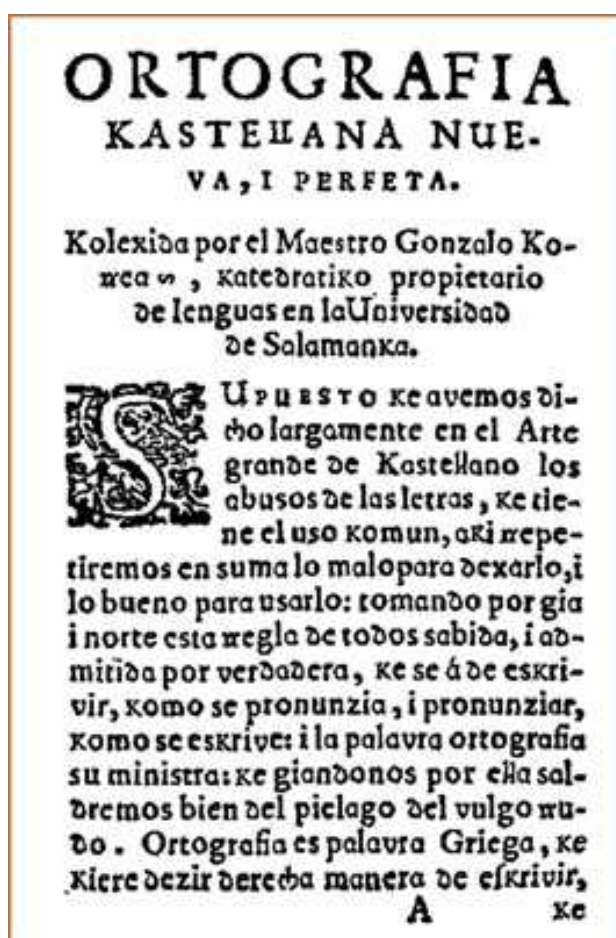
Ya tornaies a vuestro Librixa. ¿No os tengo dicho que, como aquel hombre no era castellano, sino andaluz, hablava i escrivia como en el Andaluzia y no como en Castilla?... ¿Vos no veis que aunque Librixa era muy docto en la lengua latina, que esto nadie se lo puede quitar, al fin no se puede negar que era andaluz, y no castellano, y que escrivio aquel su vocabulario con tan poco cuidado que parece averlo escrito por burla?...⁵⁹

En tot i en això, els esforços per a simplificar l'ortografia castellana continuaren, encara que tots topetaven en el mateix problema: el pes de la costum en el camp de l'ortografia (lo que faria reconéixer al propi Nebrija: “*Mas, por que en aquello que es como lei consentida por todos, es cosa dura hazer novedad*”⁶⁰)

L'humaniste Gonzalo Correas, per eixemple, donà a la llum en 1630 la seua **Ortografia kastellana nueva, i perfeta**, en la que defenia una ortografia “totalment racional”, en la que s'eliminaven tots els símbols teòricament superflus i es fea coincidir cada so (fonema) en una únic signe en l'escriptura (grafema). Declarant-se hereu de Quintilià i de Nebrija, proclamava l'objectiu de que “...eskribamos pura i linpiamente, komo se pronunzia, konforme a la di[ch]a rregla, ke se á de eskrivir, komo se pronunzia, i pronunziar, komo se eskribe...”

⁵⁹ Gutier, T.: *En defensa de la lengua andaluza*, pp. 93-94. Colección Andalucía, Ed. Almuzara, 2006.

⁶⁰ Sáez, D., op.cit., p. 119.

Correas (o Korreas), conscient de que la seua era una proposta individual i personalíssima, demanà inclús el recolzament del Rei per a la difusió de la seua ortografia:

(S)Upliko á V. Maxestad, ke komo padre i tutor del Prinzipe su hixo, i señor nuestro, se sirva de rezibir, i mandar se le guarde para su tienpo, esta pekeña xoia, ke ofrezco á su Alteza kon amor i deseo de su servizio, kon las Gramatikas ke ofrezí antes á V. M. i van aora kon ésta. Ke en xenero de letras, si se pasan los oxos por ella, kreo parezerá estimable. I si la mandase hazer komun, seria de onrra desta nazon, i rresultaria en nonbre eterno á V. M. por éste bien de dar letras propias á la lengua Kastellana, mas eszelente ke la Latina.

No cal dir que el Rei no considerà convenient atendre a semblant petició, i les prescripcions de la *Ortografia kastellana racional*, com moltes atres propostes ortogràfiques *idiosincràsiques* d'autors posteriors, caurien en l'oblit quan desaparegué per llei natural el seu creador i, en alguns casos, els pocs seguidors que pogueren haver guanyat per a la seua causa ortogràfica

particular. Només recentment els estudiosos de la llengua han rescatat en àmbits acadèmics la, per altra banda, magna obra lexicològica de Correas⁶¹ i d'altres estudiosos neògrafs de l'idioma castellà.

Aixina, els usos ortogràfics castellans, com els de totes les llengües de l'època, continuaren per la senda de la "costum" i de les preferències particulars de cada autor. A pesar de tot, finalment, a image de la *Accademia della Crusca* italiana (1582) i de la *Académie française* (1635), i a iniciativa de Juan Manuel Fernández Pacheco, se crearia en 1713 la *Real Academia Española*; aprovant-se esta creació per *Real Cédula* de Felip V de Castella (IV de València) en 1714, per a, en teoria, corregir eixa situació.

La realitat és que els treballs de l'Acadèmia, en un primer moment, no passaren de ser una mera recomanació, puix que, a pesar de les successives sollicituts dels acadèmics, les prescripcions de la RAE no contaven tampoc en un reconeixement oficial exprés. En 1738 els acadèmics acordaren per eixemple que "*se le Suplique a su Magestad mande observar en todos sus Reynos, y Señorios, la dicha orthographia para fijarla en ellos y pedirle al mismo tiempo conceda a la Academia el privilegio perpetuo de la impresión, venta y despacho de dicho tratado que se habrá de hacer en un libro manual y pequeño*"⁶², sense resultats aparents⁶³.

D'esta forma, l'autoritat de les prescripcions de la RAE eren equivalents a la que poguera tindre la doctrina de qualsevol atre erudit, no faltant les crítiques d'entesos que les consideraven arcaïques o no ajustades –inclús *indignes*– a la realitat de l'idioma⁶⁴.

⁶¹ A destacar en este sentit l'obra d'Abraham Esteve Soriano *Estudios de teoría ortográfica del español*. Universitat de Múrcia, 1982.

⁶² Sáez, D., op.cit., pp. 119-120.

⁶³ L'acció normativisadora de la RAE fon de tímida, encara que paulatina simplificació de l'ortografia. En 1754 s'eliminava el dígraf *ph* i s'establiren regles d'accentuació gràfica; en 1763, s'eliminava la *ss*. En 1815 s'ordenà l'ús exclusiu de la *q* davant de *e*, *i*, i s'eliminà la *x* en so equivalent a la *j* (excepte en posició inicial; us que també s'eliminarà uns anys més tart, excepte en certs topònims tradicionals com *México*).

⁶⁴ En *Las ideas lingüísticas de Gregorio Mayans*, tesis doctoral de María José Martínez Alcalde (Universitat de València, Servei de Publicacions, 1991), podem llegir què opinava per eixemple el nostre Gregori Mayans de la doctrina de la RAE (he consultat la versió electrònica alojada en la web de la Biblioteca Valenciana):

En carta privada a M. Burriel, 1745: "*Decirme que cuando pone algún cuidado sigue la nueva [ortografía] de la Academia Española no lo entiendo; porque yo estoy persuadido a que son impracticables las reglas que ha intentado dar la Academia. Es cierto que o se ha de seguir la pronunciación o el origen de las voces. Que se ha de seguir la pronunciación para mí es cosa demostrativa, porque si en noventa i nueve voces se sigue i escribe bien en sentir de todos, ¿por qué no en la centésima?*" (Epistolario II, pág. 70).

Carta a Sales, 1751: "*Ciertamente aquella Ortografía que publicó [la Academia Real de la Lengua] es indigna, queriendo esos hombres permanecer en la ceguera de la ignorancia después de nacida la lei, como se puede ver en las Reglas de Ortografía Castellana que reimprimí yo del Maestro Ant[oni]o de Lebrija*".

"*En cuanto a la Ortografía Española de la Real Academia es impertinente esta elección tratándose de leer, i no de aprender la ortografía, i no deve proponerse libro que enseña una ortografía contra las elementales silabaciones que toda la nación tiene por tales. [...] La elección de la ortografía de la Real Academia, tratándose de aprender a leer, es impertinente. [...] La verdad es que esta orthografía se ha propuesto para captar la autoridad de los que pretenden autorizar una orthografía llana de excepciones, pudiendo seguir con mayor sencillez la del Maestro Antonio de Lebrija, que no las tiene porque está fundada en principios y reglas acomodadas a la pronunciación, que es la que deve imitarse quando se escribe, porque de otra manera no se podría pronunciar bien lo que se lee*"

Pero en 1843 se produí un fet que faria canviar de raïl la tradicional política indolent del govern espanyol cap als usos ortogràfics de l'idioma. En eix any, una denominada “**Academia Literaria i (sic) Científica de Profesores de Instrucción Primaria**” feu públic el propòsit d'adoptar en l'ensenyança un sistema ortogràfic per al castellà basat únicament en la pronunciació, que simplificava notablement el de la RAE. Sistema propi que es comprometien a partir d'eixe moment a usar de forma coordinada en les seues classes en les escoles. El canvi qualitatiu d'este moviment *anti-RAE* era evident, perquè de la discussió quasi-privada entre erudits es passava a una acció efectiva sobre la llengua usada en les aules en les quals s'ensenyaven a llegir i escriure les noves generacions.

El Consell d'Instrucció Pública, alarmat per la situació, instà a la reina Isabel II a que imponguera com a ortografia oficial la prescrita per la *Real Academia Española*, lo que es verificaria per Real Orde de 1844, **que obligava per primera volta a seguir les prescripcions de la RAE per tots els professors d'Espanya**. Esta decisió fon cancelada parcialment en 1868, i restaurada definitivament en 1875.

Tal com al·lucenem en el punt anterior, esta novetat legislativa provocaria l'aparició del concepte “falta d'ortografia”. D'acort en Sáez:

*Estas imposiciones legales suponen además **el nacimiento del concepto punitivo de falta de ortografía**, entendida como error en la aplicación de las normas ortográficas de la RAE, punto de comparación a partir de entonces que nos lleva a tomar como fallo o extravagancia toda desviación de esta ortografía oficializada (Rosenblat 1951, CXXVII, CXXXI; Martínez de Sousa 1995, s. v. falta de ortografía). A saber, todo texto que no siga la ortografía académica nos llama la atención, cuando **la propuesta de la RAE es solo una entre tantas, pero que ha tenido la fortuna de la universalización planificada desde las instancias políticas**⁶⁵.*

(BAHM, 183).

⁶⁵ Sáez, D., op.cit., p. 120. El subrallat és meu.

Faltes d'ortografia... des de 1844

Curiosament, de forma simultànea aparegué un altre moviment neogràfic que contaria en un extraordinari resò en els països suramericans i, especialment, en Chile. **La proposta de simplificació ortogràfica d'Andrés Bello**, en aquell moment rector de l'Universitat de Chile, prenia com a referència el projecte reformador més radical de Domingo Faustino Sarmiento i era prou coincident en la de la "Academia Literaria i Científica de Profesores de Instrucción Primaria". Inicialment consistia en les següents regles⁶⁶:

Sometamos ahora nuestro proyecto de reformas a la parte ilustrada del público americano, presentándolas en el orden sucesivo con que creemos será conveniente adoptarlas.

ÉPOCA PRIMERA

1. *Sustituir la j a la x y a la g en todos los casos en que estas últimas tengan el sonido gutural árabe.*
2. *Sustituir la i a la y en todos los casos en que ésta haga las veces de simple vocal.*
3. *Suprimir el h.*
4. *Escribir con rr todas las sílabas en que haya el sonido fuerte que corresponde a esta letra.*
5. *Sustituir la z a la c suave.*
6. *Desterrar la u muda que acompaña a la q.*

ÉPOCA SEGUNDA

1. *Sustituir la q a la c fuerte.*

⁶⁶ Bello, Andrés i Juan García del Río. *Indicaciones sobre la conveniencia de simplificar la ortografía en América*. Biblioteca Americana (pags 50-66), Londres, 1823.

2. *Suprimir la u muda que en algunas dicciones acompaña a la g.*

La qüestió és que, després d'anys de discussions, **en 1844 el govern de Chile acabaria implantant el nou us oficial de l'ortografia de Bello** en l'ensenyança i els usos administratius, encara que reduint-la a només quatre regles simplificadores:

1. *Sustituir por j el sonido "fuerte" de la g* (jeneral, jinebra);
2. *Suprimir la h muda* (ombre);
3. *Sustituir por i la y con valor vocálico* (rei, i);
4. *Escribir s por x ante consonantes* (testo).

Inicialment els canvis foren presos també en consideració per uns atres països suramericans, pero el seu us, des de la seua notable acceptació inicial, anà decaent a poc a poc.

I això, perquè **la justificació principal de la reforma, que era fer més senzilla l'escriptura de l'idioma, no casava en la voluntat simultànea dels països suramericans de mantindre l'unitat llingüística del castellà, que ningú va discutir**; de fet, la major part de la producció lliterària en castellà continuava provenint d'Espanya, a on continuaven seguint-se –en excepcions minoritàries i cada volta més testimonials– les normes de la RAE. Finalment, **en 1927 el govern de Chile establí l'oficialitat de la normativa de la RAE, acabant-se aixina en una dissidència ortogràfica que havia durat 83 anys**.

En Espanya, a pesar de l'oficialisació de la norma de la RAE, sovintejaren les propostes neogràfiques durant tot lo segle XIX, en major o menor radicalitat en els seus posicionaments⁶⁷. La principal fon la del lexicògraf Ramón Joaquín Domínguez, ya mencionat, que tingué un especial resò gràcies a una obra seua d'extraordinària difusió: el *Diccionario nacional* (1846-47), redactat de forma un poc precipitada com a resposta a la novena edició del Diccionari de la RAE, que ixqué en 1843 aprofitant la seua estrenada *oficialitat normativa*. Això no fon obstàcul per al seu èxit: dèsset edicions fins a 1889. Les propostes reformadores anaven molt en línia de les de la "ortografia de Bello".

És de destacar, per eixemple, dins de la definició del vocable *Academia*, la menció a la díscola organissació que havia desafiat en 1843 l'autoritat de la RAE, entitat esta que, com havem vist, era considerada per molts lliterats de l'època com a *caduca i obra del passat*:

⁶⁷ Per a tota esta part de l'exposició seguixc a Quilis, M., op.cit.

La academia científica y literaria de profesores de instrucción primaria elemental y superior. Se compone de académicos de número, honorarios y de mérito; tiene por objeto cultivar los conocimientos relativos á la primera enseñanza con disertaciones y trabajos que publica y con las reformas que sus individuos, dedicados en gran número al profesorado, plantean y van introduciendo paulatinamente, con especialidad en la ortografía de nuestro idioma.

En el *Diccionario nacional* s'arreplega també, com s'ha dit, el terme *neógrafo*, -fa, "el que hace innovaciones en la ortografía, ó trata de introducir una ortografía enteramente nueva", que havia aparegut per primera volta en el *Diccionario* de Terreros, el qual definia *neografismo* com "nuevo modo de escribir las voces, apartándose del uso recibido, y de las reglas de la Gramática" i *neógrafo*, com "el que escribe con ortografía nueva, y diferente de la comun, y ordinaria". Molts atres diccionaris del segle XIX arrepleguen estos vocables que, significativament, mai han segut tenguts en conte pels successius diccionaris de la RAE.

L'últim "mohicà" de les tendències ortogràfiques reformistes de la llengua castellana seria el conegut escriptor Juan Ramón Jiménez. En un article publicat en la revista *Universidad* de Puerto Rico, en 1953 (Jiménez 1975: 189), diria:

*Se me pide que escriba algo en "Universidad" sobre mis ideas ortográficas; o, mejor dicho, se me pide que explique por qué escribo yo con jota las palabras en ge, gi; por qué suprimo las b, las p, etc., en palabras como oscuro, setiembre, etc.; por qué uso s en vez de x en palabras como escelentísimo, etc*⁶⁸

Precisament, Jiménez se declarà notablement influenciat pel *Diccionario nacional* de Domínguez, que havia usat durant la seua etapa escolar, i que havia determinat de forma imborrable la seua "costum" ortogràfica posterior.

La qüestió és que, finalment, l'oficialitat fruïda per les prescripcions de la RAE, i el consegüent prestigi guanyat per eixa via, facilità la seua difusió i acceptació definitiva entre la majoria dels escriptors, i, si be encara duria a terme algunes modificacions i simplificacions paulatines de la normativa, mai arribaria a la *radicalitat* d'algunes de les propostes neogràfiques. La progressiva universalisació de l'ensenyança, en fi, determinaria que des de començaments del segle XX varies generacions hagueren segut instruïdes ya en la citada normativa, i les successives

⁶⁸ Sáez, D., op.cit, p.125. És coneguda també la següent màxima de Jiménez: "Quien escribe como se habla, irá más lejos en lo porvenir que quien escribe como se escribe"

propostes neogràfiques de la llengua castellana decaigueren fins a la seua completa desaparició, tant en Espanya com en Amèrica.

2.3. La codificació llingüística del català

Com totes les llengües ibèriques diferents del castellà, el català havia patit, especialment a partir del segle XVIII, un alluntament dels usos oficials, cults i literaris, que paulatinament anaven perdent espai en favor de l'us del castellà. Joan Solà⁶⁹ caracterisa el segle XIX català, en lo que respecta a la codificació llingüística de l'idioma, en les següents característiques (comunes, per una banda, al restant de llengües peninsulars de l'època exceptuant el castellà i el portugués):

- Absència de tradició gramatical específica per al català (molt menor, que per exemple, el valencià coetàneu).
- Els pocs literats que s'aveen a intentar codificar la llengua catalana no saben realment què és codificar una llengua, ni tenen un propòsit clar de com fer-ho ni quins objectius aconseguir.
- Hi havia una polèmica entre el model a usar: si una llengua arcaica, una més modernisada o directament la llengua parlada del moment.
- Diccionaris escassos i també deficientes en quant al seu contingut.

De forma paralela a l'esclat de la Renaixença literària catalana, i com a resposta a l'estat de postració descrit, apareixeran, especialment en la segona meitat del segle XIX, una constel·lació de gramàtiques catalanes. Però no és possible aplegar a acordar un sistema ortogràfic acceptat per tots els escriptors "*Pràcticament no hi havia dos escriptors, dues publicacions ni dos gramàtics que estiguessin d'acord en tot*", diu Solà, que de forma molt expressiva descriu l'estat de coses a l'entrada del segle XX:

...els uns i els altres no estaven disposats a cedir ni poc ni molt en aquest terreny; ans al contrari, per la presència o l'absència d'una -r, per l'opció a favor o en contra de la y o de l'apòstrof i, sobretot, per la decisió d'escriure cases o cascs, ab o amb, es dreçaven les enemistats més irreconciliables, fins entre membres d'una mateixa família. I és que aquí no es dirimeix pas un problema lingüístic, sinó un problema de personalitat, d'amor propi, d'adhesió incondicional a un costum, a una mena de propietat inalienable [...] I per poder prendre aquesta decisió es requeria tres condicions; una bona preparació

⁶⁹ Solà, J. *L'obra de Pompeu Fabra*, pp. 9-19. Ed. Teide, Barcelona, 1987.

lingüística (un bon coneixement dels principis de la lingüística, de la història del català i de la història de les altres llengües romàniques), autoritat moral i autoritat política. Cap de les tres coses no van existir, almenys juntes, fins l'any 1913⁷⁰.

Finalment, la doctrina llingüística de l'ingenier Pompeu Fabra, canalizada a través del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906), a on Fabra tingué una actuació destacada, i despuix per mig de l'Institut d'Estudis Catalans, fundat per Prat de la Riba, president de la Diputació de Barcelona, conseguiria sobreixir per damunt del restant de propostes. En 1913 es publicaran finalment les Normes ortogràfiques del IEC, bàsicament obra de Fabra, les quals, per decisió explícita de Prat de la Riba, són adoptades en tots els documents oficials catalans baix la seua competència.

No obstant, les discòrdies llingüístiques, personalisades especialment en la figura del mallorquí mossén Alcover, continuarien, si be anirien apagant-se ràpidament: la reconciliació personal d'Alcover i Fabra vindria en 1926 (si be els dos primers volums del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, dirigits per Alcover, aparegueren en una ortografia distinta de la fabriana), i el procés acabaria en l'acceptació de les Normes del IEC per part de les últimes entitats discrepants: l'Acadèmia de Bones Lletres en 1932, i els Jocs Florals de Barcelona, en 1934. L'Acadèmia de la Llengua Catalana, creada en 1915 per a confrontar les seues normes a les del IEC, tindria també una vida efímera.⁷¹

Cabria parlar-se del **recolzament polític de Prat de la Riba i la Mancomunitat de Catalunya com a factor fonamental que explica el triomf de les Normes del IEC**. No obstant, s'ha de recordar que en 1923 el colp d'estat de Miguel Primo de Rivera i la consegüent dissolució (1925) de la Mancomunitat restava bona part de la força política anterior al naixent nacionalisme català, soportat, com és sabut, per les classes dirigents —la sempiterna *burguesia catalana*—.

S'ha de senyalar, per tant, **l'implicació integral de la societat catalana conscient en la codificació i la normalisació de l'us del català** com a verdader factor de l'èxit normativisador, en la premissa de que, si contar en una bona codificació llingüística era fonamental, ho era més encara lluitar per la normalisació de l'idioma —fora quina fora la proposta ortogràfica finalment elegida— i lo que és més important: **per la caracterisació**

⁷⁰ Solà, J., *ibid.* Una situació notablement familiar per als valencians, pero per desgràcia, tant per als de 1911 com per als de 2011...

⁷¹ Vila i Moreno, A.: *Normes d'ortografia valenciana (Aportacio al seu estudi historic)*, pp. 16-17. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1995.

estratègica del català com a idioma independent del provençal i, simultàneament, englobador del valencià i el mallorquí com a *dialectes o varietats regionals de la llengua catalana*. Concepte, est últim, que enllaçava en els conceptes de reivindicació nacional d'una "Gran Catalunya" que buscaven tindre una suposta justificació "científica"⁷² a partir de la "unitat llingüística" aixina creada.

Lluís Fornés ha rescatat un text que demostra fins a quin punt les reivindicacions estrictament llingüístiques i les polítiques anaven sòlidament entrecreuades en els pensaments de l'intellectualitat catalana de les primeres dècades del segle XX:

*[...] cal aclarir unes desviacions actuals, que comporten perills gravíssims. Dues són aquestes **errors o desviacions** que intentem de rectificar amb les presents ratlles: 1er. **la concepció de la nostra Pàtria [catalana] com a formada únicament pel territori de l'actual Generalitat [de Catalunya]**, és a dir, la seva reducció a una de les regions (sic) que la integren, fruit d'un afebliment de consciència nacional, 2on. **la concepció que dóna a la nostra Pàtria una extensió excessiva, que no ha tingut mai, **provinent d'una confusió de catalanisme amb occitanisme.**** [...]*

La nostra Pàtria, per a nosaltres, és el territori on es parla la llengua catalana. Comprèn, doncs, de les Corberes a l'Horta d'Oriola i de les comarques orientals d'Aragó a la Mediterrània [...]

Dins les dues concepcions indicades es troba força estesa l'opinió que tots els territoris compresos del Llemosí al sud de València, i dels Alps a l'Atlàntic, parlen una sola llengua amb diversos matisos o dialectes, els quals –suposem– són poc divergents. Això porta, naturalment, a la conclusió que dintre el gran marc de la pretesa llengua occitànica es troben en un mateix peu d'igualtat el valencià i el català, el llemosí i el provençal, el gascó i el mallorquí, etc.

*Caldria reflexionar bé sobre el perfil que enclou per a la consciència de la unitat de la llengua allò que de primer antuvi podria semblar tot el contrari: **en comptes d'eixamplar-se l'àrea geogràfica del nostre idioma, com algú creuria, el català queda diluït en aquesta superior unitat llingüística i esbocinat en altres llengües i dialectes [...]***

⁷² Justificació, per cert, molt en boga en aquella època per a multitud de projectes nacionalistes expansius de tota Europa, com havem vist en el cas del luxemburgués.

*Alguna de les varietats del provençal és, certament, **de fàcil comprensió per a un català** mitjanament il·lustrat, pero **això no vol pas dir identitat de llengua***⁷³.

2.4. El noruec i els seus models lingüístics en conflicte

Jean i André Sellier diuen, al respecte de la llengua noruega⁷⁴:

*La unión con Dinamarca interrumpió el curso normal de la evolución de la lengua noruega. El danés, lengua oficial, adquirió ventaja entre las elites y en las ciudades, aunque teñido de norueguismos y con una pronunciación particular. **La lengua utilizada hoy por la mayoría de los noruegos** –llamada riksmål (lengua del Estado) y a partir de 1929 bokmal (lengua de los libros)– **está estrechamente emparentada con el danés.***

*No obstante, los dialectos noruegos han seguido estando vivos en el campo. Durante el movimiento de la independencia, en el siglo XIX, **los filólogos patriotas los colocaron en lugar de honor** y sacaron de ellos **una lengua que pretendía ser verdaderamente nacional**, llamada landsmal (lengua del país) y luego nynorsk (neo-noruego).*

*A finales del siglo XIX se decidió que **los consejos escolares elegirían ellos mismos una de las dos lenguas como vehículo oficial** de la enseñanza [...]. **Los intentos de unificación**, bajo el nombre de samnorsk (lengua común) emprendidos en la primera mitad del siglo XX, **parecen haber fallado.***

L'aparent impossibilitat de construir una llengua estàndart noruega unificada, amanida en àrdues discussions entre partits polítics i en confrontacions interregionals, portà a convocar un comitè en 1964 per part del Ministre d'Educació, Helge Sivertsen, per a tractar específicament la *qüestió lingüística*. Este comitè, conegut com a “comitè per la pau lingüística”

⁷³ Manifest “Desviacions en els conceptes de llengua i pàtria”, 1934. Firmat entre altres per Pompeu Fabra, Ramon Aramon, Manuel de Montoliu i A. Rovira i Virgili. Arreplegat per Fornés, L.: *La llengua valenciana i el diasistema occitano-romà*, pp. 121-125. Oc-València, València C., 2010. Les acotacions i subrallats són meus.

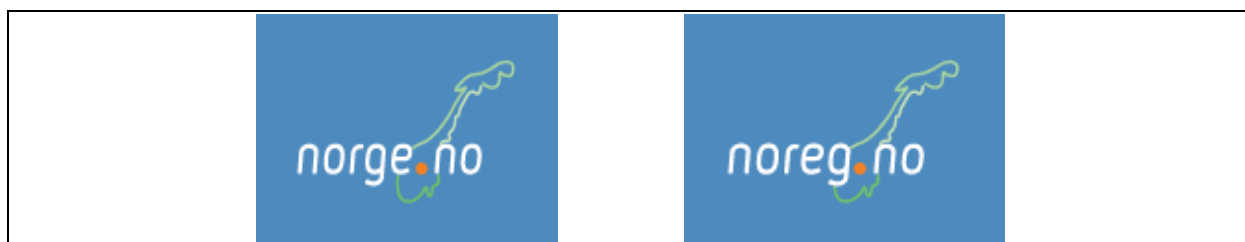
⁷⁴ Sèllier, J. i A., op.cit., p. 190. Els subrallats són meus

(*språkfredkomiteen*), intentava frenar el conflicte llingüístic i construir un ambient de respecte mutu⁷⁵.

No obstant, l'acort no fon possible; i en 2002 l'ideal de llengua unificada *samnorsk* seria abandonat definitivament, a través d'un comunicat del Ministeri de Cultura en el que es reconeixia que **la política governamental no podia prohibir les formes que estaven en us actiu i tenien una base sòlida en els escritors noruecs d'un o altre signe**; deixant que les tendències en conflicte continuaren desenrollant-se en igualtat de condicions i sense intromissions dels poders públics, fins que el major o menor recolzament real per part de la població fera tendir *de forma natural* el conflicte cap a una situació acceptada per tots. Per tant, les dos codificacions llingüístiques (la norma *bokmal* i la norma *nynorsk*) continuaven sent oficials, com segueix ocorrent al dia de hui.

Alguns dels efectes d'esta *cooficialitat normativa*:

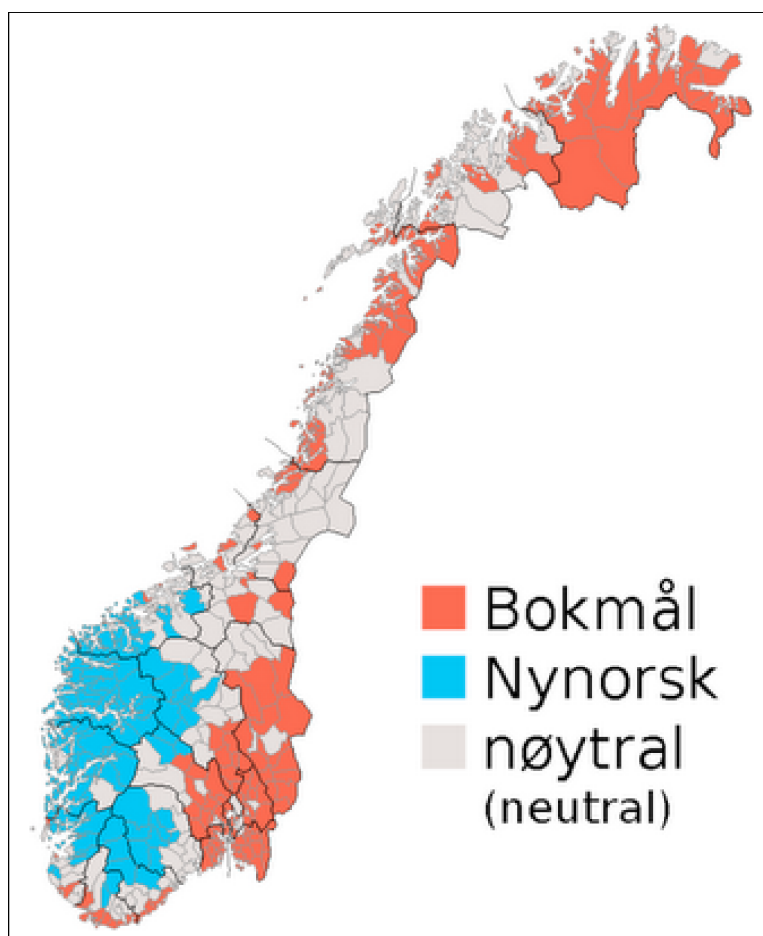
- L'elecció per part dels pares de la varietat noruega preferida per a l'ensenyança dura fins a l'octau curs, moment en el que es passa a ensenyar les dos varietats noruegues oficials.
- La Companyia Noruega de Radiotelevisió (NRK) emet en normativa *bokmal* i en *nynorsk*, i totes les institucions governamentals tenen l'obligació d'admetre les dos varietats escrites de la llengua noruega, lo que es pot verificar, per eixemple, en les pàgines webs de les institucions oficials.

Logos de la pàgina oficial de Noruega, en noruec bokmal (norge.no) i noruec nynorsk (noreg.no)

- Igualment, cada municipi tria oficialment la varietat preferida (*bokmal*, *nynorsk* o indiferent) per als usos oficials, com es pot observar en el mapa insertat a continuació.

⁷⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Norwegian_language_struggle

Mapa de les varietat lingüístiques oficials en els municipis noruecs en 2007 (Wikipedia)

La situació real és més complicada encara: resulta, per una banda, que hi ha diverses formes intermíges de noruec, que solen mesclar-se dins d'un mateix escrit; i además, models lingüístics més radicals que els dos oficials: un tal **hognorsk**, que rebuja les reformes de 1917 del *nynorsk* que intentaven acostar-lo al *bokmal* i és encara més “norueguiste”, i uns altres que segueixen el **riksmal** original, més pro-danés, sense ninguna concessió “*nynorsk*” tal com pareix que presenta ara el *bokmal* oficial...

Sí, definitivament, la situació nos sona...

En el quadro següent⁷⁶ tenim una chicoteta mostra de **diferències entre les diferents propostes lingüístiques noruegues** (i en el danés), que nos poden ilustrar l'alcanc real de la discussió (a lo manco ortogràficament). Deixe al lector la valoració de la seua importància

⁷⁶ http://es.wikipedia.org/wiki/Idioma_noruego

real (moltíssima per als noruecs, com anem veent), i de la relativitat que, com diem adés, pot tindre en estos casos el concepte “faltes d’ortografia”.

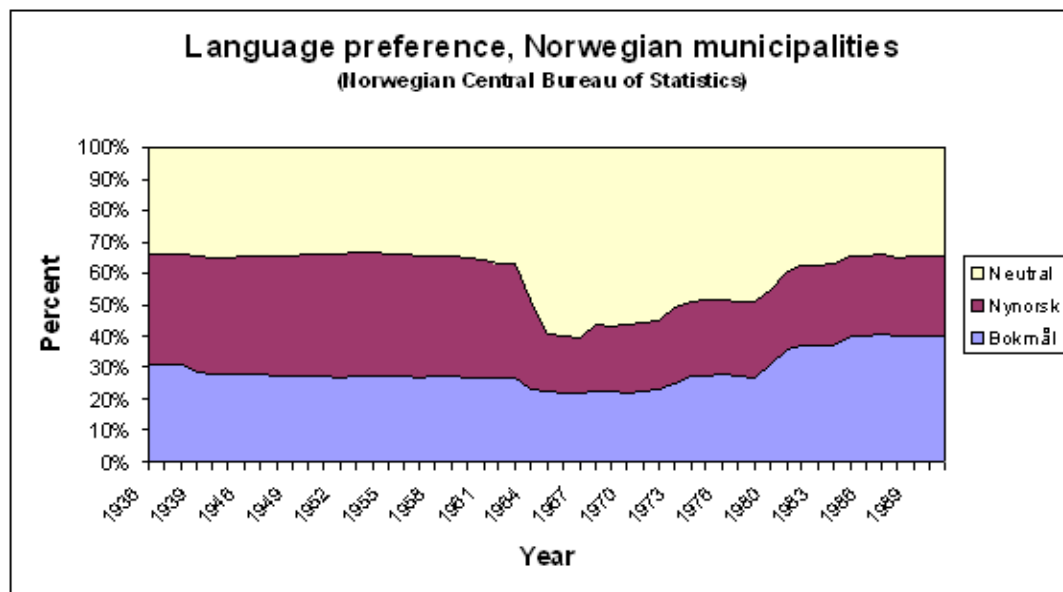
Idioma	Frase			
	Vinc de Noruega	¿Cóm se diu?	Açò és un cavall	L’arc de Sant Martí té molts colors
Bokmål	Jeg kommer fra Norge	Hva heter han?	Dette er en hest	Regnbuen har mange farger
Riksmål				Regnbuen har mange farver
Danés		Hvad hedder han?		
Nynorsk	Eg kjem frå Noreg	Kva heiter han?	Dette er ein hest	Regnbogen har mange fargar
Høgnorsk				Regnbogen hev mange fargar Regnbogen er manglita

Lo més curiós de tot és que actualment, tant *bokmal* com *nynorsk* contenen en la mateixa institució normativa (la *Språkrådet*, o *Consell de la Llengua Noruega*⁷⁷) mentres que les dos variants més “radicals” en els dos sentits (el *riksmal*, més acostat al danés, i el *hognsk*, més *norueguiste*) tenen el seu propi ent normatiu...

S’ha de dir que estes diferències filològiques no sempre s’han resolt de manera pacífica, inclús en la civilisada Noruega: per eixemple, una organització dretana (la *Juventut Conservadora Noruega*) contrària a la norma particularista *nynorsk* i partidària de la pro-danesa *bokmal* **va cremar en públic un diccionari de noruec *nynorsk* en 2005**⁷⁸.

⁷⁷ <http://www.sprakrad.no/>. Pot aprofitar-se la traducció que oferixen alguns navegadors del noruec al castellà per a llegir sobre els últims debats, fòrums i peticions de col·laboració per a les reformes ortogràfiques en curs.

⁷⁸ Diari *Dagbladet*, 17-8-2005.

Preferència de normativa oficial per a la llengua noruega segons municipis, 1936-1991. Font: Oficina Central Noruega d'Estadística (Wikipedia)

En fi. Efectivament, les conviccions democràtiques d'un país són palpables en tots els àmbits. I en l'àmbit llingüístic no podia ser diferent. La realitat és que les dos normes noruegues, la *bokmal* i la *nynorsk*, tenen inclús **reconeixement internacional en les Normes ISO**. En la norma ISO 639-3, per exemple, se considera al noruec ("nor") una "macrollengua" que comprén dos "llengües": el noruec *bokmal* ("nob") i el noruec *nynorsk* ("nno")⁷⁹. Se constata, per tant, que, encara que la norma *bokmal* siga la que sol ensenyar-se internacionalment, i és l'usada més habitualment per vora un 85% dels noruecs, la norma *nynorsk* és també plenament oficial en l'ensenyança i l'administració pública, com havem descrit.

2.5. L'holandés, el Llibre Vert i el Llibre Blanc

Des de 1980, l'institució normativa de la llengua neerlandesa és l'Unió de la Llengua Neerlandesa (*Nederlandse Taalunie*)⁸⁰, fundada pels governs de Bèlgica i els Països Baixos (que tradicionalment s'ha presentat, des de l'anexionisme llingüístic valencià, com a procediment "model" de codificació llingüística, puix significava el teòric *acort* entre dos grans varietats llingüístiques: el flamenc i l'holandés pròpiament dit).

La ULN publica periòdicament des de llavors una "llista oficial de paraules neerlandeses" (*Woordenlijst Nederlandse taal*), que és coneguda popularment com el "llibre vert" (*Groene*

⁷⁹ <http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=nor>

⁸⁰ <http://taalunieversum.org/taalunie/>

boekje), atenent al color tradicional de la seua portada. Se tracta d'un diccionari ortogràfic sense definicions, que marca l'escriptura oficial de totes les paraules de l'idioma holandés o neerlandés.

El “llibre vert”

No obstant, canvis successius en la normativa, i especialment la reforma ortogràfica de 2005, provocaren una gran controvèrsia en la societat holandesa, fins al punt que moltes entitats culturals, publicacions i mijos de comunicació holandesos se “rebelaren” contra la normativa oficialment establida, que consideraven complicada i arbitrària, i cridaren al boicot ortogràfic (els flamencs de Bèlgica, per contra, s’han mantingut fidels al “llibre vert”). Estes entitats, organiscades en la “Societat per la Nostra Llengua” (*Genootschap Onze Taal*⁸¹, fundada en 1931, inicialment per a protegir la llengua neerlandesa de l’invasió de germanismes) i la “Plataforma Ortografia Blanca” (*De Witte Spelling*)⁸² **acabarien per publicar un llistat de paraules alternatiu en certes diferències ortogràfiques, conegut com a *Witte Boekje*: “llibre blanc”**⁸³.

Com a resultat, **els dos sistemes ortogràfics estan en us de forma simultànea**: el del “llibre vert” s’usa en les escoles i estaments oficials, i el del “llibre blanc” en la major part dels diaris, revistes i cadenes de televisió.

La disputa ortogràfica, per tant, se troba en estos moments en plena vigència, per lo que no es pot valorar l’alcanç futur de la controvèrsia. No obstant, mentres que en els casos del castellà i el

⁸¹ <http://www.onzetaal.nl/ot/index.php>

⁸² <http://www.dewittespelling.nl/>

⁸³ Els mijos de comunicació adherits són, entre atres, la pròpia televisió pública holandesa NOS.

català, adés comentats, les controvèrsies ortogràfiques eren “precodificatòries” o “constituents” —se partia d’una situació de major o menor “anarquia” o “desregulació”, i lo que es pretenia era influir en la codificació lingüística finalment triada com a “oficial”—, en el cas de l’holandès estaríem parlant d’una controvèrsia “postcodificatòria”, en la que la codificació lingüística oficial, en us durant dècades, troba una resposta crítica per part d’un sector significatiu dels usuaris de la llengua.

El “llibre blanc”

2.6. La llengua gallega, els “lusistes” i els “isolacionistes”

La Comunitat Autònoma de Galícia conta, des de l’aprovació del seu Estatut d’Autonomia (1981), en competències exclusives sobre l’ensenyança del gallec. El Decret de Normativisació de la Llengua Gallega (Decret 173/1982, de 17 de novembre) establí que les “*Normas ortográficas e morfológicas do Idioma Galego*” elaborades conjuntament en 1982 per la *Real Academia Galega* (fundada a principis del segle XX) i el *Instituto da Lingua Galega* (constituït l’any 1971 com a organisme supradepartamental de l’Universitat de Santiago) quedaven aprovades com a oficials. La Llei de Normalisació Lingüística (Llei 3/1983, de 15 de juny) establí que “en les qüestions relatives a la normativa, actualisació i us correcte de la llengua gallega, s’estimarà com a criteri d’autoritat lo establert per la *Real Academia Galega*.”

No obstant, esta aparent normalitat amaga **un conflicte normatiu soterrat i encara no resolt**, en el que la controvèrsia ateny, no solament la codificació ortogràfica, sino, a diferència

dels tres casos anteriors, **la consideració del gallec com a llengua independent o bé com a dialecte o “covarietat” del portugués.**

La primera de les opcions és l'oficial des de 1982: **el gallec, com és sabut, és reconegut com a idioma de ple dret, diferent del portugués, en totes les instàncies estatals i internacionals**⁸⁴. Totes les forces polítiques en representació parlamentària, ademés, segueixen el criteri susdit, i el gallec s'ensenyava en total normalitat, en eixa mateixa normativa, en les Escoles Oficials d'Idiomes; igualment, és la normativa usada en les versions informàtiques en llengua gallega, i determina l'existència d'una titulació universitària oficial de Filologia Gallega (diferent de la de Filologia Portuguesa).

Aixina i tot, el reconeixement de l'idioma gallec no impedia que l'antiga unitat lingüística migeval siga reconeguda també en naturalitat, baix el nom compost de “galaicoportugués” o “gallec-portugués” i, a pesar d'existir un *continuum* dialectal a banda i banda de la frontera i de que l'intercomprensió entre gallecs i portuguesos és molt alta (d'un 85% segons R.A. Hall Jr.⁸⁵), **la consideració del gallec com a idioma és total en totes les instàncies**; fet que, pensem, facilita la visibilitat interna i externa del fet idiomàtic gallec, aixina com la millor identificació dels gallecs en la pròpia llengua estàndart, en nivells de coneixement oral i llectoescriptor que superen els del restant de llengües “autònòmiques”, com vorem en el següent capítol.

A pesar d'eixa situació de quasi-normalitat, existix una corrent en la societat gallega, que sol conèixer-se com a “reintegracionista” o “lusista”, **que proclama que el gallec i el portugués són la mateixa llengua** i, per tant, que el gallec ha de seguir la codificació lingüística portuguesa, en poques o ninguna “concessió” a les característiques gallegues particulars. Esta corrent d'opinió sol denominar a la postura oficial –la que proclama l'autonomia de la llengua gallega– com a “isolacionista”.

Els *lusistes* consideren que les normes gallegues oficials constitueixen una castellanització del gallec: per eixemple, en el gallec oficial s'usa la *ñ* i la *ll*, (seguint, per altra banda, els usos seculars del gallec tradicional) en lloc de *nh* o *lh*, com fa el portugués⁸⁶; i critiquen unes atres simplificacions ortogràfiques que venen determinades per l'inexistència o variabilitat de fonemes en gallec que s'han conservat o han evolucionat d'una altra manera en portugués (per

⁸⁴ <http://www.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=glg>. El còdic assignat és “glg”.

⁸⁵ http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=glg

⁸⁶ Gargallo, J.E.: *Les llengües romàniques*, p. 79. Ed. Empúries, Barcelona, 1994. Est us ortogràfic del portugués se segueix des de 1255, per imposició del rei Alfonso III, que s'inspirà en el provençal; Galícia feia temps que era una entitat política diferent de Portugal (i ja es trobava unida a Castella) i per tant els canvis ja no afectaren al gallec.

eixemple, en gallec oficial s'escriu *Xunta*, *Xosé* i *asociación*, mentres que en portugués s'escriu *Junta*, *José* i *associação*).

Estes tendències s'han coordinat entorn a la *Associação Galega da Língua*, que reconeix certes diferències entre gallec i portugués des d'un respecte bàsic a l'ortografia portuguesa (una espècie de "tercera via" a la gallega: per eixemple, la mateixa paraula híbrida *associação*), i la *Academia Galega da Língua Portuguesa*, de recent creació, que segueix directament el portugués estàndart sense ninguna diferència.

José Enrique Gargallo diu al respecte de la controvèrsia llingüística gallega:

...no es tracta d'una qüestió merament ortogràfica [...]. L'ortografia té un paper simbòlic força transcendent. I, en el cas de Galícia, aquestes dues opcions ortogràfiques reflecteixen dues concepcions del gallec ben difícils de conciliar: una postura "autonomista" que, sense negar la unitat "galaico-portuguesa" medieval, considera que avui dia el gallec i el portugués són dues llengües distintes, autònomes, entre d'altres motius per la consciència general dels gallecs de tenir un idioma propi; i una altra postura reintegracionista, que veu en el gallec una varietat portuguesa (la qual cosa explica que els reintegracionistes escriguin "a la portuguesa")⁸⁷.

Les implicacions ideològiques subjacents (el "reintegracionisme" sol lligar-se, encara que no sempre, a **postures polítiques radicals**, de l'esquerra nacionalista) i **la divisió dels "reintegracionistes"** entre els dos grups adés mencionats, segons el grau d'acostament desijat al portugués, front a **les lleus dissensions entre els que defenen una normativa autònoma per al gallec**, fan que les postures que proclamen la dialectalitat del gallec respecte del portugués tinguen un seguiment notablement minoritari en la societat gallega. En efecte, tant la *Televisión de Galicia* com l'ensenyança reglada (en definitiva, tots els resorts de poder) usen i difonen la normativa oficial de la RAG-ILG, que assegura l'independència de l'idioma gallec.

⁸⁷ Gargallo, J.E., *ibid.*, pp. 134-136. Curiosament, esta serena objectivitat a l'hora de valorar un conflicte llingüístic com el gallec la pert totalment el senyor Gargallo només una pàgina després, en tractar de la llengua pròpia dels "Països Catalans" (sic). Simplement diré que l'única referència al "secessionisme" llingüístic valencià es despacha en una cita de Germà Colon en la que se nos tilda als defensors d'una llengua valenciana independent de "*cuatro energúmenos*". Qué fàcil és a voltes abusar de la demagògia i el maniqueisme; sobre tot quan, com en este cas, s'és juge i part...

Per tant, l'influència real del lusisme o “portuguesisme” gallec és, per lo que pareix, escassa⁸⁸. Ad això ajuda que, per molt que en les universitats i centres investigadors de Portugal els dialectes gallecs siguen considerats part de la llengua portuguesa, **eixe fet no implica ninguna connotació política reivindicativa, ni la construcció d'un moviment “panportuguesiste” propugnat des de Lisboa que desijara englobar a Galícia**, i que hipotèticament poguera recolzar moralment (o financerament...) les activitats del “lusisme” gallec...

A pesar de tot, en 2003, la *Real Academia Galega* aprovà una modificació de les normes oficials, coneguda com a “normativa de la concòrdia”, que buscava el consens normatiu, auspiciat per la *Asociación Socio-Pedagógica Galega* i pels departaments de Filologia Gallega de les tres universitats gallegues. Les modificacions, en sa major part, senyalaven com a opcions preferents determinades variants defeses pel “lusisme lingüístic” que ya estaven acceptades com a vàlides, encara que fins ad aquell moment no es consideraven aconsellables. No obstant, el moviment “reintegracioniste” o “lusiste” les considerà insuficients i continua mantenint els seus postulats d'unificació en la llengua portuguesa.

Per a acabar, com a mostra de les diferències ortogràfiques existents, incloc en el quadro següent, extret de la definició de “Idioma gallego”⁸⁹ en laWikipedia, alguns exemples comparats de l'ortografia gallega oficial i les propostes “lusistes”:

Gallec (RAG)	Gallec (AGAL)	Portugués	Valencià
<i>Bo día / Bos días</i>	<i>Bom Dia</i>	<i>Bom Dia / Bons días</i>	<i>Bon dia</i>
<i>Como te chamas?</i>			<i>¿Cóm te diuen?</i>
<i>Quérote / Ámote</i>	<i>Amo-te</i>		<i>Te vullc / T'ame</i>
<i>Desculpe</i>			<i>Perdó / Disculpe</i>
<i>Grazas</i>	<i>Obrigado</i>		<i>Gràcies</i>
<i>Benvido</i>	<i>Bem-vido</i>	<i>Bem-vindo</i>	<i>Benvingut</i>
<i>Adeus</i>			<i>Adeu</i>
<i>Si</i>	<i>Sim</i>		<i>Sí</i>
<i>Non</i>	<i>Nom</i>	<i>Não</i>	<i>No</i>

⁸⁸ Gargallo, al nostre particularíssim parer una miqueta dolgut i desencantat per la situació real del “lusisme” gallec, afirma (ibid., p. 135): “No sabria dir-vos si els reintegracionistes són molts o pocs. Molts gallecs em diuen que pocs; i pocs, que no tan pocs”.

⁸⁹ http://es.wikipedia.org/wiki/Idioma_gallego. Definició en la que per cert, la controvèrsia lingüística gallega, a diferència de la seua equivalent de “Valenciano”, se tracta en absoluta normalitat i notable imparcialitat.

Gallec (RAG)	Gallec (AGAL)	Portugués	Valencià
<i>Can</i>	<i>Cam</i>	<i>Cão</i>	<i>Gos</i>
<i>Avó</i>	<i>Avô</i>		<i>Yayo</i>
<i>Periódico / Xornal</i>	<i>Jornal</i>		<i>Periòdic</i>
<i>Espello</i>	<i>Espelho</i>		<i>Espill</i>

2.7. ¿En quin dels casos nos trobem els valencians?

El procés codificador del valencià, iniciat, com en el cas català, en l'espenta de la Renaixença decimonònica (si be contava en precedents importants, com el de Carles Ros), ha topetat en dificultats inesperades, prolongant la seua etapa "constituent" durant més de cent anys (realment, per desgràcia, fins al present).

Tots els renaixentistes valencians "de guant", en Teodor Llorente al cap, que apostaven per recuperar l'ortografia valenciana tradicional, eren partidaris d'un estil determinat de llengua lliterària, molt arcaisant, que solia rebre el nom de "llemosí", en difús recort d'aquella originària llengua d'oc, *gloriós tronc comú* del que les seues filles València, Catalunya, Mallorca i Provença eren hereues; com també dels oblidats clàssics valencians del nostre Sigle d'Or. (escriuria Llorente en 1876: *iFills de la noble terra que mai del cor s'allunya! / iTrobadors de Mallorca! iCantors de Catalunya! / iFelibres de Provença! iCompanyys, amics, germans! / València a vostre encontre tota joyosa avança...*)

Això, front als renaixentistes "d'espardenya", que usaven el "*valensià que ara's parla*" per a arribar de forma fàcil al seu públic potencial, poc instruït i que pràcticament a soles parlava valencià, pero paradoxalment només sabia llegir en castellà. Un us sense major aspiració lliterària ni normativisadora, pero que al capdavall predicava en l'eixemple: les publicacions d'este sector "d'espardenya" solien estar íntegrament en valencià (castellanisat ortogràficament i lèxicament, pero ric en paraules i expressions ben genuïnes) contrastant en un us del valencià poc més que ornamental de la majoria dels poetes *de guant*, que solien usar el castellà per a qualsevol cosa que no fora la poesia.

No obstant, s'ha de dir que tant Llorente com Constantí Llombart, representants paradigmàtics de les dos tendències llingüístiques en conflicte, se convenceren de que eixa separació entre els dos *estils de valenciana llengua* havia de superar-se pel be del propi idioma.

Aixina, mentres Llombart adoptà ben pronte l'ortografia valenciana tradicional, abandonant la castellana, Llorente reconeixia haver reescrit alguns dels seus poemes per a que s'acostaren millor a la llengua valenciana actual, sense abandonar l'ortografia valenciana ni l'elegància

estètica⁹⁰. Els dos, en fi, proclamaren en els seus escrits la necessitat d'una **Acadèmia de la Llengua Valenciana** (en eixe nom) que, de forma pareguda als moviments que s'encetaven en la veïna Catalunya, trencara en l'absoluta anarquia a l'hora de fixar el nostre idioma, i determinara un model de llengua valenciana oficial i incontestable que tots els usuaris acceptaren seguir.

Serien **les propostes del vilarrealenc Josep Nebot i Pérez**, considerat el pare de l'ortografia valenciana moderna (l'any passat commemorarem cent anys de la seua proposta normativa⁹¹) les primeres que tractarien el tema des d'una perspectiva d'estricta valencianitat llingüística, sense caure en la castellanisació ni la catalanisació ortogràfiques. Precisament, Llorente fon el prologuiste del *Tratado de ortografía valenciana clásica* de Nebot i Pérez (1910). En ell, parlant de les dos tendències existents en el "renaiximent valencianiste", i despuix de descriure que una de les tendències proclamava que per a València, Catalunya i Mallorca s'hauria de promoure's un únic llenguatge lliterari, Llorente reconeixia a continuació que:

En esto no están conformes los más de los escritores valencianos del día. Protestan del nombre de catalán aplicado á nuestro idioma [...] y entienden que es ella diferente de la que se habla á la otra parte del Ebro, debiendo conservarse distinta, no sólo en la boca de los valencianos, sino en su forma literaria. Nebot es de este parecer; proclama nuestra independencia lingüística, y califica de tan grave herejía el catalanizar el valenciano, como el castellanizarlo.

¿Fins a ón hauria aplegat Llorente en esta tendència? Per eixemple, donà recolzament explícit en el mateix pròlec a una de les propostes més cridaneres de Nebot, que fon arrefegada per Fullana per a la seua ortografia i oficialisada definitivament per la RACV en les Normes del Puig actualment en vigor: l'us de la "ch" per al sò palatal africac sort d'acort en els clàssics, reservant la "g-j" per al palatal africac sonor, en contra de la costum dels renaixentistes valencians de quant, que per desconeiximent usaven "g-j" en tots els casos (escrivint aixina *jove*, *pujar*, pero

⁹⁰ Dia Llorente en la primera edició del seu *Llibret de versos*: "Per a ajudar a eixa obra de valencianisme he escrit casi tots los versos de aquest llibret, y per aixó mateix els estampe. He procurat acostarme al modo usual de parlar tot lo que permitixen, per una banda, la propietat i puressa de la llengua y, per altra, la elevació del estil poètic. Al repassar alguna d'estes obretes, pera publicarles de nou, les he despullat de diccions arcaiques, que no tots comprenen". I en "El movimiento literario en Valencia en 1888", dins de l'Almanac "Las Provincias" per a 1890: "Andan algo separadas, en daño del renacimiento valencianista, la poesía popular, que peca de inculta y trivial, y la poesía erudita, que incurre en el defecto contrario, de artificiosa y arcaica. Fundir ambas tendencias, sería dar vida robusta a lo que ahora no la tiene". Roca, R.: *Teodor Llorente i la Renaixença valenciana*, p. 97 i 192. Institució Alfons el Magnànim, València C., 2007.

⁹¹ Recomane l'article de Marta Lanuza: "Cent anys de normativa valenciana" en la revista digital *Solcant les lletres*, pp. 65-69. Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, 2010, el qual se pot consultar a través d'internet en la direcció electrònica http://www.aellva.org/sites/default/files/Solcant_01.pdf

també *punja, giquet*), i dels *d'espardenya*, que usaven sempre “ch” (escrivint *puncha, chiquet*, pero també *chove, puchar*). A destacar que, en canvi, els tres sistemes diferenciaven perfectament el sò palatal fricatiu sort, per al que es reserva en exclusiva la lletra “x”, com en *Xàtiva, caixa*; la confusió vindria més tart, en adoptar l'ortografia catalana, que respon a una distribució diferent dels fonemes palatals.

Posteriorment, **el pare Fullana, basant-se en part en els treballs previs de Nebot, elaboraria unes normes** que, discutides i votades en assemblees generals en la societat Lo Rat Penat, foren declarades oficials per l'entitat, i oficialisades també, per eixemple, pel **Centre de Cultura Valenciana** (actual RACV) en 1927, sent seguides per una important nòmina de publicacions i escriptors.

No obstant, la carència d'unes institucions polítiques que prengueren partit per la normalització de l'idioma valencià; la tradicional passivitat (quan no, beligerància) de les classes dirigents valencianes respecte a l'ús de l'idioma valencià; i la no manco tradicional indisciplina ortogràfica dels escriptors valencians, aixina com la creixent influència de l'exitós catalanisme llingüístic i polític entre certs sectors valencianistes, motivaren en conjunt **el famós “acord transaccional” de desembre de 1932**.

En este conegut acort, alguns escriptors i personalitats valencianes se reuniren en Castelló de la Plana per a acceptar “oficialment”, en algunes lleus modificacions, **les normes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans per a transcriure la llengua valenciana escrita** (en la denominació de “Bases d'ortografia valenciana”); recabant després la firma de personalitats com el pare Fullana (que les firmà “atés lo seu caràcter merament provisional”, pero que després reedità la seua pròpia ortografia l'any 1933) o entitats com Lo Rat Penat o el Centre de Cultura Valenciana, que les firmaren en esperit de concòrdia encara que no havien segut consultades ni convidades formalment a la discussió⁹².

Cap entendre aquella decisió com un intent transitori de salvar la situació puntual de desgavell ortogràfic, si be era objectiu clar d'alguns dels firmants anar esmenant-les, pero no per a adaptar-les a la realitat llingüística valenciana com haguera segut lo lògic i natural, sino per a augmentar la convergència en el model llingüístic establert en Catalunya, com el temps demostraria.

No obstant, la Guerra Civil i la posterior repressió de les manifestacions culturals de les llengües distintes del castellà tallaria de raïl el procés, i només tímidament se recuperaria l'ús escrit del valencià a través dels Cursos de Llengua de Lo Rat Penat, especialment a partir dels anys cinquanta del segle XX.

⁹² Vore per eixemple *Les Normes del 32. Aportacio documental*, d'Alfons Vila i Moreno, Ed. Lo Rat Penat, 1997.

Per desgràcia, **el procés d'acostament progressiu al català, no només ortogràfic, sino també lèxic, sintàctic i morfològic** (finalment, també onomàstic, fins a la pròpia desaparició de la secular denominació de “llengua valenciana”) que practicaven molts dels escriptors valencians, a sovint de forma inconscient i des d'unes postures d'absoluta bona fe *valencianista*, seria cada volta major i més evident⁹³.

Igualment, és de destacar **el resorgiment paral·lel d'un “pancatalanisme” identitari** (abans de la Guerra Civil totalment residual) que a partir dels anys xixanta cobraria una força insospitada, en connectar en el creixent moviment antifranquista i els ambients progressistes de l'Universitat de València, ademés de contar en un inesperat recolzament intel·lectual de primera magnitud en la figura de Joan Fuster.

Un “pancatalanisme” que, de proclamar la catalanitat de la llengua valenciana **passà a pregonar també la del propi poble valencià com a part dels “Països Catalans”**, i que, en la seua caent més radical, intentava explotar els tradicionals (i, a voltes, per desgràcia, justificats) ressentiments de les comarques valencianes cap a la capital per a debilitar el sentiment secular de valencianitat entre el Sénia i el Segura, i la seua substitució directa per una catalanitat absoluta i exclusiva.⁹⁴

Tot en conjunt provocà **la reacció d'importants intel·lectuals valencians i d'un sector creixent de la pròpia societat valenciana**; lo que, ya recuperada la democràcia, facilitaria el maneig nefant de *la qüestió identitària* per les forces polítiques que s'anaven conformant com a majoritàries (totes elles, de tall centraliste) que prendrien partit per una o altra opció en funció dels seus càlculs electorals, i que motivaria en darrer terme **l'esclat d'un autèntic conflicte social** (la famosa “Batalla de València”) de conseqüències per tots conegudes.

⁹³ Ramon Andrés Cabrelles, en 1952, en la seua biografia de Constantí Llombart (*Constantí Llombart, Biografia íntima*. R. Andrés Cabrelles, ed. a càrrec de Juli A. Àrias, ed. Oronella, València C., 2006, pp. 90-91), afirmava en una llògica tan descarnada com chamarrusquera, respecte ad esta perpètua contradicció, lo següent:

“[...] la parla valenciana —¡inclús la popular!— s'està perdent ràpidament, en els seus castellanismes i tot; els nostres poetes s'esforcen en resucitar la pura, la neta, que estudien i adaprenen llegint llibres moderns catalans i llibres antics valencians, en la qual cosa omplien els allumenaments del seu ingeni de veus arcaiques i de paraules i girs estranys al valencià, raó per la qual són mal entesos per la majoria de la gent i no poden vendre en València una dotzena d'exemplars dels volums que editen, puix el poble pensa: ¡que escriuen com vullguen! ¡Nosaltres, en no llegir-los...! Només, en alguna ocasió, troben recompensat el seu treball en algun certamen del qual el jurat, en estudiar els seus escrits, els otorga el premi, dient:

- Açò sí que és bo, que no ho entenem.

No és estrany que estos vats s'autoproclamen genis.”

⁹⁴ Dia Joan Fuster en *Qüestió de noms* (1962): “Tenim dret a esperar —per molt llunyana que se'ns presenti aquesta esperança—, que un dia serà suficient dir català per al·ludir a la nostra condició de poble únic, i agregar-hi una precisió comarcal per a localitzar la cosa o persona de què es tracta. Les actuals «regions» poden esvair-se i només el fet radical de la comarca i el fet general de la comunitat idiomàtica i civil seran importants [...]”.

L'aparició, en 1977, del llibre *En defensa de la llengua valenciana*, de Miquel Adlert (antic defensor de les “Normes de Castelló”)⁹⁵, que denunciava la progressiva catalanisació llingüística i proposava una sèrie d'innovacions ortogràfiques, fon l'espurna que provocà un canvi de tendència en la qüestió normativa valenciana.

La publicació, el 1978, per part de l'Universitat de València, d'un dur i tendenciós “Informe sobre la llengua del País Valencià”, que prenia partit clar per les tesis més catalanistes, i el fet que **el model de valencià escrit** –després de dècades de reclusió en chicotets rogles erudits– **se tornà ràpidament matèria d'interés per al gran públic** (l'ensenyança del valencià anava feliçment a constituir en breu una assignatura obligatòria per als chiquets), **i per tant quedava exposat a la pública crítica** per part de la societat, que en general no connectava en el model llingüístic artificios i catalanisant difós pels responsables universitaris i alguns intel·lectuals (clarament influenciats, inclús políticament, per les tesis anexionistes), **provocaria la fractura definitiva** –que ja estava covant-se des de feia anys– **dels escriptors valencians i del món valencianista en general en dos grups antagonistes irreconciliables**: els partidaris de l'anexionisme idiomàtic al català i els que creïen en un particularisme idiomàtic que proclama l'indpendència plena de l'idioma valencià.

Finalment, la presència del poeta Xavier Casp (que junt en Adlert havia comandat l'històrica *Editorial Torre*, publicant en valencià en els anys més negres del franquisme) en la Secció de Llengua de l'Acadèmia de Cultura Valenciana (fundació pública instaurada per la Diputació de València en 1915) culminaria, en 1979, **en l'aparició d'un nou sistema ortogràfic específic per a la llengua valenciana, creat per la Secció de Llengua de la RACV**⁹⁶ i també acceptat –no sense conflictes– per l'històrica societat Lo Rat Penat.

Este nou sistema ortogràfic **seria oficialisat** pel Consell preautonòmic valencià⁹⁷, comandat per UCD, i publicat per la Secretaria General Tècnica de la Conselleria d'Educació del Consell Valencià.

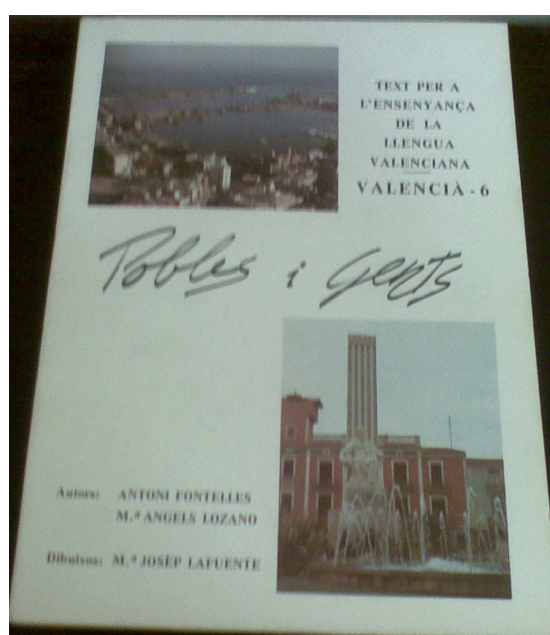
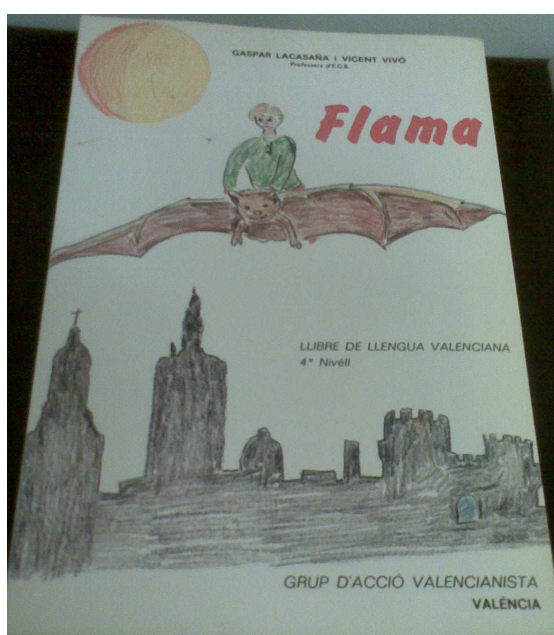
⁹⁵ Pot consultar-se en línia el text complet d'este llibre clau per a entendre el conflicte llingüístic valencià en <http://miqueladlert.blogspot.com/>. Miquel Adlert confessa quina fon la seua actitud davant de l'acort ortogràfic de 1932: “*I caigui en l'engany perquè no sabia que aquella llengua que no s'escrivia com la que aprengui de Fullana, era per ser catalanisada. I com no em preocupí de fer estudis lingüístics, puix que em fiava dels que crea mestres sincers, aprengui i escrigui aquella llengua catalanisada. I la duguí en mi a totes bandes*”. En el pas dels anys i, sobre tot, vista l'evolució de Joan Fuster i atres, “*vaig començar a despertar de l'engany*”. Adlert, M.: op.cit, pp 13-15.

⁹⁶ <http://www.llenguavalenciana.com>

⁹⁷ El primer document oficial important en el que s'usen les Normes de la Acadèmia de Cultura de Valenciana és el número 23 del *Bolletí Oficial del Consell del País Valencià* (2-6-1980). Per a qui tinga curiositat, pot consultar la seua versió digitalisada en http://www.docv.gva.es/datos/1980/06/02/pdf/dogv_0023.pdf. El canvi afectà a la denominació del periòdic oficial, ja que es procedí a la substitució del vocable “Butlletí”, que aparegué en totes les portades de la publicació fins al número 22 (15-5-1980), pel de “Bolletí”.

Igualment, en 1981 rebria l'adhesió multitudinària de personalitats i institucions valencianes en el Monasteri del Puig (raó per la qual és conegut popularment com a "Normes del Puig")⁹⁸.

En dita normativa **se publicaria en el DOGV la primera versió oficial en llengua valenciana de l'Estatut d'Autonomia** de la Comunitat Valenciana (1982)⁹⁹, i en ella es formaren els primers professors de llengua valenciana que es preparaven per a l'ensenyança de l'idioma en les escoles¹⁰⁰. El primer diccionari destinat a l'ús escolar fon el *Vocabulari Basic de la Llengua Valenciana*, editat pel Col·lectiu de Mestres de la Secció de Pedagogia del Grup d'Acció Valencianista en 1980¹⁰¹.

Llibres de text per a l'ensenyança del valencià redactats d'acort en les normes de l'Acadèmia de Cultura Valenciana i usats en el curs escolar 1981-82.

⁹⁸ Poden consultar-se, per exemple, en la pàgina web de l'Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana els documents originaris de l'Ortografia de la Acadèmia de Cultura Valenciana, així com la *Documentació formal* de 1981 que justificava els canvis ortogràfics respecte a les "Normes de Castelló" preexistents. Com és sabut (i es pot verificar consultant els documents indicats), actualment la normativa difereix de l'originàriament aprovada en 1979 només en alguns retocs en lo que respecta al sistema d'accentuació gràfica i algun altre detall d'escassa importància (<http://www.aellva.org/content/xxx-aniversari-de-lacte-dadhesi%C3%B3-les-normes-de-lacad%C3%A8mia>).

⁹⁹ *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*, núm. 74 (15-7-1982).

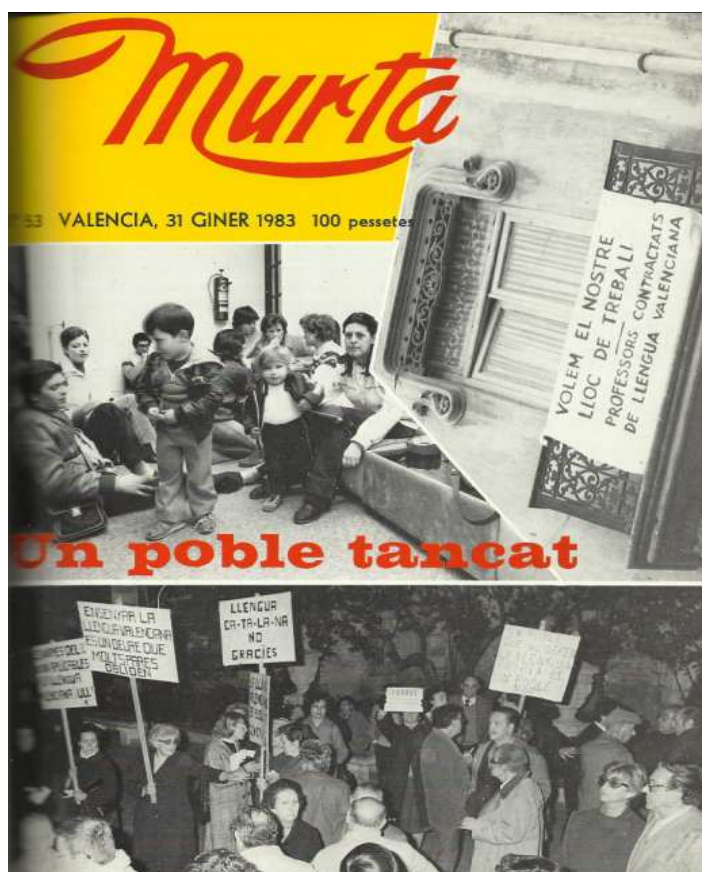
¹⁰⁰ *Orde de 7 de juliol de 1980 per la qual es desenrolla el Reial Decret 2003/1979, de 3 d'agost, que regula la incorporació de la Llengua Valenciana al sistema d'ensenyança del País Valencià (Bolletí Oficial del Consell del País Valencià, núm. 27, 1-8-1980)*

¹⁰¹ Coordinat per Antoni Fontelles i Maria Pilar Hervàs. Este vocabulari contà en una difusió notable, eixint a la llum diverses edicions (com la consultada per mi, de 1984). En l'introducció es fa una clara declaració d'intencions: "La petició d'un vocabulari que, a més de lo exposat, servirà per als chiquets en les escoles valencianes, ha seguit encara més apremiant per part de les famílies i Associacions de Pares d'Alumnes, ya que no teniem a hores d'ara un vocabulari autocton, un vocabulari que s'atinguera a les regles ortogràfiques publicades per l'Acadèmia de Cultura Valenciana. [...] els ensenyants valencians tenim posada tota la nostra confiança en una Entitat que, un any darrere de l'atre, ha posat l'esforç i el treball de filolecs, historiadors, literats i doctors, en l'estudi i posta al dia de la Llengua Valenciana".

La raó de ser de les Normes de la RACV se basaren i es basen en tres premisses clares, que yo resumiria de la següent manera:

1. Forjar **un estàndart pròpiament valencià**, tan pròxim com siga possible a les maneres habituals de parlar de la majoria dels valencians, que **garantisce el seu reconeiximent com a llengua pròpia i facilite l'identificació per part dels valencians** (parlants o no del valencià) en dit estàndart, com a llengua de cultura, i assegure la seua supervivència front a la castellanisació.
2. Assegurar **una codificació equilibrada**, que respecte la tradició ortogràfica, fonològica, lèxica... de la llengua valenciana clàssica sense caure en l'arcaisme o el recarregament artificiosos, pero tampoc en la vulgarisació extrema, i que a l'hora **protegixca les principals característiques llingüístiques del valencià front a les dos llengües en conflicte: el castellà i el català**.
3. Per a, aixina, **fomentar el seu us, en el prestigi simbòlic adquirit a partir de la seua genuïnitat i proximitat als parlants**, i la seua falta de conflictivitat intrínseca front a un estàndart foraster (el català), implantat paulatinament des de principis del segle XX per certes èlits culturals i erudites, pero alié a la nostra tradició i, **d'acort en la consciència secular no dialectal del poble valencià**, interpretat per molts valencians com una "imposició externa".

Totes les ilusions posades en esta "neografia" valenciana es truncaren en el canvi de partit polític governant en 1982, que provocaria també un canvi radical en esta qüestió. El nou govern socialiste, influenciat pels intel·lectuals provinents del PSPV, partit que s'havia unificat en el PSOE pocs anys abans en una operació dirigida simultàneament des de Madrid i Barcelona, decidí prendre com a referència la normativa llingüística que emanava de les "Normes de Castelló evolucionades" (que, com havem dit, era en realitat la de l'Institut d'Estudis Catalans en lleus retocs, i que contava —i conta— en dos grans pilars valencians: la facultat de Filologia de l'Universitat de València i l'entramat econòmic i associatiu del conegut editor Eliseu Climent).

Portada del número 53 de la revista Murta (giner de 1983) en el que s'informava del tancament en la Conselleria d'Educació dels professors apartats del seu lloc de treball per motius "ortogràfics"

Les gestions per a conseguir tancar (teòricament) el conflicte lingüístic se succeïren. Per no fer-ho més llarc (la descripció del procés podria donar per a un llibre sancer), **la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua en 1998**¹⁰⁴, a instàncies de la Generalitat Valenciana i baix el comandament directe del llavors president, Eduardo Zaplana, en presència (encara que en proporció desigual) d'acadèmics de les dos tendències en conflicte, tenia per pretés objectiu arribar a un consens lingüístic en el que totes les *sensibilitats* foren tingudes en conte.

La realitat és que, com és sabut, la creació de la AVL i, més encara, la reforma de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana en 2006, que instaurà (art. 6.8) la AVL com a "institució normativa de l'idioma valencià", **ha provocat de facto l'oficialisació de les tesis de l'anexionisme lingüístic** en molt lleus concessions, i **la proscripció de iure de la normativa de la RACV**, donat que la legislació aprovada obliga sobre el paper a totes les administracions valencianes, aixina com als particulars que vullguen optar a subvencions per a l'ús de l'idioma, a seguir les prescripcions lingüístiques de la AVL¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Llei 7/1998, de 16 de setembre, de la Generalitat Valenciana, de Creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (DOGV núm. 3334, 21-9-1998).

¹⁰⁵ La RACV, en realitat, no s'ha trobat mai representada pels teòrics portaveus del particularisme lingüístic en la AVL, fins al punt que els acadèmics de la AVL que en son dia formaren part de la RACV ya no pertanyen ad esta;

Paralelament, el conflicte dins del propi moviment del valencianisme idiomàtic entre, per una banda, els valencianistes llingüístics que eren partidaris d'intentar un acostament a les posicions anexionistes per tal de trobar una pau llingüística justa i, per l'altra, aquells que veuen la AVL com una "treta" per a aconseguir de fet l'oficialització directa de la normativa catalana (i en conseqüència rebujaven qualsevol contacte en l'anexionisme llingüístic), dividí i debilità greument el moviment del particularisme idiomàtic valencià; en unes conseqüències també per tots conegudes –i que no tenim massa ganes de relatar, precisament per ser tan conegudes– que arriben fins al present.

Els seguidors de les Normes de la RACV, a pesar de les adversitats, organitzats i articulats principalment a través de la pròpia Acadèmia¹⁰⁶, la centenària entitat Lo Rat Penat¹⁰⁷, l'Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana¹⁰⁸ i moltes altres entitats culturals, s'han mantingut durant estes tres dècades fidels a les seues conviccions, i sense pràcticament recolzament institucional¹⁰⁹ han continuat la seua producció literària i les seues reivindicacions en pro d'una normativització plenament valenciana i autònoma del nostre idioma.

La "neografia" que en 1979 constituïen les Normes de la RACV ha seguit seguida durant tot este temps de forma constant per més de cent escriptors, ademés dels millers de valencians formats en els cursos de llengua de Lo Rat Penat i altres entitats culturals; i les publicacions escrites que han seguit esta normativa s'acosten als 1.000 títols¹¹⁰, ademés de nombroses revistes –entre les que destaca la primigènia *Murta*, o la revista *Lletraferit*, d'excelents continguts i disseny gràfic– i diverses pàgines web.

La RACV, en la producció constant dels membres i agregats col·laboradors de la seua Secció de Llengua i Literatura Valencianes des de 1979 –composta per llingüistes, estudiosos de l'idioma

tot lo contrari que, per exemple, alguns acadèmics que compartixen "doble militància" en l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana o el propi Institut d'Estudis Catalans. Poden consultar-se en la pàgina web de la Secció de Llengua de la RACV tota una sèrie d'informes i comunicats emesos per l'institució (<http://www.lenguavalenciana.com/documents/start>), encapçalat per u dels que més resò ha contat: el "Manifest dels ciutadans i ciutadanes sobre la llengua valenciana" (<http://www.racv.es/files/Manifest%20ciutadans.pdf>)

¹⁰⁶ <http://www.racv.es/>

¹⁰⁷ <http://www.loratpenat.org/>

¹⁰⁸ <http://www.aellva.org/>

¹⁰⁹ Res comparable, per exemple, al *benemèrit* conglomerat de fundacions i societats que comanda l'editor Eliseu Climent (en "Acció Cultural del País Valencià" al cap), que va rebre només entre 2002 i 2009 la gens desdenyable quantitat de quinze milions d'euros (o siga, uns dosmil cincents milions de les antigues pessetes) en ajudes públiques de la Generalitat de Catalunya, més dos milions d'euros més de les quatre diputacions catalanes, segons les notícies publicades recentment en premsa. *Sorprenents* fets que inclús està investigant la justícia (*La Vanguardia*, 18-3-2011: "La Generalitat pagó 15 millones en subvenciones a Eliseu Climent", o *Levante-EMV*, 20-3-11: "Climent y su mujer cobraron 512.000 euros de sus fundaciones sostenidas con ayudas de Cataluña").

¹¹⁰ Un estudi d'Àngel Calpe donava per al període comprés entre 1979 i 2004 un resultat de 656 títols escrits en Normes del Puig; l'any de màxima producció editorial en la nostra normativa fon 1997, en 53 llibres. Calpe, A.: "La producció editorial en les Normes de la RACV (1979-2004). Una aproximació bibliomètrica", dins de l'interessant llibre col·lectiu *25 anys de les Normes Valencianes de la RACV, dites d'El Puig*. L'Oronella – Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, València C., 2005.

i experts en diverses branques del saber– ha continuat la seua llabor normativisadora en els escassos recursos disponibles, donant a llum gramàtiques, diccionaris ortogràfics, l'edició de la *Série Filològica* de la RACV, un corrector informàtic, la confecció d'una completa pàgina web (www.llenguavalenciana.com) que conté divers material lingüístic i, finalment, en 2010, el magne *Diccionari General de la Llengua Valenciana*¹¹¹.

No estem parlant, per tant, d'una “ortografia idiosincràsica” a l'estil de les descrites en el capítol dedicat al castellà, sino d'un verdader moviment reivindicatiu –d'una minoria conscienciada, si es vol– que (en ocasions en incoherències, inconsistències i inclús errors; induïts moltes voltes per l'ambient advers) ha apostat i aposta per un canvi en la codificació lingüística de l'idioma valencià que hauria de tindre reconeiximent oficial. I lo que és més important: que lluita pel reconeiximent ple en tots els àmbits de l'idioma valencià com a llengua autònoma.

Recapitulem. En el cas del **català** i el **castellà** la fixació ortogràfica se conseguí en uns 60-70 anys –temps en el que l'ortografia oficialment sancionada hagué de conviure en neografies o ortografies idiosincràsiques de certa entitat i difusió popular–, gràcies a uns poders públics que apostaren decididament per una opció concreta, que en el cas del castellà era realment la que contava en una major tradició i pes des de fea sigles –la *Real Academia Española*– i que en el cas del català donava la seua confiança a una ortografia prou trencadora en els esquemes ortogràfics tradicionals de l'idioma. En el cas del català, l'impuls de la societat civil fon determinant per a suplir la falta de poder polític real en la major part del periodo “constituent” de la codificació lingüística.

En el cas del **noruec**, en canvi, **la discrepància no s'ha resolt**: provablement, degut a la tradició fonament democràtica dels països escandinaus, i també perque les discrepàncies no són només ortogràfiques –com en el cas del castellà i, molt més discutiblement, en el cas del català– sino morfològiques, sintàctiques i lèxiques. I inclús **de concepte**: dels que accepten l'acostament del propi idioma a les solucions daneses, front als que proclamen la plena norueguitat de l'idioma.

El cas de l'holandés és llaugerament diferent. En esta ocasió nos trobem en una fase incipient de “neografia”, en la que determinades entitats culturals, publicacions i mijos de comunicació **es “rebelen” contra la normativa oficialment establida**, que consideren complicada i arbitrària, i com que no troben resò en les seues demandes, opten per seguir el seu camí a partir dels seus propis mijos, fent pedagogia del seu model lingüístic i donant eixemple en l'aplicació instrumental de les seues pròpies propostes gramaticals, agrupats en la “Plataforma ortografia blanca”. Com havem explicat, hi ha uns portals d'internet molt treballats i aparentment en

¹¹¹ Baix la direcció del filòlec Voro López, actual Director de la Secció.

numerosos continguts interessants (encara que en holandés i, per tant, absolutament inintel·ligible per al valencià mig) que difonen a través de la ret les propostes ortogràfiques renovadores, encarnades en el “llibre blanc”, com s’ha dit, com a alternativa al “llibre vert”.

La situació del **gallec** presenta certs paralelismes en la del noruec i, absolutament, en el cas valencià; si bé l’alternativa galleguista conta en la ventaja de la seua oficialitat des de fa 30 anys, lo que fa que les alternatives “lusistes” no contenen hui en un coneixement popular significatiu.

Este podria haver seguit el resultat de la codificació llingüística de les Normes de la RACV si la seua oficialitat entre 1980 i 1982 haguera tingut continuïtat en els successius governs autonòmics, de forma que l’opció anexionista catalana s’haguera mantingut com a residual, tal com ocorre hui en Galícia en el “lusisme” llingüístic. Però en València les coses ocorregueren exactament al contrari que en Galícia, i els resultats estan a la vista.

No obstant, parlar de lo que pogué ser i no fon, 30 anys després, és recrear-se en ucronies que ben poc poden aportar hui. Com vorem en pròxims capítuls, el cas de la codificació de l’idioma valencià, hui, és el conflicte **entre un estàndart oficial (el de la AVL-IEC) que dialectalisa el valencià pero que tota una generació coneix** (perquè li l’han ensenyat en l’escola) **front a una neografia apareguda fa 30 anys que proclama l’independència del valencià** pero que, per motius diversos **no s’ha implantat en la societat de forma sòlida**, i per això el gran públic la coneix només de forma deficient o inexacta (quan no, la desconeix absolutament). El risc de que, si no es donen els passos adequats, la neografia dita popularment “Normes del Puig” derive en un futur pròxim en una constel·lació de “ortografies idiosincràsiques” que acaben desapareixent a mida que desapareguen per llei de vida els seus benintencionats creadors, és evident.

El problema és que, per dir-ho d’una forma clara, **la llengua valenciana ya no està en edat de continuar en estes discussions**. Efectivament: **hauríem d’estar en atres coses**, i més, veent com totes les llengües del nostre entorn –i més encara, les que competixen directament en el valencià– fa temps que tenen la *qüestió* mijanament (o totalment) resolta.

És trist, però s’ha de dir clarament: mentres més se prolongue la situació actual, més perill hi ha que la solució definitiva siga la que no volem. Parlant una altra volta clar: **la desaparició de l’idioma, o la seua reducció a una parla rural i minoritària** –dèbil resò d’antigues glòries oblidades i soterrades–.

3. Pero, ¿qué pensa realment el poble valencià del seu idioma?

Si no pots medir i expressar en números allò de lo que estàs parlant, els teus coneiximents sobre la qüestió són dèbils i insatisfactoris.

Lord Kelvin

3.1. Les enquestes del CIS

Com havem dit a l'inici d'este treball, independentment de la percepció particular que cadascú tinga sobre el seu entorn més immediat, l'acostament a l'anàlisi del comportament humà ha de realitzar-se, en tot cas, en tèrmins estadístics.

Al respecte, hi ha una interessant enquesta, de 2004, que pot consultar-se¹¹², en les seues senyes més importants, en la pàgina web del CIS. Si be, en la resenya que d'esta enquesta donava el diari *Las Provincias* del 10 de decembre de 2004 se creuaven els resultats en el partit polític a qui la persona enquestada havia votat en les eleccions autonòmiques de 2003, i en l'ús real que de la llengua valenciana declarava fer l'entrevistat. El diari no comentava un interessant tercer creuament que sí podem consultar en la pàgina del CIS: els resultats per províncies. Passem a repassar els resultats, que parlen per sí a soles:

PREGUNTA 23

Respecto a la identidad del valenciano, ¿con qué frase se identifica Ud. en mayor medida?

	%	(N)
Es una lengua diferente y diferenciada del catalán	64.4	(1029)
La misma lengua que se habla en Cataluña e Islas Baleares	29.9	(478)
N.S.	5.1	(82)
N.C.	0.5	(8)
TOTAL	100.0	(1597)

Com se pot vore, en una relació de 2 a 1 (64,4% front a 29,9%), els valencians, de Vinaròs a Oriola i d'Ademús a Xàbia, som terriblement “secessionistes”, seguint la terminologia oficial “filològica”...

Per si algú volia traure a colació la llegenda habitual de que este sentiment se reduïx a la famosa “ciutat de València i la seua conurbació” (autèntic *regne de Mòrdor* sociològic per a l'anexionisme llingüístic), vejam la descomposició per províncies:

¹¹² http://www.cis.es/cis/opencms/-Archivos/Marginales/2560_2579/2560/Es2560_mapa.htm

PREGUNTA 23**Respecto a la identidad del valenciano, ¿con qué frase se identifica Ud. en mayor medida?**

	. %	. (N)
Es una lengua diferente y diferenciada del catalán	72.5	(382)
La misma lengua que se habla en Cataluña e Islas Baleares	22.0	(116)
N.S.	5.1	(27)
N.C.	0.4	(2)
TOTAL	100.0	(527)

*Província d'Alacant***PREGUNTA 23****Respecto a la identidad del valenciano, ¿con qué frase se identifica Ud. en mayor medida?**

	. %	. (N)
Es una lengua diferente y diferenciada del catalán	62.2	(552)
La misma lengua que se habla en Cataluña e Islas Baleares	32.0	(284)
N.S.	5.1	(45)
N.C.	0.7	(6)
TOTAL	100.0	(887)

*Província de València***PREGUNTA 23****Respecto a la identidad del valenciano, ¿con qué frase se identifica Ud. en mayor medida?**

	. %	. (N)
Es una lengua diferente y diferenciada del catalán	51.9	(95)
La misma lengua que se habla en Cataluña e Islas Baleares	42.6	(78)
N.S.	5.5	(10)
TOTAL	100.0	(183)

Província de Castelló

Efectivament. Fins en Castelló; encara que, com era d'esperar, en un percentatge menor que en València. I també, especialment i de forma accentuada, en Alacant.

Clar, “és que el *País Valencià*”, diran alguns, “ha donat un terrible gir a la dreta, i no és més que un reflex de la nova realitat sociològica dretana. La culpa la té tota Canal 9”. Segon erro. Vejam la distribució d'opinions segons el partit polític a qui varen votar els enquestats en les eleccions de 2003 :

Partit votat	És una llengua diferent i diferenciada del català	És la mateixa llengua que es parla en Catalunya i Balears	No sap / no contesta
TOTAL	64,5 %	29,9 %	5,6 %
PP	74,6 %	21,2 %	4,3 %
PSOE	63,2 %	31,0 %	5,7 %
EUPV	34,3 %	64,3 %	1,3 %
UV	76,9 %	23,1 %	--
BNV-EV	25,2 %	74,8 %	--
Abstenció	63,5 %	28,9 %	7,5 %

Font: Las Provincias, 10-12-2004, a partir de l'enquesta del CIS

Els resultats atribuïts als votants del PSOE (un 63,2% de particularistes front a un 31% d'anexionistes), apuntant en una direcció tan diferent a la postura oficial mantinguda per les successives direccions de la sucursal socialista valenciana, donaven peu a que *Las Provincias* otorgara a la notícia el ranc de titular més destacat del dia, en la primera pàgina del diari, a quatre columnes: “*El 63% de los votantes del PSPV cree que catalán y valenciano son lenguas distintas, según el CIS*”. Uns resultats que a mi, personalment, no m'estranyen en absolut, segons la meua percepció del votant socialiste mig de València ciutat, i que l'enquesta confirma també per a València regne.

El percentage de votants d'esta opinió és encara major, com cabia esperar, en PP (74,6% de “secessionistes”) i sobretot UV (76,9%), i també entre el sector abstencionista, que presenta un 63,5% de “secessionistes”. Mentres que únicament triomfa la postura anexionista entre els votants d'Esquerra Unida (64,3%, front a 34,3% de “secessionistes”) i, especialment, el Bloc (74,8% d'anexionistes front a 25,2% de “secessionistes”). Encara que en tots els sectors sociològics, tant una com atra opció troba resò.

“Clar, clar” –insistiran alguns–, “és que el problema, més allà de la tradicional divisió entre dreta i esquerra, és la *castellanització* galopant del país, que provoca la pèrdua de la “tradicional” i “evident” consciència de llengua compartida entre valencians i catalans...” Puix tampoc. Vejam els resultats segons l'us de l'idioma valencià que fan els enquestats:

	És una llengua diferent i diferenciada del català	És la mateixa llengua que es parla en Catalunya i Balears	No sap / no contesta
No conec el valencià	58,1 %	23,3 %	18,5 %
Conec el valencià però use el castellà	65,0 %	29,7 %	5,2 %
Use els dos indistintament	67,9 %	29,1 %	3,0 %
Valencià en casa, castellà en treball i carrer	69,7 %	25,3 %	5,0 %
Escric i use el valencià en tots els àmbits	59,5 %	38,5 %	2,1 %

Font: Las Provincias, 10-12-2004, a partir de l'enquesta del CIS

Per a escomençar, com veem, el percentage més baix de “secessionistes” conscients se dona, curiosament (o no tant), entre aquells que no coneixen el valencià (és dir, monolingües castellaparlants). Només un 58,1% d'ells creu que són dos llengües diferents¹¹³, i s'ha de destacar l'alt percentage (18,5%) que no sap o no contesta.

Als castellaparlants monolingües els segueix el grup dels que escriuen i usen el valencià en tots els àmbits; en sa major part, provablement, noves generacions que coneixen el valencià de l'escola. Criats, per tant, en la teoria llingüística *catalanista*, única que s'ensenya des de fa 25 anys durant tota l'etapa acadèmica als escolars valencians. No obstant això, en un notable 59,5% pensen també majoritàriament que valencià i català són llengües diferents, front a un 38,5%, que troben que són la mateixa. Lo que vol dir que, a pesar de les fortament ideologisades classes de valencià, de mentalitat i pensament únic, el resultat no és tot lo bo que els seus líders *espirituals* voldrien...

El restant de grups són més acusadament “secessionistes”, fins a aplegar al màxim del 69,7% en el grup que “parla valencià en casa i castellà en el carrer i el treball”. Una definició, tot siga dit, que em pareix prou desafortunada: no pareix verosímil que una persona que parla valencià en sa casa no el parles en amics, coneguts, veïns, companys de treball o comerciants que també el parlen; el grup ha d'englobar més aïna a valenciaparlants de llengua materna valenciana, però

¹¹³ Per la meua experiència personal, este resultat m'estranya sols a miges. Quàntes voltes, intentant convèncer ad algun castellaparlant recalitrant de la necessitat de tindre una postura positiva cap a l'idioma valencià, m'han contestat en el famós “*¡pero si no es más que un dialecto del catalán, no se para qué c... lo defiendes tanto!*”)

que no l'usen habitualment de manera escrita o formal. Un sector sociològic, en tot cas, que té el valencià com a llengua materna i no coneix, en línees generals, el valencià “normalitzat”¹¹⁴ segons les normes de l'Institut d'Estudis Catalans, oficial en la nostra comunitat des de 1982 fins a hui.

“És una enquesta aïllada” –diran alguns, a la desesperada– “No em crec les enquestes del CIS”. Admetent l'error intrínsec de tota enquesta, la sèrie de quatre enquestes anàlogues que feu el CIS entre 2001 i 2004, que es pot consultar també en la seua pàgina web, no deixa massa lloc al dubte. En una forqueta que va del 52,7% al 66,8% de “secessionistes”, i del 25,4% al 31,6% d'anexionistes, la conclusió és evident: **la majoria absolutíssima del poble valencià, de dreta i esquerra, valencià o castellarparlant, creu que el valencià és una llengua diferent i diferenciada del català...**

Per a acabar, un últim detall, també certament positiu. La de l'actitut que ha d'assegurar la supervivència del valencià entre les noves generacions. Observem els resultats de la pregunta següent:

PREGUNTA 22
¿En qué lengua piensa que debería hablar habitualmente...

	El alcalde de su ciudad	Los maestros	Los médicos del centro de salud	Sus vecinos	Sus hijos
En valenciano	15.2	7.0	6.3	10.7	12.5
En castellano	26.6	27.2	28.2	27.4	27.0
En valenciano y castellano	47.2	54.7	57.5	49.7	52.2
Más valenciano y menos castellano	6.8	6.4	4.1	3.5	4.6
Más castellano y menos valenciano	3.3	3.8	3.0	2.9	2.6
N.S.	0.4	0.5	0.4	3.5	0.9
N.C.	0.5	0.4	0.6	2.2	0.3
(N)	(1597)	(1597)	(1597)	(1597)	(1597)

La suma dels que creuen que els seus fills han de parlar “només en castellà” o “més castellà i menys valencià” (és dir, els valencians **que estan objectivament en contra de la recuperació i manteniment del nostre idioma**, en tant que no els agrada que els seus fills el parlen) fa un 29,6% (percentage quasi idèntic, curiosament, al de valencians que creuen que el valencià és un dialecte del català). Els que creuen, per contra, que els seus fills han de parlar en “valencià i castellà”, “més valencià i menys castellà” o “només en valencià”, **fan un majoritari 68,9%.**

¹¹⁴ Per als esguitosos, faç constar que use el terme “normalitzat” en el sentit de l'ampliació semàntica que habitualment experimenta est adjectiu en valencià col·loquial.

Per tant, **la valencianitat central sociològica**, la que (per exemple...) fa guanyar i perdre eleccions, té una opinió clara:

- u, **el valencià és un idioma diferent i diferenciat dels idiomes veïns** (i en concret, del català),
- i dos, vol, simultàneament, **que eixe idioma continue sent parlat pels seus fills**.

Un servidor s'inclou, com no pot ser d'atra manera, en eixa majoria.

Seria interessant saber també quanta gent d'eixe 29,9%, no obstant creure que valencià i català són una única llengua, és també del parer que el nostre idioma té dret a seguir rebent la mateixa denominació històrica que rep des de que té nom (és dir, *llengua valenciana*), i a tindre, en major o menor mida, un estàndart oral i escrit propi que respecte mijanament les seues particularitats (teòrica doctrina AVL, que no segueix ningú de forma oficial, ni tan sols la majoria dels propis acadèmics). Yo crec que molta, per no dir la major part...

Esta série d'enquestes vindria a posar en evidència als que continuen afirmant, *erre que erre*, que el conflicte llingüístic valencià és "artificial" i "inexistent"; poc menys que un invent de la dreta franquista... Qué volen que els diga. Ells voran. Que per als valencians de 2011 hi ha problemes molt més importants que este, tots estem d'acort (desocupació, problemes econòmics, fracàs escolar, inseguritat ciutadana, saturació de la sanitat pública, la drogadicció o l'alcoholisme entre els jóvens, la debilitat d'alternatives econòmiques a la construcció i el turisme, o el simple dia a dia de convivència en la parella o cóm aplegar a final de més...). Pero negar obvietats, autoenganyar-se a l'hora d'afrontar un problema, té uns quants inconvenients. Com impedir arribar a la solució del propi problema i, sobretot, destruir la credibilitat de qui actua de tal manera.

No obstant, m'agradaria advertir d'un fet que trobe important. Les enquestes, encara que siguen dutes a terme en el màxim rigor tècnic, no deixen de ser una "foto fixa" que descriu l'estat d'opinió concret en un determinat moment temporal, i òbviament resulta pueril pensar que en un futur més o manco pròxim eix estat d'opinió *necessàriament haurà de continuar sent el mateix*. En tot cas, només nos serviran com a instrument per a besllumenar *tendències* que puguen sugerir-nos cóm serà eixa evolució futura.

3.2. Coneiximent comparat de les llengües "autonòmiques"

El **Cens de 2001** (l'últim realisat) preguntava als enquestats (tota la població sense excepció) sobre el coneiximent de la llengua pròpia en aquelles comunitats autònomes que conten en dos llengües cooficials, en els següents resultats:

	No l'entén	L'entén	El sap parlar	El sap llegir	El sap escriure
Galícia	0,6 %	99,5 %	91,5 %	69,0 %	56,8 %
Catalunya	5,5 %	94,5 %	70,1 %	75,8 %	48,8 %
Illes Balears	11,6 %	88,4 %	61,3 %	60,4 %	35,7 %
País Vasc	47,1 %	52,9 %	48,1 %	46,3 %	43,7 %
València	13,1 %	86,9 %	48,8 %	46,8 %	22,1 %
València (només zona valenciaparlant)	9,6 %	90,4 %	53,7 %	51,3 %	26,3 %

Font: Cens 2001

D'entrada podem observar que **la vitalitat i el coneiximent oral i escrit del gallec, i, en menor mida, del català i el balear** (en est últim cas, significativament, se donen uns coneiximents d'escriptura prou baixos) **són envejables si els comparem en el cas del valencià**. La situació del vasc presenta una particularitat evident, com és la distància notable de les estructures lingüístiques de l'euskera (una llengua prerromànica) respecte del castellà, lo que dificulta la seua adquisició per part dels castellaparlants en contraposició als altres casos, en els que, al tractar-se de llengües romàniques pròximes, la seua adquisició i, sobre tot, el seu coneiximent passiu resulta molt més senzill.

L'enquesta sobre la situació social del valencià, patrocinada per la AVL en 2004¹¹⁵, nos mostra un estat de coses llaugerament més favorable a l'ús de l'idioma. Les dades bàsiques, aplicades només a la zona valenciaparlant (sense tindre en compte, per tant, la població de les comarques valencianes castellaparlants, que farien baixar notablement els percentatges), sense entrar en més detalls, nos donen els següents resultats: un 81,6% entén el valencià, un 58,4% el sap parlar, un 51,1% el sap llegir i un 27,3% el sap escriure.

3.3. Algunes tendències inquietants

Pero clar: que una persona declare "saber parlar valencià" no implica necessàriament *que l'use de forma habitual*. I si nos adinsem en una altra classe de criteris és a on podem observar una sèrie de tendències i actituds certament preocupants respecte al futur del nostre idioma.

Com és sabut, la continuïtat d'una llengua viva ve assegurada per la seua transmissió de pares a fills. Continuant en els resultats de l'enquesta de la AVL, si prenim com a criteri **l'ús oral familiar de l'idioma**, per a les comarques valenciaparlants tenim que **només un 36,5 % de la població usa el valencià de forma exclusiva o majoritària en el seu entorn familiar**, mentres que un altre 5,5 % afirma usar el valencià i el castellà per igual. Per tant, pràcticament un 60 % de la població de la zona valenciaparlant (sense contar, per tant, les

¹¹⁵ Aprofite les referències arreglades per Pradilla, M.A: op.cit, pp. 93-120.

comarques històricament castellarparlants) usa el castellà (o atres llengües) de forma exclusiva o principal en les seues relacions familiars.

Si desglossem est us per grups d'edat, tenim que, **mentres un 48,5 % de les persones “majors” usen prioritàriament el valencià en la llar**, este percentage descendix a mida que nos movem a edats més jóvens, fins a aplegar a **només un 29 % entre la franja d'edat més jove**.

Si analisem l'**us llingüístic pares-fills**, observem que es troba establisat, en una llaugera tendència positiva (36,9 % parla prioritàriament valencià en sos pares, 39,3 % en sos fills), pero complementada en unes atres senyes inquietants, com ho és, per eixemple, que **només un 37,8% dels matrimonis mixts** (valenciaparlant-castellarparlant) **usa el valencià en la llar de forma preeminent**.

Estes sifres poden explicar-se per causes de tipo exogen (migracions massives de persones castellarparlants a zones històricament valenciaparlants), pero la situació actual convida a pensar també en **un component endogen**, especialment si comparem la situació valenciana en la d'atres territoris pròxims¹¹⁶.

Per eixemple, **en Catalunya**, que ha absorbit les últimes dècades un allau demogràfic castellarparlant molt major que en el cas valencià, **mentres un 39,5 % dels catalans diu parlar en català en els seus progenitors** (percentage no molt diferent al del valencià), **un 50,9% ho fa en la seua descendència**, marcant una evolució positiva per al futur del seu idioma en les noves generacions que en el cas de la llengua valenciana es troba estancada o en “equilibri inestable”.

El restant d'usos orals no presenta un panorama millor per a la llengua valenciana. **L'us oral predominant del valencià en els amics**, per eixemple, **ha baixat d'un 44% en 1985** (pràcticament igualat en el del castellà) **a un 32% en 2004**, mentres l'us predominant del castellà ha pujat d'un 45% en 1985 a un 51% en 2004. Per tant, més d'un 12% de baixada en l'us oral del valencià, acompanyat, per eixemple d'una devallada del 14% del seu us en les botigues

¹¹⁶ Que ningú interprete en les meues paraules una crida a la creuada anti-llengua castellana. La nostra història particular determina que en l'actualitat (al contrari de lo que ocorria fins fa xixanta o setanta anys) siguen majoria els valencians que tenen el castellà com a llengua materna; lo que no els impedit, en efecte, sentir-se igual (o en ocasions, més) valencians que els que parlen valencià des del breçol. El problema és que, mentres tots els valenciaparlants acaben parlant també el castellà perfectament des d'edats molt primerenques, lo normal continua sent que el castellarparlant matern no arribe a parlar mai el valencià de forma correcta per motius sociològics i culturals, quan és obvi que l'intel·ligència mija d'uns i atres és la mateixa.

Un atre problema afegit és que un valencià que adquirix la llengua valenciana en la seua joventut o en l'edat adulta, és molt complicat que tinga un coneiximent tan ric en lèxic, fraseologia o fonètica valenciana com el que té un valenciaparlant matern, per lo que l'empobriment de l'idioma s'accelera notablement. En estos dos sentits dirigixc la meua fonamentada preocupació front a la creixent castellanisació, que, efectivament, és el principal factor que compromet el futur de l'idioma valencià si no es prenen mides adequades.

tradicionals i d'un 10% en els centres comercials. Percentages similars de retrocés en l'ús real del valencià es donen en el restant d'àmbits d'ús de la llengua.

Sobre la percepció del valencià com a idioma i no com a varietat del català tampoc podem fer-nos massa il·lusions. La difusió de l'anexionisme lingüístic com a pensament únic en les aules a on estudien les noves generacions, i la castellanització accelerada de les grans ciutats –que ja escomença a afectar a les mijanes– pot fer evolucionar esta situació de forma dramàtica a no molt tardar.

Per eixemple, en un estudi realitzat entre els estudiants de secundària de la Ciutat de València en 1996¹¹⁷, a la pregunta “¿Creus que el valencià, el balear i el català són varietats d'una mateixa llengua?”, res manco que **un 62,4% dels jòvens estudiants ya responien que sí són la mateixa llengua**; només un 13% responia que no eren la mateixa llengua, mentres no sabien o no contestaven un 24,7%. A destacar que la **llengua habitual** d'estos alumnes enquestats era **el castellà en un 79% dels casos**, el valencià només en un 5%, i indistint (valencià-castellà) en un 16%.

Cap prendre estos resultats, des de la seua evident gravetat, en certes reserves. Per una part, s'ha de reparar en la pròpia formulació de la pregunta (enfocada cap a una teòrica “coordinació” del valencià, el català i el balear en una unitat superior sense nom aparent), que la fa més digerible al valencià mig que si es preguntara per la situació real del dia a dia (la subordinació del valencià, entés com a dialecte sense existència oficial, a la llengua catalana).

En segon lloc, havem d'entendre lo difícil que pot resultar que uns chiquets que porten deu anys de sa vida rebent en les classes de valencià el pensament únic i indiscutible de que *el valencià és català* –i contestant això mateix en els exàmens per a poder aprovar– en acabant tinguen l'atreviment de donar una opinió diferent a l'hora de respondre en classe a una enquesta que segurament seria coordinada pel seu mateix professor de valencià.

Cap pensar que molts d'estos jòvens hauran tornat a la *majoria sociològica valenciana* –tant en la percepció idiomàtica del valencià, com en la seua adquisició com a llengua parlada encara que no siga la seua materna– quan, una volta acabada l'educació secundària, hagen tingut un contacte més real i directe en la societat¹¹⁸.

¹¹⁷ Colom, F.: *El futur de la llengua entre els joves de València*. Editorial Denes, Paiporta, 1998.

¹¹⁸ He de confessar que puc parlar per pròpia experiència. No sé realment *qué hauria respost* en eixa enquesta quan tenia quinze o setze anys, perquè les meues conviccions sobre la qüestió –encara que sempre estigueren plenes de dubtes, lo que augmentava el meu esperit crític a l'hora de tractar el tema– no s'han definit de forma clara fins anys després d'acabada l'ensenyança secundària; fet que he d'agrair a les conviccions identitàries de la meua tradició familiar, que em mogueren a informar-me de la qüestió per mon conte, i a l'esforç callat dels nostres intel·lectuals valencianistes, que a través de la seua obra escrita em mostraren un món prou diferent al que m'ensenyava l'escola oficial.

Pero –també continuant en la meua particular circumstància– s’ha de reconèixer que, mentres que els anys noranta foren una època de “efervescència políticollingüística”, en la que el debat estava encara en el carrer i en els mijos de comunicació, i per tant era possible que arribaren a l’estudiant valencià punts de vista alternatius a l’ideologia anexionista difosa en les escoles, hui, en 2011, pot dir-se que el tema “s’ha passat de moda” i les noves generacions, a mida que els sectors d’edat més majors van desapareixent per llei de vida, no contenen en un contrapés extraescolar que contrarreste esta perillosa tendència (si exceptuem la nova oportunitat d’internet, l’ús adequat del qual hauria de ser objectiu fonamental per a donar nova visibilitat i resò al nostre moviment llingüístic).

Ademés, tinc quimera que l’ensenyança del valencià continua enfocant-se cap a un concepte de “assignatura maria”, que ni conecta en molts dels alumnes castellarparlants, que majoritàriament ixen de l’ensenyança secundària sense saber parlar valencià de forma mínimament satisfactòria, ni en molts dels valenciàparlants, greument disminuïts en l’autoconfiança en la pròpia varietat llingüística a causa del model oficial artificios i alienant que s’ensenya en les classes, i que, o be continuaran usant el castellà per als usos més formals, o be, en una nova forma de diglòssia¹¹⁹, imitaran el català quan tinguen l’intenció d’usar el seu propi idioma en usos més formals, especialment en la forma escrita.

No cal senyalar les conseqüències perniciosos que, en conjunt, els *síntomes sociològics* que havem descrit en este punt poden tindre per a la conservació de l’idioma valencià. Per desgràcia, de seguir estes tendències, **l’idioma valencià tindrà en els pròxims anys problemes notables per a l’incorporació de nous parlants que no el tinguen com a llengua materna**, al ser cada volta més difícil trobar contexts o motivacions propícies (fòra de l’ambient acadèmic) per a haver de deprende’l.

I en el cas que l’adquirixquen, **el grau de conservació de les grans peculiaritats llingüístiques valencianes, i la mateixa percepció del valencià com a idioma, queden en absolut entredit.**

3.4. Una interpretació valorativa preliminar

Crec humilment que el problema principal del valencianisme idiomàtic –aquell que proclama l’indpendència formal de la llengua valenciana i la necessitat de configurar un estàndart oral i escrit privatiu, establert en criteris d’estricta valencianitat llingüística– és que, massa voltes, interpreta la realitat en unes coordenades sociopolítiques *constituents*, de 1979 (l’any en que

¹¹⁹ Situació ja predita fa molts anys per Chimo Lanuza, baix el nom de *trillingüisme* (valencià-castellà-català) *bidiglòssic* (diglòssia entre valencià i castellà, i entre valencià i català). Lanuza, Ch.: *Valencià ¿llengua o dialecte?...*, p. 139.

apareixen les Normes de la RACV), i no les que tenim hui, en 2011, res manco que trentadós anys despuix, quant *molts* han fet la seua faena i el poble valencià, definitivament, està *en unes atres coses*.

Resulta un fet innegable que una majoria dels valencians, inclús en la zona històricament valenciaparlant (en una situació variable i prou diferent segons comarques) ya no té el valencià com a llengua materna, en una proporció 60%-40% aproximadament; encara que una part dels castellaparlants materns arriba a parlar també el valencià correctament, pujant el percentage de valenciaparlants a vora un 55% en zona valenciaparlant.

És innegable també que hui, en 2011, **tota una generació sancera de valencians** (aproximadament, els menors de 35-40 anys; per tant, pràcticament dos generacions) **s'ha ensenyat a escriure i, inclús, a parlar el valencià en un model normatiu que preconisa l'absorció llingüística del valencià pel català**, sense que significativament –en una contradicció aparent– la concepció majoritària del valencià com a idioma independent haja desaparegut en la nostra societat (encara que hi ha indicis clars de que en les noves generacions l'estat d'opinió sobre esta qüestió està virant perillosament de forma favorable a les tesis anexionistes, com s'ha vist). Eixa, i no atra, és la situació de partida que hui ha de manejar el valencianisme idiomàtic, i qualsevol possible tàctica que no la tinga en conte està condemnada al fracàs de bestreta.

Aplegats ací, i davant la falta d'estudis estadístics que hagen profundisat més en el moll de la qüestió, vaig a emetre, esta volta sí, una valoració merament especulativa –i certament autocrítica–, que és la següent, i que desenrollaré més avant:

1. **Vora la mitat de la població sap parlar valencià**, encara que els valencians que tenen el castellà com a llengua materna superen ya el 60 %;
2. además, la majoria dels valencians (més d'un 60%) **percep encara el valencià com un idioma diferent i diferenciat dels veïns**; per tant,
3. de la mateixa manera que durant més d'un segle solia escriure's el valencià usant l'ortografia del castellà i moltes atres solucions llingüístiques totalment castellanescs, **hui el valencià d'a peu que escriu o llig en el seu idioma** (percentage significativament més baix que el d'atres llengües peninsulars distintes del castellà) **escriu** (llevat d'excepcions no quantificades estadísticament, encara que provablement minoritàries) **usant l'ortografia catalana**,

4. i això ocorre sense que **en molts dels casos (la majoria) siga ni tan sols conscient**, i inclús partint d'unes conviccions d'estricta valencianitat llingüística i cultural, com vindrien a demostrar les enquestes del CIS.

Parlar, per tant, en 2011, de “les Normes del Puig” entre el gran públic és parlar d'un concepte mental desconegut per l'immensa majoria dels valencians (per lo que, lògicament, més desconegudes i estrambòtiques encara resulten les discussions sobre sistemes d'accentuació i demés divertiments als que nos entreguem habitualment en fruïció).

En tots els respectes per a qui discrepe de la meua visió de les coses, me resulta inacceptable que hui, en 2011, algú vulla encara, d'entrada i sense un anàlisi més escrupulós de la qüestió i de cada circumstància personal, identificar invariablement com a “catalaniste” a tota persona que no use les Normes del Puig per a escriure el seu propi idioma. No parle d'escriptors o intel·lectuals: parle del valencià d'a peu.

I no les usa, senzillament, perquè les úniques que coneix (i que ha adquirit a través de procediments que **socialment no es contemplen com a focs d'irradiació ideològica o política**: com les classes del seu colege o una simple acadèmia de repàs) són les normes creades per l'Institut d'Estudis Catalans a començaments del segle XX i que en 1932 (en la seua estricta caent ortogràfica) s'adoptaren “provisionalment” com a “oficials” per a la llengua valenciana per una sèrie d'intel·lectuals valencians, a través de les famoses “Bases d'ortografia valenciana” de Castelló. Normes que en 1982 foren declarades “oficioses” per la Generalitat Valenciana i que últimament, com és sabut, ha oficialisat definitivament la AVL “a la seua manera”, establint-les com a úniques oficials per a escriure el nostre idioma.

La lògica “Normes de Castelló” → “catalaniste” versus “Normes del Puig” → “valencianiste”, pot continuar latent en certs nivells intel·lectuals i polítics, i pogué ser real de forma generalisada en els temps de la transició a la democràcia. Les “Normes de Castelló”, conegudes només per una minoria selecta que havia mantingut l'us escrit del valencià (codificat a través d'eixes normes, puix no s'usaven unes atres) durant tota l'etapa franquista, i que foren abandonades a finals dels anys 70 per aquells escriptors i intel·lectuals partidaris del “retorn a la fidelitat valenciana” que simbolisava l'aparició de les Normes de la RACV en 1979, pogueren representar eixe paper durant l'etapa d'oficialitat de les Normes de la RACV en el Consell preautonòmic valencià, entre 1980 i 1982, i provablement durant alguns anys més en la dècada dels huitanta

Pero hui, més de trenta anys després, si baixem a l'estat de coses del valencià d'a peu –que ha de ser el nostre *públic* potencial–, l'asseveració resulta, com a mínim, injusta i incerta.

Que ningú entenga en les meues paraules un símoma de claudicació o de reconeiximent de la derrota. Pero les coses s'han de dir clares si no volem entrepeçar en les mateixes pedres en les que s'ha topetat durant estes dècades. I entrepeçar en la mateixa pedra, és, per eixemple, insistir en convèncer als ja convençuts sobre les bondats de la nostra normativa, en lloc d'intentar seduir al que podria usar-la i no l'usa, simplement, perque no la coneix, o perque lo poc que troba escrit en ella està en les antípodes de la seua forma de pensar (ideològica, cultural, generacional, temàtica... que no llingüística).

En els pròxims capítuls insistiré en esta qüestió.

4. Models normatius en conflicte. El cas valencià en l'actualitat

A continuació estava la peça més poderosa. Se tractava d'un gran secret que no li havia revelat mai a ningú. S'inclinà cap avant molt sério i va bolcar la banya. Lentament rodà fins a la seua mà una boleta blava de chiquet, de les que es compren en qualsevol lloc. Yo fiu un gest d'agafar-la pero retirà la mà aterrorisat: "Te mataria". Li vaig fer unes preguntes: ¿No procedia això de la terra dels blancs? Ausades que no; pertanyia als seus antepassats des de fea molts millers d'anys. ¿Cóm produïa la pluja aquella pedra? S'empalustrava en greix de moltó. [...]

Al cap de tres dies me trobava de nou en l'aldea del bruixot de la pluja. Per mig d'una subtil combinació d'adulacions i soborn m'havia fet en una boleta blava dels fills de Walter que m'enduguí triumfalment.

- ¿T'enrecordes de la pedra que em vares mostrar?
- Sí.
- Te preguntí si era de la terra dels blancs.
- Sí.
- ¿És igual ad esta? –li entreguí la boleta i va procedir a examinar-la a contrallum, boquiobert.
- És igual. Els núvols de dins són més foscs.
- ¿Podria causar pluja esta pedra?

Mirant-me, perplex, respongué:

- ¿Cóm vols que ho sàpia? Per vore si funciona hauria de provar-la. No puc dir-t'ho fins que l'haja provada.

*Sacsava el cap, clarament estranyat de que **esperara que fera afirmacions que no es basaren en l'experiència directa.***

Nigel Barley, en "L'antropòlec inocent" (els subrallats són meus)

4.1. Una llengua, tres models llingüístics (o quatre, o cinc, o sis...)

Com havem avançat, la situació normativa de la llengua valenciana en 2011 és prou més complexa que l'habitual visió "bons" contra "roïns" o "blaveros feixistes incultes" vs. "pancatalanistes traïdors invasors" que han alimentat les seccions més radicals de les respectives bancades "normatives" durant dècades.

Tornant al cas valencià, una descripció interessant –com a mínim en l'estructuració inicial; no tant en les conclusions, de les que discrepe profundament– dels models normatius en conflicte en este moment dins de la realitat llingüística valenciana (encara que des del punt de vista de l'anexionisme llingüístic), nos la dona Miquel Àngel Pradilla¹²⁰, en l'obra ya citada.

Pradilla distingeix **quatre grans grups de codificació llingüística** (sense tindre en conte, i no la pergam de vista, l'omnipresència del castellà com a principal còdic llingüístic en la majoria d'usos escrits i parlats) per a estandardisar oralment i de forma escrita el valencià parlat:

- 1) **Codificació de la RACV: codificació “exonormativa autònoma”**. Proclama l'independència de la llengua valenciana com a idioma diferent i diferenciats del català. No oficial i “illegal” en estos moments, puix la legislació vigent prohibix aparentment la subvenció directa de qualsevol producció oral o escrita que segueixca esta normativa, aixina com el seu us per les institucions públiques.
- 2) **Codificació de la AVL: codificació “endonormativa autònoma”**. Proclama una codificació “*policèntrica (teòricament respectuosa en les característiques pròpies del valencià) a l'hora que convergent (en el català)*” per al nostre idioma. Reivindica l'herència de les “Normes de Castelló” i també *teòricament* és el model llingüístic oficial, pero sense resò real ni tan sols en els usos particulars de la majoria dels acadèmics de l'institució. Ademés, resulta potestativa, puix l'usuari pot amprar directament les codificacions del IIFV o del IEC, que es descriuen a continuació, sense contradir formalment les prescripcions acadèmiques de la AVL, lo que li resta una força moral (i d'us) evident. La seua raó de ser fon teòricament favorir el consens entre els partidaris de la codificació 1) i els de la 3), pero en la pràctica no ha fet més que reforçar llegalment les posicions de les codificacions 3) i 4) en terres valencianes i precarisar encara més la supervivència de la codificació 1), sense que cap dels suposts irrenunciabls de la RACV (entre ells, l'independència formal i onomàstica de l'idioma) s'haja tingut en conte.
- 3) **Codificació del IIFV: codificació “endonormativa unitarista”**. Per a entendre-nos, la que s'ensenya habitualment en les escoles valencianes, i que servix de model per als coneguts exàmens de la Junta Qualificadora de *Coneixements* de Valencià, la qual, reivindicant també ser l'herència de l'esperit de les “Normes de Castelló”, accentua la substitució de característiques pròpies valencianes per les corresponents catalanes, a excepció de variants morfològiques i lèxiques molt concretes. El model de llengua usat

¹²⁰ *La tribu valenciana. Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*, pp. 40-63. Onada Edicions, Benicarló, 2008. Encara discrepant de les seues conclusions, res que vore, evidentment, l'anàlisi de la situació normativa valenciana efectuada pel senyor Pradilla si la comparem en el “*cuatro energúmenos*” en que algun atre solucionava la qüestió de forma expeditiva, com havem comentat adés.

en la ràdio i televisió públiques valencianes, aixina com el de la majoria de les administracions públiques, se troba a mitat de camí entre esta codificació i la de la AVL, segons el gust de l'usuari.

- 4) **Codificació del IEC: codificació “endonormativa integracionista”**, sense cap diferència respecte a l'estàndart català (oriental). Habitual en una part significativa del material docent d'escoles i instituts, omnipresent en internet (a sovint baix l'etiqueta de “valencià”) i àmpliament difosa des de fa anys en terres valencianes a través de la ràdio i televisió públiques catalanes.

Convé aclarir que, per a Pradilla, codificació “exonormativa” vol dir “en una normativa ortogràfica diferent (a la de l'Institut d'Estudis Catalans)”, és dir, les Normes de la RACV o del Puig, i “endonormativa”, “en la normativa ortogràfica del IEC” (coneguda a nivell popular en València com a “Normes de Castelló”), mentres que els calificatius “autònoma”, “unitarista” o “integracionista” farien referència al distint tractament, o major o menor “respecte” a les característiques lingüístiques valencianes en els àmbits lèxic, morfològic i sintàctic, dins d'una mateixa observància de les normes ortogràfiques del IEC.

En resum, podem afirmar que **quatre valenciaparlants que en una conversació oral informal entre ells usen una mateixa llengua** (la valenciana) per a comunicar-se (i que no dubten que estan parlant la mateixa llengua, encara que provablement gasten esporàdicament determinades “paraules-marcador” que denoten les seues preferències idiomàtiques), per contra, a l'hora de transcriure la seua llengua a l'escriptura, o d'usar-la en àmbits més formals, **tendirà a usar una de les quatre grans opcions** “codificatòries” (o, lo que és més habitual, **un barreja indeterminat de les quatre**, esguitat ademés en solucions de “collita pròpia” i de castellanismes inadvertits).

A partir d'esta classificació, determinades valoracions del senyor Pradilla (en ocasions, no ajustades a la realitat, o excessivament biaixades ideològicament al meu pobre entendre; com quan tilda a la producció lliterària en Normes del Puig de “virtual”) li fan concloure que el model “bo”, el que servix millor als objectius de conservació i potenciació del valencià, és el model 3). O siga, seguir igual que havem estat estos últims trenta anys, en matèria de normativa oficial... Cosa en la que, evidentment, tant per qüestions conceptuals com de resultats pràctics i objectius, havem de discrepar profundament.

No obstant, Pradilla introduïx una sèrie de conceptes que trobe interessants, i que resulten prou entenedors. A saber: que la bondat o maldat d'una determinada codificació lingüística per a un idioma no està determinada de bestreta, i que és només lo que ell nomena “**prova de l'us**” la que determina si una opció estandarisadora concreta és la que millor servix als objectius fixats.

Pradilla aprofita la definició de Garvin de “llengua estàndart” (una forma codificada de llenguatge acceptada pels usuaris i que servix de model referencial per a la comunitat lingüística en qüestió) i enumera una sèrie de factors que una llengua estàndart “ben feta” hauria de satisfer, i que ya foren establits per “l’escola de Praga” a l’hora de normativisar en els anys vint del segle passat la llengua checa:

A) Propietats estructurals

- Estabilitat flexible
- Intellectualisació

B) Funcions

- Unificadora front a model(s) de contrarreferència
- Separatista (ídem)
- De prestigi
- De marc de referència

C) Actituts dels seus usuaris

- Llealtat lingüística unificadora i separatista
- Orgull o prestigi
- Consciència de la norma-marc de referència

Passem a descriure-les breument.

A) Propietats estructurals

- *Estabilitat flexible*

El model lingüístic, superada la fase de codificació, no presenta una excessiva multiplicitat de formes o solucions alternatives en tots els camps lingüístics (ortogràfic, morfològic, sintàctic, lèxic) pero a l’hora no resulta rígida en sí mateixa, sent suficientment flexible com per a facilitar el seu aprenentage i la seua identificació com a instrument adequat per a qualsevol àmbit d’ús normal de l’idioma.

- *Intellectualisació*

El model ha de tindre capacitat d’expressió exacta, rigorosa i abstracta, gràcies a la seua estructura lexicològica i gramatical, per a que puga ser capaç de captar nous usuaris en persones qualificades lliteràriament, professionalment,

científicament o acadèmicament, i en àmbits de producció cultural en els que fins al moment de l'aparició de la codificació només, o preferentment, s'usava la llengua dominant, o be la llengua minorisada pero en condicions d'anarquia llingüística o falta de fixació.

B) Funcions

- *Unificadora front a model(s) de contrarreferència*

Se dona quan la codificació conseqüeix establir un vincle simbòlic-afectiu ab els parlants, que reforça el manteniment de les característiques idiomàtiques pròpies front a les llengües de contrarreferència (que per a Pradilla representa, en el cas del valencià, exclusivament la llengua castellana, pero que per a nosatros també representa el català), reforçant el **principi d'autonomia llingüística** que ha de regir les directrius de qualsevol procés de codificació llingüística.

- *Separatista (ídem)*

Se dona quan la codificació marca unes distàncies adequades front als models de contrarreferència que poden amenaçar la supervivència de l'idioma o entrar en competència en ell.

- *De prestigi*

Se dona quan l'us de la codificació otorga un prestigi afegit que no es dona quan esta no és usada (se crea un model llingüístic "ideal" o "prestigiós", per damunt de variants dialectals).

- *De marc de referència*

Des del primer moment de la codificació, esta servix com a marc de referència preceptiu: com a norma "real" de llengua culta.

C) Actituts dels seus usuaris

- *Llealtat llingüística unificadora i separatista*
- *Orgull o prestigi*
- *Consciència de la norma-marc de referència*

Els enunciats anteriors s'expliquen per sí mateixos. Aclarir, no obstant, que es partix d'un fet evident: només des de l'identificació dels parlants de l'idioma en el propi còdic —**des de l'autoestima, no sols en el propi idioma, sino en la codificació llingüística creada** per a normativisar-lo— se pot plantejar l'increment de la funcionalitat social de la llengua.

Pero també es necessita **superar adhesions estrictament simbòliques**, que no conceben la codificació normativa com a “instrument” per a usar l'idioma, sino com a mer “icon” identitari. L'objectiu és concebre la codificació llingüística **com a ferramenta per a estendre els usos de l'idioma a situacions comunicatives ocupades per la llengua dominant**. En definitiva, “l'orgull o prestigi” que s'ha de guanyar és, primer, la dels parlants tradicionals de la llengua i finalment, el de les classes dominants —econòmiques, polítiques— que són les que hauran de facilitar la difusió de la nova codificació llingüística.

Excloent la codificació 4 (la del IEC, que formalment se pot considerar com l'ús directe d'una altra llengua o còdic llingüístic alié, i que conta en una utilització real residual pels valenciaparlants, en les puntualitzacions adés comentades) i la codificació 2 (la de la AVL, perquè conta en una difusió molt restringida, que ni tan sols ateny l'educació reglada, els mitjans de comunicació públics o molts dels documents administratius oficials, aixina com la seua enorme flexibilitat, que admet els models IIFV i IEC li resta absolutament l'estabilitat necessària per a una codificació oficial), **crec que podem establir una oportuna comparació entre les codificacions més característiques i en major difusió real, que són la 1 (RACV) i la 3 (IIFV-ensenyança reglada-exàmens de la Junta Qualificadora de Coneixements de València)**, per tal de vore fins a quin punt han tingut èxit, estos últims trenta anys, en la consecució dels objectius que caracterisen una bona codificació estàndart, segons l'esquema que acabem de descriure¹²¹.

A) Propietats estructurals

- **Estabilitat flexible:** la codificació IIFV (anexionista) ha conseguit **un grau d'estabilitat admirable**, pero **la seua flexibilitat** a l'hora de facilitar als valenciaparlants el seu aprenentatge i la seua identificació com a instrument adequat per a qualsevol àmbit d'ús normal de l'idioma **és escassa**, puix entre les seues premisses bàsiques està la de modificar una part important dels usos

¹²¹ Les valoracions que desenrolle a continuació són fruit exclusiu de la meua observació personal del conflicte llingüístic —de la meua *experiència directa*— en tant que persona interessada i informada sobre la qüestió. Per tant, altament subjectives i en les que el lector podrà estar o no d'acort; pero vullc pensar que raonablement argumentades.

llingüístics habituals dels valencians per a substituir-los pels corresponents catalans actuals. **Mentrimentes, la codificació RACV goja d'una raonable estabilitat flexible**¹²², a pesar de les dificultats sociopolítiques per a la seua implantació, puix s'adapta de forma senzilla i natural a totes les varietats dialectals de la llengua valenciana sense comprometre l'unitat ni la coherència del còdic llingüístic, ni modificar de forma significativa els hàbits llingüístics dels parlants.

- **Intellectualisació:** en este cas la codificació anexionista del IIFV guanya per golejada. Partint dels resultats de la “prova de l'us”, la normativa RACV ha comptat i conta en greus dificultats per a captar nous usuaris en persones qualificades lliteràriament, professionalment, científicament o acadèmicament. No obstant, este fet, més que a una mala intellectualisació potencial del model RACV, deu atribuir-se (en sa major part, pero no per complet) a causes de prestigi social o recolzament polític-institucional, i per tant, **externes al propi model llingüístic en sí**, que és perfectament capaç de servir d'instrument per a l'us cult i elevat, com ho demostra l'us normal que en fan els intellectuals partidaris del valencianisme idiomàtic. Provablement, de donar-se una situació legal que amparara els drets llingüístics de les dos tendències de forma igualitària, l'intellectualisació efectiva de les normes RACV augmentaria ràpidament, a mans d'aquells intellectuals proclius a usar-les pero que tenen certes prevencions a decantar-se “ortogràficament”, per por a possibles represàlies o senyalaments per part del *establishment* anexioniste, fortament implantat des dels anys setanta del segle passat en les universitats valencianes.

B) Funcions

- **Unificadora front a model(s) de contrarreferència.** Mentres la codificació RACV complix a la perfecció la funció unificadora simultàneament front als models castellà i català, el model anexioniste del IIFV implementa una funció unificadora front al castellà encara més forta i satisfactòria que les normes RACV, pero per contra resulta extremadament dèbil front al català (realment, lo que facilita és precisament la catalanisació paulatina de la llengua valenciana i la seua absorció pel català).

¹²² La minúcia dels canvis en el sistema d'accentuació, que per a major escarni és amplificada sobre tot per alguns dels defensors del particularisme llingüístic, és una nimietat si la comparem en la multiplicitat de formes “acceptades” en distints i artificiosos “nivells de recomanació d'us” o de “registre” (formal, informal, vulgar, dialectal, etc.) o d'excepcions a les regles del IEC que ha hagut d'adoptar la codificació IIFV o AVL per a poder adaptar l'ortografia catalana a l'idioma valencià.

- **Separatista:** podrien fer-se els mateixos comentaris.
- **De prestigi:** havíem dit que esta funció es complia quan l'us de la codificació otorga un prestigi afegit que no es dona quan esta no és usada (se crea un model llingüístic "ideal" o "prestigiós", per damunt de variants dialectals). En este cas, els dos models complixen esta funció entre els seus respectius seguidors, si be el model IIFV guanya ventaja entre els valencians no decantats ideològicament per haver segut el difòs oficialment entre la població els últims trenta anys.
- **De marc de referència:** podríem fer els mateixos comentaris, en certes prevencions respecte a les actituds dels respectius usuaris, que correspon comentar en el següent apartat.

C) Actituds dels seus usuaris

- **Llealtat llingüística unificadora i separatista:** la llealtat llingüística dels usuaris respecte al contramodel castellà és total en els de la norma IIFV, pero està en entredit en una part dels teòrics seguidors de les normes RACV (sense que esta actitud dubtosa siga ni molt manco generalisada, tal com proclamen a sovint els partidaris de l'anexionisme llingüístic), puix alguns d'ells no acaben de desentendre's del castellà segons ocasions i situacions d'us que objectivament haurien de ser proclius a l'us de la pròpia llengua; provablement perque en certs rogles del valencianisme idiomàtic el castellà no és percebut en moltes ocasions com a "amença" real per a la supervivència del valencià.

En el cas del contramodel català ocorre tot lo contrari, i de forma molt més accentuada: els usuaris de la norma IIFV no troben cap necessitat en diferenciar-se del català, sino precisament en reduir al mínim "imprescindible" les diferències en ell, per lo que la llealtat unificadora-separatista, que en el cas del model RACV és total respecte del català, en el del model IIFV és inexistent, lo que entra en contradicció absoluta en la percepció majoritària de la societat valenciana, que creu que valencià i català són idiomes diferents.

- **Orgull o prestigi.** Entre els seguidors de la norma IIFV l'efecte d'orgull i prestigi és total; si be en la societat valenciana general, sobre fruir la norma anexionista IIFV del prestigi afegit que li dona l'oficialitat, a sovint és rebujada per artificiosa, o sonar a "llenguatge dels polítics" o a "massa *normalitzat*", en una curiosa ampliació semàntica coloquial del terme *normalisar* ("*normalitzar*", segons les normes IIFV), que en puritat vol dir només "fer normal" (l'us d'una llengua, en este cas).

El model RACV també conta en una adequada funció d'orgull o prestigi entre els seus usuaris, pero en el conjunt de la societat el desconeiximent de les normes RACV i la propaganda difamant dels sectors contraris a les mateixes comprometen la percepció “prestigiosa” d'estes normes. Ademés massa voltes les normes RACV se perceben entre alguns dels seus partidaris com a “símbol” o “fi en sí mateixes” **en lloc de servir com a instrument real per a potenciar l'ús de l'idioma.**

- **Consciència de la norma-marc de referència:** és total en els usuaris de la norma IIFV, i hi ha una tendència a que siga aixina en els usuaris més conscienciats i conseqüents de la norma RACV, encara que en vacilacions i falta de formació llingüística sòlida en algunes ocasions. Ademés, entre alguns dels teòrics seguidors de la norma RACV se dona una irresistible tendència i deriva cap a les “ortografies idiosincràsiques” i també ha creixcut últimament la discrepància cap a la tradicional autoritat normativa; tendència que compromet la pròpia consideració de les normes RACV com a marc preceptiu de referència, i que els resta una força notable front al seguiment pràcticament unànim de les normes IIFV per part dels seus seguidors actius.

En definitiva...

...ninguna proposta de codificació normativa valenciana en recolzament social apreciable ha passat, fins al moment, de forma satisfactòria la “prova de l'ús” per part de la seua pròpia comunitat de parlants.

Com a conseqüència...

...la funció establisadora, simbòlica i prestigiadora d'una codificació estàndart no té lloc de forma òptima, i

- El percentage de valenciaparlants està estancat o decreix.
- El valencià no guanya espai significatiu (i quan teòricament el guanya no ho fa de manera sociològicament eficaç) en els àmbits a on el castellà segueix sent hegemònic.
- Les dos tendències principals en conflicte adolixen, be de falta d'estabilitat flexible (IIFV), be de falta d'intellectualisació efectiva (RACV); be de falta de connexió (“orgull”) en el llenguatge real i les concepcions idiomàtiques dels parlants (IIFV), be d'excés de simbolisme i falta d'instrumentalisació real (RACV).

4.2. Una segona interpretació valorativa –i altament subjectiva, sense que servixca de precedent–

Haviem avançat que el senyor Pradilla, partidari confés de les tesis anexionistes, concloïa que el model “bo”, el que servix millor als objectius de conservació i potenciació del valencià, és el model 3): el del IIFV, que proclama que el valencià no és més que una variant dialectal de la llengua catalana.

Donat que l'imposició de l'anexionisme llingüístic com a simple “dogma de fe científic” fa temps que ha perdut bona part de la seua força (ho havem tractat en el primer capítul), la tàctica de l'anexionisme llingüístic valencià ha evolucionat cap a una sèrie de proclames *bempensants* i utilitaristes que oïm cada volta més a sovint (a saber: que d'eixa *forma* s'augmenta l'amplitud comunicativa i el mercat potencial per a les obres escrites en valencià, que la pertinença a un àmbit llingüístic més gran facilita la conservació i la potenciació de l'idioma, etc. etc.).

Pero sempre s'acaba entrepeçant en l'evidència: **s'intenta ignorar**, més o manco del·liberadament, **l'existència d'un “poble valencià” que es remonta a l'Edat Mija en la seua conformació definitiva** (en les llengües romàniques encara en procés de formació), que mai ha segut una dependència d'una teòrica “metròpolis” catalana o aragonesa, i que, llevat d'alguna arcaica i no massa clara excepció, **s'ha referit rotundament en totes les èpoques al seu idioma en el gentilici de “valencià”, com a expressió d'una particularitat llingüística sòlida, culta i popular, generalisada i llegítima**, resultat de sigles d'història privativa, que es corresponia en un “estil” de llengua (lo més paregut a l'actual concepció de “llengua estàndart”) que anava íntimament lligat a la denominació de “llengua valenciana”.

Paralelament, les tradicionals prevencions catalanes respecte a ampliar de forma oficial eixe teòric “espai comunicatiu” *vivificador* al restant del diasistema occitanorromànic, ço és, a les terres de llengua d'oc de l'actual França meridional (de “perdre l'exclusiva llingüística”, coloquialment parlant) donen, al nostre entendre, el contrapunt necessari respecte a les intencions i motivacions reals de l'anexionisme llingüístic.

Un anexionisme llingüístic que, per desgràcia, per a intentar sostindre argumentalment els seus dogmes, sol tindre l'escàs rigor de posar tota eixa casuística (la de l'història lliterària valenciana) al nivell de, per eixemple, la de l'anglès nortamericà, la de l'andalús¹²³ o la d'unes “nacions” (les

¹²³ Mentre l'andalús Nebrija escrivia en 1492 una gramàtica per a la llengua castellana, el valencià Joan Esteve donava a la llum en 1489 el primer diccionari valencià i el més antic d'una llengua romanç. Per a Esteve el nom i l'entitat del nostre idioma eren clars com l'aigua: “*Explicit liber elegantiarum Johannis Stephani, viri eruditissimi, civis Valentiani, regie auctoritate notarii publici, latina et valentiana lingua exactissima diligentia emendatus*” (“Acaba el llibre de les elegàncies de Joan Esteve, home eruditíssim, ciutadà valencià per real autoritat notari públic, en llatina i valenciana llengua en exactíssima diligència esmenat”) dia Esteve en el colofó de la seua obra (Faus, S., op.cit., p.34, i Lledó, M.A., op.cit, p. 66). Les comparacions, evidentment, són ocioses.

iberoamericanes) que apareixen fa menys de 200 anys, com a resultat d'una descolonisació que transforma els antics virregnats en països independents de nova planta, en una llengua castellana ja plenament consolidada i fixada, fins al punt que les neografies sorgides en alguns d'eixos nous països fracassaran precisament per eixe motiu.

La realitat és que l'estudi de la nostra història lliterària desment de raïl eixes analogies interessades i, ben al contrari, acosta la nostra situació a uns atres "estats de coses" (els analisats en els dos primers capítuls: especialment, el cas del gallec i el portugués) en els que les conclusions són ben diferents (i contràries a les tesis anexionistes).

I això és aixina perque, invariablement, és **la pròpia identitat**, com havem dit al principi, **la que nos mou a defendre el nostre idioma**; i la teoria dels "amplis espais de comunicació" que han de salvar la nostra llengua fa aigües des del mateix moment en que és exactament la mateixa excusa o motivació que posen els partidaris del castellanisme o "espanyolisme" llingüístic (contraris, per tant, al resorgiment de les llengües "regionals"), que es resumix molt fàcilment: "en el valencià no podem anar a ningun lloc, i en el castellà podem comunicar-nos en moltíssima més gent i de molts països diferents, i inclús nos pot facilitar trobar un lloc de treball". Llocs entre els que, per cert, també es troben Catalunya i les illes Balears...

Tornem al concepte que apuntàvem en capítuls anteriors: la facilitat de comunicació entre valencians i catalans, si és realment *intrínseca*, *no hauria de dependre de la normativa oficialment usada*; perque el mateix fenomen "natural" pot ocórrer entre gallecs i portuguesos, o entre diversos pobles escandinaus, sense que implique una unificació de les codificacions llingüístiques respectives o la subordinació de totes les varietats emparentades baix el "comandament" d'una varietat concreta que s'autoerigix com a "matriu" de tot el conjunt.

Concebre, per tant, l'unitat de les llengües valenciana i catalana —en la pràctica, subordinar un "dialecte" valencià a una "llengua" catalana— com a estratègia *inocent* i *altruista* per a salvar una llengua en regressió com la nostra és suggerent i pot convèncer a més d'u, pero, además de **no ser útil per a la recuperació de l'idioma** pels motius que anem descrivint, **de no respondre al sentiment majoritari del poble valencià** i de **contradir la nostra història llingüística**, crec fermament **que implica una segona derivada evident**: que l'objectiu real (indissimulat fa uns anys, més solapat, donades les circumstàncies, actualment) dels anexionistes més acèrrims és **diluir l'especificitat cultural i nacional valenciana dins d'una superior "nació catalana"**, en uns objectius polítics i econòmics evidents; i l'utilitarisme de l'unitat de les llengües no és més que una excusa (o be, una "ventaja" afegida de cara a argumentar les pròpies pretensions).

Perque en eixe marc, si la defensa del valencià és el de les poesies de Xavier Casp o Anfós Ramon, el de les noveles de Josep Vicent Miralles o Josep Cubells, el del teatre d'Antoni Ruiz Negre o Rafael Melià, el dels pensaments de Miquel Adlert o el Pare Costa, el dels estudis històrics d'Antoni Atienza o Lleopolt Penyarroja, el dels estudis llingüístics del Pare Guinot o Chimo Lanuza, d'Antoni Fontelles o Miquel Àngel Lledó, o el valencià tradicional de l'horta o la montanya, o el valencià de la RACV i Lo Rat Penat (o, iinclús! el de la AVL, o el de Canal 9 quan l'utilisa, per als més radicalment anexionistes), és evident que ad eixos “defensors de la recuperació llingüística” **tota eixa valencianitat discordant els molesta i molt**. I els molesta perque representa un greu “entrebanc”, seguint la seua particular terminologia, als seus projectes llingüístics, culturals i nacionals, que entenen el “País Valencià” com un lleu matís regional dins de *la unidad de destino en lo universal* que representen els fantasmagòrics Països Catalans.

Nos trobarem en la contradicció —i en l'injustícia evident— de que **els que diuen voler la supervivència del “valencià” neguen el dret a teòrics “companyers d'idioma” com nosaltres a desenrollar la nostra identitat de la manera que estimem més oportuna**, i que per cert, no passa ni per Barcelona ni per Madrit. I aprofiten la menor oportunitat per a censurar i ningunejar (o directament, per a difamar) l'obra de molts autors que han escrit i continuen escrivint en llengua valenciana per convicció, sabent de bestreta que tenen molt difícil, pels motius explicats, que la seua obra tinga una difusió mínimament normal (no per la seua major o menor qualitat intrínseca, sino per motius **ideològics**).

Ya ho havem dit adés: un autor que escriga en el català oriental més pur, o que rode un documental en el mallorquí més inintel·ligible, trobarà obertes totes les portes oficials de les ajudes públiques valencianes per estar “fomentant l'us de la nostra llengua”, pero un llibre escrit en perfecte valencià seguint les Normes del Puig pot ser que no puga rebre ninguna ajuda oficial en un argument senzill i demolidor: perque ni la llengua valenciana ni les normes de la RACV existixen oficialment.

És el contrasentit definitiu: en última instància, no és tan important la supervivència de la llengua valenciana entre el Sénia i el Segura, sino que esta no siga reconeguda baix cap concepte com a “res” diferent de la llengua catalana. **I ahí, i no en un atre lloc, és a on residix la “qüestió de conceptes” que nos separa radicalment a uns i a atres**; més allà de si escrivim els accents d'una manera o d'una atra, o si ara ya nos deixen dir “llengua valenciana” sense que nos tanquen en la presó.

Recordem que era habitual en la Rússia sarista afirmar que el bielorrús i l'ucranià eren simples dialectes rurals del rus (en una òbvia intencionalitat política, que, més dissimuladament,

permaneixqué durant tota l'etapa soviètica). Ara, una volta independents les dos repúbliques, queda meridianament clar que són llengües diferents del rus; i no pareix que això represente un perill per a la seua supervivència (tot lo contrari), ni haja trencat no sé quin espai de comunicació de no sé quants mil millions de parlants de rus.

No veig tampoc com pot servir l'exitosa unificació llingüística flamenca-holandesa per a la supervivència del flamenc en França, en procés d'extinció accelerada, ni la perfecta codificació de la RAE ni els quatrecent milions d'hispanoparlants per a la supervivència del castellà en Filipines, que també sucumbix sense solució aparent. Per donar alguns quants exemples de que això de *l'espai comunicatiu ampli* i de sumar numèricament parlants d'una suposta llengua comuna per a "paréixer" que en som més dels que som —de sumar pomes i peres—, *no servix de res* quan el poble que ha de donar vida a l'idioma ya no troba la necessitat de mantindre'l viu, simplement, **perque no el sent com a "seu", com a part irrenunciable de la seua identitat**.

Al final, és tot molt més fàcil. Si la nostra identitat vixcuda i transmesa de generació en generació és justament la contrària de la que *s'ensenya* en les classes de valencià, el resultat està prou clar. Els chiquets (especialment si són castellaparlants) estudien majoritàriament el valencià com si estudiaren un idioma estranger, que han d'aprovar a la força, i quan acaben la seua etapa acadèmica s'oblidaran d'ell.

Per desgràcia, si són valenciaparlants, la codificació llingüística oficial (al nostre entendre, alienant) els impregna de forma parcial i fragmentada (la sagrada normativa, els "barbarismes inacceptables", els "pronoms febles" i demés coentors), sense reforçar, en línees generals, l'estima per la llengua transmesa familiarment, que massa a sovint se denigra per part dels seus professors, per "incorrecta", "coloquial" o "vulgar"¹²⁴.

Els chiquets que sí adopten la doctrina llingüística oficial com a pròpia (be per condicionants ideològics familiars o ambientals, be, com sol ocórrer, per ser estudiants brillants que, per naturalea, adquireixen en facilitat les ensenyances transmeses pel professorat) se troben, en acabar l'ensenyança obligatòria, en una societat radicalment diferent (idiomàticament i identitàriament parlant) de l'imaginari i els esquemes rebuts en les classes, lo que els podrà

¹²⁴ Naturalment, hi ha moltes i honroses excepcions en el nostre professorat, i en qualsevol cas no pot desdenyar-se en absolut (tot lo contrari) l'efecte beneficiós que ha tingut per a la conservació de l'idioma l'entrada del valencià en el món educatiu, encara que siga en un model llingüístic defectuós. Per atra banda, tampoc se pot carregar en els professors tota la responsabilitat de la qüestió; a fi de contes, ells ensenyen un temari i una norma llingüística que són els aprovats per la Conselleria d'Educació. La llàstima és que eixa entrada de l'idioma valencià en l'ensenyança reglada podria haver rendit i rendir molt més de lo que ho fa, tant qualitativament com quantitativament, si les motivacions, les directrius i les inspiracions docents estigueren dictades per uns atres criteris referencials, identitaris i ideològics. El problema d'estes honroses excepcions és que, pel moment, i parafrasejant a u dels autors que havem pres com a referència bibliogràfica, "molts me diuen que hi han poques excepcions, i pocs, que no tan poques".

portar al desencant, al desconcert (i per tant, a la passivitat idiomàtica), o be al rebuig autoprotector de la realitat imperant, per a acabar engrossant les files de determinats moviments identitaris de clim antisistema o “alternatiu”, tremendament respectables (sempre que no transgredixquen la legalitat vigent) pero vists per la societat valenciana com a poc representatius del sentir hegemònic del poble valencià o, directament, com a “escassament valencians”. O siga: perduts per a la causa.

No es pot descartar que este sector sociològic-identitari (inexistent fa cinquanta anys) acabe constituint una minoria apreciable en el sí de la societat valenciana en el pas del temps; lo que sí nos atrevim a descartar és que mai abandone eixa condició de minoria (il·lustrada i selecta, pero minoria) per a convertir-se en concepció hegemònica dins del paradigma identitari valencià (i, menys encara, que servixca per a la recuperació llingüística i cultural del conjunt de la societat valenciana; més be al contrari).

Per a anar acabant: la realitat és que la “prova de l’us” de Pradilla porta fracassant trenta anys, en el cas de la seua opció “endonormativa unitarista” del IIFV, i els baixíssims nivells d’alfabetisació real en valencià (en qualsevol de les normatives en conflicte, pero sobre tot en la variant oficial que s’ha difòs a través de l’ensenyança reglada, porque és l’única que ha pogut contar en els *favors* administratius) haurien de moure a la reflexió d’alguns.

L’incoherència a l’hora de senyalar culpables de l’inquietant situació actual de la llengua valenciana **aplega al paroxisme quan s’insistix en culpabilisar de la debilitat de l’idioma valencià a un sector absolutament absent de qualsevol responsabilitat en matèria educativa des de 1982, com és el nostre:** el que recolza les Normes del Puig, via RACV, Lo Rat Penat, etc., o inclús al mateix poble valencià en son conjunt per tindre la “poca vergonya” o “l’atreviment” de seguir pensant, a estes altures, que el valencià *és una cosa distinta del català*.

I torne a insistir: en les actuals circumstàncies, continuar en això de que *parlem català*, de la *cultura catalana al País Valencià*, o de les insistents edicions, per editorials valencianes, de llibres en “valencià” de Barcelona, no fan més que col·laborar a firmar la sentència de mort del nostre idioma. A no ser, clar està, que alguns se conformen en que el “valencià” sobrevixca exclusivament en Catalunya. Que tot podria ser.

Pero ara ve l’atra cara de la baralla, clar. Si la codificació llingüística “fabriana” o del IEC i les variants locals edulcorades del IIFV i la AVL conceben el castellà com a únic model de contrarreferència, uns atres s’obsessionen en marcar les diferències respecte del català sense pensar que **la progressiva castellanisació llingüística del poble valencià és el**

principal perill per a la supervivència de l'idioma, com havem tingut l'oportunitat d'analitzar en l'apartat anterior.

Efectivament: si estem discutint sobre la supervivència i difusió futures de l'idioma valencià, és evident que res impedisca a un castellarparlant aprendre a parlar correctament el valencià, tal com els valenciaparlants deprenen a parlar castellà des de la seua infància; ni res impedisca tampoc a un matrimoni lingüísticament mixt transmetre a la seua descendència tant l'idioma del pare com el de la mare; ni a uns yayos que per circumstàncies polítiques i socials parlaren en castellà als seus fills, parlar ara en valencià als seus nets. Canviar les actituds, també en este cas, usant les tècniques adequades i mai des de la simple imposició, resulta essencial per a assegurar un futur falaguer per al nostre idioma.

Inclús des d'un benintencionat afany "descatalanisador", ja havem vist que és en el sector de valencians castellarparlants a on menors són els percentatges de persones que tenen clara l'independència de la llengua valenciana, i a on més fàcilment poden penetrar les solucions lingüístiques estranyes al valencià, en no tindre interioritzat el "contrapés" d'un model lingüístic netament valencià.

Fomentar, per tant, l'aprenentatge del bon valencià entre les generacions més joves (i més castellanisades) és faena principal per a qualsevol moviment que es diga a sí mateix "valencianista". Pensar que **l'únic model de contrarreferència que amenaça la supervivència del valencià és el català, mentre la llengua castellana monolingüe guanya terreny en la nostra joventut** —com si l'única llengua "espanyola" fora el castellà, o com si no haguera hagut en la nostra història més llengua de cultura que la castellana— és igualment suïcida. En esta qüestió —la de la negació de l'existència de l'idioma valencià— els dos "imperialismes" lingüístics —el català i el castellà— van agarradets de la mà.

Anem tancant el cercle. El sa esperit de les Normes de la RACV, dites popularment del Puig, i **els objectius inicials** que els donaren la seua raó de ser, continuen intactes, hui com en 1981. I l'esperit, en poques paraules, i torne a repetir-lo, és el següent: que *tal volta estaria bé* no estar tan pendents dels nostres "cosins" del nord en estes qüestions, i dedicar-nos a **forjar un estàndart pròpiament valencià, tan pròxim com siga possible a les maneres habituals de parlar de la majoria dels valencians i respectuós en la consciència històrica no dialectal dels valencians**, que garanteix el seu reconeixement com a llengua pròpia i **facilite l'identificació per part dels valencians** (parlants o no del valencià) **en dit estàndart**.

Per a, així, **fomentar el seu us**, en el prestigi adquirit a partir de la seua **genuïtat i proximitat als parlants**, i la seua **falta de conflictivitat intrínseca front a un**

estàndart foraster (el català), alié a la nostra tradició i interpretat per molts valencians com una “**imposició externa**”.

Pero si el valencianisme llingüístic de tendència catalanista no té massa motius per a traure pit, quasi trenta anys despuix de l’oficialisació –primer *de facto*, després *de iure*– de la seua normativa per part de la Generalitat Valenciana, és evident que el nostre té encara menys motius per a fer-ho.

És l’hora de parlar de futur(s) possible(s) per a les Normes de la RACV.

5. Les Normes del Puig: possibles escenaris futurs

L’essència de la coerció sicològica consistix en que aquells que actuen baix el seu efecte tenen l’impressió de que estan actuant per iniciativa pròpia.

Aldous Huxley

Els genis comencen les grans coses, pero només el treball les acaba.

Anònim

5.1. Elaboració de diagnòstics per mig de l’anàlisi DAFO

El concepte de *diagnòstic* (originàriament reduït al camp de la medicina: *reconeiximent d’una malaltia per mig de l’observació dels seus símptomes i signes*, diu el DRACV) ha conegut darrerament una ampliació semàntica que l’extrapola a molts altres camps del saber. Continuant, per eixemple, en l’analogia que establim ab l’ordenació del territori en el primer capítul, Antequera definix “*diagnòstic territorial*” com a “*tota descripció i explicació des d’una base teòrica i espacial predeterminada i d’uns objectius prefixats, de la problemàtica del territori, de les seues causes, dels agents responsables de la seua existència i de les seues repercussions en les pautes d’us i transformació de dit espai*”¹²⁵.

Una metodologia habitual en els processos de planificació estratègica per a dispondre de forma eficient els coneiximents necessaris per a emetre un adequat diagnòstic és la coneguda com a **Anàlisis DAFO** (acrònim de *Debilitats – Amenaces – Fortalees – Oportunitats*). Esta classe d’anàlisis diferencia un “sistema interior”, sobre el que pot incidir-se per a modificar l’estat de coses, i un “sistema exterior”, equivalent a “conjuntura” o “ambient” en el que es treballa, sobre el qual no es pot actuar directament i al que és menester adaptar-se de la forma més satisfactòria possible.

¹²⁵ Antequera, E.: op. cit, pp. 21-1 a 21-17.

A partir d'esta diferenciació, se definixen els següents atributs:

Del sistema **interior**:

- **DEBILITATS:** punts dèbils actuals del propi sistema que dificulten la consecució dels objectius prèviament fixats. Una volta definides, serà precis corregir-les o detindre-les.
- **FORTALEES:** aspectes actuals en els que el propi sistema presenta ventages comparatives front a uns atres sistemes competidors, i que poden facilitar la consecució dels objectius prèviament fixats. La finalitat en este cas seria explotar-les de forma adequada per a obtindre d'elles el major rendiment possible.

Del sistema **exterior**:

- **AMENACES:** problemes potencials o “futurs”, exteriors al sistema, que poden comprometre o llimitar la consecució dels objectius fixats. Front a les amenaces, lògicament, serà menester construir unes adequades estratègies de defensa.
- **OPORTUNITATS:** capacitats en potència de l'actual “estat de coses” o “conjuntura” (exterior al sistema), de les quals el sistema pot aprofitar-se i obtindre beneficis de cara a la consecució de les intencions prèviament fixades. Per tant, eixa seria l'objectiu: aprofitar eficientment les oportunitats que nos brinda eixa conjuntura existent i previsible.

Esta metodologia ha segut àmpliament utilitzada des dels anys setanta del segle passat per a estudiar la situació competitiva de les empreses, en l'objectiu final de determinar les ventages competitives de l'organització aixina analitzada i definir l'estratègia a aplicar que resulte més convenient per a l'èxit comercial, en funció de les característiques del mercat i de les pròpies de l'organització.

En el cas que nos ocupa, resulta immediata l'extrapolació a una situació “comercial” en la que el nostre “producte” (la codificació lingüística de les Normes de la RACV o del Puig) ha de ser “venut” adequadament a un “mercat” (el poble valencià) de forma que siga usat pel major número de “compradors” potencials, que hauran de triar la nostra opció i refusar (o, com a mínim, usar a un segon nivell, o de forma secundària) unes atres opcions lingüístiques en competència.

Anem a ensajar, per tant, **un possible diagnòstic de les possibilitats actuals de la normativa de la RACV dins del mercat que conforma la comunitat lingüística valenciana**, a partir de l'enquadrament de la qüestió que s'ha intentat construir en els capítuls anteriors.

5.2. Fortalees (internes) de la normativa de la RACV

- Se tracta d'un estàndart exclusivament valencià, que té en conte tots els grans dialectes valencians, arreplega la tradició dels nostres llingüistes “fundadors” (com Nebot o Fullana), i reforça la percepció secular d'independència idiomàtica dels valencians sobre la seua llengua, assegurant-la, perpetuant-la i donant-li visibilitat.
- Presenta una bona connexió simbòlica en la tradició cultural i identitària dels valencians, per lo que resulta fàcil l'identificació del parlant mig en dita normativa com a llengua de referència.
- Establix un equilibri adequat entre la tradició idiomàtica i la llengua actual. Per tant, és d'un aprenentatge assequible per al valencià mig, sense caure en l'arcaisme o l'artificiositat, pero tampoc en la vulgarisació, o la castellanisació gràfica o lèxica.
- Fixa i protegitx les característiques llingüístiques del valencià (ortogràfiques, fonològiques, lèxiques, morfològiques, sintàctiques...) front al castellà i el català, complint en la funció primordial de tota codificació d'assegurar l'autonomia llingüística de la varietat codificada.
- Codificació ya conclosa des de l'estricta valencianitat llingüística: la Secció de Llengua i Lliteratura valencianes de la RACV ha elaborat una ortografia normativa, una gramàtica, un diccionari ortogràfic (en moltes edicions i gran èxit de vendes) i per fi, en 2010, un diccionari general, además d'unes atres aïnes d'utilitat, com els correctors ortogràfics informàtics.
- Falta de conflictivitat intrínseca de la codificació de la RACV com a “imposició externa” o “estranya als valencians”.

5.3. Debilitats (internes) de la normativa de la RACV

- A sovint, s'observa entre alguns dels seus seguidors un excessiu us de les normes com a símbol o com a fi en sí mateixes, pero un escàs us com a instrument per a augmentar l'us real de la llengua i de la normativa de la RACV per part de la societat valenciana.

- Existix una agra discussió interna¹²⁶, entre alguns dels seus seguidors (falta de consciència de la norma-marc de referència), que arriba a emmaixquerar els veritables perills conceptuals del conflicte valencià per a estancar-se en debats “estilístics”, “estètics” o “personalistes”, i que dona peu inclús, en casos radicals, a ortografies idiosincràsiques (en nul reconeixement social) que trenquen en les tradicionals Normes del Puig; quan no, directament, a l’anarquia ortogràfica
- Objectivament s’observa una falta de penetració en els principals àmbits culturals (universitats, món educatiu), per motius no sempre justificables per la conjuntura política adversa.
- S’observa una històrica identificació de la normativa de la RACV en posicions polítiques molt concretes, fins al punt que este fet dificulta atraure persones valencianistes idiomàticament, pero de perfil polític divers.
- Freqüentment, se presta molta atenció al català com a model de contrarreferència entre alguns dels seus seguidors, pero poca atenció respecte al castellà com a model de contrarreferència tant o més “perillós” que el català.
- S’observa, entre alguns dels seus teòrics seguidors, una actitud que no és inequívocament favorable a l’extensió dels usos de la llengua actualment ocupats de forma hegemònica pel castellà.
- Se detecta un incert relleu generacional en els escriptors que prestigien actualment la normativa en usar-la en les seues obres escrites com a primera llengua.

¹²⁶ Parlem, naturalment, de la modificació ortogràfica de 2003 de les normes de la RACV, que afectava al sistema d’accentuació gràfica, i que no ha segut acceptada per un sector dels seguidors de les normes. Pot llegir-se el resum que fa Voro López d’este procés en “Joan Costa, Acadèmic de la RACV”, dins *Tres referents valencians: Joan Costa, Pere Delmonte, Josep Melià*. Associació d’Escriptors en Llengua Valenciana, València C., 2007.

He de dir que, per als que no havem vixcut la polèmica des de dins (pero sí que coneixem personalment a molts dels actors principals de dita controvèrsia), nos resulta dolorós que persones d’alta capacitat intel·lectual i valencianisme irreprochable estiguen *renyides* sense remei aparent a causa d’esta qüestió. No obstant, reconeixent que provablement ninguna de les parts enfrontades tinga molt de què sentir-se orgullosa si analisem desapassionadament com se dugué a terme el procés, fem vots per la generosa i ràpida solució de la controvèrsia en favor de les Normes del Puig i la pròpia llengua valenciana.

En tot i en això, m’agradaria recordar ací un conegut proverbi chinenc, que diu: “*No importa si el gat és blanc o negre: lo que importa és que cace ratolins*”. Quan parle en persones usuàries actuals de les normes catalanes i que no saben res de les nostres discussions (un percentage altíssim dels valencians), intente convèncer-los de la bondat de la nostra doctrina idiomàtica dient-los simplement lo següent: “*yo seguixc les normes que dicta la secció de Llengua de la RACV des de fa trenta anys. Entra en la seua web, baixa’t la seua ortografia, la flexió verbal, usa el seu diccionari ortogràfic i el nou diccionari general de definicions, el seu corrector informàtic, llig els seus informes, llig els llibres de més de cinquanta escriptors que fan poesia, novela, teatre, ensaig, articles o literatura festiva seguint esta normativa, i voràs que la llengua valenciana, además d’existir, és molt més fàcil i natural d’escriure que la que t’ensenyaren a tu en l’escola, i que no cal imitar el català per a parlar de forma correcta*”. Ansie el dia en que, per a defendre la nostra visió idiomàtica, puga dir això mateix, pero sense por a que ningú dels teòrics “*meus*” intente llevar-me la raó o la força argumentativa. Això, deixem-ho per a uns altres, per favor.

- El fet anterior induïx l'aparició de dificultats creixents per a oferir varietat estilística, temàtica, ideològica, generacional, etc. en molta de la producció escrita en Normes del Puig.
- La situació actual exigix una excessiva militància als seus seguidors i una tendència a l'amateurisme, per lo que existix el risc de percepció de “pèrdua de temps”, de “prestigi” o de “reconeiximent” en escriptors que sempre les han seguides, o que podrien aplegar a seguir-les¹²⁷. Tampoc ajuda a este fet l'actual polèmica “idiosincràsica” o “anàrquica” entorn de l'ortografia.
- Hi ha una patent falta de coordinació entre diferents accions difusores de la doctrina llingüística, lo que els resta resò mediàtic i efectivitat.
- Les polèmiques habituals dins del valencianisme idiomàtic *aüixen* possibles recolzaments econòmics o empresarials, que fugen de discussions aparentment bizantines que troben incomprensibles i carents d'interés per al valencià mig.

5.4. Amenaces (externes) de la normativa de la RACV

- Curt periodo d'oficialitat (1980-1982) de les normes de la RACV. A partir de 1982, l'ensenyança en l'educació reglada del valencià es desenrollà en la codificació inspirada per la normativa catalana¹²⁸ (actual model “IIFV”, que havem tractat en punts anteriors). Este fet implica que una generació sancera de valencians ya s'ha ensenyat a escriure i parlar valencià en l'escola en una normativa condicionada per l'anexionisme llingüístic, mentres que les generacions anteriors només ho han fet en castellà.
- Illegalisada políticament des de la Llei de creació de la AVL (1998) i especialment des de la reforma de l'Estatut d'Autonomia (2006).
- Hi ha dificultats creixents per a rebre subvencions públiques que faciliten la producció editorial en Normes del Puig, puix la legislació actual establix la normativa anexionista AVL-IIFV-IEC com a única oficial, i les escasses ajudes públiques actualment possibles van lligades a les actituds favorables de persones concretes (inclús lligades a partits polítics que com a tals no recolzen oficialment la normativa RACV) o institucions determinades. Esta situació d'incertea provoca una creixent precarietat de mijos i una

¹²⁷ Este fet és, en un alt percentage, conseqüència de la situació d'alegalitat de les normes, deguda a la conjuntura política desfavorable, que no reconeix oficialment la normativa de la RACV, per lo que també s'ha tingut en conte en l'apartat de “amenaces”.

¹²⁸ A excepció d'alguns col·leges privats, que continuaren l'ensenyança de la llengua valenciana d'acort en les Normes del Puig durant bona part de la dècada dels huitanta del segle passat. Dec esta observació a l'amic Albert Clemente, que vixqué esta situació en primera persona durant la seua infància.

falta de difusió en la societat en les mateixes condicions que la normativa anexionista, que troba un excel·lent altaveu en l'ensenyança i els mitjans de comunicació, i rep quantioses ajudes econòmiques de les administracions públiques valencianes i especialment de les catalanes.

- Paralelament, la producció editorial en Normes del Puig és censurada o silenciada en els circuits culturals, docents i en la majoria dels mitjans de comunicació, pels mateixos fets. Durant trenta anys s'ha dut a terme des de l'oficialitat un treball metòdic de descrèdit de la normativa RACV, per lo que les influències interessadament perniciosos que s'han de vèncer son cada volta majors.
- Esta conjuntura obliga a una excessiva militància dels seus seguidors, lo que genera un risc de percepció de “pèrdua de temps”, “prestigi” o “reconeiximent” per part d'escriptors que sempre les han seguides, o que podrien aplegar a seguir-les i no s'atreixen a donar el pas per estos motius. Tampoc ajuda a este fet la recent polèmica “idiosincràsica” o “anàrquica” entorn de l'ortografia.
- En moments de crisi econòmica, se presenta l'unitat de les llengües valenciana i catalana com a “oportunitat” de trobar faena en atres comunitats autònomes teòricament més pròsperes. La transmissió única de l'ideologia llingüística anexionista a través de l'educació reglada, i la traumàtica crisi econòmica que ha col·locat a València entre les comunitats autònomes espanyoles en més desocupació, facilita el creixement d'esta percepció en les noves generacions de valencians¹²⁹.
- Precarietat extrema o virtual desaparició de les formacions polítiques que tradicionalment donaven recolzament polític a les normes de la RACV.

¹²⁹ Sobre este tema seria menester detindre's també un poc. Trobem natural —i recomanable— que un valencià desga aprofitar la seua afinitat llingüística en catalans i balears per a adquirir de forma més ràpida i senzilla els usos llingüístics d'estos dos pobles i, d'esta forma, trobar eventualment un lloc de treball en aquells dos territoris. També, recíprocament, els catalans i balears respecte a l'idioma valencià. I per tant, també resulta lògic que, a l'hora d'acreditar dits coneiximents en cas necessari, els procediments administratius els donen un tracte preferent front a, posem per cas, un andalus o un asturià, sempre que eixos coneiximents se pugen acreditar fefaentment.

No obstant, per pròpia experiència en abdos situacions del que els escriu (havent tingut un professor català en l'educació secundària, i havent treballat un servidor en les Balears durant un any), he de dir que la convalidació directa de determinats títuls i acreditacions llingüístiques (català-valencià, valencià-català, valencià-balear, etc.) no em pareix suficient per a assegurar *a priori* un coneiximent satisfactori (especialment, en el camp de la docència) de les corresponents modalitats llingüístiques, que a mon parer requeririen, en tot cas, una prova específica (si es vol més senzilla que la que es fa als que no acrediten dits coneiximents) o un procediment ràpid de reciclage que assegurara l'adquisició dels coneiximents necessaris.

Per atra part, podem imaginar-nos que un gallec tindrà molt més fàcil treballar en Portugal per pura afinitat llingüística, pero això no pot induir necessàriament —resulta pueril només imaginar-ho— que la codificació llingüística de gallec i portugués haja de ser la mateixa per eixe motiu; o que la crisi econòmica, que obliga a molts valencians a buscar treball fora del nostre territori, siga l'únic “argument científic” que justifique realment l'unitat de les llengües valenciana i catalana.

- El percentage de valenciaparlants s'estanca o decreix en la població valenciana. Més del 60% té ja el castellà com a llengua materna. Encara que vora un terç dels castellaparlants materns és capaç de parlar correctament el valencià, és comú que el seu coneiximent siga molt bàsic, empobrit fonològicament o molt influenciat pel model llingüístic anexionista.
- Cada volta és més difícil trobar contexts o motivacions propícies (fòra de l'ambient acadèmic) per a haver de deprendre el valencià. El castellaparlant no sent la necessitat d'adquirir-lo, i en general és alié a qualsevol polèmica sobre l'entitat del valencià i la seua codificació (com a molt, adoptarà postures de recolzament simbòlic).
- Baixa culturalitat dels valencians en la seua pròpia història i tradicions. Escàs interès dels successius governs per a invertir esta tendència.
- Elevada potència cultural i econòmica de les èlits dirigents i intel·lectuals catalanes i madrilenyes-castellanes-espanyoles, que detenten el poder dels models llingüístics de contrarreferència al valencià. Escassa resposta local de les èlits valencianes a este fet evident.

5.5. Oportunitats (externes) de la normativa de la RACV

- La majoria del poble valencià continua pensant (pel moment) que el seu idioma és diferent i diferenciàt del català, en una percepció transversal a tots els grups sociolingüístics, territorials i l'immensa majoria dels ideològics, com havem vist en el capítol 3.
- El rebuig a la subordinació al "català" o a referir-se a l'idioma com a "llengua catalana" és encara més majoritari, inclús des d'un reconeixement simbòlic de l'unitat "coordinada" de les llengües valenciana i catalana. Igualment, se rebuja àmpliament l'íntima relació política-ideològica de la normativa catalana més ortodoxa en el nacionalisme expansionista català, inclús en sectors pròxims a l'anexionisme llingüístic.
- Falta de connexió dels parlants en el model llingüístic oficial, coloquialment conegut com a "normalitzat", que es considera com a artificiós i difícil de deprendre correctament, especialment per als valenciaparlants materns.
- Recolzament mantingut (i recíproc) de moltes associacions de caràcter popular o festiu a les Normes del Puig, que han mantingut històricament, i encara mantenen, la "flama" de les tradicions valencianes més genuïnes.

- A diferència de generacions castellarparlants anteriors, totalment monolingües en castellà, els castellarparlants valencians de les generacions més joves tenen un coneiximent bàsic (encara que defectuós) del valencià, que pot fer-se millorar si es donen els passos adequats de forma molt més senzilla que en generacions anteriors.
- A diferència de generacions anteriors, que de forma pràcticament absoluta només sabien escriure en castellà, les generacions més joves estan habituades a usar el valencià com a llengua escrita i de cultura (mes que siga en un model defectuós), i per tant són més susceptibles de fer un us més instrumental de la llengua en tots els àmbits, i de mantindre una major consciència de respecte a la norma-marc de referència, una volta han donat el pas cap a la valencianitat normativa.
- A pesar de tot (i de la desafecció de part del valencianisme tradicional) les entitats històriques que defenen la normativa de la RACV segueixen conservant un cert respecte institucional i polític i una notable influència social, per lo que continuen sent referencials per al valencià mig.
- L'afonament dels partits que més se significaren en donar impuls polític a la creació (UCD) i difusió (UV) de les normes, suggerix i facilita, no obstant, una "refundació" del moviment idiomàtic que pugui fer-lo autònom o autosuficient respecte als vaivens electorals o polítics, per a que d'esta forma pugui atraure simpatitzants de molt divers credo polític, i no siga vist com una normativa o una codificació "d'un partit polític concret".
- L'aparició de les noves tecnologies d'informació i comunicació faciliten la difusió de la doctrina lingüística d'una forma molt més barata, eficient, immediata i no condicionada per les traves burocràtiques o ideològiques.

5.6. Tercera reflexió valorativa. Necessitat d'autocrítica¹³⁰

A la vista de l'anàlisi anterior, pensem sincerament que totes les amenaces en conjunt, sumades a les pròpies debilitats internes, la falta d'aprofitament de les oportunitats existents i la baixa explotació de les nostres fortalees **fan que el moviment lingüístic que recolza la normativa de la RACV o Normes del Puig,**

¹³⁰ Sé que est apartat no sentarà be a més d'un lector, pero crec que la situació actual del nostre moviment idiomàtic, si requerix alguna cosa, és precisament la de parlar clar, sense dramatismes innecessaris, pero dient les coses tal com (desgraciadament) són.

- en lloc de ser percebut per la societat com **una minoria activa i conscienciada** que busca **la defensa del propi idioma** i dels **drets lingüístics particulars** de les persones i entitats que el conformen, per afirmació de la pròpia personalitat i no de forma reactiva (tal com ocorre, de forma creixent, en el contramodel IEC-IIFV-AVL¹³¹),
- és vist cada volta més com un **reducte “marginal”, “passat de moda” o “excèntric”**, que es preocupa més per **“anar a la contra”** que per construir, dividit per **baralles personals** i que no busca sino **autoafirmar-se en l’ortodòxia dels prèviament convençuts**, en lloc de preocupar-se **pels interessos de la majoria sociològica valenciana actual, o per guanyar nous adeptes entre dita majoria silenciosa**.

Havem dit que les antigues “Normes de Castelló”, “evolucionades” cap a la doctrina lingüística de l’Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, hui, en 2011, encara que en certs matisos, s’han generalisat de forma transversal a tota la societat (mes que la seua càrrega ideològica i tàctica continue absolutament intacta... i més dissimulada que mai). El conjunt de la societat **ya no les percep en sí mateixes com a símbol d’una tendència política concreta**, sino com a consens social cada volta més tàcit i no connotat ideològicament (per molt que un sector significatiu de valencians no connecte en la seua artificiositat i, simplement, les ignore en la seua vida diària). Per desgràcia, tot lo contrari ocorre en les Normes del Puig (i això, per als que les coneixen, clar).

De tal forma que suggerir a qualsevol valencià mínimament lletrat que use les Normes del Puig per a la seua producció lliterària o investigadora (o siga, *que es passe a les nostres normes*), com podem verificar els que des dels nostres llimitats mijos¹³² intentem promocionar l’us lliterari i intel·lectual de les Normes de la RACV, ha topat sempre, més que en prevencions purament lingüístiques, **en problemes de teòrica significació política no desijada per l’escriptor, o per prejuïns ideològics**. I eixa identificació perniciososa *ortografia – política* o, més be, *ortografia – partit polític concret*, l’hem perduda *nosatros* de forma clara, i és, al meu entendre, **la que ha facilitat el colapso del nostre valencianisme cultural i idiomàtic**¹³³.

¹³¹ Veja’s el moviment “Escola Valenciana”, cada volta més multitudinari i en més resò popular, o moltes atres accions reivindicatives de l’us real del “valencià” per part del món anexionista.

¹³² Com a vocal de la junta de l’Associació d’Escriptors en Llengua Valenciana, en el meu cas.

¹³³ És cert que, tal volta, el desenllaç de la transició a la democràcia en terres valencianes, en l’extrema polarització política resultant, no deixava en aquells anys una atra opció. D’acort: acceptem-ho. Pero em resulta clar com l’aigua que hui, en 2011, trenta anys despuix, no podem tornar a caure en els mateixos errors, ni crear-nos els mateixos llastres.

Havem vist en el capítol 3 com **entre els votants de PP, UV, PSOE i els abstencionistes la presència del particularisme lingüístic** –la percepció del valencià com a idioma diferent del català– **és absolutament majoritària**. Un caldo de cultiu, a priori, enormement favorable a les tesis mantingudes per la RACV des de 1979. La realitat, com sabem, ha segut molt distinta. I això ha segut aixina, en part, perquè l'íntima relació Normes de la RACV – Unió Valenciana (per a parlar clar) que es donà en els anys huitanta i noranta, que d'entrada facilità el (poc) recolzament institucional que conseguí la nostra normativa durant tots eixos anys, resultà perniciosa a mig i llarc determini: perquè es tractava en realitat d'una perillosa relació biunívoca dins d'un sistema notablement tancat. Un sistema en el *que tot votant o militant del partit polític Unió Valenciana havia de ser usuari de les Normes del Puig*, i ademés, *tot usuari de les Normes del Puig havia de ser simpatisant del partit polític Unió Valenciana*.

D'esta manera quedava enormement tancat el camp expansiu de les Normes de la RACV: se tornava molt difícil que qualsevol valencià que llegítimament tinguera una ideologia política distinta a la considerada com a la "correcta" prenguera partit per les Normes del Puig. I més encara: **quan votants o polítics d'Unió Valenciana deixaren de ser-ho**, conseqüentment, d'acort en la relació biunívoca descrita, **deixaren també de recolzar** (activament o simbòlicament), excepte honrosíssimes excepcions, **les Normes de la RACV** i tot lo que teòricament simbolisaven... fins que, finalment, el partit polític Unió Valenciana arrossegà en la seua caiguda definitiva al valencianisme cultural i idiomàtic, que per definició deuria haver buscat en els relatius "bons temps" dels anys huitanta i noranta **la transversalitat, la no connotació partidària i, sobre tot, l'autosuficiència** respecte als vaivens polítics i institucionals propis d'una democràcia avançada¹³⁴.

Encara diria més. Ya s'ha senyalat varies voltes que alguns dels teòrics seguidors de les Normes del Puig interpretaven (interpreten) la necessitat de la seua existència **com a valor merament simbòlic o icònic, més que com a instrument per a potenciar l'ús de l'idioma en tots els àmbits**. De tal forma que es focalisa l'atenció en l'aspecte formal més que en l'instrumental, que és el que realment dona prestigi a una normativa: la qualitat –lliterària, ideològica, intel·lectual– de les coses que s'escriuen en ella, i la seua difusió en tots els àmbits d'ús (des de la televisió i l'internet a l'etiquetage de productes), per a que la doctrina lingüística aixina vehiculada *s'impregne entre la població de forma natural* (que és com, en realitat, acaba adquirint la majoria dels parlants la normativa ortogràfica de qualsevol llengua). En definitiva, massa a sovint no es perceben les Normes del Puig com a *instrument* per a conseguir uns propòsits determinats, sino *com a fi sagrat i intocable* en sí mateixes.

¹³⁴ També sé que és fàcil de dir per als que no vixquérem en primera línia "associativa" aquella època; en tot cas, resulta evident que no hauríem de tornar a caure en els mateixos paranys en que s'acabà caent en aquell moment.

I és que, sobre la distinta fidelitat lingüística de "catalanistes" i "valencianistes", no tinc més remei que donar la raó ad alguns dels nostres "adversaris ortogràfics". De fet, explica molt be el diferent rumbo que han pres els dos moviments, dins de la societat valenciana, els últims 30 anys. L'eixemple tenaç del "catalanisme" local, a partir de la seua evident exigüitat numèrica inicial, a l'hora de ser conseqüent en la seua doctrina teòrica i de transmetre-la a les noves generacions no té color si el comparem en el rosari de desercions i de falsos valencianismes en la vora contrària. Fet que, és evident, ha desencantat a molts valencianistes sincers que en una primera etapa es decantaren pel valencianisme idiomàtic i que, vist el panorama, són assaltats per fortes tentacions de "rendir-se" a l'anexionisme lingüístic i reconèixer la derrota mentres el "tractat de rendició" siga mínimament honrós...

En tot cas, crec just diferenciar, per una banda, a tots aquells que, des de la banda valencianista, **han reivindicat i reivindiquen l'ús del valencià simultàneament front a les tentacions castellanistes i catalanistes**, i per una altra ad eixes persones per als que l'existència de les Normes del Puig no eren (són) més que una espècie d'estandart al que s'aferren per a justificar la seua valencianitat, sense més contingut ni us real que la pròpia existència de les normes, que es deixen sobre un pedestal i es veneren una volta a l'any.

És més: en la mida en la que els actuals usaris de les Normes de la RACV pugam llevar-nos de damunt les càguiles ideològiques i simbòliques en les que, a sovint sense raó, pero en ocasions en molta, nos han anat col·locant a lo llarg d'estos anys, podem avançar en el sentit que tots desijàrem.

5.7. Possibles escenaris futurs de les Normes del Puig

En el capítul 1 argumentàvem que la reivindicació del valencià com a llengua independent és un estat d'opinió (i d'acció) perfectament acceptable, respectable i defensable a la vista de casos similars en tot lo món; mentres que en el 2 dessacralisàvem la concepció de l'ortografia d'un idioma com a *ent immutable i intocable*, i mostràvem interessants fenòmens de *rebel·lió ortogràfica* o controvèrsia lingüística en llengües pròximes a la nostra.

En el capítul 3 mostràvem que la majoria sociològica dels valencians pensa que el valencià és un idioma diferent i diferenciat dels idiomes veïns (i en concret, del català), i presenta, simultàneament, una actitud favorable cap a la seua conservació i potenciació; encara que es detectaven certes tendències i indicis inquietants de que la situació futura podria evolucionar en sentit contrari al desijat.

En el capítol 4 ensajàvem una comparació de les diferents normatives en conflicte en el cas valencià, i valoràvem el grau d'èxit que unes i altres han tingut des de que la llengua valenciana recuperà definitivament l'oficialitat. Per últim, en el 5 havem analisat la situació actual del producte "Normes del Puig" i nos havíem proposat el no fàcil objectiu d'esbossar **possibles escenaris futurs** per a la nostra normativa ortogràfica. Puix be: ací estan. Estructure estos possibles escenaris en un número de quatre:

ESCENARI NÚMERO 1) El moviment idiomàtic segueix essencialment igual que fins ara, sense que hi hagen canvis essencials en tàctiques i actituds.

Est escenari nos conduïx inexorablement, més pronte o més tart, **a la desaparició per llei natural de la normativa de la RACV**, entesa com a moviment neogràfic reivindicador d'una codificació llingüística per al valencià que hauria de transformar-se en una normativa socialment acceptada pel conjunt de la comunitat de parlants. Provablement, precedida d'una descomposició prèvia en forma de "ortografies idiosincràsiques" seguides per una sola persona o rogles reduïts de gent.

Efectivament: centrar les nostres accions **en convèncer-nos mútuament als ya convençuts de la bondat de la nostra normativa**, i atrincherar-nos en les posicions actuals, sense donar, d'alguna forma, un colp de timó significatiu que puga revertir la situació actual, provablement calmarà els ànims dels més dogmàtics, pero **no nos traurà del camí descrit**.

És cert que en alguns dels escrits nostres que queden en les biblioteques, estudiosos futurs podran trobar certes referències de la nostra forma de pensar i d'escriure (que, en un poc de sort, se lligaran a un fenomen de curioses i peculiars "ortografies idiosincràsiques"), pero el futur idiomàtic del poble valencià serà majoritàriament castellà, en una provable minoria catalanista intel·lectual, selecta i fortament ideologisada, i un idioma valencià, en tot cas, conservat de forma residual com a dialecte rural. I crec que ni a vostés ni a mi nos agrada tal perspectiva, ni havem aplegat fins ací per a acabar de tal manera, ni eren menester tantes alforges per al viatge...

ESCENARI NÚMERO 2) Suplantar totalment l'oficialitat de la codificació catalanista (IEC-IIFV-AVL) per vies polítiques, per obtenció de la necessària majoria qualificada (o com a mínim, significativa, per mig de pactes polítics) per part d'una formació política partidària de les Normes de la RACV.

Que em perdonen els optimistes patològics, pero est és **un escenari descabellat i totalment fòra de la realitat actual i futura** i que ademés, en el remot cas de produir-se, causaria un evident “efecte rebot” i una autoafirmació en els partidaris de l’opció contrària, que serien ajudats pels nostres enemics comuns, perpetuant d’eixa forma el conflicte llingüístic i facilitant que, en els vaivens electorals propis d’una democràcia avançada, als quatre o huit anys tornara a passar lo mateix, pero en sentit contrari...

Recomanaria a més d’u i més de dos que no pensen en coordenades de 1979, a on estava tot per fer i este tema era objecte central de debat en la societat valenciana, i que pensen més en coordenades de 2011, a on la situació és la descrita en apartats anteriors.

ESCENARI NÚMERO 3) Acceptació de la AVL i el seu “estàndart policèntric a l’hora que convergent”¹³⁵ com a “mal menor”, en ares del “consens llingüístic”.

En est escenari nos detindrem molt més, puix objectivament és una situació (la de “*acceptar la derrota i pactar una rendició lo més honrosa possible*”) que algunes persones tradicionalment defensores de la valencianitat idiomàtica estan a hores d’ara valorant seriament, donades les circumstàncies¹³⁶; pero que simultàneament genera el rebuig més radical entre els sectors més ortodoxos del valencianisme llingüístic.

Efectivament, alguns pensen que, donat que *pareix ya impossible que les Normes del Puig alcancen l’objectiu de convertir-se en la normativa de referència per a la llengua valenciana*, s’ha de treballar per a que el bando vencedor (l’anexioniste) accepte les majors “concessions” possibles en matèria llingüística, en el fi d’intentar “suavisar” al màxim el valencià estàndart oficial, principalment en aspectes lèxics i morfològics...¹³⁷

Des de l’aprovació de la Llei de creació de la AVL, en 1998, han passat ya tretze anys. Per tant, crec que estem en disposició de valorar en certa perspectiva la seua actuació. He de reconèixer, d’entrada, que **els objectius teòrics que justificaven la creació de la AVL eren lloables i esperançadors per a molts**, i a mi mateix —que en aquella época ni em plantejava escriure el meu idioma en la normativa que ara utilise— m’ilusionà eixe canvi de tendència i eixa porta oberta que permetia una certa entrada d’aire fresc a la controvèrsia llingüística, i que donava una oportunitat al reconeixement definitiu de l’especificitat llingüística valenciana.

¹³⁵ En missa i repicant, vaja.

¹³⁶ Vore per eixemple el document “Un nou consens sobre el valencià”, presentat pel partit polític Units per València mentres se donava l’últim repàs al present text.

¹³⁷ Tot aquell valencianiste que tinga fills o nets en edat escolar serà perfectament conscient de *l’estat de la qüestió*, i dels problemes creixents per a transmetre a la pròpia descendència una fidelitat increbantable a una llengua i una normativa... de forma compatible en que els chiquets no suspenguen assignatures o no siguen vists com a *bichos raros*... Per desgràcia, com la vida mateixa.

Per desgràcia, crec que **els resultats desmenten radicalment les expectatives inicials**. I els desmenten per múltiples raons:

- a) És inacceptable que el “consens” s’obtinga per imposició; és dir, que s’alcance per renúncia total d’una de les parts a les seues conviccions i l’assunció íntegra de les tesis del contrari. Que és lo que, realment, ha ocorregut fins ara.
- b) Les “concessions” llingüístiques de la AVL (ço és, l’acceptació de certes variants tradicionalment defeses per la RACV pero que fins ara eren considerades “no recomanables” o “incorrectes” per la normativa anexionista oficial) tenen, de fet, la consideració de *potestatives* o *transitòries*, en lloc de *prescriptives*. Se pretén, en realitat, que els únics usuaris reals de les normes AVL siguen els ex-RACV, aixina com perpetuar el fals prejuí *formes “vulgars” = valencianes* versus *formes “cultes” = catalanes*.
- c) Les prescripcions i dictàmens de la pròpia AVL, llunt de protegir l’especificitat llingüística valenciana, **han servit els últims anys per a justificar i amparar en àmbits jurídics, acadèmics o de normalisació internacional (normes UNE) la consideració del valencià com una varietat dialectal meridional de la llengua catalana**, lo que contradiu de forma radical els postulats més bàsics que donen raó de ser a les Normes del Puig, per damunt de l’acceptació o no d’esta o aquella paraula com a “correcta”.
- d) No hi ha cap reconeiximent implícit o explícit, en la producció normativa i ideològica de la AVL, de l’existència històrica de les Normes de la RACV, ni del seu paper en la pròpia justificació teòrica de l’existència de la AVL, com tampoc del centenar d’escriptors que les ha seguides o les segueix de forma continuada i constant, ni del prop del miller de llibres escrits en eixa normativa a pesar d’haver estat fòra de l’oficialitat pràcticament durant 30 anys. No cal recordar que tota esta obra continua proscria de les aules dels col·leges, instituts, universitats i moltes biblioteques públiques.
- e) En les escoles no es presenta el conflicte de forma imparcial i objectiva, sino que continua ensenyant-se d’acort en els postulats i el criteri subjectiu d’una de les parts en conflicte (la de l’anexionisme llingüístic), com si fora l’única existent. Per tant, res ha canviat tampoc en esta qüestió.
- f) Els teòrics “representants” de la sensibilitat llingüística de la RACV dins de la AVL queden totalment desautoritzats i perden qualsevol teòrica representativitat inicial des del moment en que, aparentment, recolzen totes les activitats i posicionaments

anexionistes de la AVL de forma acrítica, sense que es perceba per part del públic general que propicien accions que facen patent la seua teòrica discrepància.

- g) La pretesa acceptació o “despenalisació” de la denominació “llengua valenciana” (pero com a sinònim de “llengua catalana”), propugnada per la AVL, emmaixquera el conflicte conceptual real, confon als valencians i perpetua el no reconeiximent internacional de l'especificitat llingüística valenciana, en no lligar indissolublement la denominació “llengua valenciana” a un estàndart oral i escrit específicament valencià i elaborat en criteris d'estricta valencianitat llingüística.
- h) És intolerable i indecent, no ya que s'imponga la normativa de la AVL-IEC com a única impartida en els col·legis o usada en l'Administració, sino que es someta al chantatge econòmic i social, o que es condene a l'ostracisme ad aquells escriptors o estudiosos que voluntàriament opten per escriure en llengua valenciana usant les Normes de la RACV. Una RACV que, cap recordar per a les ments més oblidadices, mai ha acceptat els postulats de la AVL, segons ha argumentat en diversos informes¹³⁸.

Per tant, apelar a *l'esperit de concòrdia i de consens* està molt be, i tots convenim en que l'actual situació de conflicte *hauria* de superar-se en benefici de la pròpia llengua valenciana i la seua viabilitat a mig i llarg termini. **El problema és que el conflicte no es resol, simplement, convidant a una de les parts a que s'autodissolga pel supòsit be de l'idioma.** Els mateixos arguments s'adueixen en son moment per a intentar que el valencianisme idiomàtic s'afanyara a recolzar els primers moviments de la naixent AVL, i ja s'ha vist el resultat d'eixes corruixes: que estem molt pitjor que en els anys més durs, llingüísticament parlant, de l'etapa de govern socialista en la Generalitat (1982-1995).

En qualsevol cas, **la pregunta clau és la següent:** com podrien aplegar a un pacte real dos sensibilitats que diferixen en “detalls” tan fonamentals com que **una de les parts creu que el valencià és un idioma** (com ho fa la major part del poble valencià) **i l'altra** (minoritària en la societat, pero aparentment unànim en la AVL) **creu que és un dialecte. Perque ací està el nucli gorià del problema.**

Convindrem en que acceptar vint paraules més en el diccionari oficial i intentar que dos o tres personalitats destacades més del valencianisme idiomàtic entren en la AVL (per a, a ulls del valencianisme sociològic, abjurar de les seues conviccions actuals a canvi d'un bon jornal vitalici, córrer la mateixa desgraciada sort dels quatre o cinc anteriors, i damunt per a que tot continue igual) **no només no és la solució de res**, sino que donaria definitivament la raó a

¹³⁸ <http://www.llenguavalenciana.com/documents/informes/start>

les sospites i desconfiances dels sectors més ortodoxos (i menys proclius ad esta classe de *componendes*) del valencianisme idiomàtic, perpetuant el conflicte en lloc de desactivar-lo.

Això no vol dir que deixem de ser civilisats, ni que deixem d'intercanviar amigablement impressions en gent que no pensa (de moment) com nosaltres, pero si una cosa nos ha ensenyat l'experiència AVL d'estos últims anys és que no pareix bona tàctica abdicar de les pròpies posicions a les primeres de canvi per a aconseguir un supost consens al cost que siga, i manco encara sense haver-se assegurat de que el valencianisme idiomàtic confia realment en els seus "representants" en eixa hipotètica i futura negociació (o havent provocat la pèrdua total de la seua confiança, precisament per haver descuidat eixa qüestió).

Si realment hi ha dins de la AVL persones que desigen sincerament arribar a un pacte *real*, bo seria que comencaren per tindre en conte premisses tan bàsiques com les anteriorment descrites (de la *a* fins a la *h*), i que continuaren per ser conscients que si eixe hipotètic pacte alguna volta es fa real, per la seua pròpia naturalesa *hauria d'obligar a tots* (i no només als de sempre).

I que ademés, tindria com a efecte inevitable el de **deixar fòra¹³⁹ a persones i, tal volta, organitzacions eminents de l'anexionisme-catalanisme lingüístic, que per definició no podrien estar mai compreses en ell** (a no ser que es donara una evolució positiva en el seu *modus operandi* habitual) perquè realment no necessiten (no han necessitat mai) de ningun pacte lingüístic, puix han usat, usen i usaran sempre el mateix model lingüístic: **el català del IEC**.

A canvi, naturalment, de tancar definitivament el conflicte entre tots aquells que, com la majoria de la societat valenciana, estem per una llengua valenciana autònoma (en totes les germanors *diasistèmiques* que es vullguen), reconeguda estatalment i internacionalment com a tal (que és, repetixc, la pedra de toc del conflicte, més allà de si *s'accepten* o *no s'accepten* més paraules o més acadèmics), i per centrar-nos de forma definitiva en la potenciació de l'ús i difusió en tots els àmbits d'eixe model lingüístic fet per i per als valencians, una volta desproveït de conflictes i controvèrsies.

Per a dir-ho més clar: si eixe "pacte" nos ha de deixar en un estat anàlec al de l'escenari 1), en el que només els ex-RACV seríem els usuaris reals d'eixa suposta "normativa pactada", per a que tot continue *igual*, la llengua valenciana continue sense existir oficialment i acabem

¹³⁹ No vullc dir que s'haja d'excloure deliberadament a certes persones com a condició per al pacte; dic que eixes persones s'autoexclourien immediatament, vistes les seues actituds actuals. La qüestió és que això ya succeïx en estos moments, i la pregunta és si la AVL està disposta a, d'alguna manera, marcar distàncies definitivament i de forma clara en persones i institucions que, des del costat anexionista, han proclamat, en una rigorosa lògica i des del principi del *procés*, l'innecessarietat o directament l'inutilitat de la AVL com a acadèmia de la llengua (vore per eixemple Esteve, F.: "El revisionisme lingüístic: retorn al passat, secessionisme de fet", dins *País Valencià, segle XXI. Noves reflexions crítiques*. DD.AA., Publicacions de la Universitat de València, València C., 2009).

desapareixent de la mateixa forma, per llei de vida (i damunt donant la raó a qui no nos pareix precisament que la tinga), *més val desaparéixer igualment, pero en dignitat*.

ESCENARI NÚMERO 4) Constitució d’una “minoria llingüística” que, acceptant el *statu quo* actual, exigix per mijos cívics i democràtics el reconeiximent paral·lel dels seus drets llingüístics com a minoria conscienciada i coherent.

El cas més paradigmàtic en el que podem observar un eixemple real d’esta “*solució indefinidament transitòria*” és el del noruec (en les varietats *bokmal* i *nynorsk*), tal com havem explicat en el capítol 2. Les dos varietats en conflicte, com s’ha dit, són oficials i tots els noruecs tenen el dret d’usar una de les dos en els usos en l’administració, incloent l’educació dels seus fills.

Reconec que esta *esquizofrènia normativa* no és precisament una situació ideal per a un idioma, sobre tot si s’allarga excessivament en el temps; i això que el noruec no té, com en el cas del valencià, la fortíssima pressió d’una llengua com el castellà, que porta sigles entrant “*por las puertas de este reino*”, que diria Martí de Vicianà.

No obstant, s’ha de reconèixer que:

- a) és democràticament impecable,
- b) facilitaria que la discussió arribara a ulls de la societat en tèmens més purs, justs i exactes (i no com passa ara, en miges veritats, subterfugis i circumloquis variats), i per tant,
- c) l’evolució futura de la controvèrsia llingüística dependria exclusivament del desig conscient de la comunitat de parlants: d’una societat correctament informada, i no, com tenim l’impressió que ocorre ara, a base d’amagar la controvèrsia en eufemismes, condicionaments polítics i descrèdit planificat d’una de les dos sensibilitats en conflicte.

Este procés de reconeiximent oficial compliria les següents premisses:

- reivindicació de la “despenalisació” de les Normes de la RACV, i consecució de **la cooficialitat transitòria o durant temps indefinit de les dos codificacions llingüístiques** (RACV i AVL-IEC), per eixemple en les relacions en l’Administració, en les facultats de Filologia i Escoles d’Idiomes, i a l’hora de presentar el conflicte valencià en les escoles, davant l’inviabilitat actual d’un consens just.

- reconeiximent mutu de les dos parts en conflicte, i **assegurament d'igualtat de tracte, de difusió i de recolzament públic i institucional per a les dos opcions** (valencianista i anexionista), lo que contribuiria al desemmaixquament de falsos “valencianismes idiomàtics” i llevaria gran part de l'actual pressió als actors lingüístics, facilitant que eixe consens desijat, a més llarc determini, poguera desenrollar-se hipotèticament en unes condicions més justes **entre els que realment estan per construir eixe consens des d'uns suposts d'estricta valencianitat lingüística**, i en una distribució de forces concordant en la realitat sociològica valenciana i no induïda pels interessos partidaris o les pressions externes¹⁴⁰.

Soc conscient que, per als valencianistes més ortodoxos, el mateix fet de reconéixer la llegitimitat dels anexionistes valencians pot constituir una “traïció” a les essències més profundes. Però ben mirat, no és res més que acceptar lo que *de facto* ya ocorre des de fa trenta anys, i és obvi que no podem exigir als demés res que nosaltros no estigam disposats a oferir, ni pretendre canviar de la nit al matí una inèrcia de tres dècades.

Per desgràcia, trobe que hi ha un altre problema major: el nostre moviment lingüístic està, a hores d'ara, llunt de constituir una “minoría lingüística” que, per mig de diverses estratègies i mecanismes legals, poguera estar en condicions de conseguir tal reconeiximent oficial.

En efecte: que la societat pugua percebre-nos en un determini relativament breu com eixa **minoría activa i conscienciada** que busca **la defensa del propi idioma** i dels **drets lingüístics particulars** de les persones i entitats que el conformen, per afirmació de la pròpia personalitat i no de forma reactiva, és un extrem sobre el que, desafortunadament, tinc els meus dubtes; i no precisament per la banda de la societat valenciana, **sino per la nostra**.

Per ad això seria menester treballar en les següents direccions:

- resulta imprescindible la seua concepció com a **moviment cívic, transversal, independent de qualsevol llastre identificat en una formació política concreta**. Persones de molt distinta ideologia política i extracció social haurien de poder recolzar el moviment idiomàtic, puix la consciència idiomàtica valencianista és encara majoritària i transversal (com ho demostren les enquestes), si exceptuem les persones més clarament ideologides;
- sí podria retroalimentar a mig determini la recuperació de forces polítiques lleals a esta forma d'entendre la qüestió, en fer visible socialment el valencianisme

¹⁴⁰ En Noruega s'arriba al cas que les dos codificacions lingüístiques, que no han pogut arribar a un pacte unificador definitiu, han acabat compartint la mateixa entitat acadèmica codificadora; no demanem aplegar a tant...

idiomàtic i ajudar a fixar sòlidament les conviccions culturals i idiomàtiques valencianistes en la societat, creant demanda de partits polítics que afegiren el valencianisme idiomàtic al seu corpus ideològic. L'objectiu, no obstant, **hauria de ser penetrar en totes les forces polítiques**, no servir d'estructura de base per a una força política concreta;

- seria necessari coordinar l'acció de persones, entitats i associacions que **no tenen per qué unificar-se ni treballar necessàriament juntes**, pero sí, cadascuna dins del seu àmbit d'actuació, partint d'unes premisses bàsiques de **colaboració lleal** i coordinació en la construcció del moviment cívic;
- també, **marcar distàncies clares en aquells que conceben la normativa com a símbol i no com a instrument**; en els que actuen moguts per una ideologia reactiva, que només funciona “a la contra”, o be per personalismes; i per supost, en els que justifiquen mètodos i actituds antidemocràtiques i no pacífiques, que més que sumar, restarien a la causa llingüística;
- evitar en tot cas identifications en “càguiles” ideològiques indesijades, **escassament valencianes o extremes en l'espectre polític**, que tant de mal han fet al valencianisme idiomàtic durant estos trenta anys;
- continuar reivindicant **l'us social de la llengua valenciana en tots els àmbits de la societat**, front a suposts “cosmopolitismes” que menyspreen l'us del valencià front al castellà. La forma de l'idioma és important, pero també l'us que se'n faça;
- **tancar files entorn de l'institució tradicionalment normativa (la RACV) de cara a la societat**, una volta clarificats definitivament els conceptes i les estratègies, i aclarides les desconfiances, facilitant el debat intern pero des del respecte a la normativa i la consciència de norma-marc de referència. Remarque l'inconveniència absoluta de que hi hagen més canvis ortogràfics d'importància; lo que necessitem és centrar-nos en la consolidació, justificació i difusió del model entre els actuals usuaris (conscients o no) del model llingüístic catalaniste;
- establir **un sistema universal normalisat d'homologació** (i deshomologació) d'entitats formadores en llengua valenciana segons les Normes de la RACV, aixina com del professorat qualificat per a donar classe en esta normativa, que hauria de poder estudiar-se en tot el territori valencià. L'estat

ideal seria el d'acadèmies "de barri" que entre les seues ensenyances habituals disposen de l'homologació per a ensenyar la nostra normativa;

- sol·licitar formalment un còdic ISO, no ya per a la llengua valenciana, sino per al *valencià codificat segons les Normes de la RACV*, tal com ocorre actualment en el noruec *bokmal* i el noruec *nynorsk*, lo que facilitaria l'ús i la visibilitat de la nostra codificació a nivell estatal i internacional;
- fomentar la demanda de lliteratura en llengua valenciana, prestigiar i difondre la faena dels nostres escriptors, recolzar nous valors, propiciar la varietat estilística i temàtica i la competència entre ells, per a potenciar la qualitat de les seues obres;
- com a objectiu més ambiciós, una volta donats els primers passos, vindria la reclamació de la seua entrada en l'ensenyança reglada (crear una *necessitat de demanda* entre els pares, que en estos moments és inexistent) tal com succeïx en Noruega;
- finalment, la pròpia evolució de la societat determinaria si el consens lingüístic llargament desijat podria aplegar de forma més o manco ràpida, o si, com podria ocórrer si les coses *se feren realment be*, la difusió adequada i sistemàtica de la norma RACV podria tornar residual a mig determini l'alternativa anexionista, tal com ha ocorregut en Galícia.

En qualsevol cas, de seguir estos passos, la posició de força del nostre moviment idiomàtic davant una hipotètica i futura *taula negociadora* (inclús si no es conseguira finalment la cooficialitat; en una espècie d'híbrid entre els escenaris 3 i 4) no tindria res que vore en la precària situació actual.

I de conseguir-se l'escenari aixina imaginat, per supost hi hauria una conseqüència importantíssima: *no s'obligaria a ningú a escriure i a parlar d'una manera que no vol, ni a considerar com a pròpia una llengua que no sent com la seua*, independentment de l'evolució futura de la controvèrsia.

Lo qual no seria poc, vist lo vist, i que, des de la nostra humilitat i respecte cap a les postures no coincidents en la nostra, reivindiquem, simplement, **com un dret bàsic de tot ser humà** que fa ús de la llibertat d'expressió i de la teòrica igualtat de drets per a desenrollar la seua pròpia personalitat.

5.8. Una reflexió final

Si els humans no nos solem posar d'acort sobre cóm interpretar els successos del passat o els acontenyiments del present, qué podríem dir del nostre futur... Resulta obvi que ningú té una bola de cristal per a predir el nostre pervindre. Pero sí que hi ha signes i actituds que marquen una tendència, que el sentit comú sol captar, si es vol, de forma difusa pero clara.

Eixa intuïció és la que em fa afirmar, per desgràcia, que de no canviar molt les coses, el nostre futur com a *neografia* se debat en estos moments entre l'opció 1) i la 3)...

I això és aixina perque la meua proposta 4), en ser enormement sugeridora, topa en un problema central, adés senyalat: l'atomisació del valencianisme idiomàtic, les terribles *capelletes*, les rivalitats personals irresolubles, l'impressió de que resulta cada volta més difícil que el nostre valencianisme sàpia *llegir* correctament l'estat real de la qüestió en la societat valenciana del dia a dia, aixina com les pròpies demandes actuals i futures d'eixa societat... i una irresistible sospita de que escomencem a *fer tart*...

¿Qué passarà en els pròxims anys? ¿Hi haurà qui celebrarà, posem per cas, el xixanta aniversari de les Normes del Puig? Personalment, espere i desige que sí, i que además serà una celebració en resò social; pero en qualsevol cas, passe lo que passe, hi ha cinc idees que hauríem de gravar-nos tots *a sanc i foc*:

- Els conceptes que justifiquen la raó de ser de les Normes del Puig són correctes i tenen plena vigència, pero les actituds habituals del nostre moviment llingüístic, en general, no són gens apropiades, i això, per desgràcia, *se nota*. Canviar les actituds mantenint els conceptes hauria de ser una premissa principal per a qualsevol projecte de futur.
- La València de 1979, per a be o per a mal, és molt diferent de la València de 2011, sociològicament, culturalment, políticament i idiomàticament parlant; açò, en ser una evidència, no pareix que acabe de ser comprés per alguns.
- No convé plantejar la controvèrsia en el maniqueisme tradicional de “bons” contra “roïns” o de “patriotes” contra “traïdors”. Encara que estigam convençuts de “tindre la raó”, crec que seria útil que visualisàrem als valencians com a un *mercat*, i la nostra normativa com a un *producte*. La nostra proposta llingüística, si algun dia ha de tindre èxit en la societat valenciana, ho serà en la mida en la que conseguim fer un màrketing atractiu del nostre (excelent) producte, i pugam satisfer les necessitats dels nostres “compradors” de forma més satisfactòria que els productes competidors. Perque per molt que nos trobem enormement carregats de raó i convençuts de que *el nostre producte és el millor possible*, al final, com és lògic, seran els valencians els que decidixquen.

- No nos llamentem per les oportunitats perdudes ni pels errors comesos en el passat. Simplement, tractem de no tornar a cometre'ls, sense que les llamentacions estèrils nos impedixquen avançar en la direcció correcta.
- Mantindre un equilibri entre idealisme i pragmatisme, sense que la balança es desequilibre en excés cap a ningun dels dos costats, mai ha segut mala tàctica...

En això estem, i en això estan moltes persones que treballen calladament (o no tant) per l'objectiu que tots disegem.

Anem acabant. A lo llarg d'estes pàgines he intentat traslladar a la lletra escrita les meues inquietuts, les meues reflexions i, si es vol, les meues particulars enrònies sobre “el conflicte llingüístic valencià”. És, en certa manera, des de la seua modèstia (i a falta de que persones en més capacitat i coneiximents sobre el tema el puguen completar o esmenar, com espere) un compendi d'informacions i d'arguments que, per eixemple, m'hauria agradat tindre, presentats de forma clara i senzilla, en la meua etapa d'estudiant o en la meua primera joventut.

Aplegats ací, als que estigau raonablement d'acort en estes idees i reflexions (o inclús vos inspiren noves tàctiques i renovades argumentacions), vos done sincerament les gràcies per pensar com penseu, i vos convida a que treballem colze a colze pel nostre objectiu comú.

I als que no, també moltes gràcies, tant per haver tingut la paciència admirable d'haver arribat al final d'este chicotet patracol llingüístic-ideològic sense abandonar-lo a mitat de camí, com, sobre tot, perquè sense diversitat d'opinions —i sense l'opció d'intentar convèncer al que discrepa; o com a mínim de reclamar el seu respecte des de la diferència— ausades que este món resultaria molt avorrit.

6. Bibliografia

Adlert. Miquel: *En defensa de la llengua valenciana. Per què i com s'ha d'escriure la que es parla*. Ed. Del Cénia al Segura, València C., 1977.

Alminyana i Vallés, Josep: *El crit de la llengua. Denominació de la llengua valenciana: testimonis*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1999 (2^a ed. corregida).

Andrés Cabrelles, Ramon: (ed. a càrrec de Juli A. Àrias): *Constantí Llombart, Biografia íntima*. Ed. Oronella, València C., 2006.

Antequera, Enrique: *Temas de ordenación del territorio*. Ed. UPV, València C., 2010.

Bello, Andrés i del Río, Juan García: *Indicaciones sobre la conveniencia de simplificar la ortografía en América*. Biblioteca Americana. Londres, 1823.

Bibiloni, Gabriel: *Llengua estàndard i variació lingüística*, p.24. Ed. 3 i 4, València C.-Barcelona, 1998.

Colectiu Valldaura: *La Real Acadèmia Espanyola front a la llengua valenciana*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1997.

Colom, Ferran: *El futur de la llengua entre els joves de València*. Editorial Denes, Paiporta, 1998.

Costa i Català, Joan: *El ferro que desperta*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1997.

Cucó, Alfons: *El despertar de las naciones. La ruptura de la Unión Soviética y la cuestión nacional*. Publicacions de la Universitat de València, València C., 1999.

Diversos autors: *25 anys de les Normes Valencianes de la RACV, dites d'El Puig*. L'Oronella – Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, València C., 2005.

_____: *País Valencià, segle XXI. Noves reflexions crítiques*. Publicacions de la Universitat de València, València C., 2009.

_____: *Tres referents valencians: Joan Costa, Pere Delmonte, Josep Melià*. Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, València C., 2007.

Faus, Salvador: *Recopilació històrica entorn a l'identitat de la llengua valenciana*. Ajuntament de València, València C., 1994.

Fontelles, Antoni: *Societat, ciència i idioma valencià*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1997.

Fornés, Lluís: *La llengua valenciana i el diasistema occitanoromà*. Oc-València, València C., 2010.

Gargallo, José Enrique: *Les llengües romàniques*. Ed. Empúries, Barcelona, 1994.

Gutier, Tomás: *En defensa de la lengua andaluza*. Ed. Almuzara, 2006.

Junyent, Carme: *Les llengües del món*. Ed. Empúries, Barcelona, 1991.

Lanuza, Chimo: *Socioobstàculs de la llengua valenciana*. Acció Bibliogràfica Valenciana, València C., 2001.

_____: *Valencià: ¿llengua o dialecte?. Una aproximació des de la sociolingüística*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1994.

Lanuza, Marta: "Cent anys de normativa valenciana" en la revista digital *Solcant les lletres*. Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, València C., 2010.

Lledó, Miquel Àngel: *Fonaments científics de la llengua valenciana*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 2009.

Martínez Alcalde, María José: *Las ideas lingüísticas de Gregorio Mayans*. Universitat de València, Servei de Publicacions, València C., 1991.

Montoya, Brauli: *Alacant: la llengua interrompuda*. Ed. Denes, València C., 1996.

Niederehe, Hans J.: "El luxemburgués, entre el francés y el alemán". dins "I Seminari Internacional de Llengües Minoritàries", Série Filològica de la RACV, núm. 26, 2003.

Ninyoles, Rafael Lluís: *Conflicte lingüístic valencià*. Ed. Tres i Quatre, 1989 (3^a ed.).

Pradilla, Miquel Àngel: *La tribu valenciana. Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat lingüística*. Onada Edicions, Benicarló, 2008.

Puerto Ferre, María Teresa: *Lengua valenciana. Una lengua suplantada*. Ed. Diputació de València, València C., 2006.

Quilis, Mercedes: "La presencia de los neógrafos en la lexicografía del siglo XIX", dins *Gramma-Temas 3: España y Portugal en la tradición gramatical*, 2008.

Roca, Rafael: *Teodor Llorente i la Renaixença valenciana*. Institució Alfons el Magnànim, València C., 2007.

Sáez, Daniel: "La edición de textos con ortografía idiosincrásica: el caso de Marcos Fernández, gramático y ortógrafo del siglo XVII", dins *Philologia Hispalensis*, n° 23, 2009.

Sanchis Guarner, Manuel: *La llengua dels valencians*. Ed. 3 i 4, València C., 1991 (15^a ed.)

_____: *Gramàtica valenciana*. Ed. Torre, València C., 1950.

Secció de Llengua i Lliteratura de la RACV: *Documentació formal de l'ortografia de la llengua valenciana*. Acadèmia de Cultura Valenciana, València C., 1981.

_____: *Ortografia de la llengua valenciana i estàndart oral valencià*. RACV, València C., 2005.

Séllier, Jean i André: *Atlas de los pueblos de Europa occidental*. Acento Editorial, Madrid, 1998.

Solà, Joan: *L'obra de Pompeu Fabra*. Ed. Teide, Barcelona, 1987.

Vila i Moreno, Alfons: *Normes d'ortografia valenciana (Aportacio al seu estudi historic)*. Ed. Lo Rat Penat, València C., 1995.

_____: *Les Normes del 32. Aportacio documental*. Ed. Lo Rat Penat, 1997.

Vila Moreno, Alfons i Vila Francés, Alfons: *El nom històric de la llengua valenciana*. València C., 2000.

Walter, Henriette: *La aventura de las lenguas en Occidente*. Ed. Espasa Calpe. Madrid, 1998.

Rafel Pastor i Cantizano

A PROPÒSIT DE CONSENS I FUTUR

Introducció.

En un espai de temps relativament pròxim s'han succeït algunes reflexions públiques respecte a la situació actual de la llengua valenciana i a la necessitat de resoldre el denominat *conflicte llingüístic valencià*. Ademés, s'han realitzat també en este temps algunes charrades on s'ha abordat, des de diferents *sensibilitats*, la situació del nostre idioma i les seues perspectives de futur, al respecte de tot lo qual voldríem reflexionar en veu alta alguns aspectes que trobem pertinents, parlant de *consens* i *futur*.

Sobre els conceptes de consens i de futur.

Per a parlar de *consens* i *futur* recordaré una conferència a la qual vaig assistir —ya fa d'això algun temps— i en la qual se feu us d'estos mateixos conceptes, encara que la matèria de que tractà aquella charrada fon molt diferent de la que ens ocupa; pero trobe oportú recordar-la ací.

Fon ab motiu del procediment de revisió del Pla General d'Ordenació Urbana de València, encara en tramitació, que l'Ajuntament del Cap i Casal organisà en la primavera d'estiu de 2008 una sèrie de charrades en torn de diferents qüestions relatives al propi Pla o al desenvollop històric i futur de la ciutat. El *Pla General*, com és conegut de tots, és el document legal que marca el desenvollop urbanístic de la ciutat i per tant la transmissió legal del sol. En aquelles conferències participà una àmplia nòmina d'especialistes i de tècnics qualificats que abordaren diverses facetes del passat, del present i del futur de la capital valenciana.

D'aquelles intervencions, vullc recordar especialment la del sociòlec guipuscoà **José Miquel Iribas**. Cap al final de la seua exposició, Iribas volgué donar la seua opinió del Pla fent us de dos conceptes imbricats ab els de *consens* i *futur*, com són els de *pacte* i *utilitat*.

En primer terme, seguint el seu dir, el Pla General, en tant que document legal del devindre urbanístic municipal, deu ser entés com un document que aüna esforços i concernix a diferents interessos que és menester fer convergir. És per això mateix —afirmava— que ningú podrà estar

mai d'acort ab tot el Pla, perque el propi concepte de *pacte*, d'acort de *compromís*, implica necessàriament una cessió de tots els agents per a que l'acort puga aplegar a vènit. No hi ha per tant *pacte* sense *cessió*. Quan hi ha interessos no sempre coincidents és dubtós parlar de pacte quan un agent participant no flixa ni cedix cap de les seues exigències.

En segona instància, una atra valoració del Pla prové de l'anàlisi de les perspectives de futur que es complixen en el document. Evidentment, continuem seguint-lo, l'acort implica que totes les parts han de vore *suficientment satisfetes* en ell les seues expectatives de futur. Per tant, l'acort no és possible sense que garanteix la seua *utilitat* per a que tots els participants vegem complides les seues expectatives i els seus desijos mínims de futur.

En definitiva, de les paraules d'Iribas, la caracterisació del pacte pot sintetisar-se en un consens on tots han de cedir alguna cosa, on no és sempre possible estar d'acort absolutament ab totes les coses pactades, i també per eixa vocació d'utilitat per a conseguir uns objectius en el futur, per eixa voluntat que el pacte permeta avançar en la consecució d'uns objectius mínims, desijats per cada agent participant de cara al pervindre.

Al voltant de la situació actual.

Una primera aproximació a la nostra realitat constata que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua és l'institució en la qual recau la fixació del model de llengua oficial, segons arreplega l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana de 2006, i per tant el corpus legal valencià.

D'atra banda, el model de llengua emanat de la Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana, que és ensenyat per Lo Rat Penat, és usat per una part de la producció en valencià, sense entrar a valorar si és més o manco numerosa o de major o menor qualitat; supon una producció digna a pesar que no poques voltes és amagada o ignorada. Talmateix, ab el nou marc legal, este model ha perdut l'opció de ser usat oficialment per l'administració valenciana o pel sistema educatiu valencià.

S'ha dit que este model *ha fracassat*, pero difícilment pot afirmar-se des del moment en que no ha tingut l'oportunitat ni ha contat ab els mijos que, per eixemple, s'ha posat a l'alcanc del *model oficial*. Evidentment el *fracàs* és menester entendre'l des de l'òptica que no ha devingut *el model majoritari*, que és si fa no fa l'objectiu últim de la creació de qualsevol model; pero l'afirmació crua d'este fet no pot servir per a amagar uns atres fracassos, com ara el fracàs a l'hora del model de la AVL. Evidentment, al model oficialment implantat se li ha de fer responsable del descens de l'us social del valencià; tampoc ha servit per a augmentar l'orgull i l'identificació del parlant ab el model lliterari. Tot això ha dut a un replantejament del *model* des

de les pròpies files de l'oficialitat, com se desprén per exemple d'estes paraules d'Abelard Saragossà¹:

La relació poc equilibrada entre el valencià viu i la llengua escrita ha creat una «distància excessiva» entre el valencià popular i la llengua considerada culta. Crec que, l'estudi dels llibres dels huitanta i els noranta que divulgaven el model lingüístic tingut per culte, mostraria que, la separació lingüística dita, ha anat acompanyada de la minva d'una característica que tenien Sanchis Guarner i Enric Valor: explicar el valencià potenciant la identificació, l'adhesió i l'orgull dels valencians a la nostra manera de parlar.

El replantejament del model obert ha dut a considerar algunes qüestions lingüístiques tradicionalment defeses des de la normativa de la RACV, com ara la distinció **-iste/-ista** pròpia del valencià; pero en eixe procés no hi ha hagut un reconeiximent a la normativa que ha salvaguardat l'us lliterari d'una forma viva de la llengua que ha tardat anys en ser reconeguda des dels posicionaments del *catalaniste lingüístic oficial*.

La no consecució d'un model de llengua únic, unitari per al conjunt del valencià i el català, és sense cap de dubte un fracàs absolut del fusterianisme dut al camp lingüístic, que s'escampà en els 60 i 70 i que també forma part dels fonaments del nostre *conflicte lingüístic*; és per això que, mentres que la busca d'un model propi valencià —sense haver d'entrar a considerar necessàriament la *qüestió llengua o dialecte*— pot ser assumible des de l'òptica dels seguidors del model de la RACV —els qui de fet ya venen usant un model propi valencià—; pel contrari devé un glop amarc per als *unitaristes*²:

...tot i que la derrota del secessionisme sembla clara (els “unitaristes” sembla que són clara majoria), voldria insistir en la més que probable opció dialectalitzant del nou ens de referència normativa al País Valencià. Si es confirmés aquesta predicció, podríem veure'ns abocats, en un temps relativament curt, a un procés de “galleguització” del valencià.

¹ Saragossà, 2007:21.

² Pradilla, 2004:140.

Encara tot això, hi ha circumstàncies que no poden obviar-se. D'antuvi, no pot defugir-se l'efecte de vinticin anys d'aplicació del model unitariste en el sistema educatiu i en l'ensenyança de l'idioma, per on han passat milers d'estudiants. Fa unes dècades era impensable que els chiquets valencians estudiaren en valencià en l'escola; que ho facen hui és un avanç per a la recuperació de la normalitat llingüística del nostre poble i hauria de ser una garantia per al futur de la llengua.

Unes atres calces és com és el valencià que s'ensenya, en torn de lo qual ya s'ha parlat prou voltes i no cal insistir ací; no obstant això, s'ha de reconèixer que en qualsevol cas és un model que ve regulat des de les instàncies polítiques dels representants que els valencians votem. És cert també que, atés que la qüestió de la llengua no és una preocupació en la nostra terra capaç de condicionar un vot, també se pot afirmar que no hi ha hagut mai una consulta popular sobre quin és el model de llengua que els pares valencians volem que s'ensenyi als nostres fills en les escoles. Ausades que és cert, pero tenim lo que tenim, i té també una certa legitimitat, com s'ha dit.

A pesar que s'ha parlat prou del model, generalment se desatén les implicacions que el model de l'educació té en la relació familiar, no ya en les famílies castellarparlants on els chiquets s'ensenyen i apliquen les regles del valencià que deprenen en l'escola, sino en aquelles famílies valenciaparlants on el model de llengua ensenyat en l'escola topa ab el model de llengua de la llar. Potser seria menester profundisar en la consideració d'estes circumstàncies, on sempre hauria de prevaldre la consciència que cal usar el valencià i despullar-lo de la conflictivitat que espanta als usuaris; pero no sempre s'ha contemplat l'anàlisi de les diferents respostes per les quals eixa conflictivitat, eixa amarga comprensió de la divergència entre la llengua parlada transmesa de generació en generació i la llengua ensenyada en l'escola, no ya la conflictivitat que es puga llegir en els diaris, sino la que es troba en el propi sí de la família, se transmet o se resol, i a quin preu agre. Més encara quan molt del personal docent que impartix l'assignatura de valencià no s'ha reciclat per a assumir els canvis de la doctrina oficial en torn del model de llengua, que els ha hagut en els últims anys, sino que molts dels professors *de la vella escola* continuen transmeten consignes ya desfasades respecte del model de llengua i encara les consideren *més legítimades* que no les noves.

No es pot obviar tampoc les proves de valencià organitzades per la JQCV, per a les quals s'han realitzat entre 1986 i 2006 més de 960.000 matrícules. És cert que moltes d'estes matrícules poden correspondre a persones interessades en les ventages del títol oficial i no en el futur de l'idioma, pero no cal contrastar esta sifra ab la dels pocs alumnes que cada any cursen classes de valencià impartit en les aules de Lo Rat Penat; si acodim a les darreres sifres publicades pel

propi Rat Penat, en el curs 2009-2010 se matricularen en els cursos de llengua un total de 44 alumnes.

De la comparació pot colegir-se dos conseqüències que pareixen d'entrada evidents. D'una banda, si l'us del valencià minva, atés el pes que el model de la RACV té en l'ensenyança i el paper que juguen els usuaris de les normes de la RACV en conjunt, és il·lusori i falaç pensar que la seua sola existència siga un impediment real per a la normalització de l'us del valencià. D'altra banda que no podrà construir-se un futur valencià en la nostra terra a pur d'abnegats esforços titànics personals; més encara quan hi ha una sèrie de vetigals que condicionen el desenvolupament i la percepció del model de la RACV.

En primer terme, deu senyalar-se la sovintejada falta de voluntat de guanyar el futur, que ha conduït a un cert *deixar fer*, a esperar més aïna que el futur nos descobrixca a nosatres, refermant-nos en la certesa —ausades que ben dèbil— que la veritat surarà, sense fer una valoració veraç del context. En eixe sentit pareix que haja hagut més preocupació per voler salvaguardar una tradició de temps passats que no en bastir un projecte de futur, ab uns objectius i unes estratègies definides. Només aixina s'explica l'escassa reacció del món cultural valencianista davant d'aspectes que posen en qüestió el futur del valencià: el requisit llingüístic, el futur de les línies en valencià, l'us del valencià per les administracions... En açò, moltes voltes s'ha otorgat més transcendència al desacort ab el model usat oficialment que no al plantejament realista de la conjuntura. Per a la majoria de *conscienciats* en l'avanç de l'us social del valencià (per més que *eixe* valencià) segur que estes són qüestions importants, i esta desconexió de les demandes socials dels *conscienciats* de l'importància de l'us i recuperació del valencià en la nostra societat no és atre que un factor més que no ajuda gens a la nostra percepció, ni a posar en evidència certs tòpics malintencionats.

La falta de coherència interna no ajuda gens tampoc, més encara quan l'obra de l'Institució que sosté la normativa permet diferenciar clarament la línia seguida per la Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de les seguides per unes atres seccions que usen majoritàriament el castellà, refermant també en açò el tòpic. La defensa d'un model propi fet en la pròpia Institució només assumit per la Secció i alguna honrosa excepció té ben poc de trellat, lo qual se tradueix que molta de l'Intel·lectualitat lligada a les institucions impulsores de la normativa de la RACV ha mantingut el castellà com a única llengua, fent una imatge d'institució acastellanada, de defensar la puresa del nostre idioma pero a pur de no usar-lo.

És menester afegir l'incoherència dels qui oponent el paper de la RACV i LRP front al model catalanista, per en acabant no l'usen, o pitjor encara preferixen no seguir-ne cap. Encara més, molts que han apostat per una defensa del posicionament llingüístic de la RACV i de LRP no han

tingut al mateix temps la mínima coherència de fer l'esforç de passar per les aules de LRP per a aprendre a escriure el valencià ab correcció, i cometen a sovint tantes faltes en els seus escrits que resulta inadmissible en qualsevol llengua de cultura.

Un atre factor de percepció negativa a considerar, ab alguns eixemples ben recents, és l'alineació continuada ab alguns partits polítics, com ara el mateix que creà la AVL i proscrigué per via estatutària la concessió de subvencions públiques a les obres que no seguixquen la norma de la dita AVL. Evidentment, no es pot malparlar de l'obra mentres s'homenaja a l'autor, tacant ab això el valor de l'independència i negant el patrimoni que supon la pluralitat, els quals són valors que haurien de colocar la defensa de l'idioma i de la valencianitat molt per damunt de les opcions polítiques individuals.

Al remat, tornant als conceptes de consens i futur, el valencianisme cultural ha fluixejat en ells en el seu decórrer; ni s'ha enfortit el consens intern ni s'han refermat les bases per a conseguir objectius de futur. No cal recordar la fragmentació del valencianisme per un consens trencat on prevalgueren les raons de cadascú sobre el valor superior del consens; ferida incisa que ha aplegat fins als aspectes personals, pero que contràriament a sanar-se ab el temps ha perdurat a pur de personalismes transmesos, lo qual ha endenyat l'imatge que devia ser unitària i és pel contrari conflictiva dins d'u dels bandos en el *conflicte real* ab mayúscules.

Si ad això afegim l'avanç del castellà i de l'anglès a costa del valencià, per un mal entés cosmopolitisme o per una voluntat política no indissimulada de *finiquitar* l'us social del valencià, no cap dubte que és inexcusable que nos plantegem forçosament cap a ón nos dirigim i tractem de trobar una eixida des del *consens* i que siga més encara *útil per al futur*.

Des d'unues atres caents, a l'hora de valorar la situació actual hi ha coses que no cal obviar tampoc. És plenament defendible que el valencià té tot el dret per a ser considerat una llengua ab una codificació pròpia distinta de la del català, que siga molt més respectuosa ab la seua realitat que no aquella, desenrollada bàsicament per al dialecte oriental del català. Això no obstant, per unes raons o unes atres, una majoria dels usuaris de la llengua no ha apostat per un model valencià de llengua, sino que ha assumit passivament o activament el model català que venia aplicant-se des del primer terç del segle XX.

El model de la RACV, ab totes les seues coses bones que vullgam vore-li i que ausades té, difícilment serà ya, tot ell sancer, un model ab possibilitats de tindre futur com a model oficial i del sistema educatiu. Difícilment se conseguirà ni des del convenciment ni des de l'imposició; fa temps que ya no és assumit per cap de partit polític, ni minoritari ni molt menys ab possibilitats de ser majoritari. Com és conegut, el model —o el canvi de model— o be s'alcança per una

revolució de les masses que no s'ataïlla o be des de les instàncies de la política, que ni s'ho planteja ni ho considera.

Dubtes raonables.

Algunes veus reclamen un nou impuls a la *Acadèmia Valenciana de la Llengua*, que és l'institució ab la comesa estatutària de regular l'us del valencià, segons reconeix el nostre marc legal. En esta nova espenta se considera a l'hora la necessitat d'una actitud dialogant ab la RACV i Lo Rat Penat, institucions que marquen i ensenyen la normativa de la RACV; lògicament ab la voluntat última de resoldre el *conflicte* que supon que dos institucions del nom històric de la RACV i LRP discrepen del model oficial. Vist el pes que en la nostra societat té un model —el de la AVL— i l'atre —el de la RACV—, sorprén l'interés en acabar el conflicte des d'alguns sectors de l'oficialitat, quan el model oficial dispon de tots els mijos. Pero si alguna cosa preada conserva el model de la RACV i LRP és la llegitimitat de presentar-se com un feu on s'acovila una personalitat més genuïna i, conseqüentment, un model més acostat al valencià parlat; és justament ahí on coixeja el model de la AVL. És raonable dubtar que no siga eixe el ver interés perque ací la AVL ya té el poder i els diners. Més encara perque la AVL ha fet el seu model de llengua i ara no ve a consensuar-lo: en acabant ha vingut a que li l'accepten.

Pero d'entrada serà menester reconéixer que acabar ab el conflicte ha segut sempre l'obligació de la AVL; si despuix de tretze anys des de que s'aprovà la seua constitució encara perdura la *qüestió* irresolta, alguna responsabilitat haurà de tindre per haver incomplert aquella missió fonamental que tenia assignada, si és que de bona veritat ho era.

Hem estat perdent el temps i continuem per tant en el punt de partida. Pero des de llavors lo que sí ha avançat en els actes de la AVL ha segut l'afany de posar tota la seua atenció inicial únicament en l'objectiu d'imprimir en paper legal la doctrina que venia ya aplicant-se des de l'oficialitat, de crear un corpus legal que sacralisara l'unitat de la llengua i es garantisara ab la llei a la mà que els partidaris *unionistes* no perdrien més recursos en els tribunals. Això encara que es decepcionaren moltes de les esperances que, també des del costat del *secessionisme llingüístic*, s'havien albergat en torn del paper de la nova institució autonòmica a l'hora de dictaminar un model de llengua valencià.

Despuix de passats tots estos anys, despuix d'admirar quina ha segut la seguida de les actuacions de la AVL, és lògic almenys un cert regomello, una certa quimera d'incredulitat. Més encara perque l'impuls del paper que la AVL ha de jugar —i desenganyem-nos, vullgam o no, jugarà— se demana precisament als qui han segut obviats en la seua trayectòria vital. Si la Acadèmia Valenciana de la Llengua no té a hores d'ara el reconeiximent, el prestigi i el pes social

que hauria de tindre com a depositària de la funció que llegalment té assignada, no és just que l'esforç necessari per a la consecució d'eixos objectius haja de reclamar-se ara precisament al sector que ha segut marginat des de la pròpia AVL a l'hora de donar a llum el seu model de llengua oficial.

Des de l'inici, des de la seua mateixa llei de creació i encara més des del dictamen que justificà políticament la seua creació, la doctrina que fonamenta l'activitat de la AVL ha partit d'una —enrevessada en la forma pero clara en el fondo— definició de la relació del valencià ab les llengües parlades en Catalunya, les Balears i uns atres territoris. Tractant d'oferir llectures alternatives a l'interpretació sacralisada per l'historiografia de la llengua catalana impulsada pel nacionalisme català, algunes veus encapçalades per **Lluís Fornés** han vingut a reivindicar el paper del *diasistema occitanorromànic* com a marc de referència del valencià. En ell —explica la tesis de Fornés— la nostra història llingüística encaixa i troba sentit en el continu de temps des dels trobadors fins a l'actualitat, posant al valencià en el lloc que li pertoca al costat de les atres llengües d'oc de les quals és germana, com ara la dels catalans, la qual, segons esta rellectura de la nostra història llingüística, no jugaria ya el paper de *rovell de l'ou* que ells voldrien. Posteriors puntualisacions que uns atres han fet de la tesis de Fornés, han vingut a propondre un doble diasistema distinguint a banda i banda del Pirineu, pero de totes maneres el problema sempre radicarà en l'acceptació d'esta interpretació de l'història per part de Catalunya i en l'actitut adoptada allí. Moltes voltes el catalanisme no ha sabut —o volgut— interpretar l'efecte que algunes acomeses seues d'acció o paraula tenen més allà dels seus límits. També és cert que en Catalunya alguns comencen a traure trellat i abandonar les creences inoculades pel nacionalisme català en torn de l'història de la seua llengua, del *País Valencià* i dels valencians.

És per tot això que la tesis de Fornés és assumible des d'esta banda, pero no ho és tant des de l'ideari bastit pel catalanisme i arraïlat en Catalunya per a justificar l'equació *llengua = nació* i donar-li llustre. És una qüestió capital si el catalanisme voldrà revisar la seua megalòmana interpretació de la seua —també estesa a la dels atres— història llingüística, bastida *ex professo* per justificació de la seua història com a *nació*, a pur de satisfer els interessos de la seua classe burgesa. És transcendent per a que la qüestió de la llengua puga ser llegida ab naturalitat, no ab la violència distorsionadora que introduí la pretensió d'usar-la ab la finalitat de justificar una certa voluntat política.

Les teories sobre l'orige del valencià o la seua realitat huit segles arrere han de tindre ya nula importància des de la perspectiva de les necessitats de la llengua en els nostres dies. No podem condicionar el futur a una determinada interpretació del passat, més encara quan s'òbrin camins de pensament que permeten otorgar al nostre idioma el seu paper històric dins del conjunt del diasistema de les llengües d'oc; encara aixina, molts dels intel·lectuals que pareixen proclius a

combregar ab esta via de resolució no han pegat encara el pas que caldria —o l'han pegat tímidament— i continuen acovilats davall del benestar que proporcionen les ales de l'oficialitat. No hi ha un pas avant decidit i valent per a buscar el consens per aquells conscients que besllumenen en la fosca consciència que el model oficial té bona cosa de responsabilitat en el decaïment de l'us social del valencià. La qüestió no es pot dilatar eternament en el temps; no podem esperar quaranta anys més, com en el cas del reconeixement de part de la riquesa del nostre lèxic, foragitat fins fa poc per la doctrina oficial de qualsevol registre tingut mínimament per cult o lliterari.

Mentres l'interpretació de l'història estiga somesa a interessos d'una determinada intenció política serà ben difícil que varie la situació actual. En el pla idiomàtic, mentres el criteri de convergència sacrosanta del valencià ab el català prevalga per damunt de la pròpia realitat llingüística i sociolingüística del valencià hi haurà poc de marge d'avanç.

En resum, ab l'actual situació, és difícilment sostenible que la causa de la devallada de l'us del valencià estiga causada exclusivament pel manteniment de les seues posicions per part de la RACV i LRP. El pes d'estes marques pot ser molt important simbòlicament, pero no ho són tant en la pràctica. El número d'alumnes que acodixen a les aules de LRP és mínim front a tots els alumnes que passen per l'ensenyança pública o per les proves de la JQCV. El model de la RACV no té tampoc una transcendència apreable en els mijos de comunicació públics. No hi ha més que desequilibri flagrant entre els mijos a disposició de l'escampament del model oficial de llengua i el model de la normativa de la RACV. Per tant, és un destrellat atribuir al posicionament de la RACV la pèrdua de pes social del valencià en el sí de la societat valenciana. Si evidentment el model de la normativa de la RACV ha fracassat en tant que normativa ab possibilitats de devindre normativa oficial, no pot usar-se la seua existència per a amagar la realitat del fracàs del model oficial com a model sentit com a propi pels parlants, cohesionador i capaç de conseguir un enorgulliment dels usuaris que redrece el paper de la llengua valenciana en la nostra societat. Si ab tots els mijos posats a l'alcanç d'eixe model no ha quallat entre els valencians, serà menester exigir almenys un poc d'autocrítica i no tirar-li les culpes als atres.

El paradoxal —i il·lustratiu— cas del topònim *València*.

S'ha dit que l'aplicació del criteri polític de convergència idiomàtica ab el català és, a banda de contrari a un plantejament en tèrmens de ciència, contraproduent per al futur del valencià. Això perquè antepone interessos polítics a la perentorietat de l'identificació dels parlants ab el model de llengua lliterari i el consegüent *enorgulliment* que seria menester esperar. Un cas paradigmàtic de l'efecte de l'aplicació del criteri de convergència a pesar de la constatació

científica de la realitat és el del topònim *València*. Ho vorem repassant qué han dit autors significatius en la codificació del valencià, segons han deixat escrit en la seua producció llingüística, evidenciant per qué el corpus toponímic de la Generalitat ha oficialisat el topònim ab *e* oberta contràriament a com la pronuncien tots els valencians.

Sense cap d'ànim d'entrar en la sovintejada *qüestió de noms*, no es pot deixar de reconèixer l'importància que socialment té el nom de la ciutat capital i del país dels valencians per a nosatres mateixos; importància evident perquè del topònim matriu s'han generat les denominacions que ab més o manco lligimitat o fortuna han designat el nostre territori i la nostra secular organització política —*València, Regne de València, País Valencià, Regió Valenciana, Comunitat Valenciana...*— o el nostre gentilici de poble —*valencià*— o l'aplicat a les coses que són pròpies de la ciutat, directament emparentat ab el seu ètim llatí —*valentí*—.

El nom té, evidentment, molta transcendència, pero volem defugir qualsevol plantejament que podrà incórrer en allò que no és, decididament, l'objecte d'estes línies, obviant l'opció d'enunciar un juí de valor al voltant d'un assumt, el de la *qüestió de noms*, que no té res a vore en allò que volem significar i que, per tant, no correspon fer ací.

És un fet, a pesar de lo que poguera pensar-se, que la *qüestió* del topònim *València*, i més concretament de quin és el timbre —obert o tancat— de la seua vocal tònica, no ha ocupat excessivament l'atenció dels ortògrafs valencians; moltes voltes, l'absència de mencions a soles evidencia que sense dubtes l'assunt de quin és el citat timbre no era precisament polèmic: era objectivament obvi. Ab tot i això, en la *Gramàtica normativa valenciana* de la *Acadèmia Valenciana de la Llengua* se realisa un comentari en torn de l'ortografia del topònim que justifica que posem l'atenció, encara que siga breument, en la *qüestió del nom*. Açò motivat perquè el dit comentari planteja una determinada ortografia del topònim en funció exclusivament del criteri d'evitar una *excessiva discrepància* entre les *diferents varietats de la llengua*, vol dir, entre el valencià i el català; la qual cosa queda expressada aixina³:

A fi d'evitar una excessiva discrepància entre les diferents varietats de la llengua, també porten accent greu —tot i pronunciar-se habitualment amb e tancada en valencià— dos paraules gramaticals d'ús freqüent (el pronom relatiu i interrogatiu tònic què i la conjunció perquè) alguns cultismes i neologismes esdrúixols o plans acabats en consonant (èter, sèsam, plèiade, bèstia, sèrie i època) i el topònim València.

³ AVL, 2006:48.

Tal determinació de fixar per *política llingüística* (o *llingüística política*) l'ortografia d'un vocable —en este cas *si fa no fa* el nostre *topònim major*— en virtut d'una determinada voluntat que no es referma de fet en una realitat, sino solament a pur de la pròpia voluntat, justifica que en este repàs nos detingam, només que siga per un breu espai, a vore qué han dit els nostres ortògrafs al voltant del nom —si han dit alguna cosa— o almenys cóm han escrit el nom de València, més encara si tenim en conte que les determinacions de la AVL són d'obligada observància per a l'Administració valenciana.

Com s'ha dit, no tots els texts han abordat la qüestió, pero aguantant-nos als primers texts sobre ortografia valenciana, gens afectats per la *polèmica*, podem recórrer a l'ortografia per a seguir a través de la seua escritura cóm és la **e** del nom. Açò perque, segons les regles d'accentuació que seguien Llombart, Nebot i Fullana, tota **e** oberta tenia d'anar marcada gràficament ab l'accent greu.

Considerant açò, i encara que Llombart no cità res en torn d'açò en el *Ensayo de ortografía lemosino-valenciana*, podem acodir a les pàgines del seu *Diccionario* i trobem allí l'entrada *Valencia* al costat d'unes atres com ara *prudència*, *ausència*, *audiència*... Vol dir, Llombart senyalà correctament l'obertura de les paraules terminades en **-ència**, pero no accentuà el nostre topònim, lo qual denota que no considerava que la **e** fora en este cas una **e** oberta.

La mateixa cosa trobem en els *Apuntes* de Josep Nebot, qui escrigué allí *Valensia*⁴ i no *València*, de lo qual se colegix que per ad ell la vocal també era tancada. Uns anys més tart, en el *Tratado de ortografía valenciana clásica*, Nebot tornà a deixar-ho ben palés⁵:

*Se escribirán siempre con c las voces terminadas en encia, como
Valencia, ciència, prudència...*

També la considerà tancada Fullana, qui escrigué sempre *Valencia*⁶, i no *València*, com l'haguera escrita en cas de considerar que la vocal era oberta. Fem notar que Llombart era valentí, pero Nebot i Fullana no ho eren; el primer era de Vilarreal i el segon de Benimarfull, i per tant no hi ha motius per a sospitar que no estigueren aveats a distinguir clarament la /e/ i la /ɛ/.

⁴ Nebot, 1894:141.

⁵ Nebot, 1910:66.

⁶ Se troba escrita aixina, per eixemple, en l'introducció de la *Gramática*: “*Reine de Valencia*” (Fullana, 1915:17) o en el pròlec del *Compèndi*: “*ciutat de Valencia*” (Fullana, 1922:7). En el pròlec del *Vocabulari ortogràfic* de 1921 trobem a l'hora “*la ciutat de Valencia, ab tot lo seu Realme*” i més avall “*excelència*”. En la *Ortografia valenciana* de 1932 trobem novament *Valencia* (v.gr. p. 41).

A pesar de tot açò, les primeres cites del topònim ab l'accent greu, vol dir, *València*, les trobem en les dos obres que introduïren les regles ortogràfiques del IEC en l'ortografia valenciana: la *Gramàtica valenciana* d'Ortin Benedito⁷ i *La llengua valenciana* de Lluís Revest⁸. L'arreglegaren també ab accent obert les *Bases ortogràfiques* de 1932, on el topònim apareix citat tres voltes⁹.

En la *Ortografia valenciana* de Carles Salvador, de l'any 1934, la resposta al preguntat se troba en la mateixa portada: *València*. En unes atres obres de Salvador, com ara les distintes edicions de sa *Gramàtica*, també trobem usada la forma ab la **e** oberta¹⁰.

Encara que també escrigué el topònim accentuant la **e** oberta, Manuel Sanchis Guarnier nos oferí a lo manco comentaris interessants sobre el particular en la seua *Gramàtica valenciana*; ho feu, no obstant això, en l'apartat dedicat a la fonètica, no en el dedicat a l'ortografia¹¹. Sanchis senyalà com u dels casos on se dona la /ɛ/ en valencià el corresponent a “*les paraules cultes en què hi ha i en la síl·laba que va darrera de la vocal tònica*”, pero cità algunes excepcions entre les quals trobem *València*, que transcrivé fonèticament ab **e** tancada, vol dir —ab els símbols fonètics actuals—: [va'lensia]. Pero el llingüiste valencià afegí en una nota al peu:

*Encara que la paraula València es pronuncia amb **e** tancada, convé escriure-la amb è i pot rimar amb les paraules cultes terminades en -ència...*

Un atre autor especialment il·lustratiu en el cas que tractem és Josep Giner i Marco, qui deixà diverses cites sobre l'assunt; no ho feu en la seua introducció a la primera edició del *Diccionari de la rima* de Ferrer Pastor, sino en alguns articles. Aixina, en un article de 1938 titulat “Les e tòniques del valencià”¹², l'autor digué senzillament “*La e de València és també tancada*”.

En un atre article publicat en 1951, ab el títol de “L'accentuació ortogràfica en valencià”¹³ també manifestà:

⁷ Ortin, 1918:4.

⁸ Revest, 1930:71.

⁹ En el text de la Biblioteca Valenciana en les *bases* 22, 23 i 32 i en el text del *Vocabulari ortogràfic* de Carles Salvador en les *bases* 22, 23 i 34 (Salvador, 1933:9 i 10).

¹⁰ Salvador, 1951:31 o en la pròpia portada de la tercera edició de 1959.

¹¹ Sanchis, 1950:72-73.

¹² Reproduït en Ferrando, 1998:61-72. La cita està en la p. 68.

¹³ Inclòs en Ferrando, 1998:154-158. En la p. 157.

El mot València en valencià es pronuncia amb e tancada, però se sol escriure habitualment, per excepció, com en barceloní: València.

Continuant ab Giner, en un atre article dedicat a la Gramàtica del mateix Sanchis tornà a reiterar-se de forma encara més clara¹⁴:

La e de València és etimològicament tancada en valencià. Caldria esperar VALÈNTIA > Valença, però el manteniment de la i s'explica per la pronunciació tradicional d'un nom propi tan usat i important i, a més, per ser la conservació antiga des seu adjectiu popular valencí, valencina amb la seua i. La grafia i pronunciació del mot València requerix una remarca. En primer lloc és evident que cal pronunciar-lo amb e tancada en valencià. En segon lloc, es pot acceptar la grafia del Diccionari ortogràfic amb l'us de l'accent greu (València), ja que es tracta d'un mot propi i per motius d'unitat ortogràfica amb els catalans. En les rimes, evidentment, València, pronunciat amb e tancada, no té cap rima en valencià (com Sant Vicent, amb e oberta). Per això en poesia cal acceptar la convenció poètica fònica de pronunciar-lo a final de vers amb e oberta, on rima amb tots els mots erudits en -ència, que tenen e oberta.

Intercalat en el cos del propi *Diccionari de la rima* també se troba una altra acotació de Giner respecte a la pronunciació de València dins del conjunt de les paraules terminades en **-ència**¹⁵:

La e de la terminació -ència és oberta, excepció del mot València, que té e tancada en valencià com en els mots en -ença, per ser mot d'evolució popular, malgrat la i conservada per topònim. Amb tot i això, sent València un mot de rima fènix en valencià, és tradicional entre els poetes valencians de fer-lo rimar amb els

¹⁴ En Ferrando, 1998:280-293. En la p. 283.

¹⁵ Reproduït en Ferrando, 1998:512.

mots en -ència, sonant en les rimes amb pronunciació koiné amb e oberta.

Despuix de les cites concloents de Josep Giner, uns atres autors no entraren en la qüestió, com ara és el cas d'Enric Valor i les seues tres obres gramaticals, on no es referí a la circumstància de la **e** de València a l'estudiar la **e** oberta¹⁶.

En les gramàtiques de Lo Rat Penat de 1976 i 1977 se recuperà l'accent tancat de València, com figura directament en la seua portada, lo mateix que en l'edició de les *Normes de l'Acadèmia* de 1979 i la seua reedició de 1981. Abans d'això, Miquel Adlert havia exigít la correcció de l'us de l'accent greu en el topònim¹⁷:

En tot el Regne de València es diu València. Els noms de les coses valencianes són cosa dels valencians, i no dels catalans ni dels filòlegs que entre uns i atres pretenen variar els topònims valencians. ¡És cosa del poble valencià! (...)

No hi ha ninguna raó per a escriure è, contra la fonètica de tot el Regne de València que pronuncia València. I que pronuncien en la fonètica catalana València, com en la mallorquina pronuncien Valenci. Cal escriure i pronunciar València...

En l'edició de 1980 de la *Gramàtica* de Fontelles, Garcia i Lanuza el topònim se troba escrit sempre *València*, ab e tancada, en totes les ocasions que el topònim és citat en l'obra¹⁸.

En l'edició de 1982 de la *Gramàtica* de Fontelles, Garcia i Lanuza s'arreglè ya la supressió de l'accentuació gràfica, que perdurà en les gramàtiques dels mateixos autors de 1987 i 1996 i en la *Gramàtica normativa* de mossén Guinot; el topònim s'escrivia llavors *Valencia*, per la qual raó no es senyalava si la **e** havia de ser pronunciada tancada o oberta. No obstant això, pot seguir-se la consideració de la vocal com a tancada en algunes obres que estudiaven la fonètica valenciana, com ara la del propi Guinot o la de Boronat Gisbert, abdós indicant la pronunciació tancada de la **e** en valencià¹⁹.

¹⁶ Valor, 1966:31-32, 1973:25-26 i 1977:31-32.

¹⁷ Adlert, 1977:103.

¹⁸ En les pàgines d'esta obra 34, 66, 98, 107, 113 (dos voltes), 127 (quatre voltes), 129 (dos voltes), 132, 133 (tres voltes), 134, 135 (dos voltes), 136 (tres voltes) i 143 (quatre voltes).

¹⁹ Guinot, 1984:215 i Boronat, 1997:66.

Ab la recuperació de l'accentuació gràfica en les *Normes de la RACV* en 2003 ha segut possible visualisar novament l'accent tancat de *València*²⁰, front a uns atres texts que, com la *Gramàtica* del IIFV²¹ mostraven directament en sa portada la grafia ab l'accent obert.

Darrerament, en el mateix sentit que tot el restant d'autors que s'han detingut a observar el timbre d'esta e, més allà de la simple adopció d'un determinat criteri, també Josep Saborit ha aportat la seua opinió²²:

Noteu que en el topònim València tots els dialectes tradicionals valencians conserven la [e] etimològica, València, potser pel fet que els topònims solen resistir més les innovacions fonètiques.

En definitiva, en este repàs havem vist una arreplega de les opinions en torn del topònim *València* d'aquells qui podem considerar *autoritats* més significatives de l'estudi del valencià dels últims 125 anys. Despuix d'estes opinions no cap atre que fer-se el mateix preguntat que un dia se feu Josep Nebot: *¿quousque tandem?*. Més encara quan en 2005, abans que la AVL aprovara oficialment la grafia ab la **e** oberta en els seu *Corpus toponímic valencià*, la Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la RACV ya redactà un informe que conclouia clar i ras²³:

Totes les autoritats llingüístiques de diferents tendències reconeixen que el topònim València es pronuncia en e tancada, com ho fan la AVL i la Real Acadèmia de Cultura Valenciana. És inexplicable que si existix este consens a l'hora de reconéixer la fonètica del topònim, s'haja trencat per part de la AVL adoptant una ortografia que reflectix la pronunciació catalana del topònim, subjugant la fonètica valenciana a l'ortografia catalana.

El cas d'este topònim, com el d'unes atres paraules o estructures de la llengua, segons manera ha devingut inexplicablement un tabú per ad alguns responsables de la política llingüística valenciana, quan difícilment se pot sostindre que per a la ciència puguen haver-ne, de tabús.

²⁰ RACV, 2005a:64. També en la publicació del *Estàndart oral valencià* de la RACV s'ha senyalat l'excepció de la pronunciació tancada de la **e** de *València* a la pronunciació en general oberta de la terminació **-ència** (RACV, 2005b:73).

²¹ IIFV, 1996, v.gr. en sa portada.

²² Saborit, 2009:33.

²³ Pot consultar-se en internet: http://www.llenguavalenciana.com/_media/documents/informes/valencia.pdf

Difícilment se pot consensuar els diferents punts de vista científics sobre una mateixa realitat quan se vol excloure de la discussió *tabús* que per uns interessos no precisament científics, sino més aïna polítics, se volen impondre a pesar de la reiterada constatació de la realitat.

Deures pendants.

Adés nos havem referit al cas de **-iste** i **-ista**, reconegut fa poc de temps pel model de llengua oficial. És un eixemple més de la falta de reconeiximent des del sector unitariste del paper jugat pels escriptors de l'ortografia de la RACV a l'hora d'arreglar i fer digne d'un model de llengua lliterari el valencià viu, que en este cas com en uns atres haguera caigut segurament en desgràcia i haguera quedat fòra de qualsevol reconeiximent per al valencià escrit.

Havem volgut constatar aspectes negatius que el valencianisme en torn de la RACV i LRP mostra i que llastren la seua percepció pública. No obstant això, s'ha de destacar també els aspectes positius que concorren en tota la llabor duta a terme per a estudiar la llengua, dignificar-la i dotar-la de ferramentes útils per al seu conreu.

A sovint els prejuïns falsos escampats malintencionadament volen fer entendre que des del sector de la RACV se pretén curiosament torpedejar l'us del valencià, com si se tinguera l'interés que la llengua s'usara manco. Encara menys d'allò que el model oficial i la política llingüística dels diferents governs de la Generalitat ha conseguit que s'utilise, caldria dir. Tal actitud nega l'obra de la Secció de Llengua de la RACV per a dignificar el conreu de l'idioma, ab aportacions com l'últim *Diccionari General*. L'oblit sistemàtic de les aportacions que des de mètodos científics i des de la discrepància s'han fet des d'este sector són incompatibles ab un plantejament rigorós, obert i *pròpiament científic* de realitat de les coses.

Moltes voltes esta falta de reconeiximent se deu únicament a que s'anteponen els prejuïns i les desqualificacions per davant d'una valoració rigorosa de les propostes, la qual cosa ha dut a que entre nosatres no hi ha hagut mai realment —a lo manco en les últimes dècades— un debat del model llingüístic, sino simplement l'imposició de l'u o l'atre. No obstant això, sense un reconeiximent mutu del treball que ab major o menor fortuna s'ha realisat per a dignificar el valencià no és possible plantejar cap de consens. Evidentment, sense un reconeiximent del *contrari* no hi ha cap d'opció de resoldre les diferències, i eixa era una premissa que encara a hores d'ara es dona ab molta tebiea i només des d'alguns sectors de la doctrina oficial; des de la AVL encara no s'ha impulsat cap manifestació de reconeiximent de la tasca feta des del valencianisme llingüístic de la RACV i LRP, fòra d'algunes participacions puntuals en alguna jornada.

Els autors del sector oficialiste més proclius a un reconeiximent de la tasca llingüística de la Secció de Llengua i Cultura Valencianes de la RACV i dels Cursos de Lo Rat Penat i inclús les forces polítiques més pròximes, per les seues arraïls, ad estes institucions han vingut a concloure que l'entitat normativa del valencià deu ser la AVL. Admetent la necessitat d'entesa entre els dos sectors, no reclamen ni proposen la creació d'una institució intermija, sino que aposten per l'Acadèmia de la Generalitat, en qualsevol cas. Alguns, no obstant això, reclamen al mateix temps un nou impuls de la AVL que vire la trajectòria que du des de la seua creació. La AVL ha seguit una institució acadèmica ab un evident i conegut intervencionisme polític, inclús a l'hora de triar els seus acadèmics o de pendre decisions importants. Això li ha llevat força, també de cara a la pròpia image cap a l'exterior que oferix l'institució. No és una qüestió supèrflua, perquè en el cas del valencià els tèrmens de política i llingüística s'han barrejat a sovint més per a fer política que no per a fer llingüística. En la mateixa *Gramàtica Normativa Valenciana* de la AVL hi ha mostres d'açò mateix, quan se somet la realitat llingüística valenciana, entesa com a llengua o entesa com a dialecte, igual té, a directrius polítiques de convergència idiomàtica ab el català barceloní que no tenen res a vore ab l'estudi científic si es vol del valencià. Tot això supon un inconcebible vetigal a l'hora de formar i impulsar un model de llengua valencià, ab tota l'harmonia que es vulla ab el català, el balear i totes les atres llengües d'oc. Eixos *tabús* són inexplicables i justifiquen els dubtes que generen aquells per als qui és més important preservar l'objectiu de destí en lo universal de *l'unitat* per damunt inclús de l'us. És intolerable —com ha denunciat **Obduli Jovaní**— que hi haja qui està més interessat en salvaguardar l'unitat de la llengua que no en salvaguardar la pròpia llengua.

Tampoc té realment massa trellat pretendre realçar les diferències a qualsevol preu molt per damunt de la pròpia realitat de la llengua. Tan criticable pot ser forçar un model antinaturalment convergent com divergent; al remat és una opció política, pero en estes baralles, entre inseguretats induïdes i coentors, anem perdent usuaris i no n'atraurem de nous.

Al remat, l'ortografia és un convencionalisme reconegut per tot lo món, pero la morfologia i la sintaxis no ho és, i des del moment en que s'admet com ya s'admet obertament que no és possible aplicar un mateix model de llengua ací i allà, s'està reconeixent que eixa *unitat* és ben relativa. Potser en la llengua migeval l'unitat era més real i un mateix model de llengua podia ser vàlit per als escriptors catalans, valencians i balears, pero cal recordar que d'això han passat ya cinccents anys, i clar està que no han passat debades.

De la mateixa manera que per als escriptors d'este sector se pot fer costera amunt la comprensió de la posició que en la nostra societat ocupa a hores d'ara el model de llengua de la RACV, d'atra banda, també és comprensible que la consciència de la necessitat d'un model valencià que fa tambalejar els fonaments *unitaristes* és a voltes poc digerible per als qui han cregut el contrari,

que no hi havia possibilitat d'un model valencià propi lliterari i cult distint de l'irradiat des del IEC. Entre el desfici i l'amargor, la *Gramàtica Normativa Valenciana* respon ad eixe difícil glop i ha tractat d'incloure un model valencià que reconega les seues característiques, no diré ya particularitats, pero a l'hora incloent innecessàriament referències a característiques no pròpies, que no per haver segut usades per *alguns sectors* han de passar a ser considerades pròpies d'un *model valencià*. Al mateix temps, s'han reiterat els mateixos prejuïns que arraconen les formes pròpies valencianes als registres coloquials i poc formals, castrant allò que s'exigix de la AVL: un model valencià harmònic ab el restant de llengües germanes, pero sense concessions a formes no valencianes; que s'impulse eixe model i s'exigisca, sense les indeterminacions de la postura actual de la AVL. No es parla de discutir l'orige de la llengua ni del número i orige dels repobladors que acompanyaren a Jaume I, sino a soles de la necessitat social d'un model de llengua propi respectuós ab la nostra realitat llingüística *de la Sénia ençà* i del tancament de files en torn d'eixe model propi.

Un consens, no és talmateix una capitulació; porque fins ara l'actitut oficial de l'institució creada políticament per a la *solució del conflicte* no ha fet més que posar vetigals a la que hauria d'haver segut la seua primordial preocupació, de la qual més aïna s'ha desinteressat.

L'idea de fornir de riquesa a la llengua acceptant qualsevol cosa que es diga en el *domini*, en eixe model de koiné on el valencià mig difícilment se reconeix, nos ha dut a pesar de tot a una minva de l'us social del valencià. Que quan més mijos i més recursos s'ha tingut en la nostra història moderna per a impulsar l'us del valencià siga el moment en que més s'ha apocat el seu us és per a mirar-s'ho sense por a les autocrítiques.

A modo de conclusió.

Hi hagué un temps quan la doctrina d'algú volgué fer creure que es podria construir este *país* contant només ab una part d'ell i bandejant l'atra; un temps i una doctrina que nos ha dut sense cap de dubte a un conflicte devingut aixina inevitable, encorajat i sostingut per bona cosa d'interessos, massa voltes ben poc valencians, pero sobretot nos ha conduït a la castellanisació i a la desvalencianisació de la nostra societat.

La seguida que la qüestió du en l'actualitat és insostenible. La situació actual arracona al sector de la RACV i al mateix temps trau les colors a la AVL, fent cada vegada més palés el seu fracàs.

S'han alçat veus que reclamen un model valencià usat exclusivament i impulsat des de la AVL com a orgue codificador, assumit per tots els qui creuen en un futur en valencià per al poble valencià. Alguns tracten d'obrir pas a una solució per a l'assucac on havem caigut o on nos

havem deixat espentar, on se tinga en conte la realitat de l'idioma pero també les evidències de la realitat derivada del marc legal i del sistema educatiu. Les sifres parlen elles a soles; pero sempre hi ha uns mínims que permetran salvar o no el regomello raonable, si és possible encara —que també és lícit dubtar-ho— reconduir anys balafiats i expectatives fallides.

Parlant de *consens* i *futur*, cada u podrà pensar lliurement allò que millor crega, valorant flexions, reflexions, certituts i cessions, si cal un consens que garanteix el compliment d'unes expectatives mínimes del futur de tots per a la nostra societat. En això, lo ben cert és que no pot obviar-se a quina situació nos ha dut el camí seguit fins ara. Parafrasejant a Meursault, el personatge creat per **Camus**, potser no sapiam encara lo que ens convé, pero sí sabem ya lo que segur que no ens convé.

Bibliografia

ACADÈMIA DE CULTURA VALENCIANA

Vid. **REAL ACADÈMIA DE CULTURA VALENCIANA.**

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (AVL)

- 2006 Gramàtica normativa valenciana. Ed. Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Col·lecció Textos normatius, 2. València, 2006.

ADLERT NOGUEROL, Miquel

- 1977 En defensa de la llengua valenciana. Perqué i cóm s'ha d'escriure la que es parla. Ed. Del Cénia al Segura. València, 1977.

BORONAT i GISBERT, Josep

- 1997 *Fono. Introducció a la fonologia valenciana.* Ed. Lo Rat Penat. Col·lecció Didàctica, 6. València, 1998. Premi Extraordinari *Excm. Ajuntament de València* en els *CXIV Jocs Florals de la Ciutat i Regne de València*, celebrats en 1997.

FERRANDO FRANCÉS, Antoni

- 1998 *Josep Giner i Marco. Obra filològica (1931-1991)*. Pròlec de Joan Coromines. Ed. Denes Editorial. Col. *Estudis del valencià actual*. Païporta, 1998.

FERRER PASTOR, Francesc

- 1994 Gramàtica valenciana. Pròlec d'Emili Casanova. Ed. Denes Editorial. Païporta, 1994.

FONTELLES FONTESTAD, Antoni, GARCIA BRU, Laura i LANUZA ORTUÑO, Joaquim.

- 1980 Gramàtica de la llengua valenciana. Nivell elemental. Ed. Paraval SA. València, 1980.
- 1982 Gramàtica de la llengua valenciana. Nivell elemental. Ed. Paraval SA. València, 1982.
- 1987 Gramàtica de la llengua valenciana. Ed. Del Cenia al Segura. València, 1987.
- 1996 Gramàtica de la llengua valenciana. Ed. Lo Rat Penat. València, 1987.

FORNÉS i PÉREZ-COSTA, Lluís

- 2010 La llengua valenciana i el diasistema occitano-romànic. Ed. Oc-València. Col. Després de la batalla, 1. València, 2010.

FULLANA MIRA, Lluís

- 1915 Gramàtica elemental de la llengua valenciana. Pròlec de Teodor Llorente Falcó. Impr. Doménech. València, 1915.
- 1921 Vocabulari ortogràfic valencià castellà. En especial, la seua Introducció. Ed. Edeta. València, 1921.
- 1922 Compèndi de la gramàtica valenciana. Impr. De la viuda de R.Ortega. València, 1922.
- 1932 Ortografia valenciana. Fonamentada en les etimologies d'esta llengua, en los principis i lleis d'evolució, i en les autoritats dels clàssics valencians. Impr. La Semana Gráfica. València, 1932.

GINER i MARCO, Josep

- 1956 Exposició de l'ortografia que precedix al Diccionari de la rima de Francesc Ferrer Pastor. Inclosa en Ferrando, 1998:167-202.

GUINOT i GALAN, Josep Maria

- 1983 Fonètica de la llengua valenciana. Ed. Valencia 2000. València, 1984.
- 1987 Gramàtica normativa de la llengua valenciana. Pròleg de Joan Gil Barberà. Ed. Lo Rat Penat. Col. Didàctica. València, 1987.

INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA (IIFV)

- 1995 Gramàtica valenciana. Dir. Josep Lacreu. Quarta edició, octubre de 1996. Ed. Bromera. Conselleria de Cultura, educació i ciència. Col·lecció Materials, 2. Barcelona, 1996.

LLOMBART, Constantí (*seudònim de* NAVARRO LLOMBART, Carmel)

- 1887 Ensayo de ortografía lemosino-valenciana. Inclòs com a prefaci a la tercera edició del Diccionario valenciano-castellano de Josep Escrig i Martínez [Diccionari Escrig-Llombart]. Ed. Librería de Pascual Aguilar. València, 1887.

LO RAT PENAT (LRP)

- 1976 Gramàtica de la llengua valenciana amb activitats per la Secció de Cursos de Llengua Valenciana. Ed. Lo Rat Penat. Publicacions dels Cursos de Llengua i Literatura Valenciana de "Lo Rat Penat", 32. València, 1976.
- 1977 Gramàtica de la llengua valenciana amb activitats per la Secció de Cursos de Llengua Valenciana. Segona edició. Ed. Lo Rat Penat. Publicacions dels Cursos de Llengua i Literatura Valenciana de "Lo Rat Penat", 32. València, 1977.

NEBOT i PÉREZ, Josep

- 1894 Apuntes para una gramática valenciana popular. Impr. Ripollés. València, 1894.
- 1910 Tratado de ortografía valenciana clásica. Pròlec de Teodor Llorente Olivares. Impr. J. Aguilar, Editor. València, 1910.

ORTIN BENEDITO, Bernat

- 1918 *Gramàtica valenciana (nocions elementals) per a les escoles de primeres lletres*. Ed. Editorial Valenciana SA. València, 1918.

REAL ACADÈMIA DE CULTURA VALENCIANA (RACV) [abans CCV i ACV].

- 1979 Ortografia. Ed. ACV. Secció de Llengua i Literatura. València, 1979.
- 1981a Documentació formàl de l'ortografia de la llengua valenciana. Ed. ACV. Secció de Llengua i Literatura. València, 1981.
- 1981b Ortografia (2ª edició, revisada). Ed. ACV. Secció de Llengua i Literatura. València, 1981.
- 2005a Ortografia de la llengua valenciana. Dins de Ortografia de la llengua valenciana i Estàndart oral valencià, publicat en la Série Filològica, núm. 27, Ed. RACV. Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes. València, 2005.
- 2005b Estàndart oral valencià. Dins de Ortografia de la llengua valenciana i Estàndart oral valencià, publicat en la Série Filològica, núm. 27, Ed. RACV. Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes. València, 2005.
- 2007 *Informe de la Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana sobre la 'Gramàtica Normativa Valenciana' de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua*. Ed. RACV. València, 2007.
- 2010 Diccionari general de la llengua valenciana. Dir. Voro López i Verdejo. Ed. RACV. València, 2010.

REVEST i CORZO, Lluís

- 1930 *La Llengua valenciana. Notes per al seu estudi i conreu*. Ed. Societat Castellonenca de Cultura. Colecció Biblioteca de contemporanis, III. Castelló de la Plana, 1930.

SABORIT VILAR, Josep

- 2009 Milllorem la pronúncia. Ed. Acadèmia Valenciana de la Llengua. Colecció Recerca, 11. València, 2009.

SANCHIS GUARNER, Manuel.

- 1950 Gramàtica valenciana. Pròlec de Francesc de B. Moll. Ed. Torre. València, 1950.

SALVADOR i GIMENO, Carles

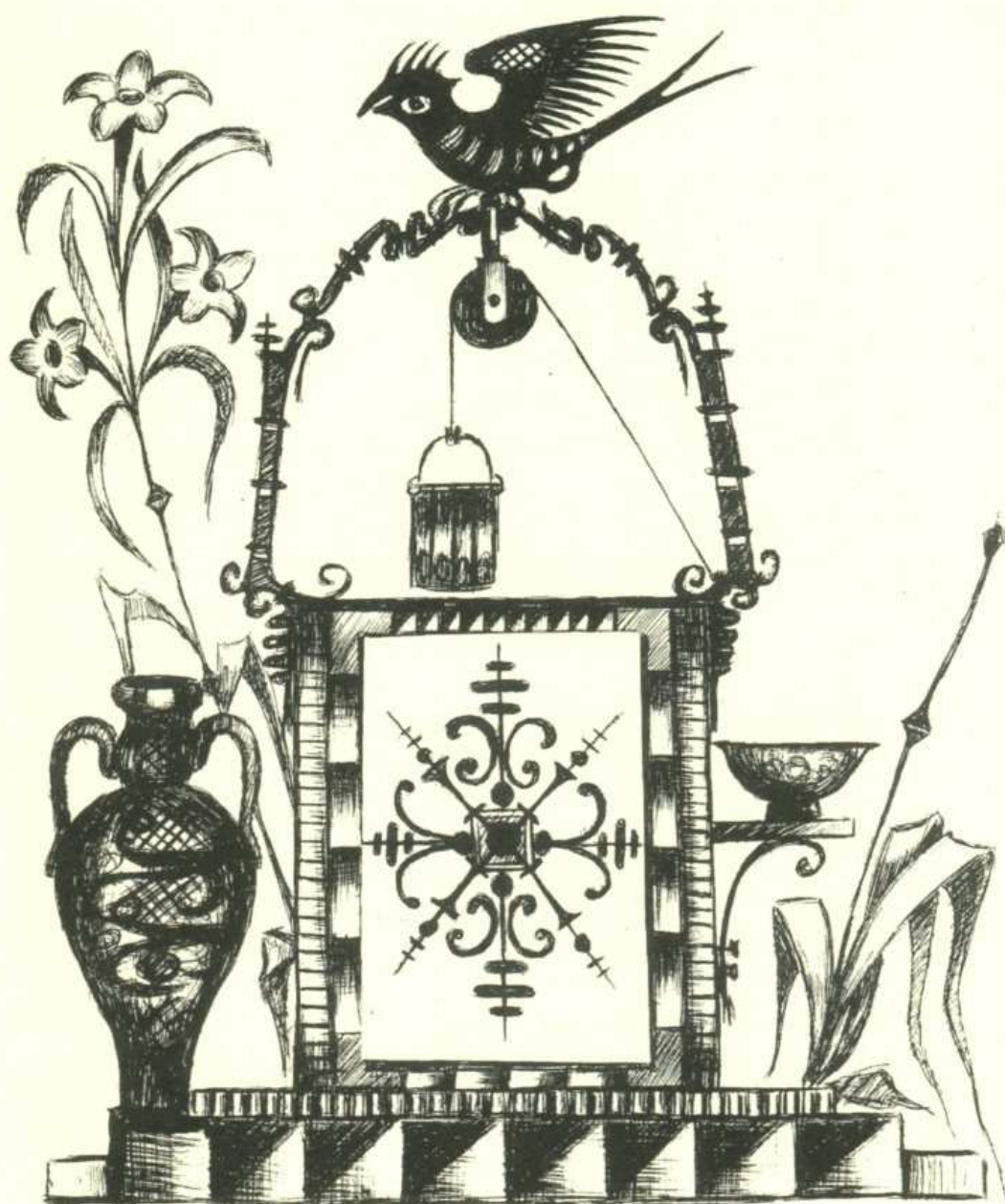
- 1933 Vocabulari ortogràfic valencià. Precedit d'una Declaració i Normes ortogràfiques. Ed. L'Estel. Colecció Quaderns d'Orientació Valencianista, II. València, 1933.
- 1934 Lliçons de gramàtica. Volum 1. Ortografia Valenciana amb exercicis pràctics. Ed. L'Estel. Colecció Quaderns d'Orientació Valencianista, V. València, 1934.
- 1951 Lliçons de gramàtica valenciana amb exercicis pràctics. Ed. Lletres valencianes. Núm. 7. València, 1951.
- 1959 *Gramàtica valenciana amb exercicis pràctics*. (Pòstum). Ed. Lo Rat Penat. *Publicacions dels Cursos de Llengua i Literatura Valenciana de "Lo Rat Penat"*, 7. Tercera edició, revisada per la Secció de Filologia de Lo Rat Penat. València, 1959.

SARAGOSSÀ i ALBA, Abelard

- 2007 Reivindicació del valencià. Una contribució. Ed. Tabarca Llibres. València, 2007.

VALOR i VIVES, Enric

- 1966 Curso de lengua valenciana. Ed. L'autor. València, 1966.
- 1973 Curso medio de gramática catalana referida especialmente al País Valenciano. Ed. Editorial Gorg. València, 1973.
- 1977 Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià. Ed. 3i4. Col. Papers bàsics, 5. València, 1977.

INVESTIGACIÓ

Josep Cubells Puertes

CARTES INÈDITES DE NICOLAU PRIMITIU

José, ¿vols mirar unes cartes que m'ha trobat d'un home que ton pare li escrivia? Serà un de tants dumenges que hem acabat de dinar i ma mare estos dies regira les velles fotos i els papers que dormen en una vella caixa metàlica. Agarre les cartes. La primera que tinc en les mans té la data del 15 de febrer de l'any 1956. Quina serà la meua sorpresa al comprovar que van encapçalades i en acabant signades pel nom de **Nicolau Primitiu**.

Mon pare s'havia tret el *títul de mestre* de **Lo Rat Penat** en aquella época. Ell, **José Cubells Raga**, junt en el meu padrí **Jesús Emilio Hernández Sanchis**, croniste oficial d'Albal recentment nomenat fill predilecte, sentiren la necessitat de deprendre la llengua valenciana. Els costà tres anys i el títul va firmat per **Carles Salvador**. He d'explicar que no coneguí a mon pare, i que faltà d'una pulmonia quan yo encara no arribava als dos anys. L'interés que han despertat les cartes en mi obedixen clarament a dos raons. Conèixer les inquietuts de mon pare, és dir, a mon pare, i per atra banda redescobrir la figura de Nicolau Primitiu ya des d'atre àngul, més pròxim. Cal dir que no posseïxc, ni sé res, de les cartes que mon pare li envià i que espere trobar algun dia en la biblioteca de Nicolau Primitiu. Desconec si les cartes pogueren ser d'interés general pero evidentment per a mi són reveladores. A través de dos figures importants en el meu mapa emocional redescobrixc també la problemàtica valenciana que tan be coneixeu pero que gràcies a les inspiradores paraules d'En Nicolau se projecten davant de mi a grans ròtuls, lluminoses, parpallejants, en la sabiduria de qui entén i aconsella des de la sapiència ferma, assaonada, pacient... i estranya, ambigua, tan característica d'eixa época de ferides sobresanades. Volguera resaltar estes paraules dirigides a mon pare "*És important esquivar les rivalitats personals, les capelletes i les bandositats; sobreposar-se a tot lo disolvent i fer-se superior ad elles i, en lo possible, procurar resoldre enemistats i incomprensions, armonisar, pacificar*".

Nicolau Primitiu va ser home de gran personalitat pero ningú és immune a l'época que ha viixut. Conforme vas llegint les cartes s'observa lo barrejat que està tot. En la carta del 15 de

març de 1955 defén l'idea de l'unitat de la llengua BACAVA (Balear-Català-Valencià) insistint en el respecte i en mantindre un pla d'igualtat, ataca o mamprén a l'idioma castellà i als castellanistes, elogia l'Iglésia i igual te trobes un "lo" que un "tothom", "quelcom", eles geminades, *amb* o *am*, etc. Redacta en màquina d'escriure: *"Parlar en valencià a tothom, alt o baix; parlar en valencià a tot castellà o atre foraster resident a la terra valenciana un temps sobrat per a que'ns comprega sens esforç. Resar en valencià. Escriure en valencià la vostra correspondència als valencians. Sentir-se valencià regional. Tindre orgull de la nostra llengua i de la nostra cultura. La nostra llengua estava formada lo segle XIIIè, la castellana encara estava plena de galleguismes i provençalismes. Lo segle XV fon lo segle d'Or de la nostra llengua, lo segle d'Or de la castellana heu fon dos després: lo segle XVIIè"*.

Seran sis en total les cartes que he trobat entre els anys 55 i 58. En eixe transcurs mon pare es traurà el títol de professor de Lo Rat Penat, es casarà, i procurarà formar un grup de valencianistes en el poble; qüestió que no tingué gens d'èxit. Cal dir que les atres activitats que va promoure: fundador de la O.J.E. d'Alfagar en 500 chiquets afiliats i també un càrrec en Acció Catòlica, en el Consell Diocesà fent reunions i conferències per la província durant cinc anys, sí tingueren repercussió en el poble. De fet la gent major d'Alfagar, i no tant, sempre em conta anècdotes ad este respecte. Mon pare, llaurador, tingué uns anys de fort interés intel·lectual on estudià de valent i s'esforçà per formar-se. He pogut trobar documents de l'època: l'organització de campaments juvenils, la promoció del deport, visites a hospitals (sobretot a Fontilles), foment del teatre i de la poesia (versava molt be, per cert, i mantenia rivalitat en *m'agüelo*: un fuster i mestre de la primera escola d'adults, quan això no s'estilava, en una humil cambra on s'ensenyava a llegir, escriure i contar. Arribà a tindre fins quaranta alumnes per curs). Per supost en aquell època tot lo que tinguera que vore en el Règim (Estat i Iglésia) tenia present i futur, i el valencià era terra cagaferrada (la que és dura i compacta, mala de treballar). I d'igual manera podria dir que era i és terra eixamorada, erma, falladora, molsosa. I em detinc ací per a remarcar que no trobava com definir la llengua valenciana i acabe de consultar el recent *Diccionari General de la Llengua Valenciana* editat per la **Real Acadèmia de Cultura Valenciana**. Al consultar-lo trobe, no a soles lo que volia dir sino que dic millor lo que volia, tinc la llengua en les meues mans, feta llibre, feta carn. Açò era impossible en aquells temps. Casi és impossible en estos. Inclús es podia entendre com una *traïció a la gran pàtria espanyola*. Se pot llevar la paraula *traïció* pero hauríem de posar *perill, sospita, agitadors*? De fet per lo que contesta Nicolau Primitiu em dona a pensar que mon pare dubtava i no m'estranya que en la controvèrsia que deuria d'haver a mitan sigle fora difícil posicionar-se a les persones inquietes i fora massa fàcil estacionar-li les idees als dorments.

Si el lector llig les cartes estic ben segur que les trobarà interessants i profitoses puix es parla del problema lingüístic, de política, de la passadeta que li feren a **Mossén Alcover**, es parla de l'editorial *Sicània*, de la revista "Animos" i "Economia Popular Valenciana", de **Josep Giner**, **Enric Valor**, de la *Secció de Filologia de Lo Rat Penat*, de l'Església i la seua relació en la llengua valenciana, el missal valencià de **Mossén Sorribes**, de la Renaixença.

N'hi ha una setèima carta que signa **Beatriu Civera** que no té desperdici i que em feu riure a montó quan proposen fer un qüestionari pels pobles i diu que convé que els col·laboradors facen enquestes utilitzant subjectes idòneus, a ser possible de la mateixa localitat, d'uns cinquanta a xixanta anys, intel·ligents, de bona dentadura, que no deformen massa els noms per rusticisme, i els subjectes com els vells propietaris, menestrals, terratinents, burgesia pairal i cultivadors del camp assenyats que són els més indicats.

Totes les cartes tenen sabor antic, bona mostra d'un món, un temps irrepetible, me l'imagino en blanc i negre, i de veres vos aconselle que si teniu un moment feu lectura com es feya abans, en tranquil·litat, en lloança del gènere epistolar, reflex de la gran capacitat de comunicar-se a colps de *Olivetti* o a mà.

Procure somriure i traure noves conclusions: La primera és que a vore si tot açò és un problema de dentadures que deformen. Aixina i tot estic ben segur que eixiria algú que proclamaria l'unitat de l'ortodòncia mediterrània i en tota la raó del món, pel sacre decret de la *Junta Qualificadora del coneix-i-dents de la llengua esa*, ho dividiria en dents superiors i dents inferiors. O dents de davant i... quixalets. Per a refermar lo dit ho tinc ben fàcil. A soles tinc que acodir al refraner valencià: "*primer són mes dents que mos parents*" i "*quan tens, apreta les dents; que quan no tens, prou pretes les tens*".

Per altra banda recorde quan estiguí en un seminari de poesia de la Llongeta on se presentava la segona antologia de poetes de sexe femení "*Ellas tienen la palabra*". La coordinadora i escriptora de l'estudi preliminar, **Noni Benegas**, dona cultíssima i eloqüent, o siga, argentina, sopà en uns quants dels assistents en una pizzeria del barri del Carme. Ixqué el tema del conflicte lingüístic i me digué una cosa que encara em sorprén. Estaria molt be que ho adobàreu imaginàriament posant-li accent argentí: *¡Esto es fantástico, tienen ustedes un conflicto lingüístico, están luchando por las palabras!*

A voltes em fa gràcia i unes atres gens.

Demanem disculpes per la poca qualitat d'alguna imatge, especialment les corresponents a la primera carta arreplegada, però és atribuïble a l'estat de l'original; no obstant això s'ha considerat del major interès la seua inclusió.

Carta 1 (15 de març de 1955).

València 15 de Març 1955

crudit gregori magana, 8 - tel. 76990

nicola-primitiu

a'N Josep Oubellis i Regu. Alfara. València

Senyer i amic:

Vaig rebre la vostra del 31 de Gener ppassat, i estic satisfet de veure lo fruit de les lliçons de llengua valenciana de lo Rat Penat.

Heo trigat melcob en respondre-vos per la molta feina que tinc i vos envia loarrer exemplar de la tirada que'm quedava.

Moit celebre que sapieu ja escriure la nostra amada llengua i ara convé que vos torneu un palef de la difusió de la seua ensenyança creant un grup d'amics, quan mes nombrós, millor per a la defensa de la cultura nostros.

Parlar en valencià a tothom, tant o beix, parlar en valencià a tot castellà o a tot foraster resident a la terra valenciana un temps sobret

per a que'ns comprenem sense esforç. Parlar en valencià, parlar en valencià la nostra correspondència als valencians, sentir-se valencià regional, sentir orgull de la nostra llengua i de la nostra cultura, la nostra llengua estave formada lo segle XIII, lo castellà encara estave plena de galleguismes i provençanismes. Lo segle XV fon lo segle d'Or de la nostra llengua, lo segle d'Or de lo castellà heu fon després lo segle XVIII.

No apoluir-nos quan ens anen que parlem "en cristianisme"; preguntar-los si ells son protestants, car nostros parlem una llengua catòlica que parlaron papes i cardenals i no sabem de ningún Papa que parlés castellà com a llengua pròpia; i si ens anen que ^{parlem en} "en espanyol", preguntar-los si son separatistes, que volen separar València d'Espanya, per suponen que sols espanyol és castellà; ja que'ns diuen que no son espanyols per que la nostra llengua no siga espanyola. No hi ha ninguna disposició oficial que prohibisca ni limite lo parlar valencià.

Demaneu que los mestres ensenyen en valencià i doblen en castellà,

Carta 2 (23 de decembre de 1955).

valencia 23 de decembre de 1955

erudit gregori magana, 8 - tel. 76990

Apartado 1056

nicolau primitiu a' N Josep Cubells i Raga. Alfafar

Senyer i Amic:

Per correu apart vos envie "Economia Popular Valenciana" i vos encloco un Ninou.

Molt em va plaure lo que'm diguereu en la vostra darre-
ra llettra missiva i cal que feu quant pugau per donar a conèixer al poble
lo dret i obligació que té de conrear i perfeccionar la llengua que Deu ens
ha destinat.

En quant vos siga possible devieu formar un grupet cul-
tural Ratpenariste per a difondre la nostra cultura.

Vos que esteu millor preparat deveu entendre i fer com-
prendre que los intel·lectuals valencians deuen meditar bé sobre la base

de la Nacionalitat, que és la llengua, i que als dialectes balears, catalans i valencians los en correspon una rònega literària comuna la qual, provisoriament, poguera dir-se Bacavana, o Bacavenca (anàgrama de Balearo-Catalo-Valenciana), per a no ferir susceptibilitat; nenguna i mentre no's trobés altre nom millor, equivalent, que puga ésser acceptat lliurement pels Nacionalistes Bacavans.

Per un millor esforç cultural, que assolís un benefici per a la Renaixença espiritual nostrada, seria convenient una intel·ligència entre los homens cultes de bona voluntat d'Alacant, Castelló i València, alafí de penetrar-nos del caldre una empena comuna per a un enlaire comú.

I aquests homens cultes de bona voluntat deuen treballar fermament conjunta i metòdica per una organització econòmica comuna en Alacant, Castelló i València que'ns complementés, esquivant rivalitats i competències inamistoses.

Aconseguida una intel·ligència cultural i econòmica --encara que fos

2

un germe esquifit en l'inici-entre les tres Sub-Regions valencianes, basant-nos en la comunitat de llengua i la necessitat de la defensa espiritual, base de lo econòmic; caldria allavors estendre les relacions am Balears i Catalunya en peu d'igualtat. Abans seria inútil, davant la conducta absorbent dels pancatalanistes i la tendència a renegar de la pròpia cultura i de llur poble, de certs intel·lectuals valencians de tots temps.

En resum: Caldria fer revivre una Personalitat cultural on es consideren germans nacionals los Balears, Catalans i Valencians. I eixa seria la veritable base de la Nació Bacavana o Bacàvia; car altra cosa no passaria d'ésser un canvi de collerons inadmissible per lo poble que's pensaria enganyat. Perxò tothom que puga i estiga en condicions deu treballar pel foment i difusió de la cultura valenciana genuïna.

La feina és feixuga i perxò hi ha que emprendre-la i fer cadascú go que millor li siga faedor.

La Patria Valenciana espera molt de cadascú de nosaltres.

Bons Nadals i Ninou vos desitja:

Carta 3 (15 de febrer de 1956).

valencia 15 de febrer de 1956
 crudit gregori mayana, 8 - tel. 76990 Apartado 1056
 Anticofan primitiu a M. Josep Gubells i Raga-Alfagar
 Senyer i amic:
 Vaig rebre la vostra del 2-I-56 que agraeixo i respono.
 Molt m'afalaguen les vostres manifestacions de respec-
 te filial i de conducta austera, així com los vostres treballs en pro de la
 novultura valenciana representada tan basicament per la llengua vernhola se-
 cfecte.
 És important esquivar les rivalitats personals, les ca-
 palletes i les bandositats; sobreposar-se a tot lo disolvent i fer-se supe-
 riors a elles i, en lo possible, procurar resoldre enemistats i incomprensions,
 armonitzar i pacificar. Ensenyar los fonaments diferencials de la nostra
 nacionalitat, palisar les necessitats pròpies i particulars del nostre poble
 que'ns obliguen a un règim propi; i evidenciar lo preciats que estem de

fer renèixer la nostra Personalitat Nacional, més cada dia per l'abds de la
 centralització, més greu a més intensa a cada moment.

Hem de pensar i fer comprendre també que'l fet divisionari pro-
 vincial ha calat molt fons i aquest fet consumat ens ha de servir d'esta-
 ció de partida per a tractar de coordinar idees i sentiments entre'ls com-
 provincians (Alicant, Castelló, Valencia), si volem fer una labor positiva, per
 medi d'una societat literària, alensens instructiva i d'enlaire patriòtic, al
 marge completament de tota política governamental; car aquest punt del go-
 vern, ja'l prendran altres, que'ns empenydran per a posar-se ells; però la nos-
 tra labor tal volta resulte parament labor de sacrifici per la Renaixença
 del poble; puix que, alafí d'apoderar-se'n d'aquests ens presentaran com a
 retrogrados i enemics del progrés. Així, doncs, qui tinga mires polítiques, que
 no vinga a nosaltres; perquè, si vé, resultarà alafí un fi.ús fracassat, un
 transfuga o traïdor.

Hem de treballar per a fer comprendre bé als valencians de tota
 mena que la nostra llengua és germana de la catalana, de la mallorquina i

llurs llengües per a poder arribar-los a llurs cors i consciències, essent centenars les gramàtiques i vocabularis de llengües indígenes escrites pels missioners mateix, honor dels escriptors religiosos i de l'Església Cristiana i Catòlica doncs ací es treballa inconscientment per a que desapareguen els missioners catòlics que tenen que anar a missionar al si del poble valencià, sens cogitar que altres missioners no catòlics i àdhuc ateu i revolucionaris, els substituiran emprant les armes que l'Església Valenciana pareix que abandona; i aquesta "altres" no treballaran per a fer catòlics ni patriotes precisament.

Una de les causes de la irreligiositat del poble valencià obrer i humil és deguda al distanciament de l'Església Valenciana de l'ànima del poble a causa d'emprar una llengua estranya en la qual parla no enten lo que li diuen i que quant menys, és causa de desorientació. Esta actitud de l'Església deixa el camp lliure completament i abonat per als agitadors que la presenten com a enemiga del poble i com amparadora del ric i del capitalista que parla castellà, no heu pergau d'esment, i també obert el camí als revindicadors no catòlics de la cultura del poble que vos presenten com agents polítics del govern i per tant com a enemics

3

en obligació envers lo poble humil, al que se li tanquen tots los camins de cultura el qual vehicle siga el castellà com bé saben, per manca d'una educació apropiada i devem fer allò que estiga en la nostra mà per a millorar aquesta situació d'inferioritat cultural d'una majoria del poble valencià, inferioritat que ateny a totes les classes socials encara fins a les més elevades, en major o menor proporció, car no's pot renunciar a lo ancestral naixent i vivint al si de lo ancestral; heus ací perquè los nostres estaments ~~superiors son tan mediocres, puix tenen una vida artificial i estranya castellana, en un medi advers i àdhuc enemic; el poble valencià. Remei: escriure, parlar, predicar, produir-se en llengua valenciana, per a recobrar la nostra Personalitat, la personalitat que'ns cal dins de l'Estat.~~

Un coral abraça, a la vostra lleor prest:

Carta 4 (11 d'abril de 1956).

valencia 11 d'abril de 1956

erudit gregori magans, 8 - tel. 76990

nicolau-primitiu

A 'N Jesus Cubells i Raga-Alfàfar

Senyer i Amic:

Frueixc de la vostra del 31.III.56, que responc agrait.

La Editorial Sicania no vos causarà nengun entrebanc econòmic ni moral; perquè vos enviarà los llibres que publique i# pagareu com i quan pugau en vista del vostre fervor per la nostra cultura i ~~la~~ renaixement de la amada llengua valenciana.

La Editorial no publicarà llibres que no puga llegir tothom i menys contra la religió dels nostres majors.

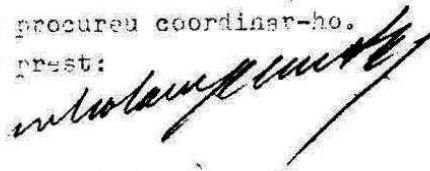
Ja sé que és molt difícil la nostra missió, més perxò té més mèrit. Cal paciència, cal perseverància; cal no desmaiar en lo treball: Treballar, persistir i esperar.

És segur que triomfarem pel temps; cal que nosatres posem les primeres pedres per a passar les dificultats; no'ns desesperem perquè no triomfem nosatres per a que'ls devenidors puguen triomfar.

No adandoneu les vostres tsques ni les vostres obligacions; però, no oblideu la pàtria nadiua ni la seua cultura sempre que vos siga pos-

sible sense abandonar la primer, ans procureu coordinar-ho.

A la vostra llmor prest:

4

Carta 5 (1 de juny de 1956).

valencia 1 de juny de 1956

cràdit gregori magans, 8 - tel. 76990 Apartado 1056

nicolau-primitiu A'N Josep Cubells i Raga, Alfafar

Senyer i Amic:

Has rebut la vostra de data 2 del passat maig, a quina, agrait alamón, responc.

La revista enà quina escriviú "animos", la hec llegida i frueixo de la seua lectura. Trobe qué's pot fer molt per la joventut, lloc la vostra llabor i vos alente per a que continueu sacrificant-vos per ella. Ja sabeu que los talents que lo Mostre Senyer ens ha donat, segons ens diu la paràbola de'l Evangeli, hem de multiplicar-los al cent per ú, aixís que ja sabeu que tot el pot.

Respecte a ço que escriviú de que no parreu massa bé, no t'haigau per ço que sentir-vos arredrat, contràriament que vos serveixca d'alé el pensar que per lo meing parreu i doneu eixemple de bona valenciania, i si vos dirigiu als joves en la seua valenciana parla conseguireu més. L'Església ha estat

sempre l'empar del poble, aà que ha moralitzat, ensenyat i elevat, cristianitzant-b i quan en lo segle XVII los escriptors valencians anaven ja abandonant la cultura del poble per a encensar i contribuir al enlaire de la Castellana, encara l'Arquebisbe En Francisco Navarra, va ordenar escriure la Doctrina Cristiana en valenciana parla, la qual fon publicada pel Beato Joan de Ribera (Valencia 1571), i moltes confraries seguiren encara després del nefast Decret de Nova Planta, de Felip V, escrivint en valencià i, fins les darreries del segle XIX la comptabilitat del xiquets de Sant Vicent Ferrer, en valencià s'escrivia; però l'Església valentina s'ha anat castellanitzant-se fins lo punt que tinx entés que al Seminari ha prohibit lo rector que'ls futurs sacerdots parlen valencià entre ells.

Aquesta actitud castellanista, mata per conseqüència la rònega ocasió que tenien los estudiants procedents de la zona valenciana semicastellanitzada d'èpoder, sino de parlar, quant menys d'entendre la llengua valenciana, per si anaven a pobles genuinament valencians, car ha estat entrebancada ó suprimida simplement i d'aquesta forma el poble humil valencià, analfabet o de poca cultura, és considerat inferior als negres, indus, asiàtics o australians on els missioners aprenen

Carta 6 (8 de juny de 1957).

valencia 8 de juny de 1957

cràdit gregori magans, 8 - tel. 76990 Apartado 1056

nicola-primitiu

A N Josep Cubells i Raga. Alfafar (Valencia)

Senyer i estimat amic:

Hac rebut les targetes d'ofereiment de lo vostre nou domicili, que agraixo.

Vos felicite corament per lo vostre conubi i sols vos desitge que tingau tanta felicitat com jo la he tinguda, i la tinc. Trobar qui siga al nostre costat no hi es dificil, però trobar qui sapia comprendre'ns en cada moment ja ho es més, ço es un dó del Cel, que vos desitge.

Si voleu pagar a vorem estaré molt content, jo sole estar a casa per les vesprades.

Un salut a la vostra esposa, i rebau una forta abraçada i càlida felicitació:

en la vostra unitat
 P.S. Espere que criareu als fills que Don vos make en el sentit amor del Senyor, i de la sena Maria Maria del Puig, de la Patria Valenciana, de

la sena cultura i de la dolça i alegre llengua nostra.

vostre

Carta 7 (26 de maig de 1958).

valencià - apartat 1056 26 de maig de 1958

crèdit gràfic mayans, 8 - tel. 27.69.90

nicolau primitiu A En Josep Cubells i Raga. Alfafar.

Senyer i bon amic:

En son dia vaig rebre la vostra del 3-III-58 i vos demane perdons perquè la multitud de quefers i cartes a respondre m'han impedit satisfer les vostres consultes;

Llengua i dialecte.— La Llengua Catalana, la Valenciana i la Mallorquina son una mateixa llengua amb xiquetes variants entre unes i atres, variants que filològicament no es pot dir que son diferents i ^{llengües} ~~son~~ ^{com} les tres tenen una gran literatura, gramàtica i diccionaris és tendenciós i ganes de polemitzar, dividir i àdhuc insultar traure a col·lació la disputa infantívola de si llengua o si dialecte.

Si compareu la llengua Literària catalana amb el parlar re-bordonat de València aquest és un dialecte, però no ^{dialecte} de la Llengua catalana ans de la Llengua Literària Valenciana. És que Sicània publica i atres escriptors

valencians és la Llengua Valenciana, tan llengua com puga ésser la Catalana i a voltes més, car la nostra llengua literària no té els castellanismes com la Catalana; porto, prego, començo, envejo, etc.

El títol del Diccionari Català-Valencià-Balear es una prova evident de que les tres llengües estan en un pla de igualtat i si després posa lo de "llengua catalana" és per afalagar als catalans que li feren el boicot a Mn. Alcover, fundador del Diccionari, perquè no va voler posar Diccionari Català assolés.

Manca un nom comú a totes; però vaig adoptar la forma BACAVA i BACAVANA, mentre no se' n trobara altra millor. Mentre ^{estant} els valencians devem defendre valentment la denominació de Llengua Valenciana sino volem que ens aixafen amb forasterismes.

Ben vingut.— Les dues formes son correctes; la vostra més elegant.

Amb salutacions a la vostra muller hi romanem vostre en la
Renaixença:

Nicolau Primitiu

Carta 8 (21 de gener de 1960).

LO RAT PENAT

SECCIÓ DE FILOLOGIA

VALÈNCIA

21 de Gener de 1960

 Col·laborador Sr.
 Sr. Josep Gubells i Raga.
 Alfàsser

 PLÇA MANISES, 3
 TEL. 21 49 92

Senyor nostre:

Varam rebre la seua lletra a la qual no contestarem immediatament degut a que el Sr. Valor i Vives va decidir traspassar la presidència de la S. de F. al reconegut filòleg Sr. Josep Giner per al·litzar rendiment.

La S. de F. ha dirigit un canons dels treballs que fan falta per al millor estudi científic de la nostra llengua. El seu objectiu és iniciar eixos treballs amb la finalitat de posar en marxa la construcció de les coses que faltem:

1. Creació d'un fitxer de lexicografia valenciana.
 Els materials d'aquell fitxer, una vegada siga abundantment incrementat, haurien de formar part de la Institució oficial encarregada de l'estudi de la nostra llengua, però mentrestant, el Rat Penat pot perfectament iniciar la constitució de la constitució del mateix amb la col·laboració i aportació dels materials lexicogràfics de totes les comarques valencianes.

2. Atlas lingüístic del Regne de València.

3. Suplement valencià als Dicionaris Fabra i Alcover.

Com inici i preparació de les tasques futures, s'ha proposat fer un assaig de replega lexicogràfica comarcal limitat a un qüestionari, que s'ha adreçat a diversos col·laboradors de totes les comarques valencianes.

Cada col·laborador haurà de posar davant la paraula de la llengua general, la paraula corresponent usual de la llengua parlada en la localitat. Per ajudar a identificar-ne el sentit es posa també l'equivalent castellà. La forma local s'ha de posar tal com es pronuncia en la localitat, sense fer cas de la grafia literària procurant accentuar les e i o obertes i també les tancades, (sort per sord, tórt tord, mós per mos mussòl, etc.) usant unes gràfies lo més fonètiques possible. En les

localitats on es distingix v de b, cal posar molta atenció a escriure els mots (bbila o Ovila) tal com es pronuncien. Si es distingix la s sorda de la s sonora, lo millor és posar ss per s sorda (mussòl, mossòl, etc.) i x per s sonora (fexòl, asc, etc.) Si es distingix la j, g sonora de la tx sorda, lo millor és posar en la sonora j, g (gel, geniva, etc.) i en la sorda tx (fardatxo, matxo). Convé que el col·laborador faça enquestes utilitzant subjectes idonis, a ser possible de la mateixa localitat, d'uns cinquanta a sixanta anys, intel·ligents, de bona dentadura que no deformen mas a els mots per rusticisme; els subjectes com els vells propietaris, menestrals, terratinents, burgesia pairal i cultivadors del camp assenyats són els més indicats en general. Per a alguns mots cal recórrer a subjectes complementaris, capadors, gent del camp, oficis, dones de casa, fòrn mercat, etc.

Els col·laboradors poden anar preparant coses com: 1. Un vocabulari dels noms dels ocells, 2. d'animals del camp, 3. de plantes, 4. de peixos, 5. d'objectes de la casa. Editarem un qüestionari.

Esperem poder posar en marxa una gran obra cultural i científica en benefici de l'estudi de la nostra llengua. La futura revista de Filologia del Rat Penat està en estudi i esperem que serà un fet i podrem publicar tots els treballs degudament perfeccionats i ordenats.

Quedem sempre vostres S. S.

La S. de F.

El Secretari:

MOTIUS PER A ASSOCIAR-SE A LA AELLVA

1. La **AELLVA agrupa a la majoria dels actuals escriptors en llengua valenciana**, en qualsevol gènere literari: poesia, novel·la, teatre, ensaig, narrativa curta, investigació, etc. D'esta manera és més fàcil donar visibilitat, cohesió, coherència i difusió a les obres escrites en el nostre idioma, i s'optimitzen els esforços destinats a tal efecte. **Sempre és més senzill i efectiu treballar de forma coordinada**, que a partir d'iniciatives individuals.
2. La **AELLVA és una associació altruista i sense ànim de lucre**. Els ingressos dels socis escriptors i els socis col·laboradors se destinen íntegrament al funcionament de la societat i a la consecució dels seus fins fundacionals, entre els que està, per damunt de tots, **el de facilitar la publicació i la difusió de l'obra dels nostres escriptors en llengua valenciana**. Cada aportació individual, per chicoteta que siga, és important, perquè voldrà dir que dispondrem de més recursos per a recolzar als nostres escriptors i a l'ús literari del nostre idioma. I més encara en l'actual conjuntura, en la que difícilment poden obtenir-se estos recursos d'unes altres maneres.
3. En estos ingressos, i gràcies també a col·laboracions externes i convenis en editorials i entitats, **la AELLVA manté una producció literària constant en llengua valenciana**, lo que possibilita l'eixida a la llum de bons treballs que mai serien publicats d'una altra manera; aixina com també el creixement d'una massa de lectors en el nostre idioma que reclame la publicació de nous materials. En este sentit, **la normativa valenciana, que és la que documenta i recomana la Real Acadèmia de Cultura Valenciana i és també la nostra oficial**, facilita la creació i sobretot la lectura des del moment que el lector se reconeix en sa pròpia llengua.
4. **Tots els socis**, tant escriptors com col·laboradors, pel fet de ser membres de l'associació, **tenen dret a rebre gratuïtament un exemplar de cadascú dels llibres que publique l'Associació** anualment.
5. La AELLVA desija estimular i dignificar la producció en la nostra llengua, i recolzar l'aparició de nous valors literaris. **La celebració mensual de tertúlies-taller de prosa** —narrativa i teatre—, en participació dels associats i els simpatitzants de l'associació, servix per a ser escoltat, corregit si cal i comentat, però també per a que la pròpia obra i les recomanacions oferides obren com a ensenyança, estímul per a continuar en la llabor creadora i punt d'encontre per a un diàleg obert i enriquidor.
6. La AELLVA organisa periòdicament, a soles o en col·laboració en unes altres entitats culturals valencianes: **fires, presentacions oficials de llibres**, etc. per a favorir el coneixement del públic en general de les obres escrites pels nostres associats.
7. La AELLVA **veta pels interessos professionals dels associats**, assessorant-los en l'activitat literària que vullguen desenvolupar. També els informa de premis als que concórrer i d'altres maneres de promocionar la seua obra.
8. La AELLVA organisa **multitud d'activitats** —tant en la seua seu com en altres ubicacions de la geografia valenciana— encaminades a la creació literària i a la difusió de la cultura valenciana en les que poden participar tots els socis: **recitals poètics, jornades culturals temàtiques, cursos universitaris** convalidables per crèdits de lliure elecció, etcètera. De totes elles podreu estar informats visitant periòdicament la nostra web.
9. **Ser soci escriptor de la AELLVA dona dret a dispondre d'una pàgina en el directori d'autors i autores** de la nostra web, **escriptors**, des de la qual difondre l'obra publicada, l'activitat literària, premis, etc. aixina com enllaçar a pàgines web personals. Tots els llibres publicats baix els auspicis de l'associació tenen també son lloc en la nostra web, en la nostra **biblioteca**.
10. La AELLVA publica periòdicament el *Cresolet* —bolletí informatiu de les nostres activitats— i la nova revista literària *Solcant les lletres*, que es conforma a partir de les col·laboracions dels nostres associats. Estes publicacions són enviades als associats i poden ser consultades també *on line* en la nostra **web**.
11. En definitiva, en el marc d'una creixent globalització lingüística, la AELLVA treballa desinteressadament **per dignificar la llengua valenciana i assegurar la transmissió dels nostres valors culturals a les noves generacions**.

Visite la nostra web:

www.aellva.org